

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

Dr. Pallagi Anikó

Debrecen
2014

**DEBRECENI EGYETEM
MARTON GÉZA ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI
DOKTORI ISKOLA**

Büntetőpolitika az új évszázad első éveiben

Készítette:

Dr. Pallagi Anikó

Témavezető:

Prof. Dr. Blaskó Béla
egyetemi tanár

A doktori program címe: Az állam és a jog változásai Közép- és Kelet-
Európában

A doktori iskola vezetője: Prof. Dr. Szabó Béla egyetemi tanár

A kézirat lezárva: 2014. október 5.

**DEBRECEN
2014.**

Témavezetői ajánlás

dr. Pallagi Anikó

a „BÜNTETŐPOLITIKA AZ ÚJ ÉVSZÁZAD ELSŐ ÉVEIBEN”

címmel készített PhD. értekezéséhez

Dr. Pallagi Anikó választott témájának feldolgozása aktuális. Ennek alátámasztására elegendő csupán két körülményre felhívni a figyelmet:

1. Hazánkban a rendszerváltozást követő időszakban, különösen az új évszázad első évtizedeiben a korábbinál intenzívebb törekvések mutatkoztak – a különböző kormányzatok működése alatt eltérő (több ízben homlokegyenest ellentmondó kriminálpolitikai felfogások mentén) – új büntetőkódex megalkotására.

2. A 21. század első évtizedeire jellemző honi büntetőpolitikai változások tudományos igényű feldolgozása – átfogó jelleggel – jogi szakirodalmunkban eddig nem történt meg. A témában eddig megjelent, ugyan nagyszámú (de tanulmány méreteit meg nem haladó) írások, szakcikkek – terjedelmüknél fogva – nem nyújthattak alapos elemzést a szerző által górcső alá vett időszámban érintett két Büntető Törvénykönyvvel összefüggő, kriminálpolitikai megfontolásokon nyugvó judikatúra alakulásáról, különös tekintettel a legújabb tendenciákra.

A benyújtott dolgozat a szerző többéves intenzív kutatómunkájának eredménye. Dr. Pallagi Anikó témáját leíró, elemző, történeti és összehasonlító módszerek alkalmazásával dolgozta fel. A munka alaposágára jellemző a több mint kétszáz – részben nemzetközi - forrásmű tudományos igényű, a tudományetikai szempontok figyelembevételével történő meghivatkozása, feldolgozása is.

A benyújtott dolgozathoz követhető vonható a szerző ama törekvésére, hogy gondos kutatómunkája alapján adjon komplex képet az olvasó számára választott témájáról. A dolgozat nagyobb szerkezeti egységként részekre tagolt, melyek mintegy kétharmadánál jellemző a teljességre törekvés. Az aktuális témaválasztás, a kritikai szemlélet, a tárgykör átfogó feldolgozása alkalmassá teszi az értekezést arra, hogy újat adjon az érintett tudományterület számára.

A dolgozat hiteles adatokat tartalmaz, az abban foglalt eredmények a pályázó kutatási eredményei.

A fentiek alapján javaslom a dolgozat nyilvános vitára bocsátását.

Debrecen, 2014. október 14.

**Prof. Dr. Blaskó Béla egyetemi tanár
témavezető**

NYILATKOZAT

Alulírott, dr. Pallagi Anikó, büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy a Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolában a doktori fokozat megszerzése céljából benyújtott, „Büntetőpolitika az új évszázad első éveiben” című értekezésem saját önálló munkám, a benne található, másoktól származó gondolatok és adatok eredeti leőhelyét a hivatkozásokban (lábjegyzetekben), az irodalomjegyzékben, illetve a felhasznált források között hiánytalanul feltüntettem.

Kijelentem, hogy a benyújtott értekezéssel azonos tartalmú értekezést más egyetemen nem nyújtottam be tudományos fokozat megszerzése céljából.

Tudomásul veszem, hogy amennyiben részben vagy egészben sajátomként mutatom be más szellemi alkotását, vagy az értekezésben hamis, esetleg hamisított adatokat használlok, és ezzel a doktori ügyben eljáró testületet vagy személyt megtévesztem vagy tévedésben tartom, a megítélt doktori fokozat visszavonható, a jogerős visszavonó határozatot az egyetem nyilvánosságra hozza.

Debrecen, 2014. október 5.

dr. Pallagi Anikó

Tartalomjegyzék

Bevezetés	9
I. Rész Alapvetés.....	12
1. A KRIMINÁLPOLITIKA FOGALMA ÉS TERMÉSZETE	12
1.1. A kriminálpolitika fogalmának alakulása	13
1.2. A kriminálpolitika célja és természete, helye a (bűnügyi) tudományok rendszerében	18
1.2.1. A kriminálpolitika, mint tudomány	19
1.2.2. A kriminálpolitika viszonya a politikához.....	22
1.3. A kriminálpolitika részterületei	24
2. A BÜNTETŐPOLITIKA FOGALMA ÉS JELLEMZŐI	28
2.1. A büntetőpolitika fogalma	28
2.2. A büntetőpolitika összefüggései más tudományterületekkel.....	31
2.2.1. A büntetőpolitika és a dogmatika összefüggései	33
2.2.2. A büntetőpolitika és a kriminológia összefüggései	37
2.2.3. A büntetőpolitika és a jogpolitika összefüggései.....	39
2.3. A büntetőpolitika jellemzői, alapelvei	40
2.3.1. A társadalom védelmének elve	41
2.3.2. A humanitás elve	42
2.3.3. A büntetőjogi szabályozás ultima ratio jellege	43
2.3.4. A koherencia követelménye.....	45
3. A BÜNTETŐ- ÉS KRIMINÁLPOLITIKAI IRÁNYZATOK.....	50
3.1. A büntetőjogi iskolák.....	50
3.2. A büntetési elméletek.....	53
3.3. A jelenkori kriminálpolitikai modellek.....	55
4. A BÜNTETŐPOLITIKA ÉRVÉNYESÍTÉSÉNEK ESZKÖZEI	58
4.1. A büntetendő cselekmények köre	59
4.2. A büntetőjogi szankciórendszer változtatása	62
II. Rész A magyar büntetőpolitika alakítói	64
1. A BÜNTETŐ JOGALKOTÁS SZEREPLŐI.....	64
1.1. Állami szint.....	64
1.1.1. Az Országgyűlés	65
1.1.2. A Kormány	68
1.1.3. A köztársasági elnök	70
1.1.4. Az Alkotmánybíróság	70
1.2. Nemzetközi szint.....	72
1.2.1. Az ENSZ.....	74
1.2.2. Az Európa Tanács	76
1.2.3. Az Európai Unió	79
2. A BÜNTETŐ JOGALKALMAZÁS SZEREPLŐI.....	80
2.1. A bíróságok.....	81
2.2. Az ügyészség	82
2.3. Az ügyvédek	84
3. A BÜNTETŐPOLITIKA EGYÉB ALAKÍTÓI	84
3.1. A büntető jogtudomány képviselői	84
3.2. A média.....	87

III. Rész A hazai büntetőpolitika alakulása a rendszerváltozástól az eltérő kormányzati ciklusokban.....	90
1. A RENDSZERVÁLTÁSTÓL AZ ÚJ BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYV MEGALKOTÁSÁIG.....	91
1.1. A rendszerváltás hatása a büntetőpolitikára.....	92
1.2. Az 1990-1994. közötti időszak.....	94
1.2.1. A Kormány programja és kriminálpolitikai célkitűzései.....	95
1.2.2. Az 1993. évi XVII. törvény és más büntetőjogi tárgyú törvények.....	97
1.2.3. Az 1993-as kriminálpolitikai koncepció.....	100
1.3. Az 1994-1998. közötti időszak.....	101
1.3.1. A Kormány programja és kriminálpolitikai célkitűzései.....	102
1.3.2. Az 1997. évi LXXIII. törvény és más büntetőjogi tárgyú törvények.....	104
1.3.3. Az 1998-as Kriminálpolitikai és rendvédelmi koncepció.....	107
1.4. Az 1998-2002. közötti időszak.....	110
1.4.1. A Kormány programja és kriminálpolitikai célkitűzései.....	110
1.4.2. Az 1998. évi LXXXVII. törvény és más büntetőjogi tárgyú törvények.....	114
1.5. A 2002-2006. közötti időszak.....	120
1.5.1. A Kormány programja és kriminálpolitikai célkitűzései.....	120
1.5.2. A 2003. évi II. törvény és a más büntetőjogi tárgyú törvények.....	123
1.6. A 2006-2010. közötti időszak.....	125
1.6.1. A Kormány programja és kriminálpolitikai célkitűzései.....	125
1.6.2. A 2009. évi LXXX. törvény és más büntetőjogi tárgyú jogszabályok.....	127
1.7. A 2010-2014. közötti időszak.....	132
1.7.1. A Kormány programja és kriminálpolitikai célkitűzései.....	132
1.7.2. A 2010. évi LVI. törvénytől az új Btk. megalkotásáig.....	134
1.8. Összegzés.....	135
1.8.1. Kriminlizáció és dekriminlizáció.....	136
1.8.2. Büntetőpolitikai koncepciók változásai.....	137
2. A BÜNTETŐJOGI KODIFIKÁCIÓ KÍSÉRLETEI.....	139
2.1. A kodifikáció elhatározása.....	140
2.2. A kodifikáció bizottságai.....	143
2.3. A kodifikáció kísérletei.....	146
2.3.1. A 2006-os (Ligeti-féle) koncepció.....	146
2.3.2. A 2007. évi Tervezet.....	148
2.3.3. A 2008. évi júliusi Tervezet.....	152
2.3.4. A 2008. évi decemberi Tervezet.....	153
2.4. Összegzés.....	155
3. HAZÁNK ÚJ BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYVE.....	156
3.1. Az új Btk. büntetőpolitikai irányvonala.....	157
3.2. A törvénykönyv szerkezetéről.....	158
3.3. Az Általános Rész.....	159
3.4. A Különös Rész.....	165
3.5. A Btk. elfogadása óta bekövetkezett változások.....	167
3.5.1. Az új Btk.-t módosításai.....	168
3.5.2. Az Alkotmánybíróság 23/2014. (VII. 15.) AB határozata.....	172
IV. Rész Az Alkotmánybíróság tevékenységének hatása a büntetőpolitikára.....	176
1. A BÜNTETŐPOLITIKA AUTONÓMIÁJA.....	176
2. A BÜNTETŐPOLITIKA ALKOTMÁNYOS KORLÁTAI.....	179
2.1. A 23/1990. (X. 31.) AB határozat a halálbüntetés alkotmányellenességéről.....	179

2.2. A 11/1992. (III. 5.) AB határozat, a büntetőjog legalitása.....	182
2.3. A 30/1992. (V. 26.) AB határozat, a szükségességi és arányossági teszt.....	184
2.4. A 23/2014. (VII. 15.) AB határozat, a jogbiztonság követelménye	186
3. A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA.....	187
3.1. A 30/1992. (V. 26.) AB határozat.....	188
3.2. A 12/1999. (V. 21.) AB határozat.....	190
3.3. A 18/2004. (V. 25.) AB határozat.....	191
3.4. A 95/2008. (VII. 3.) AB határozat	193
3.5. A 16/2013. (VI. 20.) AB határozat	198
V. Rész Az uniós jogharmonizáció – magyar büntetőpolitika.....	200
1. AZ EURÓPAI UNIÓ BÜNTETŐPOLITIKÁJA	200
1.1. Az uniós büntetőpolitika indokai.....	201
1.2. A jogharmonizáció fogalma és célja.....	202
2. AZ EURÓPAI BÜNÜGYI EGYÜTTMŰKÖDÉSRŐL.....	205
2.1. A bűnügyi együttműködés kezdetei.....	205
2.2. A Maastrichti Szerződéstől az Amszterdami Szerződésig	206
2.3. A Tamperei és a Hágai Program.....	208
2.4. A Lisszaboni Szerződés	208
2.5. A Stockholmi Program	212
3. HAZÁNK BÜNTETŐ ANYAGI JOGI JOGHARMONIZÁCIÓS KÖTELEZETTSÉGEI.....	213
3.1. Az EU-csalás.....	213
3.2. A terrorizmus elleni küzdelem.....	215
3.3. Az emberkereskedelem.....	217
3.4. A pénzhamisítás.....	219
VI. Rész Néhány büntetőpolitikai kérdés	222
1. A GYERMEKKOR KÉRDÉSE	223
1.1. A büntethetőség korhatára a magyar büntetőjogban.....	223
1.2. A kodifikációs törekvések	226
1.3. Az új Btk. szabályai a büntethetőség korhatáráról	227
1.4. Statisztikai adatok.....	231
1.5. Nemzetközi előírások	232
1.6. Jogtudományi vélemények	234
1.7. Összegzés.....	236
2. A JOGOS VÉDELEM KÉRDÉSE	237
2.1. A jogos védelem hazai szabályozásának történetéről röviden.....	237
2.2. A jogos védelem szabályozásának változása a 2009. évi LXXX. törvényben	242
2.3. A jogos védelem szabályozásának változása az új Btk.-ban	245
2.3.1. A büntetendőség kérdése	246
2.3.2. A szituációs jogos védelem kérdése	249
2.4. Összegzés.....	251
3. A TÉNYLEGES ÉLETFOGYTIG TARTÓ SZABADSÁGVESZTÉS KÉRDÉSE	252
3.1. Az életfogytig tartó szabadságvesztés rövid története.....	253
3.2. Az életfogytig tartó szabadságvesztés szabályozásának változása az 1998. évi LXXXVII. törvényben.....	258
3.3. Az életfogytig tartó szabadságvesztés szabályozásának tervei a büntetőjogi kodifikáció során.....	260

3.4. Az életfogytig tartó szabadságvesztés szabályozásának változása a 2010. évi LVI. törvényben.....	262
3.5. A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés az új Btk.-ban	265
3.6. Alkotmányos aggályok a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés hatályos szabályozásával kapcsolatban.....	266
3.7. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntése a magyar szabályozásról ...	268
3.8. Összegzés.....	270
Összefoglalás	272
Felhasznált irodalom.....	274
Summary	294

BEVEZETÉS

A büntetőpolitika, illetőleg a hozzá kapcsolódó egyéb „politikák” hosszú ideje a büntetőjogászok vitáinak középpontjában álltak, s állnak napjainkban is. Nehezen – vagy talán nem is – vitatható, hogy a büntető jogalkotás, nyomán a büntető törvények mindig is – a társadalmi fejlődés minden korszakában – a közbeszéd és a közgondolkodás exponált szereplői voltak, s napjainkban is azok. Alapvető kérdés az is, hogy a büntetőpolitika milyen hatással van a büntetőjogra, illetve milyen összefüggésben áll a büntetőpolitika a más „politikákkal”. E kérdésekre tehát sokszor és sokan keresték a választ.

A dolgozat célja és tárgya

Dolgozatom céljaként tűztem magam elé a rendszerváltozás időszakától kezdődően az új Büntető Törvénykönyv megalkotásáig terjedő időszak vonatkozásában a honi büntetőpolitika alakulásának feltáró elemzését, a büntető politikára irányuló hatások, és ezeknek a büntető jogszabályokban tükröződő befolyásának vizsgálatát és értékelését. Célom volt, hogy összegyűjtöm és megvizsgálom azokat a hatásokat, amelyek a kormánypolitikákon túl befolyásolták, illetve befolyásolják ma is a büntetőpolitikát, amelynek körében elsősorban az Alkotmánybíróság tevékenységére, hazánk Európai Unióhoz történő csatlakozására és a jogtudomány kritikai elemzéseire gondolok. Meg kívántam vizsgálni, hogy ebben az időszakban létrehozott büntető jogszabályokban mennyire tükröződnek e hatások, és mit eredményeznek a büntető jogszabályok szigorítása-enyhítése, illetve a kriminalizáció-dekriminalizáció során. Tekintettel arra, hogy az új Btk. 2012-ben megszületett, kutatásom során nem tekinthettem el annak a kérdésnek az elemzésétől sem, hogy vajon eredményez-e változást a büntetőpolitikában egy új, koherens, egységes szemléletet tükröző kódex megalkotása.

A téma kifejtéséhez szükség volt elméleti alapvetésre. Fontosnak tartottam, hogy a büntetőpolitika fogalmának, immanens tartalmának meghatározása egyáltalán lehetséges-e, s találhatunk-e olyan, a szélesebb szakmai közvélemény számára többé-kevésbé elfogadható meghatározást, amely lényegét tekintve pontos, használható definíció. Kutatásom során számtalan egymástól részben vagy egészben eltérő fogalommal találkozva, indokoltnak véltem egy olyan átfogó vizsgálat elvégzését, amely nem csupán dogmatikai alapot adhat a problémakör tisztázásának, hanem annak későbbi vizsgálatára is szolgál.

A témaválasztás indoka

Témaválasztásomat – részben – saját oktató munkám során tapasztalt ellentmondások is indokolták. Amikor a Btk. újrakodifikálásának gondolatáról 2001-ben értesültem, először nem örültem. Hittem az 1978. évi IV. törvény szilárdságában, és abban, hogy a Csemegi-kódexhez hasonlóan – ha nem is világháborúkat – de fontos történelmi korszakokat is átívelve, majd száz évig hatályban tud maradni. Mintegy tíz év múlva azonban én is arra a következtetésre jutottam, hogy fontos és időszerű lenne az új kódex megalkotása, hiszen a sok utólag közbeiktatott módosítás széttördelte a kódex korábban koherens rendszerét. Elsősorban azonban nem ezért választottam doktori kutatásom témájának a büntetőpolitika tanulmányozását, sokkal inkább azért, hogy ne a normák, a paragrafusok között „vergődve” és értelmezésüket keresve tekinthessem át a büntetőjogi szabályozást, hanem megtehessem ezt egy kicsit „felülről”, a büntetőpolitika alakító tényezőinek szemszögéből, szempontjaikat, céljaikat, módszereiket kutatva, és így talán megértve is azokat.

Az alkalmazott kutatási módszerek

A honi büntetőpolitika negyed százados alakulásának vizsgálata alapvetően meghatározta kutatásom módszereit. Tekintettel a büntetőpolitika fogalmának komplexitására, arra, hogy egyrészt szűkebb fogalomkörébe vonható az állam büntető jogalkotásának politikája, tágabb értelemben azonban beletartoznak a büntető anyagi jogra vonatkozó, illetve azzal kapcsolatos nézetek, vélemények összessége, így a kutatási anyaggyűjtésem során fontos vezérlő elv volt mind a joganyag változásainak teljeskörű áttekintése, a kapcsolatos alkotmánybírósági határozatok, kúriai határozatok, kollégiumi vélemények figyelemmel kísérése, valamint a témával kapcsolatos büntető jogirodalom széleskörű feldolgozása.

A kutatás módszerei: leíró, elemző, történelmi és összehasonlító. Dolgozatomat a szerteágazó elméleti fejtegetések főbb csomópontjainak áttekintésével kívántam megalapozni, amelynek során megkíséreltem a 19. és 20. század fordulójától kezdődően, a kibontakozó büntetőjogi szakirodalom neves képviselőinek rendszerezéseit, fogalmi apparátusait áttekintve eljutni a jelenkor tudományos vélekedéseihez és definícióihoz. Tapasztalható, hogy a társadalmi változások minden korban eltérő tartalmat kölcsönöztek a büntetőpolitika fogalmának és ezzel szükségszerűen az egyéb, kapcsolódó intézményeknek is. Az elhatárolások során arra törekedtem, hogy rendszerbe foglaljam részben az egyetemes, részben a magyar

gondolkodók fogalomalkotási kísérleteit, rávilágítva arra, hogy milyen összetevők mentén határolhatók el, illetve köthetők össze e definícióalkotási törekvések.

Vizsgálódásaimból talán kitűnik, nagy hangsúlyt kap(ott) a különböző tudományosan meglapozott elméletek szeparáló szemléletű megközelítése, ugyanígy a különböző kriminálpolitikai irányvonalak tipizálása. Ugyanakkor belátható, hogy egyrészt nem az bír jelentőséggel, hogy mit miként nevezünk, még csak az sem, hogy elhatároljuk őket egymástól, avagy listázzuk a jellemzőiket, hanem az a fontos, amit megvalósítunk belőle. Szerencsésebb - a büntetőpolitikai gondolkodást mindenképpen előbbre vivőnek vélem - ha a szemléletek, irányok, iskolák önállósodási törekvései helyett azokat integratív módon kezelve, s azok hasznos elemeit csokorba gyűjtve gondolnánk újra napjaink büntetőpolitikájának helyét és szerepét a társadalomban. Elképzelhető, hogy a fentiek megalapozatlan optimizmusomat tükrözik. Ezt felvállalva vallom, hogy legalább gondolati szinten (a tudomány segítségül hívásával) kísérletet kell arra tenni, hogy a fenti integráció nagyobb részt megvalósulhasson.

A dolgozat felépítése

A büntetőpolitika alakulásának vizsgálatánál elsődleges kérdés, hogy vajon mit takar e fogalom, és milyen nagyobb rendszer része. Erre mindenekelőtt azért van szükség, hogy a különböző elméletek bemutatása, a büntetőpolitika változásainak ábrázolása, és a célok meghatározása során mindenki számára érthető legyen gondolatmenetem, ne keltsek senkiben hiányérzetet. Első lépésként a nagyobb terepnummal bíró kriminálpolitika fogalmának definiálására törekszem, hogy annak részeiből meghatározzam, illetve elkülönítsem a dolgozatom témáját képező büntetőpolitikát, annak természetét, alapelveit.

Ezt követően foglalkozom a büntetőpolitikát alakító jogalkotási és jogalkalmazási és egyéb tényezőkkel, szereplőkkel. Később megvizsgálom az egymást követő kormányzati ciklusok (eltérő) büntetőpolitikájának célkitűzéseit, illetve az ezek által involvált törvényeket, valamint az utolsó kormányzati ciklus során megalkotásra került új Btk-ban megnyilvánuló büntetőpolitikai irányokat. Elkülönítve tárgyalom az Alkotmánybíróság normaalkotó szerepét, melyben nem tükröződik az a fajta tendencia, ami a jogalkotást általánosan jellemezte a tárgyalt időszakban. Ugyanakkor fontosnak tartom legalább kitekintést tenni hazánk uniós tagságából eredő, a büntetőjogot érintő jogharmonizációs kötelezettségekre. Végül, mintegy dolgozatom „különös részeként”, néhány aktuális büntetőpolitikai alapú problémára hívom fel a figyelmet.

I. RÉSZ ALAPVETÉS

1. A KRIMINÁLPOLITIKA FOGALMA ÉS TERMÉSZETE

A büntetőpolitika fogalmát sokan a kriminálpolitikával azonosítják, azzal szinonimaként használják,¹ míg mások e két fogalmat elkülönítik, megkülönböztetik egymástól, egyiket a másik részének tekintik². E két fogalom azonosítása, felcserélhetősége abból a régebben uralkodó felfogásból adódik, amely a kriminálpolitikát a bűnözés elleni küzdelem büntetőjogi eszközeire korlátozta.³ Ezért a jogirodalomban nem volt jelentősége e két fogalom szétválasztásának, a kriminálpolitika fogalma lényegében a büntetőpolitikával azonos tartalommal bírt. Ebben az összefüggésben már haladónak bizonyult az a felfogás, amely szerint a kriminálpolitika részét képezi a tágabb bűnmegelőzési politikának.⁴

A legújabb nézőpont szerint a kriminálpolitika sokkal összetettebb rendszer, magában foglalja egyrészt a büntető igazságszolgáltatási rendszerre vonatkozó nézeteket, vitákat és döntéseket, de ezen túl azokat is, amelyek a bűnmegelőzés, illetve a bűncselekmény okozta hátrányok mérséklésének a büntető igazságszolgáltatáson kívüli eszközeire vonatkoznak.⁵ A mai jogirodalomban uralkodó álláspont szerint tehát már e két fogalom egymással nem cserélhető fel, hiszen nem azonos tartalmakat takar. A két terület csak részben fedi egymást, tekintettel arra, hogy a büntetőpolitika csupán egy kisebb részét – még, ha meghatározó részét is – képezi a kriminálpolitikának.

---

¹ Lásd többek között HORVÁTH Tibor: *A büntetési elméletek fejlődésének vázlatja*, Akadémiai Kiadó 1981., BÉKÉS Imre: *Dogmatika és büntetőpolitika*, *Jogtudományi Közlöny*, 1986/12. 593-597., DOMOKOS Andrea: *A büntetőpolitika változásai Magyarországon*, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2008., BÉKÉS Ádám: *Büntetőpolitika és jogbiztonság*, *Magyar Jog*, 2005/8. 479-484.,

² Lásd többek között FARKAS Ákos: *A kriminálpolitika és a jogdogmatika szerepe a büntető igazságszolgáltatásban*, *Jogtudományi Közlöny*, 1996/3. 93-109., KORINEK László – LÉVAY Miklós: *A kriminológia fogalma, feladata, kutatási területei*, In: *Kriminológia-szakkriminológia* (szerk: GÖNCZÖL Katalin -KEREZSI Klára - KORINEK László - LÉVAY Miklós), Complex Kiadó, Budapest, 2006, 38-39., LIGETI Katalin: *Kriminálpolitika*. In: *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve* (szerk.: BORBÍRÓ Andrea – KEREZSI Klára) I. kötet, Országos Bűnmegelőzési Bizottság, Budapest, 2009. 59-83.

³ FÖLDVÁRI József: *Kriminálpolitika*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987. 21.

⁴ IRK Ferenc: *Kriminálpolitika és értékvédelem*, *Jogtudományi Közlöny*, 1994/7-8. 314.

⁵ LIGETI Katalin: *Kriminálpolitika*, i.m. (2009) 61.; LÉVAY Miklós: *A büntetőjog társadalmi szerepének változása 1985-2005 között*. In: *A magyar jogrendszer átalakulása 1985/1990-2005* (szerk.: Jakab András - Takács Péter). I. kötet, Gondolat-ELTE ÁJK, Budapest, 2007. 498. 8. l.; FARKAS Ákos: i.m. 93.

1.1. A kriminálpolitika fogalmának alakulása

A kriminálpolitikát sokan és sokféleképpen definiálták mind a hazai, mind pedig a külföldi szakirodalomban. Kezdetben a büntetőjog-tudomány keretein belül, az akkor még nem elkülönült kriminológia területén használták e fogalmat, a kriminológiai kutatások céljának meghatározásaként, mint a bűnözés okait és a büntetés hatásait vizsgáló tudományos kutatás alapelveit magába foglaló tudományterületet, amely megszabja a bűnözéssel szembeni állami fellépést.⁶ A kriminálpolitika, mint kifejezés ugyan már a 19. században használatos volt, de ebben az időszakban még nem beszélhetünk róla a mai értelemben. Feuerbach a kriminálpolitikát még a büntetőjog-tudomány segédtudományának tartotta, mint „törvényalkotói állambölcsességet, amelynek feladata a büntetőjog megalkotásának előkészítése”.⁷ A kriminálpolitika fogalmának, mint a jövőre irányuló tudatos tevékenységként való értelmezése csak a 19. század későbbi évtizedeiben kezdődött a kriminológiai irányzatok elterjedésével. Franz Liszt, - aki az e területen meghatározó jelentőségű Nemzetközi Büntetőjogi Egyesületet alapította és irányította - a kriminálpolitikát a bűnözés tudományos vizsgálatának és a büntetés hatékonyságával alátámasztott alapelveknek összességéként határozta meg, amelyek alapján az állam a büntetőjogi büntetéssel és az ezzel rokon intézmények segítségével harcot folytathat a bűnözés ellen.⁸ Definíciója szerint „a büntetőjog vezérlősillaga”, amely közvetítő tudomány a büntetőjog és a kriminológia között.⁹

A 20. században a kriminálpolitika fogalma tovább bővült. Hoppel mint a büntetőjog hatékonyságát növelő eszközök és módszerek összességéként határozta meg¹⁰. Álláspontja szerint a kriminálpolitika a büntetőjog hatásosságának célszerűségi szempontok alapulvételével való tárgyalása, azaz nem saját tárggyal rendelkező önálló tudomány, hanem maga a büntetőjognak a tudománya, mivel annak jövőre tekintő használhatóságának és megjavításának kérdését vizsgálja.¹¹ A fogalom bővülése mellett megfigyelhető egyrészt a kriminálpolitikának a kriminológiától való elkülönülése, másrészt fogalmának rétegződése is, amely már nem kizárólagosan az állami

⁶ LISZT, von Franz: *Strafrechtliche Aufsätze und Vorträge*, J. Guttentag, Berlin, 1905. I. k. 292.

⁷ FEUERBACH, Anselm: *Lehrbuch des gemeinen in Deutschland gültigen peinlichen Rechts*, Georg Friedrich Hayder Verlag, Giessen, 1847. 40.

⁸ LISZT von Franz: i.m. 292.

⁹ Lásd: BÉKÉS Imre: Dogmatika és büntetőpolitika, *Jogtudományi Közöny*, 1986/12. 596.

¹⁰ HIPPEL, von Robert: *Deutsches Strafrecht*, I. k. Springer, Berlin, 1925. 534.

¹¹ HIPPEL, von Robert: *Lehrbuch des Strafrechts*, Berlin, 1932. 64.

eszközökre összpontosít. Így Karl Peters definíciója szerint a kriminálpolitika az állam és a helyi, közösségi szervezetek tevékenysége, amelyek célja a bűnözés és ennek hatásainak megakadályozása, illetve csökkentése.¹² A kriminálpolitika különválása a kriminológiától az 1940-es években kezdődött. E folyamat a kriminológia kutatási területének és kutatási módszereinek körvonalazódásával függ össze. Az 1960-as évekre általánosan elfogadottá vált, hogy a kriminológia empirikus, ontológiai tudomány, azaz a meglévő jelenségeket kutatja. Ezzel szemben a kriminológiai felismerésekből levont következtetések a kriminálpolitika, mint önálló axiológiai tudomány körébe tartoznak.¹³

A kriminálpolitika jelenkori fogalmának kutatása során az is észrevehető, hogy vannak akik a büntetőjoghoz kötik, míg mások a kriminológiához. A társadalomvédelmi irányzat képviselője, Marc Ancel szerint a kriminálpolitika és a büntetőjog tárgya, vizsgálódási területe egybeesik: „Büntetőpolitikáról ugyanis egyáltalán csak akkor beszélhetünk, ha a megtorlás rendszerét már egységes irányelvek szerint megszervezték. A kutatásnak tehát a létező, pozitív büntetőjogból kell kiindulnia, és ennek alapján kell aztán a represszió vezérelveit meghatározni.”¹⁴ Úgy vélekedik, hogy a büntető anyagi jogon túl a büntetőeljárás, a büntetés végrehajtás és a bűnmegelőzés területei is beletartoznak a kriminálpolitika fogalomkörébe. Zipf a büntető-igazságszolgáltatási rendszerre vonatkozó elképzelések kialakítása és megvalósításaként definiálja a kriminálpolitikát. Jellemzése szerint a kriminálpolitika mindig axiológiai értékválasztáson alapul, értékeket határoz meg és valósít meg.¹⁵ Jeschek a fogalom alatt azt érti, hogyan alakítható ki a büntetőjog a legcélszerűbben, úgy hogy alkalmas legyen a társadalom védelmének ellátására.¹⁶ Kaiser pedig már a kriminálpolitika tartalmába bevonja a bűnözés kontrollálása céljából alkalmazott társadalmi stratégiákat és taktikákat.¹⁷

A magyar büntetőjog tudományban is figyelemmel kísérhető a kriminálpolitika fogalmának sajátos keveredése a büntetőpolitika fogalmával, illetve fogalomterületének egyre bővülő tényerése. Finkey Ferenc a kriminálpolitikát, mint

¹² PETERS, Karl: *Die Kriminalpolitische Stellung des Strafrichters bei der Bestimmung der Strafrechtsfolgen*, Springer, Berlin, 1932. 12-13.

¹³ LIGETI Katalin: *Kriminálpolitika*, i.m. (2009) 61.

¹⁴ ANCEL, Marc: *Le défense sociale nouvelle*, Párizs, 1971. 16. idézi: SZABO, Denis: *Kriminológia és kriminálpolitika*, Gondolat Kiadó, Budapest, 1981. 153.

¹⁵ ZIPF, Heinz: *Kriminalpolitik, Eine Einführung in die Grundlagen*, Karlsruhe, 1973. 3-15.

¹⁶ JESCHEK, Hans-Heinrich: *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, Dunker & Humblot, Berlin, 1978. 16.

¹⁷ KAISER, Günter: *Kriminologie, Eine Einführung in die Grundlagen*, C.F. Müller, Karlsruhe, 1976. 57.

tudományát határozza meg, amelynek feladata, többek között a büntetőtvények javítása, amelynek keretében a törvényhozás számára elfogadható javaslatokat kell tenni a bűnözés elleni hatékonyabb küzdelemben.¹⁸ Angyal Pál véleménye az, hogy a büntetőjog tudományának büntetőpolitikai feladatából¹⁹ ered a kriminálpolitika, mint önállósuló tudományterület, amely egyrészt a fennálló tételes jogot bírálja, másrészt megteremti a bűnözés elleni állami és társadalmi küzdelem helyes taktikájának elméleti alapjait.²⁰ Vámbéry Rusztem a büntetőpolitikát, mint a büntető törvényhozást előkészítő tudományként és a bűnözés ellen folytatott küzdelem taktikájaként határozza meg, amelynek kialakításakor figyelmet kell fordítani arra, hogy az adott érdek büntetőjogi védelemre szorul-e, illetve arra, hogy a büntetéstől várható-e eredmény.²¹ Álláspontja szerint a büntetőpolitikát befolyásolja az adott társadalom szellemi kultúrája és a politikai viszonyok milyensége is.

Heller Erik szerint a kriminálpolitika feladata a megalkotandó büntetőjog elveinek és tételeinek megállapítása. Axiologikus tudomány, mely értékelően ítéli meg az emberi cselekményeket és azokat a hatóerőket, amelyeket az állam a büntetésben vagy egyéb repressziós eszközökben ellenük kialakít.²² Hacker Ervin kettéosztja a kriminálpolitika fogalmát, egyrészt a tételes jog kritikáját és megjavítását tartja a kriminálpolitika feladatának, másrésztől úgy ítéli meg, hogy a szociálpolitikával együttműködve kell a kriminalitást enyhíteni.²³ Kádár Miklós és Kálmán György szerint a bűnügyi politika (kriminálpolitika) azokat a lehetőségeket kutatja, amelyek a bűnözés megelőzésére és leküzdésére rendelkezésre állhatnak, azokat az elméleti és gyakorlati tapasztalatokat rendszerezi, amelyek felhasználásával az államhatalom folytatja a harcot a bűnözés ellen.²⁴

Földvári József 1987-es monográfiájában a kriminálpolitika kettősségét emeli ki, amelyet részben tudományágként, részben gyakorlatként definiál. Álláspontja szerint a

¹⁸ FINKEY Ferenc: *A magyar büntetőjog tankönyve*, Politzer Zsigmond és fia Könyvkereskedése, Budapest, 1902. 6.

¹⁹ Angyal a büntető jogtudomány büntetőpolitikai feladatának a törvényhozó vezetését tartotta a kriminalitás elleni küzdelemben.

²⁰ ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog tankönyve*, Grill Kiadó, Budapest, 1909. 10.

²¹ VÁMBÉRY Rusztem: *Büntetőjog*, Grill Kiadó, Budapest, 1913. 56. o.

²² HELLER Erik: *A magyar büntetőjog általános tanai*, Szent István Társulat, Szeged, 1937. 6-7.

²³ HACKER Ervin: *Kriminálpolitik*, Stephan Ludvig Kiadó, Miskolc, 1941. 3.

²⁴ KÁDÁR Miklós. – KÁLMÁN György: *A büntetőjog általános tanai*, Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1966. 96.

kriminálpolitika tudománya azoknak az ismereteknek a rendszere, amelyek alapján szervezheti az államhatalom a bűnözés elleni küzdelmet, meghatározva e küzdelem eszközeit, ezen eszközök alkalmazásának feltételeit és módjait, összhangban az általános politikai célkitűzésekkel.²⁵ Mindamellett, hogy a kriminálpolitikát tudományos tevékenységnek tekinti, azonban mégsem tekinti önálló tudománynak. A kriminálpolitika az állam általános politikájának a része, amely a bűnözés elleni harc tekintetében meghatározza a feladatokat a bűnüldözés és a bűnmegelőzés általános eszközeit és módszereit. Nézete szerint akkor lehet eredményes, ha tudományosan megalapozott és összhangban van az államnak a közösség és az egyes állampolgárok érdekeit egyaránt előmozdítani törekvő általános politikájával.²⁶

Horváth Tibor - aki a kriminálpolitika és büntetőpolitika fogalmkörét azonosnak tekintette – meghatározása értelmében a büntetőpolitika a bűnügyi tudományok eredményeire támaszkodva határozza meg a bűnözés elleni küzdelem céljait és eszközeit, a bűnözés visszaszorítására vonatkozó állami feladatokat, amely állami feladatok közül a bűnmegelőzést tekintette elsődlegesnek. Szerinte a bűnözés társadalmilag kondicionált tömegjelenség, így az ellene irányuló küzdelem jellegét is e minősége határozza meg, amelynek legáltalánosabb célkitűzése a bűnözés megelőzése. Ebből az aspektusból pedig érthető az álláspontja, amely szerint a bűnözés elleni küzdelemben a büntetés ugyan szükséges és elkerülhetetlen, de nem az egyedüli és elsődleges eszköze a büntetőpolitikának.²⁷

Vígh József a kriminálpolitika alapelveiről szóló tanulmányában a kriminálpolitikát elvek, elvárások összességéként definiálja, amelyek megmondják, hogy milyen társadalomra veszélyes magatartásokat kell bűncselekménnyé nyilvánítani, illetve a bűnözésre történő állami és társadalmi reagálás módját, a bűncselekmények miatti felelősségrevonás, a szankciók alkalmazásának és a bűnmegelőzés eszközei feltételeinek meghatározását.²⁸

Jelen korunk magyar szakirodalmában is bővelkedik a kriminálpolitika fogalmának, természetének, céljainak meghatározásában. A fogalom meghatározása nagyban függ

²⁵ FÖLDVÁRI József: i.m. (1987) 16-18.

²⁶ FÖLDVÁRI József: *Magyar büntetőjog Általános rész*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1984. 15.

²⁷ HORVÁTH Tibor: *A büntetési elméletek fejlődésének vázlatja*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981. 243.

²⁸ VÍGH József: *Kriminálpolitikai alapelvek*, In: *Kriminológiai Közlemények*, Különkiadás, 1995. 89.

attól, hogy a büntetőjog-tudomány vagy a kriminológia oldaláról definiálják azt. Békés Imre is azonosnak tekintette a kriminálpolitika és büntetőpolitika fogalmait. A kriminálpolitikát a jogi szférán kívüli tevékenységnek tartotta, amely nem a büntetőjoggal, hanem annak társadalmi tartalmával és céljaival foglalkozik.²⁹ Úgy vélte, hogy a kriminálpolitika egyrészt az állam általános politikája része, amely során a kriminálpolitika a büntető törvényhozást irányítja. Másrészt azonban a kriminálpolitika fogalomkörébe beletartozik a büntető igazságszolgáltatás „önirányítása”, azaz a bíróságok egységes ítélkezési gyakorlatának a Legfelsőbb Bíróság által történő elvi irányítása, valamint a büntetés végrehajtás területére vonatkozó állami célkitűzések teljesítése, továbbá része a társadalom szervezetei és a hatóságok által folytatott bűnmegelőzés is.³⁰

Farkas Ákos szerint a kriminálpolitika mindig a bűnözés mennyiségi, minőségi változásához, a társadalom biztonságérzetéhez igazodó, ennek következtében folyamatosan változó, dinamikus fogalom és tevékenység, amelynek eszközszerét a társadalomban uralkodó kulturális és etikai nézetek, a társadalom civilizációs szintje határozza meg.³¹

Domokos Andrea - aki a kriminálpolitikát és a büntetőpolitikával azonos tartalmú fogalomként kezeli - meghatározása szerint a kriminálpolitika egyrészt a bűnügyi tudományokhoz kapcsolódik, másrészt az állam általános politikájának integráns része. „Az állami büntetőpolitika az általános politikának megfelelő tudományos nézetek közül választ és ennek megfelelően alakítja a büntető jogalkotást és a büntető jogalkalmazást. Ahogy változnak a társadalmi nézetek, úgy változik a tudományos megközelítés, amelynek következtében módosul a büntetőpolitika, amely a kriminalizációs és dekriminalizációs törekvésekben mutatkozik meg.”³²

Nagy Ferenc álláspontja szerint a kriminálpolitika a már elkövetett bűncselekményekre adott, illetve adandó büntetőjogi válaszstratégiák gyűjtőfogalma. A jogpolitika

²⁹ BÉKÉS Imre: Dogmatika és büntetőpolitika, *Magyar Jog*, 1986/12. 596.

³⁰ BÉKÉS Imre: A büntetőjog és a büntetőjog tudománya, In: *Büntetőjog Általános Rész* (szerk: Busch Béla) HVG-ORAC, Budapest, 2010. 35.

³¹ FARKAS ÁKOS: A kriminálpolitika és a büntető igazságszolgáltatás hatékonysága, In: *Emlékkönyv Dr. Szabó András egyetemi tanár 70. születésnapjára* (szerk: Tóth Károly) JATE, Szeged, 1998, 81.

³² DOMOKOS Andrea: A büntetőpolitika In: *Büntetőjog Általános Rész* (szerk: Busch Béla) HVG-ORAC, Budapest, 2010. 72.

részeként mindenekelőtt a hatályos büntetőjog reformjával, a bűncselekmény kontrolljának eszközeivel foglalkozik. Törekszik a büntetőjog optimális kialakítására, felhasználva a kriminológia ismereteit is, így a kriminálpolitika hidat képez a büntetőjogi dogmatika és a kriminológia között.³³

1.2. A kriminálpolitika célja és természete, helye a (bűnügyi) tudományok rendszerében

Tekintettel arra, hogy a kriminálpolitika fogalma a jogirodalomban jelenleg is változik, fejlődik, így egyértelmű és vitathatatlan definícióval nem is határozható meg. A kriminálpolitika fogalmának és természetének definiálása során általánosan elfogadható Korinek László meghatározása, amely szerint a kriminálpolitika olyan tudatos tevékenység, amelynek célja a bűnözést mennyiségnek csökkentése, illetve a kevésbé veszélyes deliktumok felé való elmozdítása.³⁴ Azonban ez a megállapítás mégsem tekinthető a fogalom egzakt meghatározásának, hiszen más tudományos tevékenységek is e körbe sorolhatók, legfőképpen a kriminológia.

A kriminálpolitika feladatát illetően Ligeti Katalin álláspontját tartom jelen korunkban a legpontosabbnak. Nézete szerint: „a kriminálpolitika feladata, hogy kidolgozza a bűnmegelőzés eszközrendszerét, kijelölje a büntetendő magatartásokat és a szankciófajtákat, meghatározza a büntetőeljárás és a büntetés-végrehajtás kialakításának elveit, valamint kiépítse a bűncselekménnyel okozott hátrányok kiküszöbölésére, enyhítésére alkalmas intézményeket.”³⁵

A kriminálpolitika természetével kapcsolatban igen találó Földvári azon megállapítása, mely szerint a kriminálpolitika legalapvetőbb jellemzője két vonatkozásban is megmutatkozó Janus arca, ugyanis „egyrésről tudományág – másrésről gyakorlat”, illetve „egyrésről politikai – másrésről kriminális jellegű”.³⁶ Azonban az is megfigyelhető, hogy Földvári a kriminálpolitika fogalmát leszűkítette a büntetőjogi

³³ NAGY Ferenc: Bevezető tanok (A büntetőjog és a büntetőjog-tudomány) In: *Büntetőjog I. Általános Rész*, HVG-ORAC, Budapest, 2012. 31.

³⁴ KORINEK László: A büntetőpolitika irányelvei Magyarországon, In: *A magyar jogrendszer átalakulása 1985/1990-2005* (szerk.: Jakab András - Takács Péter). I. kötet. Gondolat-ELTE AJK, Budapest, 2007. 473.

³⁵ LIGETI Katalin: *Kriminálpolitika*, i.m. (2009) 69.

³⁶ FÖLDVÁRI József: i.m. (1987) 17. o.

eszközökkel vívott küzdelem területére, így sem a bűnmegelőzés büntetőjogon kívüli eszközeit, sem pedig azon szociálpolitikai intézkedéseket, amelyek elsődlegesen a bűnözés visszaszorítására irányulnak, nem sorolta e tárgykörbe.³⁷ A kriminálpolitika fogalmának fejlődése ezt a megközelítést túlhaladta, és jelenleg fogalomkörébe sorolja a büntető igazságszolgáltatáson túl a bűnmegelőzés és az áldozatsegítés büntetőjogon kívüli eszközeit is.

Szabó András szerint a „politika” csak állami tevékenység lehet, és nem keverendő össze (bár a jogászi szóhasználat ezt teszi) a tudományos eszmefuttatásokkal.³⁸ Ezzel szemben álló – az általam is elfogadott – vélemény szerint a kriminálpolitika egyszerre gyakorlat és ismeretrendszer, egyszerre politikai és tudományos jellegű.³⁹ Ezzel összhangban a jelenkor szerzők a kriminálpolitika genus proximumát nézetként (véleményként) definiálják, de utalnak arra, hogy a kriminálpolitikai döntéseket az állami szereplők (közvetlenül pedig a kormány) hozzák.⁴⁰

1.2.1. A kriminálpolitika, mint tudomány

Tudomány-e a kriminálpolitika, s ha igen, része-e a büntetőjog-tudománynak, vagy annak önálló mellék-, illetőleg társtudománya – teszi fel a kérdést 1966-ban tankönyvében Kádár Miklós és Kálmán György, amely kérdés azonban még a jelenkorban sem került egyértelműen megválaszolásra.

A 19. század végén, a 20. század elején a pozitívizmus időszakában került előtérbe az álláspont, amely szerint az állam büntetőpolitikája tudományosan megalapozottságot igényel, így a büntetőpolitikát a büntetőjog-tudomány részének tekintették. Angyal az anyagi büntetőjog tudományán belül a büntetőpolitikát a büntetőjog-tudomány feladataként értelmezte, amely feladatot a kriminálpolitika, mint önálló tudományterület látja el. „E tudomány világitó szövétneke és vezére a bűnözés ellen küzdő állami és társadalmi faktoroknak, egyfelől a fennálló tételes jogot bírálja,

³⁷ FÖLDVÁRI József: i.m. (1987) 34-35.

³⁸ SZABÓ András: Büntetőpolitika és alkotmányosság. In: *Belügyi Szemle* 1995/1. szám, 4. a szerző néhány sorral odébb leszögezi: „[...] tudnunk kell különböztetni politika és a politikát befolyásolni kívánó elmélet között ... a kriminálpolitika elmélete és a büntetőpolitika állami-társadalmi gyakorlata, funkciója nem azonos [...]”

³⁹ FÖLDVÁRI József: i.m. (1987) 17., LIGETI Katalin: Kriminálpolitika, i.m. (2009) 60.

⁴⁰ Pl. LIGETI Katalin - WIENER A. Imre: Jogszabálytan, In: *Büntetőjog. Általános Rész* (szerk.: WIENER A. Imre). KJK-KERSZÖV, Budapest, 2003. 16.

másfelől a kriminológia és a pönológia leszűrődött elveiből biztos alapot teremt, melyen a kriminalitás ellen folytatott állami és társadalmi taktikája felépíthető.”⁴¹ Angyal tehát a büntetőjog-tudomány részeként, de önálló tudományként határozta meg a kriminálpolitikát, amelynek célja a bűnözés elleni küzdelem célszerű megszervezése, amely tevékenység során felhasználja a kriminológia és a börtönügyi tudományok eredményeit. Hasonlóképpen a 20. század első felének magyar szakirodalma (pl. Pauler Tivadar, Fayer László, Irk Albert) a kriminálpolitikát a büntetőjog-tudomány segédtudományaként, önálló tudományágnak tekintette.⁴²

A század 50-es, 60-as éveire azonban az az álláspont erősödött meg, amely elvetette a kriminálpolitika önálló diszciplína jellegét. Horváth Tibor 1960-ban megfogalmazott véleménye szerint nincsen olyan társadalmi jelenség, amely megalapozhatná a kriminálpolitika elméletének a bűnügyi tudományoktól elkülöníthető, önálló tárgyát. „A büntetőpolitika tudományos elméleti alapjait a bűnözés és a bűnözés leküzdésének társadalmi törvényszerűségeit feltáró bűnügyi tudományok szolgáltatják. A büntetőpolitika elméleti alapjai – sajátos önálló tárgy és feldolgozási nézőpont hiányában – önálló büntetőpolitikai diszciplínát nem képeznek.”⁴³ Mindezek ellenére úgy vélte, hogy a gyakorlati büntetőpolitikai kérdések elméleti tisztázására irányuló önálló tudományos kutatásoknak megvan a létjogosultságuk. 1987-es tanulmányában kifejtette többek között, hogy a büntetőpolitika csak akkor emelhető tudományos szintre, ha a kriminálpolitikai cél- és eszközrendszere, valamint annak egyes intézményei kerülnek vizsgálat alá a különböző tudományok, így pl. a büntetőjog, a kriminológia, a szociológia, a szociálpszichológia stb. nézőpontjából.⁴⁴

Horváth Tibor álláspontjával szemben Kádár Miklós és Kálmán György a kriminálpolitikát a bűnügyi tudományok melléktudományaként tartotta számon. Meghatározásuk szerint a kriminálpolitika azokat a lehetőségeket kutatja, amelyek a bűnözés megelőzésére és leküzdésére rendelkezésre állhatnak, azokat az elméleti és

---

⁴¹ ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog tankönyve*, Budapest, 1909. 10.

⁴² PAULER Tivadar: *Büntetőjogtan*, Pfeifer Ferdinánd Kiadó, Pest, 1872; FAYER László: *A magyar büntetőjog kézikönyve*, Franklin Társulat, Budapest, 1905

⁴³ HORVÁTH Tibor: A szocialista állam büntetőpolitikájának alkotó tényezői, *Az Állam- és Jogtudományi Intézet Értesítője*, 1960/4. szám 426.

⁴⁴ HORVÁTH Tibor: Megjegyzések a büntetőpolitika és a büntetési rendszer összefüggéséről, *Jogtudományi Közlöny*, 1987/12. szám, 641.

gyakorlati tapasztalatokat rendszerezi, amelyek felhasználásával az államhatalom folytatja a harcot a bűnözés ellen.⁴⁵

Földvári József monográfiájában - a fentiekben már hivatkozottak szerint - a kriminálpolitikát egyszerre tekintette tudománynak és gyakorlatnak is. „Tudományág a kriminálpolitika, amikor mint „ismeretrendszer” vizsgáljuk, de gyakorlati tevékenység is, amelyet az arra hivatottak meghatározott célkitűzések megvalósítása végett folytatnak.”⁴⁶ Ennek ellenére a kriminálpolitika tudományának önállósága kérdésében egyetértett Horváth Tiborral. Kiemelte azonban, ahogyan a kriminológia és a kriminalisztika tudománya is fokozatosan, az ismeretek gyarapodásával önállósodott, és vált ki az addig egységes büntetőjog-tudományból, a fejlődés abba az irányba mutat, hogy a kriminálpolitika is kezd önálló tudománnyá válni. „A kriminálpolitika már ma sem csak gyakorlat: olyan gyakorlat, amelynek tudományos alapjai vannak. Ezek az elméleti alapok lassan rendeződnek és relatív önállóságot mutatva foglalnak helyet a bűnügyi tudományok rendszerében.”⁴⁷

Békés Imre sem tekintette a kriminálpolitikát önálló szaktudománynak, mivel tárgya a bűnözés elleni állami küzdelem, amelynek jogi vonatkozásait a büntetőjog-tudomány, társadalmi összefüggéseit pedig a kriminológia törekszik feltárni. Vélekedése szerint a büntetőpolitikának nincs olyan önálló kutatási területe, amelyet más tudományok, illetve az általános politika ne ölelne fel, nincs olyan önálló kutatási tárgya, amelyre figyelemmel önálló tudománynak kellene tekinteni.⁴⁸

Földvári sejtése igazolódni látszik, mert korunkban a kriminálpolitika egyre nagyobb hangsúlyt kap, nemcsak, mint gyakorlati tevékenység, hanem, mint a tudomány homlokterében álló témakör. Ligeti Katalin a kriminálpolitikát már elkülönült tudományágként nevesíti a büntetőjog-tudomány és a kriminológia mellett, tekintettel arra, hogy a bűnözés elleni küzdelemben betöltött szerepük elkülönül: „Erre tekintettel a jelenlegi felfogás szerint a kriminológia a meglévő jelenségeket kutatja, míg a kriminológiai felismerésekből levont következtetések a kriminálpolitika mint önálló

---

⁴⁵ KÁDÁR Miklós –KÁLMÁN György: i.m. 96.

⁴⁶ FÖLDVÁRI József: i.m. (1987) 17.

⁴⁷ Uo. 23.o.

⁴⁸ BÉKÉS Imre – FÖLDVÁRI József – GÁSPÁR Gyula - TOKAJI Géza: *Magyar büntetőjog általános rész*, 1. fejezet, BM Könyvkiadó, Budapest, 1980, 33.

axiológiai tudomány körébe tartoznak.”⁴⁹ Azonban e két tudományterület nem független egymástól, mivel az első eredményére alapozva a második jelöli ki a büntető igazságszolgáltatásban és más területeken megvalósítandó feladatokat.

A kriminálpolitikának a bűnügyi tudományokban betöltött helyét és szerepét illetően, valamint abban a kérdésben, hogy önálló tudományágnak tekinthető-e, ma sincs egyöntetű és letisztult álláspont. A bűnügyi tudományok rendszerébe tartozó tudományok hagyományosan két nagy ágba sorolhatóak, amelyek közül megkülönböztetésre kerülnek a normatív jellegű tudományok, tehát a büntetőjog, büntető eljárásjog, és a büntetés-végrehajtási jog, míg a másik ágába tartoznak az empirikus, azaz a nem jogi tudományok, mint a kriminológia, a kriminalisztika és a bűnügyi tudományok segédtudományai. E rendszerben a jelenkori hazai szerzők többségének véleménye szerint a kriminálpolitika a két nagy tudománycsoport között foglal helyet, mintegy hidat képez közöttük.⁵⁰ A normatív és empirikus bűnügyi tudományok közös célja a helyes kriminálpolitika kialakítása, ahogyan Korinek László és Lévay Miklós szemléletesen mutatnak rá: a bűnügyi tudományok rendszerét egy állandó mozgásban lévő organizmusként kell felfogni. „A folyamatos működés lényegében egyúttal egy állandó visszacsatolás is, mely az optimális problémamegoldások alkalmazásával a permanens büntetőjogi reformot szolgálja. Ebben a folyamatban a kriminálpolitika meghatározónak tekinthető, amely az információkat, a tapasztalatokat és az abból levont következtetéseket a kriminológiából nyeri.”⁵¹

1.2.2. A kriminálpolitika viszonya a politikához

Szabó András az alkotmányos büntetőpolitikáról szóló tanulmányában leszögezi, hogy a büntetőpolitika az állam erre jogosult szerveinek tevékenysége a bűnözéssel való konfrontálódásban.⁵² A kriminálpolitika, ahogyan azt már korábban, Földvári József nézeteként bemutattam, Janus arcú jelenség, így abban mindenképpen érvényesülnek a

⁴⁹ LIGETI Katalin: *Kriminálpolitika*, i.m. (2009) 60.

⁵⁰ NAGY Ferenc: *Bevezető tanok...*, i. m. (2012) 31.

⁵¹ KORINEK László – LÉVAY Miklós: *A kriminológia fogalma, feladata, kutatási területei*, In: *Kriminológia-szakkriminológia* (szerk: GÖNCZÖL Katalin -KEREZSI Klára - KORINEK László - LÉVAY Miklós), Complex Kiadó, Budapest, 2006, 38-39.

⁵² SZABÓ András: *Büntetőpolitika és alkotmányosság*, *Belügyi Szemle* 1995. 1. szám 4.

politika törvényszerűségei.⁵³ Ezek közül korántsem üdvözlendő, hogy a politikusok a bűnözés elleni küzdelmet bevonták a társadalom (és a választások) megnyerésének eszköztárába is, amivel együtt szükségképpen a vulgarizálható, populáris teóriák kora köszöntött be.⁵⁴ Napjainkban minden olyan jelenség, amely a politikai közvéleményt legalább időlegesen foglalkoztatja, előbb vagy utóbb büntetőjogi intézkedések elfogadását vonja maga után. A politikusok pedig minden a közvéleményt felkavaró bűnesetet követően fellépnek a fokozott büntetőjogi beavatkozás, a szigorúbb szankcionálás érdekében.⁵⁵ Az ilyen büntetőpolitikai stratégia (diszfunkcionális kriminalizálás, mechanikus szigorítás) eleve kudarcra van ítélve, legfeljebb egy szimbolikus üzenet („a politikusok kézben tartják a dolgokat”) a bűnözéstől való félelemben élő lakosság számára.⁵⁶

Az egymást váltó politikai garnitúrák alapvető kötelességüknek érzik az előzőtől karakteresen eltérő felfogású büntetőpolitika kialakítását. A konzervatív irányultságú kormányok a közbiztonság javítása érdekében inkább a represszív természetű intézkedéseket „favorizálták”, míg a szocialisták a bűnmegelőzést.⁵⁷ Kivételek azonban mindig vannak, így hazánkban az 1993. évi XVII. törvény „kidolgozója” egy konzervatív, jobb-közép kormány volt, pedig ez dekriminalizálta az üzletszerű kéjelgést, először érvényesítette büntetőjogunkban a kisebb súlyú kábítószer visszaélések elkövetői esetében a „büntetés helyett” kezelés elvét, szélesítette a végrehajtandó szabadságvesztés helyettesítő ún. alternatív szankciók alkalmazási lehetőségét, megszüntette a büntetés enyhítésének kivételes jellegét.⁵⁸

Nagy Ferenc kriminálpolitikával foglalkozó tanulmányában kritikusan állapítja meg, hogy tudományos értelemben vett kriminálpolitikáról egyre kevésbé lehet beszélni, és általában a praktikus, nem ritkán aktuálpolitikai célokat követő gyakorlati kriminálpolitika vált uralkodóvá a jelenlegi helyzetben. „Ezt jól szemlélteti, hogy a kriminálpolitika irányulhat a jogállami büntetőjogon kívüli célra is, mint pl. a pártpolitizálás, azaz a pártpolitikai szférára, vagy pl. a választási szavazatszerzés

⁵³ FÖLDVÁRI József: i.m. (1987) 16-17. o.

⁵⁴ KORINEK László: A büntetőpolitika irányelvei ..., i.m. (2007) 478.; GÖNCZÖL Katalin: A nagypolitika rangjára emelkedett büntetőpolitika. *Jogtudományi Közlöny* 2002/5. szám, 198.

⁵⁵ LIGETI Katalin: Kriminálpolitika, i.m. (2009) 65. o.

⁵⁶ KORINEK László: A büntetőpolitika irányelvei ..., i.m. (2007) 479. o.

⁵⁷ Uo. 476., 482-484. o.

⁵⁸ LÉVAY Miklós: A büntetőjog társadalmi ..., i.m. (2006) 712.

optimalizálása érdekében. Ez nem tekinthető valójában kriminálpolitikának, ez szimpla aktuálpolitika.”⁵⁹

1.3. A kriminálpolitika részterületei

A kriminálpolitika, mint gyakorlati tevékenység részeinek meghatározása követte a kriminálpolitika fogalmának fejlődését. Kezdetben csupán a büntetőpolitika terrénumával azonosították, és csak a büntető igazságszolgáltatáson belüli válaszstratégiák gyűjtőfogalmaként definiálták, így értelemszerűen csupán két része került elkülönítésre, a törvényhozás és a jogalkalmazás, mely utóbbin belül helyezkedett el a büntetés-végrehajtási politika.

Megjegyzem, hogy az állami kriminálpolitika hatókörének kiterjesztése a jogalkalmazásra nem volt általánosan elfogadott. Hazánkban ez a szemlélet leginkább a szocializmus időszakában nyert teret, nyilvánvaló figyelemmel a szocialista korszaknak arra a sajátosságára, hogy a jogalkalmazás jogpolitikai irányelveit a 14/1973. sz. NET határozat tartalmazta.⁶⁰ Ebben az időszakban a jogalkalmazás végrehajtó hatalom általi kriminálpolitikai iránymutatása természetes volt. Ligeti Katalin ezzel kapcsolatban találóan jegyzi meg, hogy noha a jogalkalmazó tevékenysége a jogállamban sem mentes a kriminálpolitikai elképzelésektől, a bírói függetlenség alkotmányos elvét súlyosan sérti a jogalkalmazás közvetlen befolyásolása a végrehajtó hatalom által.⁶¹ Azonban a jogalkalmazó szervezetek lehet saját kriminálpolitikájuk, ilyen lehet a bíróságok büntető ítélezési⁶² politikája, amelynek alaptételeit bizonyos BK vélemények is tartalmazzák⁶³ és az ügyészségi tevékenységben is tükröződik kriminálpolitikai megfontolás.⁶⁴

⁵⁹ NAGY Ferenc: *Régi és új tendenciák a büntetőjogban és a büntetőjog-tudományban*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2013, 125.

⁶⁰ FÖLDVÁRI József: i.m. (1987) 20. o. 10. lj.

⁶¹ LIGETI Katalin: *Kriminálpolitika*, i.m. (2009) 60., Ahogy azt a 1998. évi LXXXVII. törvény indokolása megállapítja „a jogalkotó a büntetőjogi rendelkezések módosítása révén fejezheti ki az elvárásait a jogalkalmazók felé”.

⁶² Említi pl. IRK Ferenc: *Kriminálpolitika és értékvédelem*, *Jogtudományi Közlöny* 1994/7-8. szám, 314.

⁶³ Pl. „ha az elkövetőnek a létfenntartást biztosító jövedelme nincs, és munkakerülő, csavargó életmódot folytat [...] személyének a veszélyessége fokozott.” [56/2007. BK vélemény II. 3. pont]

⁶⁴ Ügyészségi jogpolitika tükröződik a büntetőbírói eljárásban folytatandó joghátrány-indítványozási és fellebbezési gyakorlat egyes kérdéseiről szóló 1/2010. (ÜK. 2.) LÜ h. körlevélben. Eszerint ugyanis pl. a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének „kizárását kell igényelni több életfogytig tartó szabadságvesztéssel is fenyegetett bűncselekmény bűnhalmazata vagy több emberen elkövetett emberölés esetén, feltéve, hogy az enyhítő körülmények teljesen hiányzanak, avagy a súlyuk jelentéktelen.” [2. pont].

A kriminálpolitika fogalmának bővülése és átstrukturálódásának folyamatában az 1990-es években megjelent a bűnmegelőzés, a bűnmegelőzési politika, és mint a rendszer új eleme, kezdetben bekebelezte magát a kriminálpolitikát is. Így ebben az időszakban a kriminálpolitika a bűnmegelőzési politika részeként került meghatározásra, a nem kriminálpolitikai jellegű társadalmpolitikák mellett, mint pl. a szociálpolitika, a gazdaságpolitika, az oktatáspolitika bűnmegelőzéssel kapcsolatos intézményei és intézkedései.⁶⁵ Ebben a rendszerben a kriminálpolitika, mint gyakorlati tevékenység, a már elkövetett jogsértésekre, bűncselekményekre adott büntetőjogi válaszstratégiák gyűjtőfogalmaként került meghatározásra. Három fő részre tagolódott: büntető jogalkotási-, büntető igazságszolgáltatási és büntetés(szankció) végrehajtási politikára. A büntető igazságszolgáltatási politikán belül pedig megkülönböztetésre került a bűnüldözési-, a vádemelési-, és az ítélkezési politika.

Ezt a rendszert fogadta el az OKKRI által 1993-ban kidolgozott „Kriminálpolitikai koncepció”, és az 1998-as „Kriminálpolitikai és rendvédelmi koncepció” is, amelyeknek megfogalmazott célja volt, hogy hozzájáruljon a magyar kriminálpolitikai elképzelések újrafogalmazásához, kidolgozva a bűnözésre adott válasz néhány

⁶⁵ Ezt a struktúrát tükrözi az 1997-es *Országos Bűnmegelőzési Program*, amelyet az Országos Bűnmegelőzési Tanács felkérésére készített az OKKRI. Az Országos Bűnmegelőzési Program (OBP) az állam bűnmegelőzési tevékenységének alapidokumentumaként szolgált. A program a bűnmegelőzés feladatait a kormányra és a helyi önkormányzatokra telepítette, túllépve ezzel a hazánkban hagyományosan mondható rendőrség-központú szemléleten. Nagy szerepet szánt az egyes ágazati politikáknak, mindazonáltal szemléletét alapvetően a kriminálpolitikának – azaz a már elkövetett bűncselekményekre adható válaszstratégiáknak, a büntető jogalkotási és jogalkalmazási politikának – biztosított prioritás határozta meg. IRK Ferenc: Büntetőjog és bűnmegelőzés. *Magyar Jog* 1997/10. szám 628-629.

lehetséges alternatíváját, és mintegy vitaanyagként felhívva az elméleti és gyakorlati szakembereket az ezredforduló új magyar kriminálpolitikájának kialakítására vonatkozó elképzeléseik kinyilvánítására.⁶⁶

Irk Ferenc 1994-es dolgozatában a fentiekben ismertetett rendszer nyomán megkísérelte a kriminálpolitika strukturálását. A kriminálpolitika alrendszerként megkülönböztette a büntető igazságszolgáltatási politikát, amely arra a kérdésre keresi a választ, hogy kik és milyen működési elvek alapján alakítják ki a gyakorlatot. Második résznek a büntetőpolitikát tekintette, amely a büntetőjog szűk értelemben vett szankciórendszerének speciális intézményeire tett válaszstratégiákat tartalmazza. Itt határozandók meg a prevenció főirányokon belül azok a célpontok, kiemelt cselekmények, amelyeket fokozott figyelemben kell részesíteni. Harmadik részként elkülönítette az ítélezési-büntetés kiszabási politikát, amely a büntetés-kiszabás elveit, stratégiáit tartalmazza, és a kriminálpolitikai elvek gyakorlati megvalósítását segíti. Végül negyedik részként megkülönböztette a büntetés-végrehajtási politikát, amely a büntetőjogi szankciók végrehajtásának elveit és stratégiáit foglalja össze. Dolgozatában leszögezi, hogy a kriminálpolitika tárgyának a büntetőjogi normákat tekinti, célja pedig e normák épségének a védelme és ezáltal a társadalmi stabilitás biztosítása. A kriminálpolitika feladata így a büntető jogalkotási politika szolgálata.⁶⁷

Európában a 90-es évek végére általánosan elfogadottá vált a kriminálpolitika társadalompolitikakénti értelmezése, amely szükségszerűen túlnyúlik a büntető igazságszolgáltatás rendszerén. Ebben a megközelítésben a kriminálpolitika nem csupán a büntető igazságszolgáltatási politikával tekinthető egyenlőnek, hanem részévé vált a bűnmegelőzés, illetve az áldozatsegítés, a büntető útról való elterelés megvalósításának egyéb lehetőségeivel együtt.⁶⁸

Ebbe a folyamatba illeszkedett, illetve ezt a struktúrát tükrözte az Országgyűlés által 2003-ban elfogadott „Társadalmi Bűnmegelőzés Nemzeti Stratégiája” [115/2003. (X.28.) OGY hat.], amely a bűnmegelőzést a társadalompolitika részeként értelmezte,

⁶⁶ *Az Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet kriminálpolitikai koncepciója*, Ügyészségi Értesítő XXIX. évf. 1993/3. szám 1-12. o. és a *Magyar kriminálpolitikai és rendvédelmi koncepció* – Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet (szerk.: IRK Ferenc) In: *Kriminológiai Közlemények* 57. (szerk.: DOMOKOS Andrea) Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 1999. 15-126.

⁶⁷ IRK Ferenc: Kriminálpolitika és értékvédelem, *Jogtudományi Közlöny*, 1994/7-8. szám, 324.

⁶⁸ LIGETI Katalin: Kriminálpolitika, i.m. (2009) 62.

azonban a kriminálpolitikát, a büntető igazságszolgáltatást nem ennek a feladatnak rendelte alá. A bűnmegelőzéssel kapcsolatban egy olyan koncepciót juttatott érvényre, amely a büntető igazságszolgáltatáshoz kapcsolódva ugyan, de annál jóval tágabb hatósugárban célozza meg a bűncselekmények számának csökkentését, a közbiztonság és a lakosság biztonságérzetének javítását.⁶⁹ Erre tekintettel, az Európai Unió Tanácsa 2001. május 28-án hozott döntésére hivatkozással megfogalmazta a bűnmegelőzés fogalmát, amely minden olyan intézkedést és beavatkozást jelent, amelynek célja vagy eredménye a bűnözés mennyiségi csökkentése, az állampolgárok biztonságérzetének minőségi javítása, történjék az a bűnalkalmak csökkentésével, a bűnözést előidéző okok hatásának mérséklésével, vagy a sértetté válás megelőzésével. A határozat egyrészt kimondta, hogy a jó közbiztonság nem valósítható meg kizárólag a bűnüldözés és a büntető igazságszolgáltatás hagyományos rendszerében. A közbiztonságot ugyan javítja a bűnüldözés teljesítményének és a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának növelése, szükség van azonban olyan, a társadalmat ösztönző és mozgósító programok, technikák intézményesítésére is, amelyek a nagy- és kisközösségek, az intézmények, a gazdasági szereplők és az állampolgárok önvédelmi képességét, bűnözéssel szembeni védettségét fokozzák. A társadalmi bűnmegelőzési stratégia tehát a társadalompolitika részeként kapcsolódik a bűnüldözéshez és a büntető igazságszolgáltatáshoz.⁷⁰ Ugyanakkor kiemelte, hogy a büntető igazságszolgáltatás nem rendelhető alá a bűnmegelőzés szempontjainak. „A jogbiztonság követelménye és az állampolgári jogok védelme érdekében úgy kell megőrizni a büntető igazságszolgáltatás hagyományos, garanciákban gazdag rendszerét, hogy az ne rendelődjen alá a társadalmi bűnmegelőzés sajátos szempontjainak. A büntetőpolitika működésével kapcsolatos alkotmányos elvárások csak erre figyelemmel teljesülnek.”⁷¹

A stratégia elfogadásának hatásaként a magyar jogirodalomban a kriminálpolitika rendszere átstrukturálódott. A ma általánosan elfogadott nézőpont szerint a társadalompolitika részeként megvalósuló kriminálpolitika a bűnözéssel szembeni küzdelemben felöleli mind a büntető igazságszolgáltatáson belüli, mind az azon túli feladatokat. Feladatának tekintendő a közösségi bűnmegelőzés, az áldozatsegítés, a

⁶⁹ BORBÍRÓ Andrea: Bűnmegelőzés, In: *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve – I.* (szerk. BORBÍRÓ Andrea – KERESZSI Klára) Országos Bűnmegelőzési Bizottság, Budapest, 2009, 147.

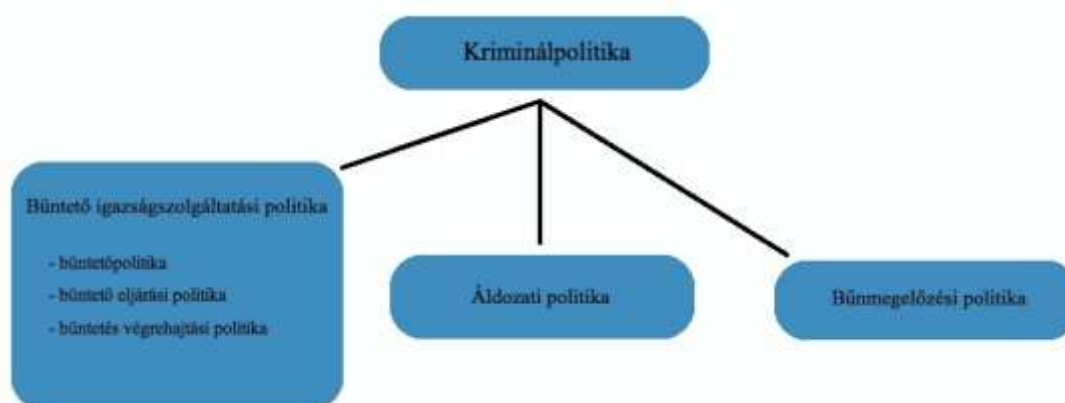
⁷⁰ 115/2003. (X.28.) OGY határozat melléklete: A társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiája 1.pont A bűnmegelőzés a társadalom közügye

⁷¹ 115/2003. (X.28.) OGY határozat melléklete: A társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiája 5.2. pont A bűnmegelőzés és a büntető igazságszolgáltatás

büntető útról való elterelés megvalósításának lehetőségeinek kidolgozása is. Erre alapozva korunk hazai szerzői többségének véleménye szerint a kriminálpolitika, mint gyakorlati tevékenység három fő feladatcsoportra különíthető el egymástól:

- a büntető igazságszolgáltatási politikára, amely a már megtörtént bűncselekményekre adott válaszok összességét jelenti, és amely a büntetőpolitikára, a büntető eljárási politikára (bűnüldözési és ítélkezési politikára) illetve a büntetés végrehajtási politikára tagolható;
- az áldozati politikára, ami a bűncselekmény okozta hátrányok mérséklésével kapcsolatos feladatokat jelöli meg;
- a bűnmegelőzési politikára, ami pedig a bűnözés mennyiségi csökkentését, az állampolgárok biztonságérzetének minőségi javítását célozza meg.

Dolgozatomban ezt a felosztást tekintem elfogadhatónak.

2. A BÜNTETŐPOLITIKA FOGALMA ÉS JELLEMZŐI

2.1. A büntetőpolitika fogalma

Ahogy az már az előző fejezetben részletesen is kifejtettem, az általam is preferált nézetek szerint a büntetőpolitika és a kriminálpolitika fogalmai nem tekinthetők egyezőnek, tekintettel arra, hogy a büntetőpolitika a kriminálpolitika egyik összetevőjeként határozható meg. A kriminálpolitika fogalma a kezdetekben valóban a Feuerbach által meghatározott „törvényalkotói állambölcsességet” takarta, és egyet jelentett a büntetőpolitikával, hiszen feladatának a büntetőjog megalkotásának

előkészítését tekintették.⁷² Ez a felfogás még a 20. században is meghatározta a kriminálpolitika fogalmának, természetének és céljának meghatározását, sőt kimondhatjuk, hogy a 21. század magyar jogirodalmában még sokan használják szinonimaként e fogalmakat. Alapvetően e két fogalom annyiban tér el egymástól, hogy a büntetőpolitika, a nagyobb terrénummal rendelkező kriminálpolitika részének tekinthető, így végső soron a büntetőpolitikai elméletek, vélemények, illetve a büntető jogalkotás során megjelenő büntetőpolitikai nézetek akár kriminálpolitikai jelzöt is kaphatnak, tekintettel arra, hogy mindaz, ami büntetőpolitika, beletartozik a kriminálpolitika rendszerébe. Azonban fordítva ez már nem egyértelműen igaz, hiszen ami kriminálpolitikai kérdés, az lehet, hogy már kívül esik a büntetőpolitika tárgykörén.

Az előző fejezetben is rámutattam arra, hogy jelen korunk honi jogirodalmában uralkodónak tekinthető álláspont szerint tehát a kriminálpolitika három részből áll, egyrészt a büntető igazságszolgáltatási politikából, illetve a bűnmegelőzési illetve az áldozati politikából. A büntető igazságszolgáltatási politika azokat a nézeteket (elveket, vitákat és döntéseket) öleli fel, amelyek a büntető anyagi jogra, a büntetőeljárás jogra és a büntetés-végrehajtási jogra vonatkoznak. E kategórián belül kell megkülönböztetni a büntetőpolitikát, amely a büntető anyagi jogra vonatkozó kérdéseket öleli fel, hogy az adott korszakban melyek a büntetendő emberi cselekmények, és mi a szankcionálásuk módja. Röviden tehát, a büntetőpolitika arra keresi a választ, hogy mit és hogyan büntessünk.⁷³

A büntető igazságszolgáltatási politika alkategóriáit illetően egyébként szintén tapasztalható némi eltérés a különböző nézetek és időszakok szerint. Így az 1998-as kriminálpolitikai koncepció a kriminálpolitika alrendszereit büntető jogalkotási és büntető igazságszolgáltatási politikára osztja fel, amely utóbbit bűnüldözési, vádemelési, ítélkezési és büntetés-végrehajtási politikák alkotnak. Így a büntető jogalkotási politika a társadalmi változásokból adódott értékváltozások, prioritások alapján meghatározza a büntetőjogi rendszer „karbantartásának”, a kor igényeihez

---

⁷² FEUERBACH, Anselm: i.m. 40.

⁷³ DOMOKOS Andrea: A büntetőpolitika változásai..., i.m.(2008) 15., Vö: LIGETI Katalin: Kriminálpolitika, i.m. (2009) 70.

igazodó változtatásainak elveit.⁷⁴ A büntető igazságszolgáltatási politika pedig a büntető igazságszolgáltatás teljes intézményrendszerének működési stratégiáját tartalmazza. Ide tartozik:

- a bűnüldözési politika, amely a bűnüldöző szervek tevékenységének súlypontjait, aktuális feladatait, célkitűzéseit határozza meg;
- a vádemelési politika, amely az ügyészség részére biztosított opportunitási jogkör gyakorlati végrehajtásának elveit öleli fel;
- az ítélkezési politika, amely a bíróságok gyakorlati büntetés kiszabási elveit, stratégiáit tartalmazza, felsőbb bírósági iránymutatásokat adva annak a mozgástérnek a kitöltésére, amelyet a törvény a büntetési keretek és a büntetés kiszabási elvek meghatározásával a bírói mérlegelés számára fenntart;
- a büntetés-végrehajtási politika: a büntetések és intézkedések végrehajtásának elveit és stratégiáit tartalmazza.

A 21. század hazai jogirodalmában sem egyértelmű a büntetőpolitika fogalomköre. Pl. Nagy Ferenc a büntetőpolitika körébe a büntető igazságszolgáltatási politika teljes rendszerét besorolja, így a bűncselekménnyé nyilvánítás, a büntetőjogi felelősség feltételeinek meghatározását, a büntetőjogi szankciórendszer kialakítását, a büntetőeljárás és a büntetés-végrehajtás szabályozását.⁷⁵ Hasonlóképpen Gellér is a büntetőpolitikát azon céloknak és elveknek az összességéként definiálja, amelyek a büntető igazságszolgáltatás működését az alkotmányos keretek között meghatározzák.⁷⁶

Az uralkodónak tekinthető álláspont azonban, – amely egyezik a saját nézetemmel is – a büntetőpolitika fogalomkörébe csupán a büntető anyagi jogra vonatkozó nézeteket, véleményeket és célkitűzéseket sorolja, amelyek tehát egyrészt azt határozzák meg, hogy mely cselekményeket kell büntetni rendelni, és ezen cselekmények elkövetőivel szemben milyen büntetést kell alkalmazni.⁷⁷ Idevág Ligeti Katalin meghatározása, amely szerint „a kriminálpolitikának az a része, amely a büntetőjogi értékelést igénylő

⁷⁴ FINSZTER Géza – HAJAS Gábor – IRK Ferenc – KEREZSI Klára – KISS Anna - MÁRKI Zoltán: Magyar kriminálpolitikai és rendvédelmi koncepció (szerk. IRK Ferenc), In: *Kriminológiai Közlemények* 57. szám, 1999.

⁷⁵ NAGY Ferenc: Bevezető tanok..., i.m. (2012) 31.

⁷⁶ GELLÉR Balázs: A büntetőpolitika In: *Büntetőjog I.* HVG-ORAC, Budapest, 85.

⁷⁷ WIENER A. Imre: Büntetőpolitika – büntetőjog, In: *Büntetendőség-Büntethetőség*, KJK-KERSZÖV, Budapest, 1999, 11.

cselekmények körét, valamint a miattuk alkalmazható szankciókat meghatározza, a büntetőpolitika.”⁷⁸

Miért tartom fontos kérdésnek, hogy a büntetőpolitika végső soron a kriminálpolitika meghatározó eleme? Ezzel kapcsolatban elfogadhatónak tartom azt a megállapítást, amely szerint az alkotmányos jogállamban a hatalmi ágak megosztásának alapelvét figyelembe véve az állam kriminálpolitikája szükségszerűen és elsődlegesen a törvényhozásban, mint jogalkotói akarat nyilvánul meg, és legfőképpen a büntető jogszabályok megalkotásában ölt testet. A büntető jogalkotás így az alapját, keretét és határát is megszabja a kriminálpolitika más részterületei működésének, tekintettel arra, hogy a büntető törvénykönyvben kerülnek a bűncselekmények törvényi tényállásai megfogalmazásra, amelyek egyes emberi magatartásokat büntetendővé nyilvánítanak. Az emberi cselekedetek pedig e törvény szerint minősíthetők bűncselekménnyé, amelyek pedig a büntető igazságszolgáltatás tárgyát képezik.

2.2. A büntetőpolitika összefüggései más tudományterületekkel

A büntetőpolitikának a büntetőjoghoz illetve a kriminológiához való viszonya kérdésében már a 20. század elején több gondolat került megfogalmazásra. Talán nem túlzás, ha örökérvényűnek fogjuk fel Liszt definícióját, amely szerint a kriminálpolitika – és így a büntetőpolitika is - a büntetőjog vezérlőcsillaga, amely közvetítő tudomány a büntetőjog és a kriminológia között.⁷⁹ Jogirodalmunkban Fayer László részletesen is foglalkozott ezzel a kérdéssel 1905-ben kiadott kézikönyvében. Tematikus felépítése szerint a büntetőjog nem más, mint a bűncselekmények és a büntetések tana, amelynek tárgyalása kétféleképpen történhet:

- vagy a fennálló szabályok részletes feldolgozása, különösen a fogalmak közti határok pontos megállapítása és ez alapon való összefoglalása útján (büntetőjogi dogmatika)
- vagy úgy, hogy a társadalmi jelenségeket a bűncselekményekkel kapcsolatba hozzuk és a kölcsönhatást tanulmányozzuk (kriminál-szociológia).

---

⁷⁸ LIGETI Katalin: Kriminálpolitika, i.m. (2009) 70.

⁷⁹ LISZT, von Franz: i.m. 292.

Ez utóbbi – írja - kiágazik oly irányban, hogy milyen törvényhozási és egyéb intézkedések célszerűek a büntettek kevesbítésére általánosságban és részletesen: bűnügyi politika. „E három szak azonban nincs egymástól teljesen különválasztva, és nem is lehetséges a különválasztás. A büntetőjogi dogmatika minden részeiben találunk szociologikus elemeket és különösen bűnügyi politikát, a két utóbbi szak pedig a dogmatikai fegyelmezés, tagoltság és részletezés nélkül kevés gyakorlati értékkel bír. A három tan közt csak az a különbség, hogy mindegyikben más a vezérlő szempont, más a cél. Az anyag ugyanaz.”⁸⁰ Tehát a három tudományterület szoros összefüggése már nyilvánvaló volt ebben az időben is.

A 20. században, az új társadalomvédelmi irányzat képviselője Marc Ancel megállapítása szerint a bűncselekmény modern tudománya a valóságban három főágból tevődik össze:

- a kriminológiából, amely valamennyi nézőpontja alatt vizsgálja a bűnözés jelenségét,
- a büntetőjogból, amely magyarázza és alkalmazza azokat a pozitív előírásokat, amelyekkel a társadalom szembeszáll e jelenséggel, és végül
- a kriminálpolitikából, ami művészet és tudomány is egyszerre, amelynek gyakorlati feladata végső soron az, hogy lehetővé tegye e pozitív törvényi rendelkezések legjobb megfogalmazását, hogy ily módon megfelelő irányvonalat adjon a törvényhozónak, akinek a törvényt kell alkotnia, a bírónak, akinek azt alkalmaznia kell, valamint a végrehajtási apparátusnak, amelynek a bírói ítéletet a valóságba kell átültetni.⁸¹

Kiemelésre érdemes e témában a külföldi szakirodalomból Heinz Zipf megállapítása, aki e három tudományterület összefüggéséről kimondta: a büntetőjog kriminológia nélkül életidegen, a kriminológiának büntetőjog nélkül nincs szilárd tárgya és vonatkoztatási pontja, a büntetőjog kriminálpolitika nélkül megmerevedik, a kriminálpolitikának a büntetőjogi lehetőségek ismerete nélkül hiányzik az alap, amelyen felépíthető, a kriminálpolitika kriminológia nélkül légtüres térben mozog, a kriminológia kriminálpolitikai perspektívák nélkül a pusztá ténygyűjtés veszélyébe kerül.⁸²

⁸⁰ FAYER László: *A magyar büntetőjog kézikönyve*, Franklin Társulat, Budapest, 1905. 3.

⁸¹ ANCEL, Marc: *Die neue Sozialverteidigung*. Stuttgart, 1970. 5. idézi FÖLDVÁRI József: i.m. (1987) 29.

⁸² ZIPF, Heinz: *Kriminalpolitik*, Heidelberg, Karlsruhe, 1980. 15. idézi FÖLDVÁRI József: i.m. (1987) 29.

A hazai szerzők közül a kriminálpolitikával behatóan foglalkozó Földvári József rámutat arra, hogy a kriminálpolitika a kriminológiával és a büntetőjog-tudománnyal funkcionális egységet alkot, a kriminálpolitika közvetítő funkciót tölt be a kriminológia és a büntetőjog-tudomány között. A kriminálpolitikának a büntetőjog-tudománnyal való kapcsolatát illetően pedig kiemeli, hogy a kriminálpolitika által kidolgozott elérendő célokat, feladatokat jogi formákba kell önteni, bele kell ágyazni a jogdogmatikai rendszerbe, amely feladat a büntetőjog-tudományára vár.⁸³

Békés Imre 1986-ban megjelent tanulmányában rámutat arra, hogy amennyiben a büntetőpolitikát a bűnügyi tudományok egyik lehetséges leágazásának tekintjük, akkor a büntető anyagi- és eljárási jog illetve a kriminológia érintkezési pontjánál helyezhető el. „Kutatásai kiterjednek a bűnözés okaira, a büntetőjog intézményeinek de lege ferenda alakítására, a szankciók hatékonyságának vizsgálatára, az anyagi büntetőjog eljárásbeli alkalmazásának feltételeire, a megelőzés és a reszocializálás intézményeire és módszereire. Hazánkban ma az említett tárgykörökkel a kriminológia foglalkozik.”⁸⁴

2.2.1. A büntetőpolitika és a dogmatika összefüggései

Igen érdekes kérdéshez jutunk el akkor, amikor a büntetőpolitika és a büntetőjogi dogmatika kapcsolatát akarjuk megvizsgálni. Kapcsolatukat illetően ugyanis Nagy Ferenc szavai szerint hagyományos módon antagonisztikus viszonyt szokás említeni. „[...] A büntetőjog-dogmatika és a kriminálpolitikai gondolkodás szigorú elválására továbbá azt szokás állítani, hogy a büntetőjog-dogmatika tárgya a hatályos jog, a jog, ahogy a jelenben van, míg a kriminálpolitika tárgya ezzel szemben a jog kívánatos megalkotása, azaz a jog, ahogyan a jövőben kellene lennie.”⁸⁵ Álláspontja szerint ez azonban nem jelen ellentétet, mert amit értelmezés, joglogika segítségével a hatályos joggal kapcsolatban kidolgoznak, az ugyanakkor a törvényhozó kriminálpolitikai célelképzelései végrehajtandó továbbgondolásának az eredménye is.⁸⁶

⁸³ FÖLDVÁRI József: i.m. (1987) 27-29.

⁸⁴ BÉKÉS Imre: Dogmatika és büntetőpolitika, *Jogtudományi Közöny*, 1986/12. szám, 597.

⁸⁵ NAGY Ferenc: Régi és új tendenciák..., i.m. (2013) 122-123.

⁸⁶ Uo. 123.

A 19. és 20. század fordulóján (amint ahogy arra már korábban utaltam) a hazai szerzők többsége a büntetőpolitikát – illetve a kriminál-, vagy ahogyan abban az időben nevezték: a bűnügyi politikát – a büntetőjog egyik önálló segédtudományaként tartották számon. Pauler Tivadar szerint a bűnügyi politika a törvényhozás és a törvénykezés körében követendő „eszélyességi és czélszerűségi” elveket általában vagy a fennforgó körülményekre tekintettel fejtegeti.⁸⁷ A büntetőpolitika és a tételes jog bölcselete „feladványuk tartalmuknál fogva az ész és a tapasztalat tanításain gyökerező eszélyességi elvek megalapítása egyes törvényhozásokra alkalmazása által valamint a törvényhozás czélszerű működése, úgy a hozott törvények szellemének megértésére és felfogására segédszerűül szolgálnak.”⁸⁸ Fayer meghatározásában a bűnügyi politika azokat a kérdéseket vizsgálja, hogy milyen törvényhozási és egyéb intézkedések célszerűek a „büntettek kevesbitésére”.⁸⁹

E tárgykörben a 20. század első felének jogirodalmi munkái közül kiemelhető Heller Erik meghatározása, amely szerint a büntetőjogi dogmatika és a kriminálpolitika mind normatudományok, azonban más-más értelemben. A dogmatika feladata a már megalkotott büntetőjogszabályok értelmének megállapítása, míg a kriminálpolitika feladata a megalkotandó büntetőjog tételeinek és elveinek megállapítása. Tehát a büntetőjogi dogmatika normakutató, míg a kriminálpolitika normaalkotó tudomány.⁹⁰

Kádár Miklós és Kálmán György monográfiájukban részletesen kitérnek a büntetőpolitikának a dogmatikával való kérdésére is. A büntetőjog tudományt a büntetőjog megismerésére irányuló tudományos tevékenység folyamán keletkezett, a büntetőjogra vonatkozó igazolható nézetek, ismeretek, tételek, megállapítások rendszerének tekintik. A büntetőjog – ami jogszabály alakjában megjelenő és normatív erejű – és a büntetőjog-tudomány – ami csupán tudományos érvényű tételek, megállapítások, fogalmak rendszeréből áll – e két rendszer állandó kölcsönhatásban áll egymással, és ennek következtében fejlődik, tökéletesedik.⁹¹ A bűnügyi tudományok eredményeinek gyakorlati hasznosítása a törvényhozásban és a jogalkalmazásban a büntetőpolitika elvi tételeinek közvetítése útján történik. A büntetőpolitika feladata a

⁸⁷ PAULER Tivadar: *Büntetőjogtan* I. fejezet 5. §, Pfeifer Ferdinánd Kiadó, Pest, 1872, 5.

⁸⁸ PAULER Tivadar: i.m. 22. o.

⁸⁹ FAYER László: *A magyar büntetőjog kézikönyve*, Franklin Társulat Budapest, 1905, 3.

⁹⁰ HELLER Erik: *A magyar büntetőjog általános tanai*, Szent István Társulat, Szeged, 1937, 6-7.

⁹¹ KÁDÁR Miklós – KÁLMÁN György: i.m. 75.

büntetőjogszabályok megalkotásában és a büntető igazságszolgáltatásban a társadalmi követelmények érvényesítése. A büntetőpolitika a jogszabály létrejöttének és gyakorlati érvényesülésének megértéséhez ad kulcsot, így művelése az egész büntetőjog-tudomány szempontjából alapvető jelentőségű.⁹²

Békés Imre nézete szerint a büntetőjog-tudomány egyik legfontosabb módszere a dogmatika (joglogika), amelynek célja a jogi fogalmak jelentéstartalmának feltárása, a hatályos joganyag fogalmi megragadása, és a jogi fogalmak rendszerének kiépítése azzal az igénnyel, hogy a büntetőjog minél hatékonyabban tölthesse be társadalmi szerepét. „A dogmatika, mint az ítélkezés alakítója vagy magyarázója, mint a hatályos joganyag tárgyalója és a jogpolitikai célok tudományos köntösbe öltöztetője, mint a törvényesség védelmezője, mint a bírói lelkiismereti felelősség megosztója, vagyis általában, mint a jogász szemléleti mód kialakítója hatalmas szerepet játszik a jogéletben, a jog társadalmi szerepe helyes érvényesülésében. Dogmatika nélkül nem képzelhető el jogtudomány és nincs törvényesség. A dogmatika teszi előre kiszámíthatóvá az adott bűncselekmény jogkövetkezményeit és vonja ki az ítélkezést az ötletszerűség és a rögtönzések köréből.”⁹³ Álláspontja szerint a büntetőpolitika tárgya a bűnözés elleni állami küzdelem, amelynek jogi vonatkozásait a büntetőjog-tudomány, társadalmi összefüggéseit a kriminológia törekszik feltárni. A büntetőpolitika az e tudományok megállapította törvényszerűségek, valamint az általános politika irányította célkitűzések figyelembevételével határozza meg a jogalkotás és a joggyakorlat feladatait.⁹⁴

Békés Imre 1986-os tanulmányában részletesen foglalkozik a dogmatika és a büntetőpolitika viszonyával. Kiemeli, hogy a jogtudománynak – így a büntetőjog tudományának is – van története, dogmatikája és politikája. A tudománytörténetet a múlthoz, a dogmatikát a jelenhez, a jogpolitikát pedig a jövő időalakjához köti. Ezek az időalakok – írja – azonban nem kronológiai kategóriák, hanem szűkülő-táguló dimenziók. „A múlt nem egyszerűen a ’volt’, hanem a jelen oka és a jövő lehetősége, a ’jelen’ nem a van, hanem a ’lett’ kategóriája. A dogmatika célja a hatályos joganyag fogalmi megragadása, a jogi fogalmak jelentéstartalmának meghatározása és e fogalmak

⁹² KÁDÁR Miklós – KÁLMÁN György: i.m. 135.

⁹³ BÉKÉS Imre – FÖLDVÁRI József – GÁSPÁR Gyula - TOKAJI Géza: *Magyar büntetőjog általános rész*, 1. fejezet, BM Könyvkiadó, Budapest, 1980, 31.

⁹⁴ Uo. 33.

ellentmondásmentes rendszerének kiépítése. A dogmatika funkciója de lege lata érvényesül, de tantételei de lege ferenda is hatnak, s büntetőjog-tudományi ihletésű jogpolitikai célkitűzésként érvényesülnek.”⁹⁵

Hasonlóképpen vélekedik tanulmányában Békés Ádám is, aki kifejti, hogy a dogmatika a büntetőjog-tudomány módszertana, amelyen a büntetőjog tudománya „feltékenyen örökdi”.⁹⁶ A büntetőpolitika elsődleges területe a büntető törvényhozás. Abban az időszakban „működik”, amelyben a jogpolitikai koncepció, a törvénytervezet vagy a törvényjavaslat megfogalmazást nyer, illetőleg amelyben az Országgyűlés elé kerül. Ha már törvény lett belőle, a konkrét szabály a dogmatikai elemzéseknek lesz alávetve. Ám a büntetőpolitika nemcsak a jövőre vonatkozóan, a törvényhozásban jelenik meg, hanem a jelenben, gondolatok, eszmék megtestesítőjeként befolyásolni kívánja a jogalkalmazást is. „Ebben az értelemben egy büntetőpolitikai célkitűzés – amely cikkben, tanulmányban, könyvben, illetve politikusi szónoklatban, választási kampányban jelenik meg – a jelen törvényhez kapcsolódik, s annak az alkalmazását kívánja enyhíteni vagy szigorítani.”⁹⁷

Nagy Ferenc tanulmánya szerint a dogmatika fogalmi meghatározására vonatkozó nézetek több csoportba sorolhatók. Egyik szerint a büntetőjog-dogmatika a szoros értelemben vett büntetőjog-tudomány. Ezt a nézetet vallotta többek között Heller Erik és Tokaji Géza is. A másik nézet a dogmatika módszerbeli, pusztán logikai felfogását képviseli, rámutatván arra, hogy a dogmatika önmagában nem értékhorozó. Képviselője Wiener A. Imre, aki szerint a dogmatika a büntetőjog anyagát a jogelvek alapján, a joglogika módszerével dolgozza fel, azaz jogintézményekbe, főszabályokba és kivételekbe sorolja.⁹⁸ Harmadik nézetként említhető Békés Imre felfogása, aki a dogmatikát a büntetőjog-tudomány legfontosabb módszerének tartja, azonban nemcsak módszer, hanem tudomány is, rendszertani tudomány, a hatályos jog köré szerveződő eszmerendszer.⁹⁹ Nagy Ferenc maga is ehhez az állásponthoz áll közel, a dogmatika egyrészt a büntetőjog tudományának módszere, másrészt maga is tudományág, amely a különböző módszerek segítségével illeszti a hatályos jogot fogalmi, elméleti

⁹⁵ BÉKÉS Imre: Dogmatika és ..., i.m. (1986) 593-594.

⁹⁶ BÉKÉS Ádám: Büntetőpolitika és jogbiztonság. *Magyar Jog*, 2005/8. szám, 480.

⁹⁷ BÉKÉS Ádám: Büntetőpolitika ..., i. m. 481.

⁹⁸ WIENER A. Imre: *A Btk. Általános része de lege ferenda*, MTA Jogtudományi Intézete, Budapest, 2003, 33.

⁹⁹ NAGY Ferenc: Régi és új tendenciák..., i.m. (2013) 124-125.

rendszerébe. A hatályos jog értelmezésével, kritikai vizsgálatával, jogösszehasonlítással és a bírósági gyakorlat bemutatásával hídként szolgál a büntetőtörvény és a gyakorlat között.¹⁰⁰

E fejtegetés eredményeként állítja Nagy Ferenc, hogy ha a büntetőjogi dogmatikát a büntetőjog tudományával azonosítjuk, abban az esetben a kriminálpolitika területe leszűkül, és csupán egy tudományon kívüli eszköztár lenne a bűnelkövetés megfelelő befolyásolására, és így a dogmatika körébe kriminálpolitikai témakörök is tartoznának. Amennyiben azonban a dogmatikát csupán módszertanként defináljuk, abban az esetben azonban a kriminálpolitika terrénuma szélesedne ki jogelvekkel, eszmerendszerrel, ami a dogmatika kérdéskörébe tartozik. Ha pedig a dogmatikát módszernek és tannak is tekintjük egyszerre, abban az esetben a dogmatikának a kriminálpolitikától való elhatárolása jelentősen megnehezül, mivel pontos és éles határvonal a két terület közé nem húzható. Ami egyesek számára kriminálpolitikai kérdés, az mások megközelítésében a dogmatikához tartozik. Nagy Ferenc kritikus végkövetkeztetése szerint a jelenkorban a büntetőjogi dogmatika „átkriminálpolitizálódott” lett, vagyis a kriminálpolitika a hatókörét kiterjesztette, a büntetőjogi dogmatikára is rátelepedett; a büntetőjogi dogmatika lényegében a kriminálpolitika eszközévé süllyesztett és silányított lett.¹⁰¹

2.2.2. A büntetőpolitika és a kriminológia összefüggései

A kriminológia fogalmával kapcsolatban nincs egységes meghatározás, az arról kialakított definíciók mindegyike magán viseli megalkotójának alapvető orientáltságát, azt, hogy melyik kriminológiai megközelítésmód követője.¹⁰² Általánosan elfogadható, hogy a kriminológia a bűnözést, mint társadalmi jelenséget vizsgálja, így foglalkozik a bűnözés helyzetével, alakulásával, kutatja a bűnözés okait, illetve az ellene alkalmazott büntetőjogi és egyéb eszközök hatékonyságát. Kutatásai során több, más tudomány módszerét is segítségül hívja, így a statisztika, a szociológia és a pszichológia kiemelten fontos szerepet játszik a kriminológiai kutatásokban, amelynek segédtudományai.

¹⁰⁰ NAGY Ferenc: Bevezető tanok..., i.m. (2012) 29.

¹⁰¹ NAGY Ferenc: Régi és új tendenciák..., i.m. (2013) 124.

¹⁰² KORINEK László – LÉVAY Miklós: A kriminológia fogalma, feladata, kutatási területei. In: *Kriminológia-szakkriminológia* (szerk: GÖNCZÖL Katalin -KEREZSI Klára - KORINEK László - LÉVAY Miklós), Complex Kiadó, Budapest, 2006, 38-39.

Korinek László és Lévay Miklós találóan meghatározása szerint: „a kriminológia autonóm, tapasztalati társadalomtudomány, amely interdiszciplináris tudásanyagát multidiszciplináris kutatásokkal gyűjti.”¹⁰³

A kriminológia a bűnügyi tudományok rendszerében az empirikus tudományok körébe sorolható, azaz a meglévő jelenségeket kutatja, a kriminológiai felismerésekből levont következtetések pedig a kriminálpolitika mint önálló axiológiai tudomány körébe tartoznak.¹⁰⁴ A kriminológia és kriminálpolitika igencsak szoros kapcsolatáról írja Földvári, hogy a kriminálpolitika sajátos, „sein” és sollen” kapcsolatában van a kriminológiával, amely kapcsolatban a kriminológia feladata a bűnözés helyzetének, alakulásának vizsgálata, okainak feltárása, tehát a „sein” világa, azt mutatja meg, ami van. A kriminálpolitika pedig a kriminológia által feltárt eredményekből a jövőre irányuló célok és feladatok meghatározását végzi, a „sollen” világa, azaz, hogy mi legyen. „E két tudományterület tehát nem független egymástól, mivel az első eredményére alapozva a második jelöli ki a büntető igazságszolgáltatásban és más területeken megvalósítandó feladatokat.”¹⁰⁵ Természetesen a kriminológiai vizsgálatok eredményeiből nem következik automatikusan a kriminálpolitikai iránymutatás, hiszen a kriminálpolitika a bűnözésre vonatkozó ismereteken túl megkívánja a társadalompolitika (gazdaság-, szociál-, kultúr- stb. politika) tanulmányozását is.¹⁰⁶

A fentiekben foglaltak a kriminálpolitika, mint tágabb tudományterületnek a kriminológiával való kapcsolatát próbálja meg körvonalazni, azonban jelen fejezetben a kriminálpolitikának csupán a büntetőpolitikai részterületét kívánom a kriminológiától elhatárolni. E megállapítások azonban igazak nemcsak az egészre, hanem a részre is. A kriminológia interdiszciplináris, empirikus tudomány, kapcsolata a bűnügyi tudományokkal, és ezen belül is a büntetőjoggal a legszorosabb, tekintettel arra, hogy a büntetőjog határozza meg a kriminológiai vizsgálódás kereteit, a kriminológia pedig a büntetőjog számára fogalmaz meg javaslatokat, azaz a bűnözésre vonatkozó

---

¹⁰³ KORINEK László – LÉVAY Miklós: i.m. (2006) 28.

¹⁰⁴ LIGETI Katalin: Kriminálpolitika, i.m. (2009) 60.

¹⁰⁵ FÖLDVÁRI József: i.m. (1987) 26.

¹⁰⁶ LIGETI Katalin: Kriminálpolitika, i.m. (2009) 61-62.

kutatásaiból levont következtetései alapján teszi meg ajánlásait a büntetőpolitika, így a büntető jogalkotás irányába.¹⁰⁷

A kriminológia és a büntetőpolitika kölcsönös összefüggésére, egymás kiegészítő jellegére mutatott rá még a 20. század elején Vámbéry Rusztem, tekintettel arra, hogy tárgyuk ugyanaz, csak módszerük különböző. Nézete szerint a büntetőjog fejlődésének egyedüli biztos alapját az a büntetőpolitika képezi, amelyik a kriminológiára támaszkodik.¹⁰⁸ A kriminológia büntetőjoggal való „genetikus” kapcsolatát emeli ki Szabó András is. Nézete szerint a kriminológia fogalmazza meg milyen a kívánatos és hatékony büntetőpolitika. Jelen korunkban a kriminológia úttörő szerepet vállalt a büntetési rendszer reformtörekvéseinek előkészítésében is, ugyanis képes volt megfogalmazni pl. az elterelés stratégiájának új dimenzióját, amely már a büntető jogalkotás számára is beépíthetővé vált a Btk.-ba. De elvitathatatlan szerepet játszott a pártfogó felügyelet újragondolásában, és a pártfogói hálózat újjászervezésében is.¹⁰⁹

2.2.3. A büntetőpolitika és a jogpolitika összefüggései

A büntetőpolitika - amely mint a kriminálpolitikának azt a részterületét képezi, amely meghatározza, hogy mely emberi magatartások érdemelnek büntetést, és milyen jogkövetkezményeket határozzon meg a jogalkotó a bűncselekményeket elkövetőkkel szemben - nemcsak a büntetőjoggal, illetve a bűnügyi tudományokkal, hanem a közpolitikával, és ezen belül a jogpolitikával is kapcsolatban áll. Tekintettel arra, hogy a társadalomirányítás a jog által valósul meg, és bár a jog az egész társadalom vezetésének csak egyik szabályozó intézménye, azonban a legalapvetőbb társadalmi magatartások rendezője.¹¹⁰

A társadalomirányítás alapvető rendeltetése a társadalmi együttélés megteremtése, célja, hogy a pozitív közösségi folyamatokat kialakítsa, erősítse, tartósítsa, míg a közösségellenes tevékenységeket korlátozza. Ennek keretében a társadalomirányítás a közpolitikán keresztül valósul meg, a közpolitika tartalmazza a társadalom átfogó

¹⁰⁷ KERESZSI Klára: A kriminológia és a büntetőpolitika kapcsolata, In: *Kriminológiai Tanulmányok 40.* (szerk: IRK Ferenc), OKRI, 2003, 123.

¹⁰⁸ VÁMBÉRY Rusztem: i.m. 57.

¹⁰⁹ SZABÓ András: A kriminológiai gondolkodás fejlődése Magyarországon, *Belügyi Szemle*, 2003/1. szám, 48.

¹¹⁰ SAMU Mihály: *Jogpolitika. A jog humanizálása*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2008, 29-30.

irányításának koncepcióját, irányvonalát, amelynek rendszerén belül, mint ágazati politikát lehet meghatározni a jogpolitikát.¹¹¹

A jogpolitika közvetítő szerepet lát el a közpolitika és a jog között, rendszeres egymásra hatásuk által formálódik mindkét oldaltól. Így a jogpolitika a politika és a jog sajátos átmeneti közege.¹¹² A jogelméleti irodalomban elemi tétel a politika és a jog összefüggésének elismerése és hangsúlyozása, s ebben a vonatkozásban a jogpolitika és a közpolitika viszonyának értékelése. Samu Mihály szerint a jogpolitika szakpolitikaként helyezkedik el a köz- és az aktuálpolitika között, amelyben döntő súlya a közpolitikának van, emiatt az aktuálpolitika a közpolitikán keresztül hathat a jogpolitikára.¹¹³

A jogalkotás, és így a büntető jogalkotás során is a jogszabályokkal kapcsolatos célkitűzéseket a jogalkotó önállóan jelöli meg, mintha a jogszabályra vonatkozó cél „a jogalkotó tudatában születne meg”. Ezzel szemben a jogi cél megfogalmazása társadalmi – szabályozási szükségletek alapján a jogpolitika területe. A szabályozási szükségesség alapján javaslatok vetődnek fel, ezek megvitatása alapján következik a célkitűzés, természetesen több társadalmi tényező – állami, politikai, civil, szakmai szervek – közreműködésével.¹¹⁴

2.3. A büntetőpolitika jellemzői, alapelvei

A büntetőpolitika fogalmának és természetének vizsgálata során kérdésként merült fel, hogy a büntető jogszabályok megalkotása során a jogalkotónak milyen főbb célokat, korlátokat, tehát milyen vezérlő elveket kell figyelembe vennie.

A 20. század második felének jogirodalmában leginkább a kriminálpolitika egészével kapcsolatban kialakított alapelvekkel találkozunk, amelyek közül kiemelendő Jeschek gondolata, aki a kriminálpolitika jogosságához három alaptétel figyelembevételét

¹¹¹ SAMU Mihály: *Általános jogpolitika. A jog depolitizálása*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003, 33-36.

¹¹² VARGA Csaba: *A jog társadalomelmélete felé*, Osiris Kiadó, Budapest, 1999, 223.

¹¹³ SAMU Mihály: i.m. (2008) 43.

¹¹⁴ SAMU Mihály: i.m. (2008) 73.

kívánja meg: a bűnösségi elvet, a jogállamiság elvét és a humanitás elvét.¹¹⁵ Elméletét alapul véve és továbbfejlesztve Földvári monográfiájában a kriminálpolitika öt elvet tekint mérvadónak: a társadalomvédelem elvét; a humanizmus elvét; a realizmus igényét; a büntetőjog szubszidiárius jellegét; és a büntetőjogi felelősség érvényesítésének bírósághoz kötésének elvét.¹¹⁶ Ahogyan a felsorolt elvekből kisejlik, ezen alapelvek valójában a kriminálpolitika egészére, vagy legalábbis annak a büntető igazságszolgáltatással kapcsolatos valamennyi részterületére vonatkoznak, ezzel szemben a büntetőpolitika, mint az állam büntető törvényhozási tevékenysége vonatkozásában ezen elvek közül nem mind, illetve csupán szűkebb tartalommal határozható meg. Azonban az is igaz, hogy a fentiekben felsoroltak közül kizárólagosan a büntetőpolitikára vonatkozó alapelvek a jelenkorban is elfogadottak, sőt, tekintettel a 21. században bekövetkezett hazai és nemzetközi társadalmi, gazdasági és politikai változásokra, tovább finomodtak, illetve kibővültek.

Álláspontom szerint a büntetőpolitika vonatkozásában négy legfontosabb alapelv fektethető le, amelynek érvényesülése a jogállami büntető jogalkotására vonatkozóan elengedhetetlen. Ezen alapelvek: a társadalom védelmének elve, a humanitás elve, a büntetőjogi szabályozás ultima ratio jellege és a koherencia követelménye.

2.3.1. A társadalom védelmének elve

Elfogadva Földvári József érvelését az általa első helyre sorolt társadalomvédelem elvével kapcsolatban leszögezhetjük, hogy ha a büntetőjog feladatát az emberek közösségben való együttélésének védelmében határozzuk meg, akkor a büntetőjogot alakító büntetőpolitika első helyen tárgyalandó alapelvét a társadalom védelmében kell megjelölni. „A kriminálpolitika elsődleges feladata tehát az, hogy olyan büntetőjogi eszközöknek oly módon történő alkalmazását tegye lehetővé, amellyel biztosítható a társadalom kellő szintű védelme a bűnözéssel szemben.”¹¹⁷ Megjegyzendő, hogy jelenkori jogirodalmunk ezt az elvet nem mint a büntetőpolitika általános alapelvét, hanem mint a kriminálpolitika fő feladatát, vagy célját tárgyalja. Azonban egyetértve Földvárival, magam is ezt alapvető jelentőségű, sőt elsődleges elvnek tartom, amely a

¹¹⁵ JESCHEK, Hans-Heinrich: *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*, Duncker & Humblot, Berlin, 1978, 17.

¹¹⁶ FÖLDVÁRI József: i.m. (1987) 31-32.

¹¹⁷ FÖLDVÁRI József: i.m. (1987) 31.

kriminálpolitika valamennyi részterületének, így a büntetőpolitikának is a legfontosabb vezérlőszempontja, és a többi alapelv vonatkozásában is forrásjellegűnek tekinthető.

Ezzel kapcsolatban fogalmazza meg Ligeti Katalin a 2006-os Általános részi koncepciójában, hogy a 21. században a büntetőjog elsődlegesen céljog, így arra kell irányulnia, hogy az emberek közti biztonságot és békét biztosítsa, illetve azt helyreállítsa. „Ezért a büntetőjog nem igazolható pusztán az igazságosság megvalósításával, hanem ezen túlmutató társadalmi célt is feltételez. A büntetőjognak elsősorban a társadalmi béke helyreállítása érdekében a cselekménnyel sérült szabadságjogokat meg kell szilárdítani, akár a jogsértés formális helytelenítése révén is.”¹¹⁸

2.3.2. A humanitás elve

A humanitás elve a korábbi, és a jelenkori büntető- illetve kriminálpolitika alapelveként is elismert, jelentőségét és fontosságát napjainkban sem kérdőjelezi meg senki. Elsődlegesen a kriminálpolitikának a büntetőpolitikán kívüli, egyéb büntető igazságszolgáltatási politikákban nyilvánul meg, így elsősorban a büntetőeljárásban és a büntetés végrehajtásban, de a büntető törvényhozásban sem hagyható figyelmen kívül.¹¹⁹

Az alapelv a büntető igazságszolgáltatás során az enyhébb büntetések alkalmazásának, a szabadságelvonó büntetések kivételességének, a büntetőeljárasi és a büntetés végrehajtási garanciák kiépítésének, az áldozati jogok figyelembevételének szorgalmazását jelenti.¹²⁰ Földvári József ezzel kapcsolatban fejti ki, hogy a humanizmus gondolata az egyes bűnelkövetőkre összpontosít és a jogkövetkezmények területén lép a legszembetűnőbbben előtérbe. Véleménye szerint egyetlen modern, magát haladónak tartó kriminálpolitika sem mellőzheti a humanizmus eszméjét abban az értelemben, hogy itt a bűnelkövetők emberméltóságának elismeréséről, annak tiszteletben tartásáról van szó. Ezen alapelv értelmében kiemeli, hogy a

¹¹⁸ LIGETI Katalin: Az új büntető törvénykönyv általános részének koncepciója, *Büntetőjogi Kodifikáció* 2006/1. szám, 7.

¹¹⁹ Így pl. a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés felülvizsgálhatóságának hiánya felveti a humanizmus elvének megsértésének gondolatát.

¹²⁰ LIGETI Katalin: *Kriminálpolitika*, i.m. (2009) 64.

bűnelkövetőkkel szemben olyan büntetőjogi intézkedések, olyan módon kerüljenek alkalmazásra, amelyek az ő legfontosabb érdeküket, a társadalomba való visszavezetésüket is szolgálják.¹²¹

Magyarország az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdette az Emberi Jogok és az Alapvető Szabadságjogok Európai Egyezményét, amelyben az Egyezményt elfogadó valamennyi ország, így hazánk is arra vállalt kötelezettséget, hogy az Egyezményben meghatározott emberi jogokat olyan tartalommal és módon biztosítja a joghatósága alatt álló személyeknek, ahogyan azt az Egyezmény, nem pedig a hatályos belső jogrendszere előírja. Ezzel összhangban idézhető Albin Eser gondolata, amely szerint a 21. században az állami büntetőhatalom monopóliumát kifejező büntetőjog és büntető eljárásjog az individuumhoz képest másodlagos. Az emberi jogok nem pusztán korlátját jelentik az állami büntetőhatalomnak, hanem az ember az államnál előrébb való és ezt kifejezésre kell juttatni mind a tettessel való bánásmód, mind az áldozat védelme és anyagi kártalanítása tekintetében.¹²²

A 21. században megfigyelhető a szankciórendszer, a büntetés kiszabás szigorodása, a bűnözéssel szembeni keményebb fellépés. Ez a kriminálpolitikai irányváltás azonban nem jelentheti a humanitás eszméjének feladását, így még inkább hangsúlyozottá válik olyan reális alternatívák keresése, amelyek a humanitás eszméjének megőrzése mellett biztosítják a bűnüldözés és a bűnözéskontroll hatékonyságát.¹²³

2.3.3. A büntetőjogi szabályozás *ultima ratio* jellege

A jogállamban a büntetőjogi beavatkozással szemben alapvető követelmény, hogy szükséges és arányos legyen.¹²⁴ Ennek egyik alapvető megfogalmazása az *ultima ratio* elve, amely a büntetőjogi szabályozást illetően elvárásként fogalmazza meg az állam büntetőpolitikájával szemben, hogy a büntetőjogi szabályozás, a kriminalizáció a társadalmi és egyéni érdekek védelmében csupán a legutolsó, a legvégső eszköz lehet.

---

¹²¹ FÖLDVÁRI József: i.m. (1987) 43.

¹²² ESER, Albin: „Menschengerechte” Strafrecht im Zeitalter von Europäisierung und Globalisierung, *Sonderdrucke aus der Albert-Ludwigs-Universität, Freiburg*, 2000, 185.

¹²³ LIGETI Katalin: Kriminálpolitika, i.m. (2009) 64.

¹²⁴ JAREBORG, Nils: Criminalisation as Last Resort (Ultima Ratio), *Ohio State Journal of Criminal Law*, 2/2005. szám, 527-528.

Az ultima ratio elve két irányban is értelmezhető. Így egyrészt azt jelenti, hogy az állami beavatkozást igénylő társadalmi jelenségek kezelése esetében elsőbbséget kell biztosítani a nem jogi eszközöknek, amennyiben ez nem elégséges, abban az esetben is a büntetőjogon kívüli egyéb jogi eszközök, leginkább közigazgatási szankciók igénybevétele a kívánatos. A jogi eszköztárban utolsóak a büntetőjogi eszközök, hiszen ezek a legerősebbek, az emberek életébe a legdrasztikusabb beavatkozást jelentik. Ilyen eszközök alkalmazására valóban csak ultima ratioként kerülhet sor. Ezzel kapcsolatban emelte ki az Alkotmánybíróság, hogy „A büntetőjog a jogi felelősségi rendszerben az ultima ratio. Társadalmi rendeltetése, hogy a jogrendszer egészének szankciós zárköve legyen. A büntetőjogi szankció, a büntetés szerepe és rendeltetése a jogi és erkölcsi normák épségének fenntartása akkor, amikor már más jogágak szankciói nem segítenek.”¹²⁵

Az Alkotmánybíróság határozatának indokolása során rámutatott arra is, hogy „A büntetőjogi eszközrendszer ultima ratio szerepe kétségtelenül azt jelenti, hogy akkor alkalmazandó, ha más jogági eszközök már nem elegendők. Ugyanakkor ennek megítélésénél az Alkotmánybíróság nem a jogrendszer adott állapotát tekinti irányadónak, hanem figyelemmel van fejlesztésének lehetőségeire is. A jogi eszköztár hiányossága önmagában nem érv valamely magatartás bűncselekménnyé nyilvánítása mellett, nem teszi sem szükségessé, sem arányossá az alkotmányos alapjog büntetőjogi korlátozását.”¹²⁶

Az ultima ratio elve büntetőjogon belüli viszonylatban akként értelmezhető, hogy a büntetőjogi eszköz alkalmasságát a többi büntetőjogi eszközhöz viszonyítva kell megítélni, és ha az összehasonlítás alapján az enyhébb eszköz alkalmas, akkor azt kell előnyben részesíteni.¹²⁷ Ahogyan azt már az Alkotmánybíróság több határozatában is megfogalmazta¹²⁸, amennyiben mégis sor kerül a büntetőjogi eszközök érvényesítésére, közülük azt a legenyhébbet kell kiválasztani, amely valóban szükséges. „Az alkotmányos büntetőjogból fakadó tartalmi követelmény, hogy a törvényhozó a büntetendő magatartások körének meghatározásakor nem járhat el önkényesen.

¹²⁵ 30/1992. (V. 26.) AB határozat III. 4. pont

¹²⁶ 18/2000. (VI. 6.) AB határozat III.4. pont

¹²⁷ NAGY Ferenc: Bevezető tanok, i.m. (2012) 78-79

¹²⁸ Lásd: 30/1992. (V. 26.) AB határozat; vö. továbbá 20/1990. (X. 4.) AB határozat, 25/1991. (V. 18.) AB határozat indokolása

Valamely magatartás büntetendővé nyilvánításának szükségességét szigorú mércével kell megítélni: a különböző életviszonyok, erkölcsi és jogi normák védelmében az emberi jogokat és szabadságokat szükségképpen korlátozó büntetőjogi eszközrendszert csak a feltétlenül szükséges esetben és arányos mértékben indokolt igénybe venni, akkor, ha az alkotmányos vagy az Alkotmányra visszavezethető állami, társadalmi, gazdasági célok, értékek megóvása más módon nem lehetséges.”¹²⁹ Így az ultima ratio alapelvének értelmében a büntetőjognak a jogi felelősségi, védelmi formák rendszerében kiegészítő jelleggel kell érvényesülnie.¹³⁰

2.3.4. A koherencia követelménye

Ligeti Katalin a jogállami kriminálpolitikával szembeni elvárásként fogalmazza meg a koherencia követelményének való megfelelést, amely azt juttatja kifejezésre, hogy a kriminálpolitika alkotóinak egyrészt olyan megoldásokat kell kidolgoznia, amelyek illeszkednek a társadalompolitika szélesebb rendszeréhez, másrészt a kriminálpolitika egyes elemeinek egymással összhangban kell állnia.¹³¹ Ezzel kapcsolatban ismét kiemelem a büntetőpolitika, mint a kriminálpolitika részterületének elsődlegességét és alapvető jellegét, hiszen a büntetőjogi szabályozás és a büntető jogkövetkezmények rendszere alapvetően meghatározza a büntető igazságszolgáltatás valamennyi más területét, illetve hatással van a kriminálpolitika többi részterületére is.

A büntetőpolitikának - amelyet saját nézőpontom szerint már korábban az állam büntető jogalkotásának politikájával azonosítottam - a kriminálpolitika egészére vonatkozó koherencia követelményén túl további speciális elvárásoknak is meg kell, hogy feleljen. Álláspontom szerint e sajátos koherencia követelménye ma már háromirányúnak tekinthető, vagyis három követelménynek való egyidejű megfelelést kíván meg a büntetőpolitikától, így a büntető jogalkotástól: a) a büntetőjog szabályainak a nemzetközi ius cogens szabályaihoz és az európai uniós normákhoz való kötöttségét, b) a büntetőjog szabályainak alkotmányos kötöttségét és c) a büntetőjog szabályainak belső koherenciáját, azaz dogmatikai kötöttségét.

¹²⁹ 30/1992. (V. 26.) AB határozat III. 4. pont

¹³⁰ FÖLDVÁRI József: i.m. (1987) 61. o. 4. pont: A büntetőjog szubszidiárius jellege

¹³¹ LIGETI Katalin: Kriminálpolitika, i.m. (2009) 65.

Ad. a) Magyarország büntető- és kriminálpolitikáját alapvetően meghatározza hazánk nemzetközi helyzete és szerepvállalása, így jelentős szerephez jut a büntető jogalkotásban a különböző nemzetközi szerződésekben vállalt kötelezettségeink, a nemzetközi szervezetek (ENSZ, Európa Tanács) kriminálpolitikai ajánlásai, illetve – tekintettel országunk uniós tagságára – az Európai Unió kriminálpolitikája.

Ezen belül, és a büntetőpolitika koherenciájának legfontosabb tényezője a nemzetközi ius cogens körébe tartozó nemzetközi egyezmények. Hazánk az Alaptörvény értelmében kötelezettséget vállalt arra, hogy biztosítja a nemzetközi kötelezettségek betartását, megteremti a belső jog összhangját, így az ezzel való koherenciát¹³². Mindez jelentősen kihat a büntető jogalkotásra is, tekintettel a nemzetközi jogon alapuló kriminalizációs kötelezettségvállalásainkra. A nemzetközi ius cogensen alapul pl. a háborús bűncselekmények és az emberiség elleni bűncselekmények kriminalizációs kötelezettsége. Uniós tagságunkat illetően pedig a magyar büntetőpolitikára már az elmúlt két évtizedben jelentős hatást gyakorolt a jogharmonizációs kötelezettségek teljesítése, tekintettel arra, hogy hazánk az Európai Unióhoz való csatlakozása érdekében, illetve ezt követően, az Európai Unió tagjaként köteles az uniós joganyag átvételére és beépítésére a magyar jogrendszerbe. Így a hazai büntetőpolitikának koherensnek kell lenni az uniós büntetőpolitikával, amely kriminalizációs illetve dekriminalizációs kötelezettségekkel jár.

Ad b) A koherencia követelményének második összetevőjeként a büntető jogalkotásban a büntető jogszabályok alkotmányossági (alaptörvényi) koherenciáját, a büntetőjog alkotmányosságát jelenti, amelyre vonatkozóan Szabó András alkotmánybíró több dolgozatában is kifejtette nézetét¹³³. Hazánk a rendszerváltozással alkotmányos jogállammá vált, amely alkotmányos berendezkedésének alapját 2012. január 1-ig a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény, 2012. január 1-től

¹³² A korábbi 1949. évi XX. törvény 7. § (1) bekezdése szerint: „A Magyar Köztársaság jogrendszere elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait, biztosítja továbbá a vállalt nemzetközi jogi kötelezettségek és a belső jog összhangját.” illetve az Alaptörvény Q) cikk (2) és (3) bekezdése szerint: „Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját. Magyarország elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait. A nemzetközi jog más forrásai jogszabályban történő kihirdetésükkel válnak a magyar jogrendszer részévé.”

¹³³ Erre vonatkozóan lásd: SZABÓ András: A büntetőjog reformjáról és a reform büntetőjogáról, *Kriminológiai Közlemények* 1989/26-27. szám; SZABÓ András: Büntetőpolitika és alkotmányosság, *Belügyi Szemle* 1995/1. szám; SZABÓ András: A kriminálpolitika alkotmányos korlátai, *Társadalomismeret*, 2002, 106-112.

pedig Magyarország Alaptörvénye képezi, ami nem csak hazánk állami berendezkedésnek, hanem a jogrendszer egészének is normatív alapja. Ha pedig ez így van, akkor a büntetőjognak is alkotmányosnak kell lennie, vagyis a koherencia nélkülözhetetlen.¹³⁴

A büntetőjog alkotmányosságának elfogadása valójában nem más, mint annak felismerése, hogy a büntetőjog közjogilag és alkotmányjogilag kötött, így a büntetőjognak koherensnek, azaz összhangban kell lennie az ország mindenkori alaptörvényével. Szabó András megfogalmazása szerint az alkotmányos-közjogi rendben a törvényeket nem csupán alkotmányos módon, tehát formailag szabályszerűen kell megalkotni, hanem a törvényeknek tartalmilag is alkotmányosnak kell lennie, így a politikai akarat, amely egy törvényt létrehoz, meg kell, hogy feleljen az ország alaptörvényének. „[...] a törvény megszűnt a politika szolgáló lánya lenni, és hogy törvénnyel nem legalizálható minden. Törvénnyel csak az legalizálható, ami nem alkotmányellenes.”¹³⁵

A büntetőpolitikai döntések mindig érték döntések, hiszen a büntetőjog szabályaiban meghatározásra kerül, hogy mely emberi magatartásokat nyilvánít a törvényalkotó bűncselekménynek, illetve a bűncselekményekkel szemben milyen szankciórendszert épít fel. Ezen érték döntéseknek alapvető követelménye, hogy megfeleljen a büntető hatalom gyakorlására vonatkozó alkotmányos alapelveknek. A büntető hatalommal szembeni alkotmányos követelmények kiemelten fontosnak tekinthetők, mivel e hatalom gyakorlása súlyos beavatkozás az emberek életébe, jogaiba és szabadságába. E követelmények elsősorban a törvényhozót korlátozzák a büntető jogszabályok megalkotásánál, azonban az alkotmányossági követelmények a büntető hatalmat gyakorlókkal szemben is érvényesülnek egyes esetekben.¹³⁶

A büntetőjogi szabályok alkotmányosságának legfőbb garanciája az Alkotmánybíróság, amely megalakításától kezdődően több határozatában is kinyilvánította a törvényhozás szabadságáról és e szabadság alkotmányos határaitól nézeteit. Az Alkotmánybíróság

¹³⁴ BLASKÓ Béla: Néhány gondolat büntetőjogról, alkotmányosságról. In: *Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére* (szerk.: GAL István László), Pécs, 2011, 91.

¹³⁵ SZABÓ András: Büntetőpolitika és..., i.m. (1995) 5.

¹³⁶ PALÁNKAI Tiborné: A magyar büntető igazságszolgáltatási rendszer jogi kerete, működési struktúrája, In: GÖNCZÖL-KORINEK-LÉVAY: *Kriminológiai alapismeretek, bűnözés, bűnözéskezelés*, Corvina, Budapest, 1996, 312.

gyakorlata szerint a testületnek „nincs jogosítványa a büntetőpolitika által megfogalmazott szükségletek, követelmények és célok helyességéről és indokairól, így különösen azok célszerűségéről és hatékonyságáról határozattal dönteni. Az Alkotmánybíróság csak a normában testet öltött politikai döntés alkotmányosságáról vagy alkotmányellenességéről határozhat. [...] Az Alkotmánybíróságnak tehát arra van jogosítványa, hogy a büntetőpolitika alkotmányos korlátait állapítsa meg, de ne a politika tartalmáról döntsön, ennek során pedig különös tekintettel legyen az alapjogok védelmének alkotmányos büntetőjogi garanciáira [...] Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint a kriminálpolitikai célszerűségi megfontolásai nem sérthetik a büntetőjog alkotmányos elveit és garanciáit. Amikor tehát a kriminálpolitika kriminológiai és büntetőjogelméleti felismeréseket pusztán célszerűségi megfontolásokból úgy hasznosít a büntetőjogi rendszer normáiban, hogy azok sértik az alkotmányos büntetőjogi elveket és garanciákat, az Alkotmánybíróságnak legitim jogosítványa ezekről döntenie.”¹³⁷

A 2012. január 1-től hazánkban hatályba lépett Alaptörvény is az Alkotmánybíróság kezébe helyezi a jogszabályok alkotmányosságának felülvizsgálatának jogosítványát, így az Alaptörvény szerint: „Az Országgyűlés – a törvény kezdeményezője, a Kormány, illetve az Országgyűlés elnöke zárószavazás előtt megtett indítványára – az elfogadott törvényt az Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatára megküldheti az Alkotmánybíróságnak.”, illetve: „[...] Ha az Országgyűlés a (2) bekezdés szerint a törvényt az Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatára megküldte az Alkotmánybíróságnak, az Országgyűlés elnöke csak akkor írhatja azt alá, és küldheti meg a köztársasági elnöknek, ha az Alkotmánybíróság nem állapított meg alaptörvényellenességet.”, továbbá: „Ha a köztársasági elnök a törvényt vagy annak valamely rendelkezését az Alaptörvénnyel ellentétesnek tartja és a (2) bekezdés szerinti vizsgálatra nem került sor -, a törvényt az Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatára az Alkotmánybíróságnak megküldi.”¹³⁸

Ad c) A büntetőpolitikával szemben támasztott koherencia követelményének van egy harmadik összetevője is, hiszen a büntető jogszabályoknak nem csupán a nemzetközi és uniós joganyaggal, illetve az alkotmánnyal kell koherensnek lennie, hanem önmagával

¹³⁷ 1214/B/1990. AB határozat II.2. és II.4. pont

¹³⁸ Alaptörvény 6. Cikk (2)–(3)–(4) bekezdések

is, tehát a büntető jogszabályoknak meg kell felelniük a büntetőjog speciális alapelveinek és dogmatikai követelményeinek. Ahogyan Blaskó Béla megfogalmazza, a büntető jogszabályok belső rendszerében, felépítésében figyelemmel kell lennie a joglogika alapvető szabályaira, és a Btk. rendelkezéseinek, különösen a büntetőjogi felelősségrevonás feltételeire vonatkozó Általános Részi normáknak összefüggő, összeegyeztethető, ellentmondások nélküli rendszerként kell megjelennie.¹³⁹ Az Alkotmánybíróság több határozatában is kifejtette a büntető jogszabályok alkotmányosságát nem csupán az Alkotmányban kifejezetten szereplő büntetőjogi garanciákkal kell mérni. A büntetőjogra számos más alapelv és alapjog is irányadó.¹⁴⁰ „Ez az adott tárgy szempontjából azt jelenti, hogy a büntetőjogi felelősséget és a büntetőjogi felelősségrevonást a büntetőjog olyan intézményének kell tekinteni, amelyet koherens és egymásra utaló büntetőjogi normák egységes szellemben szabályoznak.”¹⁴¹

Békés Imre már a rendszerváltás előtt írt dolgozatában kiemelte, a büntetőpolitika szuverén területe a törvényhozás, amelyben a technikai értelemben vett kodifikátort dogmatikai megfontolások, illetőleg dogmatikai megfontolások is vezetnek. „[...]a dogmatika a büntetőpolitikai célkitűzések kontrollálója és jogi köntösbe öltöztetője”, így a gyakorlati büntetőpolitika nem léphet át bizonyos határokat, így nem sértheti a büntetőjog egyes alapelveit:

- a tett-felelősség elvét;
- a bűnösségen alapuló felelősség elvét;
- nem boríthatja fel a garanciarendszert, ragaszkodnia kell a jogbiztonsághoz, a nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege elvéhez, nem vezethet be analógiát, és nem ruházhatja fel visszaható hatállyal a súlyosabb elbírálás lehetőségét biztosító büntető jogszabályt;
- nem sértheti a nemzetközi egyezményekben vállalt kötelezettségeket;
- nem mondhat le a büntetőjog etikai igényeiről, az emberi szabadság és méltóság oltalmazásáról és az emberiségről;
- nem sértheti a büntető eljárás alapelveit;

¹³⁹ BLASKÓ Béla: i.m. (2011) 94.

¹⁴⁰ 11/1992. (III. 5.) AB határozat V. bevezetője és 42/1993. (VI. 30.) AB határozat III.1. pont

¹⁴¹ 1214/B/1990. AB határozat II.4. pont

- tekintettel kell lennie arra, hogy ami célszerűnek látszik, nem biztos, hogy jogos is.¹⁴²

A büntetőpolitikának tehát a büntetőjog dogmatikájával való koherencia követelménye azt jelenti, hogy a büntetőjog belső felépítése egymásra épülő, összefüggő, ellentmondásmentes rendszert alkot, ennek hiányában a büntetőjog működésképtelen.¹⁴³

3. A BÜNTETŐ- ÉS KRIMINÁLPOLITIKAI IRÁNYZATOK

A kriminálpolitikai nézetek változásait a büntetőjog tudományának irányzataiban, illetve a büntetés céljára vonatkozó teóriákban lehet a leginkább nyomon követni. Az elmúlt évszázadokban az eszmék, a kriminálpolitikai koncepciók megmérettetése az ún. büntetőjogi iskolák harcában fejeződött ki, és a különböző büntetési elméletekben csúcsosodott ki.¹⁴⁴

3.1. A büntetőjogi iskolák

A klasszikus iskola a jog és a jogi fogalmak örökérvényűségét hirdette, alaptételei között kiemelendő a *nullum crimen sine lege* és a *nulla poena sine lege* elvének elismerése és a büntetőjogi felelősségnek az elkövető szabad akaratára történő alapozása (indeterminizmus). Alapvetése szerint a büntetőjognak az elkövetett bűncselekményre kell reagálnia, a büntetés célja az igazságos megtorlás, a büntetés mértékét pedig a bűncselekményre tekintettel kell arányosan meghatározni (proporcionalitás).¹⁴⁵

A klasszikus iskola tanításainak egyoldalúsága, illetve a bűnözés csökkentése terén tapasztalható eredménytelensége új módszerek kidolgozására sarkallta a tudományos tevékenységet. A 19. században a kriminológia tudományának kialakulásával és erőteljes előretörésével a büntetőjogi kutatások hangsúlya áttevődött a bűncselekményt elkövető személyében és környezetében fellelhető okok vizsgálatára. E kriminológiai irányzatok között tartja számon a büntetőjog tudománya a Cesare Lombroso nevéhez köthető antropológiai iskolát, illetve a Tarde és Lacassaque nevéhez köthető

¹⁴² BÉKÉS Imre: Dogmatika és ..., i.m. (1986) 596-598.

¹⁴³ BLASKÓ Béla: i.m. (2011) 96.

¹⁴⁴ FÖLDVÁRI József: i.m. (1987) 14.

¹⁴⁵ FÖLDVÁRI József: *Magyar büntetőjog Általános rész*, Tankönyvkiadó, Budapest 1984. 35.

szociológiai iskolát. Mindkét irányzat közös jellemzője volt, hogy nem a cselekményt, hanem vagy a bűnelkövető veleszületett hajlamait, „lelki anomáliáit”, vagy a társadalmi környezet hatását állították vizsgálódásuk középpontjába, így a büntetőjog feladatának nem az elkövetett bűncselekményre való reagálást, hanem a bűncselekmény megelőzését tekintették.¹⁴⁶ Ennek az irányzatnak a követői az arányos büntetést a társadalom védelmét szolgáló biztonsági (nevelő) intézkedésekkel kívánták helyettesíteni, amelynek mértéke az elkövető veszélyes állapotához igazodik, és azokkal szemben is alkalmazható, akik bűncselekményt nem követtek el.¹⁴⁷

A 19. és 20. század fordulóján a kriminológiai irányzatokon belül jött létre az ún. közvetítő iskola, amely a különböző elméletek egyes elveit kívánta összeegyeztetni a klasszikus iskola alaptételeivel. Ilyen pl. a Liszt-féle irányzat, amelynek dualisztikus szankciórendszerében a büntetés célját a javítás, elrettentés és az ártalmatlanná tételben fogalmazta meg, így a büntetés kiegészül a speciális prevencióra orientált biztonsági intézkedésekkel, a büntetés kiszabásánál pedig büntetés mértékét a megelőzés szempontjai is befolyásolják, különösen a fiatalok elkövetők esetén és a visszaesőkkel szemben.¹⁴⁸

A pozitivisták irányzatok továbbfejlesztésének tekinthető a 20. század közepén kialakult új társadalomvédelem irányzata, amelyek a bűnözést társadalmi problémaként kezelték, és a büntetőjogi büntetés helyett a nevelést, az elkövető személyéhez alakított intézkedést helyezték a középpontba. Kevésbé radikális változatát képviselte Marc Ancel, aki a klasszikus iskola indeterminista felfogását fogadta el, és nem utasította el a represszív büntetést. Az általa kidolgozott elmélet szerint a büntetés célja az elkövető reszocializálása, amelynek meghatározása során kiemelt fontosságot tulajdonított a garanciális elvek megtartásának és a humanizmus hangsúlyozásának.

A 20. század második felétől kezdődően új, ún. alternatív irányzatok jöttek létre, amelyek az elmúlt évtizedek büntető-és kriminálpolitikájában meghatározó szerepet játszottak. Ezek többnyire a korábbi büntetőjogi iskolák tanaira épülnek, azok újrafelfedezésének irányai. Elsőként említhető a főleg Észak-Amerikában és a gazdag

---

¹⁴⁶ FÖLDVÁRI József: i.m. (1984) 34-35.

¹⁴⁷ HORVÁTH Tibor: *A büntetési elméletek fejlődésének vázlatja*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981. 86-87. és 124-127.

¹⁴⁸ HORVÁTH Tibor: i.m. (1981) 85-86.

észak-nyugat-európai államokban az 1950-es, 60-as években kibontakozott treatment ideológia, azaz a kezelési elmélet, amely a tett-bűnösség és a veszélyességi prognózis elemeinek kompromisszumán alapult. Ez az ideológia a társadalomvédelmi irányzatok gondolatára alapozva a bűnelkövető kezelését, személyiségének pszichoterápiás átformálását, gyógyítását tűzte ki célul annak érdekében, hogy szabadon bocsátását követően nem jelentsen veszélyt a társadalomra.¹⁴⁹

Az alternatív irányzatok között említhető a neoklasszikus irányzat is, amelyben a treatment ideológia kudarcát követően ismét a klasszikus tanok felé fordulás figyelhető meg. Ez a felfogás ismét a büntetést, mint arányos megtorlást helyezi a középpontba, és tagadja a célbüntetést, a határozatlan szankciók alkalmazását. „Az igazságos megtorló büntetés csak a tetterányos büntetés elve lehet, mert ez közös mércét szab, egyenlően bírál el, tette és nem személyiségállapokra tekint. Ha a megítélendő tetten kívül és ennek következményein kívül más következmények (elrettetés, megjavítás) is hatnak az ítéletre, akkor a büntetés nem lehet arányos, így nem lehet igazságos”¹⁵⁰ – írta Szabó András, aki a hazai neoklasszikus felfogás képviselője volt.

A 20. század végén kialakult másik felfogás, az ún. áldozatorientált irányzat, amely a középpontba a bűncselekmény áldozatát, illetve sérelmének lehető legszélesebb körű orvoslását állítja. Az elkövető áldozattal való kiegyezésének, illetve az okozott sérelem jóvátételének az állami büntetőigény érvényesítésénél, illetve a büntetőjogi szankciók kiszabásánál komoly szerepe van. Mindez feltételezi a büntetőeljárásban a sértett aktív részvételét, illetve jogainak erősítését is. Az áldozatorientált irányzat leginkább a nyugat-európai államok kriminálpolitikájának vált meghatározó elemévé, megfigyelhető radikálisabb változatában a büntetőjog alternatívájának, mérsékeltbb irányában a büntetőjogon belüli alternatívák keresése, amely a különböző elterelési lehetőségek, közvetítő eljárások bevezetésében nyilvánul meg.¹⁵¹

Az Egyesült Államokban azonban a treatment ideológia kudarca, a kriminálpolitikára mindjobban rátelepedő aktuálpolitika, és nem kis részben a médiának a lakosság

---

¹⁴⁹ NAGY Ferenc: Régi és új tendenciák..., i.m. (2013) 108.

¹⁵⁰ SZABÓ András: Büntetőjogi gondolkodásunk jelenlegi állása, *Jogtudományi Közöny*, 1992/12. szám, 556.

¹⁵¹ NAGY Ferenc: Régi és új tendenciák..., i.m. (2013) 110.

bűnözési félelmét kiváltó szerepének hatására az ún. „law and order” (kemény kéz)¹⁵² ideológia vált uralkodóvá, amely igen szigorú, represszív célokat fogalmaz meg, amelyet leginkább a büntető ítélkezés befolyásolásával kíván elérni. Ez a tendencia jelenkorunkban igen jelentős hatást gyakorol nemcsak az amerikai és angolszász jogkört követő országokban, hanem Európában is, így hazánkban is megfigyelhető a „kemény kéz” büntetőpolitikájának hatása a jogalkotásban.

A „kemény kéz” büntetőpolitikájának elvi megalapozottságának tekinthető a Günther Jakobs nevéhez kötődő ellenség-büntetőjog koncepciója, amely a terrorista cselekmények, illetve a szervezett bűnözés elleni harcban hódított teret. Nagy Ferenc tanulmányában megfogalmazza az ellenség-büntetőjog tipikus jellemzőit, így többek között a büntetőjogi törvényhozásnak a „küzdelem” törvényhozására történő átalakítása, a büntetendőség túlzott előrehozatala, már a bűnelkövetés veszélyére is kiterjedő szabadságkorlátozási lehetőség megfogalmazása, az eljárási garanciák leépítése és a szankcióknak a tettes veszélyességi fokához igazítása.¹⁵³

3.2. A büntetési elméletek

A különböző büntetőjogi iskoláknak az ember szabad akaratáról alkotott filozófiai alapvetésén túl, illetve azzal összefüggésben, központi kérdése volt – amely meghatározta nézetbeli elkülönülésüket is – a büntetés céljának meghatározása. A büntetés céljaként általában a megtorlás és megelőzés, vagy az elrettentés és meggyőzés, illetve az elszigetelés és megjavítás elméleteit lehet elkülöníteni, amelyek a különböző korok tudományos nézeteitől függően eltérő büntetési teóriák kidolgozásához vezetett. A büntetési elméletek hagyományosan az abszolút, relatív, illetve egyesítő teóriák között tesznek megkülönböztetést, aszerint, hogy a büntetés céljaként csak a megtorlást, csak a megelőzést vagy ezek kombinációját tartják. A büntetési célokból egyébként nem vezethető le a szankcionálás szigora, hiszen lehet rendkívül szigorú büntetést alkalmazni hasznossági alapon, míg humánusan büntetni a megtorlási elv alapján.¹⁵⁴

¹⁵² A „law and order” irányzat a magyar jogirodalomban leginkább a „rendpárti” vagy „kemény kéz” büntetőpolitikájával azonosítható. NAGY Ferenc: Régi és új tendenciák..., i.m. (2013) 111.

¹⁵³ Uo. 160-164.

¹⁵⁴ HORVÁTH Tibor: i.m.(1981) 105.

Vokó György 2012-ben megjelent dolgozatában a kortárs büntetési elméletek sokszínűségét mutatja be, amelyek az utóbbi évtizedek túlzásai és kudarcai ellenhatásaként, a jogállamiság keretein belül keresik a hatékony büntetési célokat.¹⁵⁵ Álláspontja szerint „az érdem, a megfizetés, az elrettentés, a reszocializáció, a helyrehozatal és a pótlás teóriája, a semlegesítést célzó büntetés, a társadalmi teóriák és a konszenzuselmélet tételeiben az időszerű racionalitások ebből a szempontból felfedezhetők.”¹⁵⁶ Nézete szerint a szankciók egyes jogok szűkítését vagy tőlük való megfosztást jelentenek, de előírhatnak pozitív kötelességet is, amelyekhez - büntetésként alkalmazva - stigmatizáló vagy dorgáló elem is társul a bűncselekmény elkövetőjével szemben.

Vokó György felosztása szerint elsőként említhető a megfizetés teóriája, azaz az „érdem”, amelyben a szankció a bűncselekménynek megfelelő morális válasza. Ennek megfelelően, aki megsértette a törvényt, fenyítést érdemel, a büntetés súlya pedig a tettel kell, hogy arányos legyen. Ennek az elméletnek az alapja az indeterminizmus, tehát az a megfontolás, hogy az egyének felelősek tetteikért és elhatározásaikat lényegében racionálisan hozzák meg.¹⁵⁷

Második teória az elrettentés (megelőzés) elmélete, amely szerint a büntetés célja, hogy elrettentő stratégia keretében megelőzze a jövőbeni bűncselekményeket. Ez egyrészt az egyéni elrettentésről szól, amely szerint az első bűncselekmény csak könnyű büntetést von maga után, míg a visszaeső mind súlyosabban részesül: „a visszaesés megelőzését célozva a büntett súlyossága másodlagossá válik. E látásmódot hordozza a modern büntető gyakorlat a többszörös visszaesők kezelésében.”¹⁵⁸ Az elrettentésre vonatkozó teóriák másik része az általános elrettentésre vonatkozik, vagyis a büntetés olyan módon történő kiszámítására, ami az egész társadalomra preventív hatással rendelkezik.

Harmadik teória az egyéni javulás célzata, azaz a reszocializáció elmélete, amely szerint az egyéni visszaesést „reform- és visszailleszkedési stratégiával” kell megelőzni. Ezek közül kiemelhető a treatment ideológia által kidolgozott pszichoterápia, szociális kezelés, családon belüli beavatkozás, és egyéb egyénre szabott programok. Ez az

¹⁵⁵ VOKÓ György: A büntetési teóriák racionalitásai, *Büntetőjogi Szemle*, 2012/1. szám, 36-50.

¹⁵⁶ Uo. 36.

¹⁵⁷ Uo. 36-37.

¹⁵⁸ Uo. 37.

elmélet a büntetés fenyítés jellegét teljesen negligálja, szoros kapcsolatban áll a pozitivista kriminológiával.¹⁵⁹

Negyedik elméletként említhető a semlegesítést célzó büntetés teóriája, amely szintén a pozitivista tanokból merítkezik. E megközelítés szerint azonosítani kell azokat a bűnözőket vagy bűnöző típusokat, akik ellen veszélyességük miatt speciális védelmi intézkedéseket kell fogantatosítani, és e bűnelkövetőket – lehetőleg még a bűnelkövetés előtt – el kell szigetelni, általában hosszabb bezárás formájában. Ez az elmélet nem részesít előnyben semmilyen bűnözési okot, és nem törődik a bűnöző magaviseletének a megváltoztatásával: lényegében a potenciális áldozatok védelmére szorítkozik.¹⁶⁰

Végül az általam kiemelt teóriák közül az ötödik, a helyrehozatal és a pótlás teóriája, amely a resztoratív igazságszolgáltatás alappilléreinek számít. E teória feltevése, hogy „a meghozott ítéletnek fel kell adnia a fenyítés gondolatát, mégpedig azért, hogy a helyrehozatalhoz és a pótláshoz kötődhessen, ami a bűnelkövető által az áldozatnak és a közösségnek okozott igazságtalanságot illeti.”¹⁶¹

Az előbbieken kiemelt alapvető büntetési teóriákon kívül fontos szerepet kapnak még az egyéb egyesítő elméletek is, amelyek képviselői nem csupán vegyítik a különböző büntetési célokat egymással, hanem szintézisre is próbálnak törekedni. Ezzel kapcsolatban fogalmazza meg Vokó György, hogy „a büntetés mindenhatóságát hirdető, a megtorlást középpontba helyező büntetőpolitika, avagy az ezt ellenző, az állam és a közösségi képződmények partnerségét hirdető helyreállító igazságszolgáltatás kizárólagossága helyett olyan büntetőpolitikai reformokra van szükség, amelyek ötvözik az egyes büntetőpolitikai modellek eredményeit.”¹⁶²

3.3. A jelenkori kriminálpolitikai modellek

A bűnözés elleni hatékony állami fellépés nem kizárólag a büntetőpolitika feladata, és nem csupán a büntetésre vonatkozó teóriákban, büntetőpolitikai megközelítésekben testesül meg, hanem az egész kriminálpolitikai rendszer céljának tekinthető. A 20.

---

¹⁵⁹ VOKÓ György: i.m. (2012), 38.

¹⁶⁰ Uo. 38.

¹⁶¹ Uo. 39.

¹⁶² Uo. 36.

század végén a skandináv jogirodalom - Nils Jareborg kategóriái szerint - az ún. defenzív, illetve offenzív kriminálpolitikai modelleket megkülönböztette meg.¹⁶³

E rendszerezés szerint a defenzív modell az egyén védelemben részesítésére helyezi a hangsúlyt az állami hatalommal szemben, a büntetőjogi beavatkozás ultima ratio jellegét, és a jogbiztonság követelményét emeli ki. Ezzel szemben az offenzív modellben a büntetőjog lehetőséget teremt a gyors állami cselekvésre, az egyén védelme háttérbe szorul a bűnmegelőzéssel szemben. E modell a büntetendőség határát egyre előrébb helyezi, már a veszélyeztetés is elegendő indok a kriminalizációra. A két klasszikus kriminálpolitikai stílus persze sehol sem létezik vegytiszta formában, hanem a kormányok inkább keverni látszanak a korábban eltérőnek gondolt törekvéseket.¹⁶⁴ A hangsúlyok alapján az előző felfogás uralkodó az Európai Unió legtöbb tagállamában, míg a másik irányzat elsősorban az Egyesült Államokban toborzott híveket, ahol a börtönnéesség aránya több mint nyolcszorosa az Európai Unió átlagának.

A defenzív és offenzív kriminálpolitikai modellek a későbbiekben további fejlődést mutattak, megerősödött az a tendencia, amely a sértettnek nyújtott jóvátételt is a büntetés céljának tekinti. A resztoratív, kárhelyreállító igazságszolgáltatás főleg a nyugat-európai államok illetve az Európai Unió célkitűzései között jelentek meg, és a nemzetközi szervezetek (ENSZ, Európa Tanács) általánosan elfogadott, támogatott kriminálpolitikai modelljévé vált. A resztoratív igazságszolgáltatás az elkövető által előidézett problémák szervezett megoldásának modellje, amely elősegíti a helyreállítást, a kiegyezést és a megnyugvást.¹⁶⁵

Napjainkban a biztonság megteremtése, a terrorista cselekmények és a szervezett bűnözés elleni küzdelem egyre jobban megjelenik az európai kriminálpolitikában, így Nyugat-Európában egyszerre vannak jelen a kárhelyreállító igazságszolgáltatás elemei és az ún. rendpárti, „law and order” típusú törekvések. Ennek megnyilvánulása az ún. kettős nyomtávú kriminálpolitika, amely eltérő célokat és eszközöket részesít előnyben a különböző társadalmakra veszélyességű bűncselekményekkel és elkövetőkkel szemben.

---

¹⁶³ Részletesen lásd: LÉVAY Miklós: A büntetőjog társadalmi szerepének változása Magyarországon 1985-2005., *Magyar Jog*, 2006/12. 710-713, illetve LIGETI Katalin: Kriminálpolitika, i.m. (2009) 78-79.

¹⁶⁴ KORINEK László: A büntetőpolitika irányelvei..., i.m. (2007) 477.

¹⁶⁵ GÖRGÉNYI Ilona: *Kárjótétel a büntetőjogban, mediáció a büntetőügyekben*, HVG-ORAC, Budapest, 2006, 41.

Hazánkban a 20. század végén igény mutatkozott a jogállam büntetőjogi paradigmáján alapuló, átfogó kriminálpolitikai koncepció kialakítására, amely először, az OKKRI által 1993-ban elkészített „Kriminálpolitikai koncepció”-ban került részletesen kidolgozásra, és a gyakorlati kriminálpolitika két alapmodelljét különböztette meg egymástól: a korlátozó-beavatkozó, illetve a segítő-támogató rendszert.

A koncepció szerint a korlátozó-beavatkozó alternatíva jellemzője, hogy a büntetőjog által védendő értékek közül a közösségi értékek szerepelnek az első helyen, majd ezt követi a személyi, majd az egyéni gazdasági-vagyoni értékek. Büntetőpolitikájában az ilyen értékpreferencia a tradíciók tiszteletére épít, büntetési rendszerét pedig a büntetés fontossága és szigora jellemzi. Bűnüldözési politikájában elsődleges feladatként a közösségi és állami érdekek védelmét jelöli meg, a lakosság széles rétegeiben kíván jó közérzetet elérni a látencia csökkentésével és a felderítés hatékonyságának növelésével. A büntetés-végrehajtásban, a szabadságvesztés végrehajtása során is a tradíciókra alapoz, cél a katonás fegyelem és a feltétlen parancs végrehajtás. Tekintettel arra, hogy a bűnözést súlyosan deviáns jelenségnek tartja, így a büntetés-végrehajtás célja a bűnelkövető megváltoztatása vagy a társadalomból való kirekesztése, izolálása. A bűnmegelőzésben kiemelt szerepet kap a fokozott rendőri jelenléttel a közrend, közbiztonság védelme, így a potenciális bűnelkövetők elrettentése.

A segítő-támogató alternatíva a büntető jogalkotásban az egyéni értékeket a közösségi értékek elé helyezi, szankciórendszerében lényegesen enyhébb elemeket tartalmaz. A bűnüldözésben is az egyéni jogok védelmét és tiszteletét tekinti elsődlegesnek, legfontosabb feladatának a köznyugalmat kiemelten zavaró, a helyi viszonyok között az érték- és normarendet különösen sértő cselekmények felderítésének növelését tartja. A bűnözést normális társadalmi jelenségként fogja fel, mint minden társadalom szükséges velejáróját. A büntetés-végrehajtásban a szabadságvesztést nem tartja alkalmasnak az elkövető nevelésére, így jellemzője a szabadság elvonással nem járó alternatív büntetések alkalmazása. A bűnmegelőzés területén a helyi szervezetek tevékenységére építi, a rendőrség feladatának a helyi igényeknek való megfelelést tartja, szolgáltató jelleggel.¹⁶⁶

---

¹⁶⁶ Az Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet kriminálpolitikai koncepciója, *Ügyészeti Értesítő* XXIX. évf. 1993/3. szám 3-6. o.

A honi büntető jogalkotásban az 1990-es évektől kezdődően mindkét alternatíva hatása felismerhető. A segítő-támogató irányzat leginkább az 1993. évi XVII. törvényben és a 2003. évi II. törvényben érvényesült, ezzel szemben a korlátozó-beavatkozó rendszer 1997-től kezdődően vált meghatározóvá és kiváltképpen az 1998. évi LXXXVII. törvény rendelkezéseiben öltött testet.

2005-től egyre nagyobb hangsúlyt kaptak a kárhelyreállító igazságszolgáltatás eszközeinek alkalmazása a büntető igazságszolgáltatásban. 2006-tól kezdődően pedig a kormányzat hivatalosan is az európai tendenciák szerinti kettős nyomtávú büntetőpolitika irányvonalának kialakítását kezdte meg, amely alapján eltérő eszközrendszer irányadó a társadalomra kiemelkedő veszélyt jelentő súlyos és a kisebb súlyú bűncselekményekben megnyilvánuló hagyományos bűnözéssel szemben. Az előbbire reakció a represszió fokozása, a hosszabb tartamú szabadságvesztések kiszabása, míg az utóbbinál az elterelés és a közvetítő eljárás alkalmazása.¹⁶⁷ 2010-től kezdve – hasonlóan a nyugat európai tendenciákhoz – hazánk büntető jogalkotására is egyre nagyobb befolyást gyakorol a „kemény kéz” büntetőpolitikájának irányzata, amelyet a szimbolikus jogalkotás megjelenése és térhódítása jellemez (három csapás, tész).

4. A BÜNTETŐPOLITIKA ÉRVÉNYESÍTÉSÉNEK ESZKÖZEI

A büntetőpolitikai fogalmából kiindulva megállapítható, hogy a büntetőpolitikai koncepciók a büntető jogalkotás során két kérdés megválaszolásában összpontosulnak. Elsődleges annak a kérdésnek az eldöntése, hogy melyek azok az emberi magatartások, amelyek büntetőjogi reagálást igényelnek. Majd ezt követően kerülhet az eldöntésre, hogy a büntetendő cselekményeket a büntetőjog milyen szankcióval fenyegetse. „Maga a kiválasztás a büntetőpolitikai döntés, amely a társadalom életében végbemenő értékváltozások alapján születik meg. Az értékválasztásnak azonban mindig meg kell felelnie a jogállamiság elveinek, így különösen a szükségesség és arányosság követelményének.”¹⁶⁸

---

¹⁶⁷ LIGETI Katalin: Kriminálpolitika, i.m. (2009) 79.

¹⁶⁸ LIGETI Katalin: Kriminálpolitika, i.m. (2009) 70.

4.1. A büntetendő cselekmények köre

Jogpolitikai szempontból a jogalkotási politika alapvető rendeltetése az, hogy a szabályozás szükségletei alapján biztosítsa a jogi normákat, amelynek során építenie kell az egyéb társadalmi szabályokra és viselkedési mintákra is. A jogi szabályozás vonatkozásában a legfontosabb probléma a „ius és non-ius” kérdése, amelyben a jogpolitika feladata annak az eldöntése, hogy kijelölje a társadalmi együttélés szabályozási szükségletei közül a jog által érvényesíthetőket.¹⁶⁹ Ez a büntető jogalkotásban a kriminalizáció – dekriminalizáció kérdéséhez vezet el bennünket. A büntetendőség tekintetében a büntetőpolitikai elképzelések a büntetőjogi felelősség tágításával (kriminalizáció), illetve szűkítésével (dekriminalizáció) érvényesülhetnek.

Már a 20. század elején is foglalkoztatta a büntető jogtudományt, hogy milyen jellegzetességei vannak azon emberi magatartásoknak, amelyet a törvény büntetendőnek kell, hogy nyilvánítson. Vajon van-e valamilyen általánosan alkalmazható elv erre. Vámbéry Rusztem részletesen foglalkozott ezzel a problémával, tekintettel arra, – ahogyan azt megfogalmazta – a bűncselekmény tartalmának nincsenek mindenkor állandó ismertető jelei. Legfontosabb intelme, hogy kerülni kell a büntetendő cselekmények „felesleges szaporítását”, hiszen ha az állam a csekélyebb jelentőségű társadalomellenes emberi magatartások megfékezésére is használja, e fegyver megszokottá válik, és nem alkalmazható sikerrel a kriminalitás leküzdésére. „Abban a kérdésben, hogy mi legyen büntetendő és mi nem, ép olyan kevésbé lehet minden időre, mint minden országra kiterjedő választ adni. Valamely társadalom anyagi és szellemi kultúrájának összessége, a társadalmi osztályok hatalmi viszonyainak egyensúlya lehet csak mértéke a büntetőjog által nyújtott védelem határainak.”¹⁷⁰

Földvári József kriminálpolitikát tárgyaló alapművében részletesen körbejárta ezt a kérdést is, amelynek során a bűncselekmény fogalmának tartalmi elemét képező társadalomra veszélyesség viszonylag magasabb fokában jelölte meg a büntetendőség határát, így a társadalomra veszélyességet a bűncselekmény általános fogalmának nélkülözhetetlen elemének tekintette. Kiemelte, hogy e kérdés vizsgálata során elsősorban a szükségesség kérdésében kell állást foglalnia a jogalkotónak, így

¹⁶⁹ SAMU Mihály: *Jogpolitika. A jog humanizálása*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2008, 74-75.

¹⁷⁰ VÁMBÉRY Rusztem: *Büntetőjog*, Grill Kiadó, Budapest, 1913, 58-59.

„bűncselekménnyé tehát csak az olyan cselekmények minősíthetők, amelyekkel szemben szükséges a büntetőjogi eszközök alkalmazása, mivel egyéb felelősségi formák nem képesek biztosítani a társadalmi együttélés rendjét”¹⁷¹ Majd ezt követően a differenciálásra (arányosság) hívta fel a figyelmet, amelynek során az is értékelést igényel a jogalkotó részéről, hogy az adott büntetendő cselekmény milyen mértékben zavarja a társadalmi együttélés rendjét.¹⁷²

A büntetőjogi oltalmat igénylő cselekmények körének meghatározása során igen nehéz általános szabályokat felállítani, azonban az a kérdés, hogy mi korlátozza a büntetőjogi beavatkozást, azaz milyen cselekmények nem vonhatók a büntetőjog által tilalmazottak körébe, már sokkal könnyebb kérdés. Ezzel kapcsolatban ide kívánczik Nigel Walker monográfiájában idézett, a hasznossági elméletek képviselői (Bentham, Mill, Wooton) által lefektetett korlátozó elvek, amelyet az 1998-ban megalkotott kriminálpolitikai és rendvédelmi koncepció is elfogad.

- „A büntetőjog nem tilthat valamely magatartást csupán azért, hogy a tilalom megszegőivel szemben lehetővé tegye a megtorló büntetés alkalmazását;
- A büntetőjog nem használható fel olyan magatartás miatt, amely nem okoz semmiféle hátrányt;
- A büntetőjog nem használható fel olyan cél elérésére, amelyet nem büntetőjogi intézkedések révén is éppen olyan vagy legalábbis közel olyan eredményesen lehet elérni, és az a szóban forgó magatartás gyakoriságának csökkentésére is alkalmas;
- A büntetőjog nem tartalmazhat olyan tilalmat, amelynek akár csak mellékhatása nagyobb hátrányt okoz, mint az a cselekmény, amelytől vissza kíván tartani;
- A büntetőjog nem használható arra, hogy az embereket a saját érdekeiknek megfelelő magatartásra kényszerítse;
- A büntetőjog nem foglalhat magában olyan tilalmat, amelyet nem támogat erőteljesen a közvélemény;
- Nem vehető fel olyan tilalom a büntetőjogba, amelyet nem lehet kikényszeríteni;

---

¹⁷¹ FÖLDVÁRI József: i.m. (1987), 80.

¹⁷² Uo: 80., 85.

- Nem vehető fel olyan tilalom a büntetőjogba, amelynek révén a társadalom többsége potenciális bűnössé válik.”¹⁷³

A kriminalizáció több módszerrel is megvalósítható, akár a különös részben új tényállás létrehozásával, vagy a meglévő bővítésével, de kriminalizációs hatással jár az általános vagy különös részben megfogalmazott felelősségi szabályok bővítése, vagy a büntethetőségi akadályok érvényesülési körének szűkítése is.

Az új tényállás létrehozásának indoka általában a társadalmi és gazdasági körülmények változása (vagy annak utólagos jogalkotói felismerése), illetve az azt tükröző mögöttes szabályozás átalakulása, vagy nemzetközi kötelezettség teljesítése, míg egy meglévő tényállás kibővítése általában az alapul fekvő jogviszony szabályozásának kisebb változásaihoz igazodik. A módosítások némely esetben egyszerűen annak felismerésén alapulnak, hogy bizonyos újabbban megjelenő, vagy egyre inkább tömegessé váló társadalomra veszélyes jelenségekkel szembeni fellépésre a meglévő büntetőjog elégtelen. Ezek oka lehet a műszaki (technikai) vagy más tudományos fejlődés is. A kriminalizáció külön kiemelendő esete, amikor a jogalkotó az addig szabálysértésnek minősített magatartást transzformálja bűncselekménnyé.

A tényállásokhoz kapcsolódó felelősségi szabályok kiterjesztésének jellemző módja a büntetendőség határának előrehozatala, így az adott tényállás előkészületének büntetni rendelése. Kisebb jelentőségű, de hasonlóképpen növeli a kriminalizációt egy adott bűncselekmény esetében a feljelentési kötelezettség elmulasztásának büntetni rendelése, vagy a büntethetőséget kizáró illetve megszüntető okok szabályainak, feltételeinek, érvényesülési körének szűkítése.

A dekriminalizáció okai között – hasonlóan a kriminalizációhoz – leggyakrabban a társadalmi és gazdasági változások állnak, amikor a jogalkotó úgy látja, hogy adott magatartás már nem zavarja olyan mértékben a társadalom életét, hogy az a büntetőjogi védelmet szükségessé tenné. A dekriminalizáció, azaz a büntetőjogi felelősség körének szűkítése alapvetően a különös részi tényállások hatályon kívül helyezésével, vagy

---

¹⁷³ WALKER, Nigel: *Gondolatok az ésszerű büntetésről*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1976, 62-79., Vö: FINSZTER Géza – HAJAS Gábor – IRK Ferenc – KEREZSI Klára – KISS Anna - MÁRKI Zoltán: Magyar kriminálpolitikai és rendvédelmi koncepció (szerk. IRK Ferenc), In: *Kriminológiai Közlemények* 57. szám, 1999, 23-24.

hatókörének szűkítésével valósítható meg, illetve az azokhoz kapcsolódó felelősségi szabályok körében, esetleg az általános részben a büntethetőségi akadályok hatókörének kiterjesztésével viszi véghez a jogalkotó. A dekriminalizáció egyik igen gyakori módja amikor a jogalkotó valamely értékhatárt vagy más kvalitatív ismérvet magasabban értékben határoz meg, illetve valamilyen szituációs ismérvt (pl. elkövetés módja, ideje, eszköze) beiktatásával vagy teljesen dekriminalizálja az addig büntetendő magatartást, vagy a kettős alakzatú cselekményeknél szabálysértéssé transzformálja.

Mind a kriminalizáció, mind a dekriminalizáció körében megfigyelhető, hogy néhány esetben a jogalkotó azért hoz létre, vagy helyez hatályon kívül látszólag új tényállást, mert az addig meglévőt több tényállásra bontja, illetve összevonja a büntetendő magatartásokat egy tényállásába. Ez azonban csak látszólagos kriminalizáció – dekriminalizáció, ahogyan az is, ha pl. a törvényalkotó felismeri egy adott cselekmény párhuzamos büntetni rendelését, és ezért az egyik tényállást hatályon kívül helyezi.

4.2. A büntetőjogi szankciórendszer változtatása

A büntetőpolitika szempontjából kiemelkedő jelentősége van annak is, hogy a büntető törvényben milyen eszközökkel és hogyan kerülnek a büntetendő cselekmények szankcionálásra. A szankciók mértéke tekintetében szintén két lehetősége áll fenn a büntetőpolitikának, nevezetesen a szigorítás, illetve az enyhítés. A bűncselekmények szankcióinak meghatározása során fontos szerepet kap az, hogy a jogalkotó mit tekint a büntetés céljának, illetve annak a törvényi meghatározása, hogy a jogalkalmazás a büntetés kiszabása során milyen szempontokra alapozza a büntetés mértékét. A honi büntetőpolitikát illetően a régi és az új Btk-ban is megjelöli a törvényalkotó a büntetés kiszabása során értékelendő szempontokat, így az elkövetett bűncselekmény tárgyi súlyát, az elkövető bűnösségét és társadalomra veszélyességét, illetve a súlyosító és enyhítő körülmények.

Az 1998-as kriminálpolitikai és rendvédelmi koncepcióban megfogalmazásra kerültek a büntetőjog általános szempontjai, amelyek közül a szankciórendszerrel és a büntetés kiszabásával kapcsolatban az alábbiak emelhetők ki:

- „A büntetés feleljen meg a tett súlyának; [...]

- A büntetőjog biztosítsa, hogy a büntetéskiszabás során a jogalkotónak a büntetési tételkeret alsó és felső határához fűződő akarata egyaránt érvényesüljön;
- A büntetőjog biztosítson lehetőséget a differenciálásra, és a szabadságvesztés alternatíváinak fejlesztésére;
- A büntetési rendszer biztosítsa az elkövetők megbűnhődését anélkül, hogy magánbosszúnak vagy embertelen szenvedésnek lennének kitéve, illetőleg hogy ezáltal a bűncselekmény gyakorisága nőne; [...]
- A büntetőjog megfelelően fejezze ki a társadalomnak a bűncselekménnyel szembeni ellenérzését, és a legsúlyosabb cselekmények tekintetében biztosítsa az elkövető társadalomtól való visszafordíthatatlan izolálásának lehetőségét;
- A büntetőjog adjon biztos támpontot a jogalkalmazásnak.¹⁷⁴

A szigorítás alapvető eszköze a különös részi tényállások büntetési tételeinek emelése. Ennek leggyakoribb indoka a védett jogtárgy büntetőjogi oltalmának növelése, de oka lehet a cselekmény gyakoribbá válása, így szintén a büntetőjogi védelem, a büntetőjogszabály elrettentő hatásának fokozása. A büntetési tétel megemelésének oka bizonyos esetekben az, hogy megjelenik a bűncselekmény súlyosabb formáinak elkövetése. Erre a helyes – a differenciált megítélést elősegítő – jogalkotói válasz a bűncselekmény új minősített esetének megalkotása pl. egy további értékhatár beiktatása, vagy valamely szituációs ismérv megjelölése minősített esetként.

A szigorítás másik lehetősége a jogalkotó számára, hogy az általános részi szabályok változtatásával befolyásolja a jogalkalmazó büntetéskiszabási tevékenységét, szűkítve a bírói mérlegelés lehetőségét. Ez is megjelenhet pl. a generális minimum – maximum emelésével, vagy konkrét bűnelkövetési formákhoz (bűnszervezet), bűnelkövetői típusokhoz (visszaesők) illetve bűnelkövetési alkalmakhoz (halmazat) történő szigorúbb szabályok előírásával, illetve büntetéskiszabási elvek beiktatásával (középmérték), de lehetőség van konkrét büntetés alkalmazásának kötelezővé tételére is.

Az enyhítés körében ugyanilyen technikákkal tudja a jogalkotó a büntetés kiszabásának gyakorlatát befolyásolni, amelynek legjellemzőbb esete a büntetési tételek generális minimumának – maximumának csökkentése, vagy a bírói mérlegelés lehetőségének liberalizálása.

---

¹⁷⁴ Magyar kriminálpolitikai és rendvédelmi koncepció, 23.

II. RÉSZ

A MAGYAR BÜNTETŐPOLITIKA ALAKÍTÓI

Könnyen lehetne arra a következtetésre jutni, hogy a büntetőpolitika alakításában kizárólag az Országgyűlésnek van szerepe és jogosultsága. Ugyan a büntetőjog nullum crimen sine lege és nulla poena sine lege évszázados alapelve, illetve Magyarország Alaptörvénye szerint a büntető jogi normák hazánkban kizárólag törvényben jelenhetnek meg, azonban ez a kérdés sokkal összetettebb területet takar.

A büntetőpolitika – az előző részben kifejtettekre tekintettel – nemcsak a jogalkotói döntések köre, hanem nézetek, vélemények összessége is, amelyek meghatározzák (értelmezik, véleményezik) a büntetendő cselekményeket, valamint az alkalmazható büntetőjogi szankciókat. Így valóban végső soron a büntető törvényt meghozó jogalkotó szerv az Országgyűlés, azonban az Országgyűlés csupán dönt az elé terjesztett törvényjavaslatról, így ténylegesen alakítója, de nem kizárólagos alakítója a büntetőpolitikának. E részben át kívánom tekinteni azokat az állami, nemzetközi és egyéb szerveket, szervezeteket illetve személyeket, akik a magyar büntetőpolitika alakításában, a büntetőpolitikai döntésekben szerephez jutnak.

1. A BÜNTETŐ JOGALKOTÁS SZEREPLŐI

1.1. Állami szint

Magyarország Alaptörvénye hazánk társadalmi, politikai és gazdasági berendezkedésének alapjait, az állampolgárok jogait és kötelezettségeit, valamint az államszervezet felépítésének és működésének fő elveit határozza meg. Az Alaptörvény C) cikkének (1) bekezdése kimondja, hogy a magyar állam működése a hatalom megosztásának elvén alapszik. Ennek értelmében a törvényhozó, a végrehajtó és az igazságszolgáltató hatalom elkülönül. A büntető jogszabályok létrehozásában azonban az Országgyűlésen kívül más állami szervek is részt vesznek, tekintettel a törvényhozó hatalom működésére. Így a törvények kezdeményezésében, az Országgyűlés elé kerülő törvényjavaslat kidolgozásában a Kormány, a képviselők, a köztársasági elnök szerepe kiemelten fontos, de nem mellőzhető e körben az Alkotmánybíróság jogalakító szerepének bemutatása sem.

1.1.1. Az Országgyűlés

Az Alaptörvény értelmében Magyarország legfőbb népképviselői szerve az Országgyűlés. Az Országgyűlés, mint a népszuverenitás legfőbb letéteményese, az alkotmányozó és törvényhozó hatalom, amelynek hatásköréről az Alaptörvény 1. cikkének (2) bekezdése rendelkezik. Ez a hatásköri lista azonban nem tekinthető taxatív felsorolásnak, hanem a korábbi alkotmányos szabályokhoz hasonlóan meghatározza a legfontosabb hatásköröket, azzal, hogy ezt egyéb alkotmányi szintű szabályok is kiegészítik. Dolgozatom témájával, a büntetőpolitikai döntésekkel összefüggésben kiemelendő továbbá, hogy az Országgyűlés ad felhatalmazást a feladat- és hatáskörébe tartozó (például törvényhozási tárgykört érintő) nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére, valamint dönt a közkegyelem gyakorlásáról is.

Nyilvánvaló, hogy a büntetőpolitikai nézetekből akkor lesz büntetőpolitikai döntés, ha azt a parlament többsége elfogadja és a törvény alapjául szolgál.¹⁷⁵ Az Alkotmánybíróság 121/2009. (XII. 17.) AB határozatával megsemmisített, a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény még kizárólagosan megállapította a törvényalkotási tárgyköröket, amelynek értelmében „törvényben kell szabályozni különösen [...] a bűncselekményeket, a büntetéseket és a büntetés-végrehajtást” [3. § f) pont].¹⁷⁶ Az Alkotmánybírósági határozat kimondta, hogy az Országgyűlés törvényalkotási jogköre általános, így bármely tárgykört törvényben szabályozhat, és a törvényalkotás jogát sem ruházhatja át. Vannak olyan társadalmi, gazdasági viszonyok, amelyeket csak törvényben lehet szabályozni (kizárólagos törvényhozási tárgyak), ezeket az Alkotmány (Alaptörvény) határozza meg, alacsonyabb jogszabály, tehát törvény nem állapíthat meg kizárólagos törvényhozási tárgyköröket.

Az Alaptörvény T) cikkének (1) bekezdése értelmében általánosan kötelező magatartási szabályt az Alaptörvényben megjelölt, jogalkotó hatáskörrel rendelkező szerv által megalkotott, a hivatalos lapban kihirdetett jogszabály állapíthat meg. A törvényalkotás

¹⁷⁵ LIGETI Katalin – WIENER A. Imre: Jogszabálytan In: *Büntetőjog. Általános Rész* (szerk.: Wiener A. Imre). KJK-KERSZÖV, Budapest, 2003, 16. o.

¹⁷⁶ Mint ismeretes a kizárólagos törvényalkotási tárgykörök felsorolására az 1987. évi XI. törvény megalkotásakor még létező szerv, a Népköztársaság Elnöki Tanácsa jogkörének korlátozása érdekében volt szükség, amely jogosult volt az országgyűlést helyettesítő jogkörében a törvényeket pótló törvényerejű rendeleteket alkotni. Ilyen jogszabály létrehozására már 1987. óta nincs lehetőség, így ezen okból is értelmét veszítette az említett rendelkezés.

rendjét részben az Alaptörvény, részben a Hárszabály [46/1994. (IX. 30.) OGY határozat] (a továbbiakban: Hárszabály) és részben a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény határozza meg. A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény 2. §-a határozza meg a jogalkotásra vonatkozó alapvető követelményeket: az egyértelmű értelmezhetőség követelményét, a visszaható hatály tilalmát, a felkészülési idő biztosításának szükségességét. Összefoglalja továbbá azokat a tartalmi követelményeket, amelyeket a jogszabályok megalkotásakor biztosítani kell: az Alaptörvényből eredő tartalmi és formai követelményeknek való megfelelést, az egységes jogrendszerbe illeszkedést, a nemzetközi jogból és az európai uniós jogból eredő kötelezettségekkel való koherenciát, és a jogalkotás szakmai követelményeinek való megfelelést.

Az Alaptörvény Szabadság és felelősség cím alatt szabályozza az emberi, állampolgári és alapvető jogokat. Ennek I. cikkének (3) bekezdése szerint: „Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható. Továbbá a IV. cikk többek között kimondja, hogy mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz, és senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. jogosult. Az Alaptörvény XXVIII. cikke az igazságszolgáltatással összefüggő jogok átfogó rendszerét biztosítja. Ennek keretében (4) bekezdésben a büntetőjogra vonatkozó *nullum crimen sine lege* – *nulla poena sine lege* elve került megfogalmazásra: „Senki nem nyilvánítható bűnösnek, és nem sújtható büntetéssel olyan cselekmény miatt, amely az elkövetés idején a magyar jog vagy - nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben - más állam joga szerint nem volt bűncselekmény.” Ezt az alapelvet az Alkotmánybíróság több határozatában a büntetőjogi legalitás alkotmányos elve alapján értelmezte.

Az Alaptörvény 6. cikkének (1) bekezdése szerint törvényt a köztársasági elnök, a Kormány, országgyűlési bizottság vagy országgyűlési képviselő kezdeményezhet, így a törvénykezdeményezési jog biztosítja a köztársasági elnökön és a Kormányon kívül a parlamenti képviselőknek is, hogy a büntetőpolitikai döntések aktív részesei legyenek.

A törvénykezdeményezés monopóliumával a Kormány bír, tekintettel arra, hogy kötelezettsége az Alaptörvény végrehajtásához szükséges törvényjavaslatok kidolgozása és az Országgyűlés elé terjesztése.

Az Alaptörvény értelmében a parlamenti képviselők is gyakorolhatják a törvénykezdeményezés jogát, akár egyénileg vagy kollektíven, így bizottságokon keresztül is. Így a képviselők is alakítói a büntetőpolitikának, amelyre jó példa a 2009. február 17-én két akkori ellenzési képviselő által benyújtott, „három csapás”-ként elhíresült T/8875 számú törvényjavaslat.¹⁷⁷ E törvényjavaslatból ugyan akkor nem lett törvény, azonban hatással volt az akkori Kormány által pár hónap elteltével előterjesztett és az Országgyűlés által elfogadott 2009. évi LXXX. törvényben foglalt szabályozásra. És ugyanilyen formában került az Országgyűlés elé megtárgyalásra, majd később elfogadásra a 2010. évi LVI. törvény (középmérték, „három csapás”), amelynek javaslatát szintén négy, akkor már kormánypárti képviselő nyújtotta be 2010. május 17. napján.¹⁷⁸

A kegyelmezés joga is az állami büntetőpolitika része, amely a köztársasági elnököt, illetve az Országgyűlést illeti meg. A közkegyelem a jogellenes cselekmények elkövetőinek meghatározott köre tekintetében lemondás az állam büntető igényéről, amelyet a parlament gyakorol, és törvényi formában alkot meg (amnesztiatörvény). Az Országgyűlést semmilyen jogi vagy egyéb előírás nem köti e téren, sem az Alaptörvény, sem a korábbi alkotmányos szabályozás nem írt elő a közkegyelem gyakorlása tekintetében feltételeket vagy korlátozó rendelkezéseket a parlament számára. Ahogyan az Alkotmánybíróság erre vonatkozóan leszögezte: „[...] a közkegyelem az Országgyűlésnek az Alkotmányban foglalt felhatalmazáson alapuló olyan közhatalmi aktusa, amelyet szabad belátása szerint gyakorol. Senkinek nincs a közkegyelemre alanyi joga.”¹⁷⁹

---

¹⁷⁷ T/8875. Btk. módosító javaslat (Lázár János - Répássy Róbert Fidesz - Magyar Polgári Párt) <http://www.parlament.hu/irom38/08875/08875.pdf> (2013. október 15.)

¹⁷⁸ T/25. Btk. módosító javaslat [Lázár János, Kósa Lajos és Balsai István (Fidesz) valamint Rubovszky György (KDNP)] <http://www.parlament.hu/irom39/00025/00025.pdf>. (2014. május 10.)

¹⁷⁹ 39/1991. (VII. 3.) AB határozat II. 2. pont, illetve 40/B/1990/3. AB határozat

1.1.2. A Kormány

Ahogy az már a fejezet bevezetőjében is kiemelésre került, az Alaptörvény az alapelvek között rögzíti, hogy a magyar állam működése a hatalom megosztásának elvén alapszik. Az Alaptörvény 15. cikkének rendelkezése szerint a Kormány a végrehajtó hatalom általános szerve, amelynek feladat- és hatásköre kiterjed mindarra, amit az Alaptörvény vagy jogszabály kifejezetten nem utal más szerv feladat- és hatáskörébe. A Kormány az Országgyűlésnek felelős. Az Alaptörvény rögzíti a Kormány tagjainak funkcióját, feladat- és hatáskörét is, 18. cikke értelmében a miniszterelnök a Kormány tényleges stratégiai vezetője, aki meghatározza a Kormány általános politikáját.

A kormány, mint a legfőbb végrehajtó hatalmi szerv, a közigazgatás legfőbb irányítója, így feladata a törvényhozó szerv által hozott döntések végrehajtása, valamint a kormányprogramban megfogalmazott célkitűzések megvalósítása. A korábbi alkotmányos szabályozás szerint a miniszterelnök kormányprogramját az Országgyűlés fogadta el a miniszterelnök megválasztásával egyidejűleg, azonban az Alaptörvénybe a kormányprogram elfogadása már nem került bele, tekintettel arra, hogy az a miniszterelnök jogköre és felelőssége. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a miniszterelnök megválasztásakor nem fogalmaz meg kormányprogramot, csupán annak parlament által történő elfogadtatása nem kötelező. A kormányprogram általában tartalmazza a kormány kriminálpolitikájának legfontosabb irányait, prioritásait is, amelyet a büntetőpolitika, a büntető igazságszolgáltatás, az áldozatvédelem és a bűnmegelőzés területén végre kíván hajtani.¹⁸⁰

A miniszterek a kormány általános politikájának keretei között önállóan irányítják az államigazgatásnak a feladatkörükbe tartozó ágazatait és az alárendelt szerveket, valamint ellátják a kormány vagy a miniszterelnök által meghatározott feladatokat. A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény értelmében a jogszabály előkészítőjének feladata a jogszabály szakmai tartalmának kialakítása a jogalkotás alapvető követelményeinek figyelembevételével. E követelmények érvényesítéséről a

---

¹⁸⁰ LIGETI Katalin: Kriminálpolitika. In: *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I. kötet* (szerk.: Borbíró Andrea–Kerecsi Klára), Országos Bűnmegelőzési Bizottság, Budapest, 2009, 62-63.

kormányzati jogszabály-előkészítő tevékenység során a kormány az igazságügyért felelős miniszter útján gondoskodik.¹⁸¹ Így összességében megállapítható, hogy a kriminálpolitikai, és ezen belül a büntetőpolitikai döntéseket leggyakrabban a kormány hozza, a büntető törvénykönyv módosítására vonatkozó javaslatok betérjesztője pedig hazánkban az igazságügyért felelős miniszter.

A jogalkotásról szóló törvény szerint a büntető jogszabályok előkészítésének folyamatában a törvény tervezetét az igazságügyért felelős miniszter terjeszti a kormány elé. A jogszabály tervezetéhez indokolást kell csatolni, amelyben bemutatásra kerülnek azok a társadalmi, gazdasági, szakmai okok és célok, amelyek a javasolt szabályozást szükségessé teszik, továbbá ismerteti a jogi szabályozás várható hatásait. A törvény előkészítése során előzetes hatásvizsgálat során kell felmérni a szabályozás, illetve annak változásának várható következményeit, amelyek eredményéről a kormányt, tájékoztatni kell. Fontos szabály a törvényalkotás során a jogszabály tervezetek véleményezése, amelyről szintén a jogszabály előkészítője köteles gondoskodni.

A jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételtől szóló 2010. évi CXXXI. törvény a jogszabály előkészítés során alkalmazandó társadalmi egyeztetés keretszabályozását tartalmazza, indokolása szerint: megteremtve annak a lehetőségét, hogy a lehető legtöbb vélemény becsatornázásával és mérlegelésével megalapozott jogszabályok születhessenek. E törvény rendelkezése szerint a társadalmi egyeztetésnek két formája az általános és a közvetlen egyeztetés. Társadalmi egyeztetésre kell bocsátani a törvények, a kormányrendeletek és a miniszteri rendeletek tervezetét és indokolását. Az általános egyeztetés a honlapon megadott elérhetőségen keresztül bárki számára biztosított véleményezés, míg a közvetlen egyeztetés a jogszabály előkészítéséért felelős miniszter által bevont személyek, intézmények és szervezetek által történő közvetlen véleményezés. Ez utóbbi érdekében a miniszter stratégiai partnerségi megállapodásokat alakít ki civil szervezetekkel, egyházakkal, szakmai, tudományos szervezetekkel, országos nemzetiségi önkormányzatokkal, érdek-képviselői szervezetekkel, köztestületekkel, valamint a felsőoktatási intézmények képviselőivel.

---

¹⁸¹ 2010. évi CXXX. tv. 16. §

1.1.3. A köztársasági elnök

Magyarország államfője a végrehajtó hatalomtól elkülönült, önálló hatalmi tényező, azonban hatáskörei révén a többi hatalmi ág viszonylatában ellensúlyképző szerepet tölt be. Az államszervezet demokratikus működése feletti működés nem önálló hatásköri szabály, hanem olyan cél, amely áthatja az Alaptörvényben nevesített hatáskörök gyakorlását. A köztársasági elnök (egyébként ritka) büntetőpolitikai aktivitásának alapja az Alaptörvény 9. cikkének (3) bekezdés c) pontja által biztosított törvénykezdeményezési jogkör. A köztársasági elnök e jogkörét a korábbi Alkotmány is rögzítette, a büntetőjogot érintően az 1991. évi V. (a taxisblokádot követő közkegyelmi) törvényt Göncz Árpád köztársasági elnök terjesztette elő.¹⁸²

A köztársasági elnök büntetőpolitikai nézeteit az elfogadott, de ki nem hirdetett törvény visszaküldésével is gyakorolhatja, így az elfogadott törvényt az Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatára megküldheti az Alkotmánybíróságnak, vagy megfontolásra visszaküldheti az Országgyűlésnek.¹⁸³ E két jogosítvány közül az alaptörvény-ellenességre hivatkozás a büntetőjog vonatkozásában gyakrabban használt és hatásában erősebb jogosítvány. Azzal ugyanis egyrészt gyakorlatilag évekre meg lehet akadályozni a jogszabály hatályba lépését, másrészt valószínűbb, hogy az elfogadott jogszabályt az Alkotmánybíróság megsemmisíti,¹⁸⁴ mint az, hogy az Országgyűlés „meggondolja magát”.

A köztársasági elnök az Alaptörvény 9. cikk (4) bekezdésének g) pontja alapján gyakorolja az egyéni kegyelmezés jogát, amely azonban nem a jogalkotásban játszott szerepköréhez, inkább a jogalkalmazáshoz köthető.

1.1.4. Az Alkotmánybíróság

Az Alkotmánybíróságot az 1989. évi I. törvénnyel hozta létre az Országgyűlés, és ennek megfelelően 1989. októberében, az 1989. évi XXXI. törvénnyel módosított Alkotmány 32/A. §-ában rögzítette az alkotmánybíráskodás alapvető szabályait, illetve elfogadásra

¹⁸² <http://www.parlament.hu/naplo34/080/080tart.html> (2014. május 10.)

¹⁸³ Alaptörvény 6. cikk (4) és (5) bekezdései és 9. cikk (3) bek. i) pont

¹⁸⁴ Így pl. 18/2004. (V. 25.) AB határozat – közösség elleni izgatás

került az Alkotmánybíróság szóló 1989. évi XXXII. törvény (Abtv.), amely e testület szervezeti és működési szabályait tartalmazta. A korábbi alkotmányos szabályozás és a régi Abtv. szerint bárki kezdeményezhette az Alkotmánybíróságnál a jogszabályok alkotmányossági vizsgálatát, és a testület többnyire az utólagos absztrakt normakontroll hatáskörében hozta meg legfontosabb döntéseit. Ezért 2011-ig ún. negatív törvényalkotó szervnek minősült, szerepe a hatalommegosztásos rendszerben leginkább a törvényalkotáshoz volt köthető.

A 2012. január 1-jén hatályba lépett Alaptörvény 24. cikke tartalmazza az Alkotmánybíróságra vonatkozó alapvető szabályokat, a működés törvényi kereteit pedig az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (Abtv.) tartalmazza. Az Alaptörvény 24. cikke értelmében az Alkotmánybíróság az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve. Az új szabályozás az alapjogi jogvédelem keretében lehetővé teszi, hogy nemcsak jogszabályokat, hanem bírósági döntéseket is felülvizsgáljon a testület, amennyiben az eljárás során következett be alapjogi jogsérelem.

Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a testületnek „nincs jogosítványa a büntetőpolitika által megfogalmazott szükségletek, követelmények és célok helyességéről és indokairól, így különösen azok célszerűségéről és hatékonyságáról határozattal dönteni. Az Alkotmánybíróság csak a normában testet öltött politikai döntés alkotmányosságáról vagy alkotmányellenességéről határozhat. [...] Az Alkotmánybíróságnak tehát arra van jogosítványa, hogy a büntetőpolitika alkotmányos korlátait állapítsa meg, de ne a politika tartalmáról döntsön, ennek során pedig különös tekintettel legyen az alapjogok védelmének alkotmányos büntetőjogi garanciáira [...]”¹⁸⁵

A jogirodalomban kiemelik azonban, hogy az alkotmánybírósági határozatok eredménye (pl. a halálbüntetés eltörlése) lényegében bizonyos büntetőpolitikai nézeteket állami szintre emel.¹⁸⁶ Emellett arra is rámutatnak, hogy egyes határozatok, vagy alkotmánybírói különvélemények a szükségességi arányossági teszt keretében lényegében büntetőpolitikai érvelést alkalmaznak: Így pl. Kukorelli István

---

¹⁸⁵ 1214/B/1990. AB határozat II.2. pont, részletesebben lásd IV. rész

¹⁸⁶ WIENER A. Imre: Felelősségtan In: *Büntetőjog. Általános Rész* (szerk. WIENER A. Imre). KJK-KERSZÖV, Budapest, 2003, 56-57.

alkotmánybíró különvéleménye szerint a 54/2004. (XII. 13.) AB határozatban a többség „elvi szinten fenntartotta a különböző drogpolitikák közötti választás lehetőségét, ugyanakkor a Btk. vizsgált rendelkezéseiről hozott döntéseivel a keresletcsökkentő kábítószer-politika primátusát juttatta érvényre. A Btk. több rendelkezésének megsemmisítése ugyanis nem a büntetőpolitika alkotmányos korlátait húzza meg, hanem azt eredményezi, hogy olyan fogyasztói magatartások válnak részben azonnali, részben jövőbeli hatállyal büntetendővé, amelyek esetében a törvényhozó nem tartotta feltétlenül indokoltnak a büntetőjogi felelősségre vonást.”¹⁸⁷

Az Alkotmánybíróság egyes tényállásokat megsemmisítő határozataiban az alkotmányosan követendő szabályozás lehetőségét is felvillantja, amivel burkoltan az azt kihasználó további jogalkotásra ösztönöz(het). Így a közösség elleni izgatás kapcsán kimondja, hogy „nem zárja ki tehát a határozat azt, hogy erről a törvényhozó akár a gyűlöletre uszítás tényállásán túlmenő büntetőjogi védelemmel is gondoskodik.”¹⁸⁸

1.2. Nemzetközi szint

Tekintettel arra, hogy hazánk a nemzetközi közösség és az EU tagja, a nemzetközi joggal és az uniós joggal való koherencia követelménye miatt jelentősen megváltott a büntetőjog jogforrasi hierarchiája. „A nemzeti jogalkalmazónak tudomásul kell vennie, hogy a nemzeti büntetőjog a jogforrasi hierarchiában lecsúszott a dobogós harmadik helyről a negyedik helyre, mert felette az Alkotmány, az uniós jog és első helyen pedig a nemzetközi jog áll.”¹⁸⁹

A nemzetközi jog vonatkozásában hazánk Alaptörvényének Q) cikke megfogalmazza, hogy Magyarország a béke és a biztonság megteremtése és megőrzése, valamint az emberiség fenntartható fejlődése érdekében együttműködésre törekszik a világ valamennyi népével és országával. A nemzetközi jogi kötelezettségek teljesítésének érdekében pedig előírja a kötelező nemzetközi jogi szabályok és a magyar jog közötti összhang biztosításának kötelezettségét. A (3) bekezdés kétirányú rendelkezést

¹⁸⁷ KUKORELLI István alkotmánybíró 54/2004. (XII. 13.) AB határozathoz fűzött különvéleménye

¹⁸⁸ 30/1992. (V. 26.) AB határozat V. 4.pont

¹⁸⁹ BÉKÉS Ádám: *Az Európai Büntetőjog – Luxemburgi és Strasbourgi Büntető Ítékezés*, Doktori értekezés, Pázmány Péter Tudomány Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola, Budapest, 2010, 34. <https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/B%C3%A9k%C3%A9s%20%C3%81d%C3%A1m%20Phd.pdf> (2014. február 10.)

tartalmaz, egyrészt kimondja, hogy Magyarország elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait, amelyek alatt az általános nemzetközi szokásjogot és az általános jogelveket is érteni kell. Ez azt jelenti, hogy a nemzetközi jog általánosan elismert szabályainak elfogadásáról külön nem kell rendelkezni, hiszen az Alaptörvénnyel a hazai jog részévé válnak, amelynek összhangját a magyar joggal biztosítani kell.

Az összhang biztosításának módját az Alkotmánybíróság a korábbi Alkotmány vonatkozásában több döntésében is értelmezte. Így pl. a 16/1993. (III. 12.) AB határozat kimondta, hogy „az Alkotmány 7. §-ának (1) bekezdése értelmében a Magyar Köztársaság jogrendszere biztosítja a vállalt nemzetközi jogi kötelezettségek és a belső jog összhangját. Ebből az alkotmányi rendelkezésből nem csupán az a jogalkotói köteletség folyik, hogy a belső jog szabályai ne álljanak ellentétben valamely nemzetközi jogi kötelezettséggel, hanem az is, hogy az illetékes jogalkotó szerv bocsássa ki azt a jogszabályt, amely nélkülözhetetlen valamely nemzetközi jogi kötelezettség teljesítéséhez.”¹⁹⁰

Az 53/1993. (X. 13.) AB határozat rámutatott arra is, hogy a nemzetközi jog általánosan elismert szabályai külön (további) transzformáció nélkül is a magyar jog részei. Ez az általános belső joggá tétel azonban nem zárja ki, hogy egyes általánosan elismert szabályokat külön egyezmények is meghatározzanak és azok tekintetében külön transzformáció történjék. Az ENSZ Alapokmánya és a genfi egyezmények tartalmazznak például ilyen szabályokat.

Az uniós jog vonatkozásában az Alaptörvény E) cikkének (2) bekezdésében kimondja, hogy Magyarország az Európai Unióban tagállamként való részvétele érdekében nemzetközi szerződés alapján - az alapító szerződésekből fakadó jogok gyakorlásához és kötelezettségek teljesítéséhez szükséges mértékig - az Alaptörvényből eredő egyes hatásköreit a többi tagállammal közösen, az Európai Unió intézményei útján gyakorolhatja. A (3) bekezdésében rögzíti, hogy az Európai Unió joga - a (2) bekezdés keretei között - megállapíthat általánosan kötelező magatartási szabályt. Ez a

---

¹⁹⁰ 16/1993. (III. 12.) AB határozat IV. rész

rendelkezés tehát a hazai jogrendszerben is megteremti az európai uniós jogforrások kötelező erejének elismerését.

Az Európai Unió jogforrásai közül ugyan több eddig is kötelezően alkalmazandó volt, azonban most már Alaptörvény szintjén került elismerésre az, hogy az uniós jogforrások is a hazai jogrendszer részét képezik, és így tartalmazhatnak általánosan kötelező magatartási szabályokat. Ahogyan ezt még a 32/2008. (III. 11.) AB határozat kimondta, „Az Alkotmánybíróság az elmúlt években hozott határozataiban rámutatott arra, hogy az Európai Unió jogrendszere nemzetközi jogi eredete ellenére önálló jogrendszer, amelyben az Alkotmánybíróság az ún. eredeti jogot, azaz „szerződési eredetük dacára, az Európai Unió alapító és módosító szerződéseit nem nemzetközi szerződésenként kívánja kezelni” [...] és ezek a szerződések, mint elsődleges jogforrások és az Irányelv, mint másodlagos jogforrás közösségi jogként a belső jog részei, mivel a Magyar Köztársaság 2004. május 1-jétől az Európai Unió tagja.”¹⁹¹

Hazánk nemzetközi és uniós kötelezettségeinek figyelembevételével tehát az Alaptörvény XXVIII. cikkének (4) bekezdése a *nullum crimen sine lege* és a *nulla poena sine lege* elvét akként határozza meg, hogy „Senki nem nyilvánítható bűnösnek, és nem sújtható büntetéssel olyan cselekmény miatt, amely az elkövetés idején a magyar jog vagy - nemzetközi szerződés, illetve az Európai Unió jogi aktusa által meghatározott körben - más állam joga szerint nem volt bűncselekmény.”

Míndezekre tekintettel tehát kimondható, hogy hazánk kriminálpolitikáját és ezen belül az állami büntetőpolitikát jelentősen befolyásolják az ENSZ, az Európa Tanács és az Európai Unió szerveinek büntetőpolitikai döntései és iránymutatásai.

1.2.1. Az ENSZ

Az ENSZ (United Nations) tevékenységének egyik legnagyobb eredménye az emberi jogok átfogó rendszerének – az emberi jogok egyetemes és nemzetközileg védett katalógusának¹⁹² – a létrehozása, amely minden nemzet számára elfogadható, és amelyre mindenki törekszik. Az ENSZ a nemzetközileg elfogadott jogok széles körét

---

¹⁹¹ 32/2008. (III. 12.) AB határozat V. 2.4. pontja

¹⁹² Lásd: www.un.org/rights

határozta meg, beleértve a polgári, a kulturális, a gazdasági, a politikai és a szociális jogokat.

Az emberi jogok rendszerének az alapja az ENSZ Alapokmánya, és az 1948. december 10-én az ENSZ Közgyűlése által elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, amely kifejezi „azt a közös eszményt, amelynek elérésére minden népnek és minden nemzetnek törekednie kell”. Az ENSZ égisze alatt kidolgozott, legátfogóbb kötelező jellegű emberi jogi egyezmények az ENSZ Közgyűlése által 1966. december 16-án elfogadott Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya és a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, valamint ennek Első Fakultatív Jegyzőkönyve, amely lehetővé teszi egyéni panaszok benyújtását az ENSZ Emberi Jogi Bizottsághoz, továbbá a halálbüntetés eltörléséről szóló Második Fakultatív Jegyzőkönyv, amely 1989. december 15-én került elfogadásra. Az Egyetemes Nyilatkozat, a Nemzetközi Egyezségokmányok és a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának első és második fakultatív jegyzőkönyve alkotják az Emberi Jogok Nemzetközi Törvényét (International Bill of Human Rights). Az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága rendszeresen vizsgálja, hogy a részes államok miképpen teljesítik a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában vállalt kötelezettségeiket. Hazánk 1955. december 14-én lett az ENSZ tagja, 1974-ben csatlakozott az Egyezségokmányhoz, az Első Fakultatív Jegyzőkönyvet 1988. szeptember 7-én, míg a Második Fakultatív Jegyzőkönyvet 1994. február 24-én ratifikálta.

Az egyes bűncselekmények, bűncselekménytípusok elleni fellépés területéről az ENSZ keretében több egyezmény is kiemelhető, amelyek a magyar büntető jogalkotást is befolyásolták. Példaképpen említhető:

- A gyermekek jogairól szóló, 1989. november 20-án, New Yorkban megkötött Egyezmény, amelyet hazánk az 1991. évi LXIV. törvénnyel hirdetett ki. Az egyezményben foglaltaknak való megfelelés érdekében került sor a 1995. évi XLI. törvényben a Btk.-nak a fiatalokúakkal kapcsolatos szabályainak módosítására;
- A kábítószeres és pszichotrop anyagok tiltott forgalmazása elleni, 1988. december 20-án, Bécsben kelt Egyezmény, amelyet hazánk az 1998. évi L.

törvénnyel hirdetett ki. Ennek alapján került módosításra az 1998. évi LXXXVII. törvényben a kábítószerrel visszaélés tényállása;

- A nemzetközi szervezett bűnözés elleni küzdelemről szóló, 2000. november 15-én elfogadott Egyezmény, amelyet hazánk 2000. december 14-én írt alá, és amely alapján került pontosításra a 2001. évi CXXI. törvényben többek között az emberkereskedelem tényállása;
- A korrupció elleni, Meridában, 2003. december 10-én kelt Egyezmény, amelyet hazánk a 2005. évi CXXXIV. törvénnyel hirdetett ki;
- A robbantásos terrorizmus visszaszorításáról, New Yorkban az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének 52. ülészakán 1997. december 15-én elfogadott Egyezmény, amelyet Magyarország a 2002. évi XXV. törvénnyel hirdetett ki,
- A terrorizmus finanszírozásának visszaszorításáról, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének 54. ülészakán, 1999. december 9-én elfogadott Egyezmény, amelyet hazánk a 2002. évi LIX. törvénnyel hirdetett ki.

Ez utóbbi két egyezmény, valamint az Európai Unió Tanácsa által 2002. június 13-án elfogadott, a terrorizmus elleni küzdelemről szóló 2002/475/IB kerethatározat alapján került módosításra a 2003. évi II. törvényben a terrorcselekmény tényállása.

Az ENSZ kriminálpolitikája a hagyományos büntetőpolitika mellett magában foglalja a bűnmegelőzésnek, a bűncselekmények felderítésének és szankcionálásának, továbbá a büntető igazságszolgáltatási rendszerek korszerűsítésének kérdéseit is. Ezekben a témakörökben az ENSZ ajánlásokat fogalmaz meg a tagállamok számára. A tagállamok pedig kötelesek kriminálpolitikájukat az ENSZ ajánlásainak megfelelően alakítani és az elért eredményekről az ENSZ különböző bizottságainak rendszeresen számot adni.

1.2.2. Az Európa Tanács

Az Európa Tanács (Council of Europe) regionális nemzetközi szervezet, amelyet a második világháborút követően, 1949. május 5-én tíz ország hozott létre. Fő célkitűzései között az alábbiak jelölhetők meg:

- az emberi jogok, a pluralista demokrácia és a jogállamiság védelme;

- az európai kulturális önazonosság és sokszínűség tudatosítása és fejlesztésének előmozdítása;
- megoldások keresése az európai társadalom előtt álló olyan kihívásokra, mint a kisebbségek hátrányos megkülönböztetése, az idegengyűlölet, az intolerancia, a bioetika és az emberi klónozás, a terrorizmus, az emberkereskedelem, a szervezett bűnözés és a korrupció, a számítógépes bűnözés, a gyermekek ellen elkövetett erőszak, stb.;
- az európai demokratikus stabilitás megszilárdítása a politikai, törvényhozási és alkotmányos reform végrehajtásának támogatása révén.¹⁹³

Az Európa Tanács a tagállamok kriminálpolitikájára jelentős befolyást gyakorol, amelynek alapja az Európa Tanács keretében 1950. november 4-én elfogadott Emberi Jogok Európai Egyezménye. Az egyezmény számos, a büntető igazságszolgáltatást meghatározó alapjogot szabályoz. Így például kimondja a kínzás, a kegyetlen, embertelen, megalázó büntetések (3. cikk) és a kényszermunka tilalmát (4. cikk), megfogalmazza az őrizetbe vétel és a letartóztatottakkal való bánásmód szabályait (5. cikk), tartalmazza a bírósági eljárási garanciákat (6. cikk), a nullum crimen és a nulla poena sine lege elvét (7. cikk), valamint a véleménynyilvánítás szabadságához való jogot (10. cikk). Az Emberi Jogok Európai Egyezménye az európai államok által elfogadott olyan közös értékeket fogalmaz meg, amelyeket a részes államok a jogrendszer egészében feltétlenül érvényesítenek.¹⁹⁴

Az emberi jogok védelme mellett, illetve érdekében az Európa Tanács számos ajánlást és nemzetközi egyezményt dolgozott ki a kriminálpolitika teljes területén, így nem csak a büntetőpolitikával, de a bűnmegelőzés és az áldozatvédelem témaköreiben is. A kriminálpolitikai ajánlások közül kiemelhető az Miniszteri Bizottságának

- R (92) 16. számú ajánlása: a közösségi szankciók és intézkedések európai szabályairól;
- R (92) 17. számú ajánlása: a büntetékiszabás egyöntetűségére;
- R (96) 8. számú ajánlása: a büntetőjog-politikáról az átalakulóban lévő Európában;
- R (97) 20. számú ajánlása: a „gyűlöletbeszédről”;

¹⁹³ <http://www.europatanacs.hu>

¹⁹⁴ LIGETI Katalin: Kriminálpolitika i.m. (2009) 81.

- R (99) 19. számú ajánlása: a mediációról büntető ügyekben;
- R (99) 20. számú ajánlása: a börtönök túlszűfoaltságáról és a börtönnépesség inflációjáról;
- R (2001) 16. számú ajánlása: a gyermekek szexuális kizsákmányolással szembeni védelméről;
- R (2008) 11. számú ajánlása: a fiatalkorúak esetében alkalmazható büntetések és intézkedések európai szabályairól;
- R (2010) 1.számú ajánlása: a pártfogás szabályairól.¹⁹⁵

Az Európa Tanács keretében az 1950-es évektől kezdődően számos egyezményt fogadtak el, amelyek közül a büntetőjoggal összefüggésben létrehozott egyezmények a nemzetközi bűnügyi együttműködésre vonatkoztak. Ezek közül elsősorban kiemelendő az 1957. december 13-án Párizsban elfogadott európai kiadatási egyezmény és kiegészítő jegyzőkönyvei, amelyet hazánk az 1994. évi XVIII. törvényben hirdetett ki, valamint az 1959. április 20-án Strasbourgban elfogadott, a kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló egyezmény és kiegészítő jegyzőkönyve, amelyet hazánk az 1994. évi XIX. törvénnyel hirdetett ki.

Ezek az egyezmények a szabályozott jogterületen egységes feltételrendszert alakítottak ki Európa-szerte és ezzel a jogharmonizáció első megjelenési formáját jelentik. Tekintettel arra, hogy hazánk 1990-ben tagjává vált az Európa Tanácsnak, így e nemzetközi egyezmények és ajánlások a magyar büntetőpolitikát közvetlenül is befolyásolták.

A fent említett nemzetközi bűnügyi együttműködésen kívül az Európa Tanács több olyan egyezményt is elfogadott, amelyek a büntetőpolitikában, a büntető jogalkotásban is megjelentek. Így:

- az 1977. január 27-én Strasbourgban elfogadott, a terrorizmus visszaszorításáról szóló egyezmény, amelyet hazánk az 1997. évi XCIII. törvényben hirdetett ki;

---

¹⁹⁵ Erre vonatkozóan lásd többek között: BÓCZ Endre: Büntetőpolitika és büntetőjogi kodifikáció, *Büntetőjogi Kodifikáció* 2003/3. szám, 13-24.; KEREZSI Klára: Az alternatív szankciók helye és szerepe a büntetőjog szankciórendszerében, *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2001/2. szám, 14-24.; LÉVAY Miklós: Az Európa Tanács R (2003) 20. számú ajánlása a fiatalkorú bűnelkövetőkre vonatkozó igazságszolgáltatási rendszerről. In: *Wiener A. Imre Ünnepi Kötet* (szerk. LIGETI Katalin) KJK Kerszöv, Budapest, 2005, 517-530.

- az 1987. november 26-án Strasbourgban elfogadott, a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló egyezmény, amelyet hazánk az 1995. évi III. törvényben hirdetett ki;
- az 1990. november 8-án Strasbourgban elfogadott, a pénzmosásról, a bűncselekményből származó dolgok felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról szóló egyezmény, amelyet hazánk a 2000. évi CI. törvényben hirdetett ki. Ennek alapján a módosította a 2001. évi CXXI. törvény a Btk. pénzmosásról szóló szabályait;
- az 1999. január 27-én Strasbourgban kelt, a korrupcióról szóló büntetőjogi egyezmény, amely hazánkban a 2002. évi XLIX. törvényben került kihirdetésre. Ennek alapján már a 2001. évi CXXI. törvény módosította a Btk.-nak a vesztegetéssel kapcsolatos szabályait;
- a 2001. november 23-án, Budapesten elfogadott, a számítástechnikai bűnözésről szóló egyezmény, amely hazánkban a 2004. évi LXXIX. törvényben került kihirdetésre. Az egyezmény előírásai szerint már az egyezmény elfogadását megelőzően a 2001. évi CXXI. törvényben megalkotásra került a számítástechnikai rendszer és adatok elleni bűncselekmény tényállása;
- a 2005. május 16-án Varsóban elfogadott, a terrorizmus megelőzéséről szóló egyezménye, amelyet hazánk a 2011. évi II. törvényben hirdetett ki;
- a 2005. május 16-án Varsóban elfogadott, az emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezmény, amelyet hazánk a 2013. évi XVIII. törvényben hirdetett ki.

1.2.3. Az Európai Unió¹⁹⁶

Hazánk 2004. május 1-én csatlakozott az Európai Unióhoz, azonban a csatlakozás feltétele volt a teljes uniós joganyag átvétele és beépítése a honi jogrendszerbe. Az uniós tagság megkívánja az Európai Unió kriminálpolitikájának való megfelelést, amely a Lisszaboni Szerződés megkötéséig még csupán a tagállamok közötti bűnügyi együttműködésre és a büntetőpolitikán belül, az egyes bűncselekmények kriminalizálására/dekriminalizálására tartalmazott előírásokat.

---

¹⁹⁶ Részletesebben lásd a V. részben

A dekriminalizáció vonatkozásában kiemelhető, hogy azok a rendelkezések, amelyek a szabad gazdasági tevékenység folytatását az Unió rendelkezéseivel ellentétes módon korlátozzák, a büntetőjogban is hatályon kívül kellett helyezni. A kriminalizáció szempontjából egyrészt meg kell említeni az Unió pénzügyi és egyéb érdekeinek védelmét, amely tehát új jogtárgyként jelent meg a magyar büntetőjogban, másrészt az Unió büntetőpolitikai szemlélete számos nemzetközi dokumentumban (együttes fellépések, kerethatározatok, és most már irányelvek) fejeződik ki, amelyek pl. a kábítószerrel visszaélés, a korrupció, a pénzmosás, az emberkereskedelem és a gyermekprostitúció elleni küzdelemre területén tartalmazznak kötelezettségeket a tagállamok számára.

A büntetőpolitikai előírásokon túl azonban egyre több előírás vonatkozik a kriminálpolitika más területére is, így a büntetőeljárás, a büntetés-végrehajtás, a bűnmegelőzés és az áldozatsegítés vonatkozásában is születtek uniós aktusok.¹⁹⁷

2. A BÜNTETŐ JOGALKALMAZÁS SZEREPLŐI

A jogalkalmazók közvetlenül nem jutnak szerephez a büntető jogalkotásban, azonban mind az ügyészség, mind pedig a bíróságok a jogalkalmazási tevékenységük során jogértelmező tevékenységet végeznek, kutatják/feltárják a jogalkotó valódi akaratát és így a büntetőpolitika megvalósításában vesznek részt. E jogalkalmazó szervek a jogszabályokban megtestesülő büntetőpolitika érvényre juttatására tájékoztatókat, iránymutatásokat adhatnak ki, egyes konkrét esetekben is értelmezhetik a jogszabályok tartalmát, ez az értelmező tevékenység azonban nem vezethet a jogszabályok tartalmának módosításához, így a büntetőjogi garanciák és elvek mellőzéséhez.¹⁹⁸

A jogalkalmazó szervek fő feladatkörük ellátása mellett észrevételeikkel, javaslataikkal közreműködnek a törvényalkotási tevékenységben.¹⁹⁹ Így a bírósági joggyakorlatban is előfordulnak büntetőpolitikai elképzelések, amelyek később megjelennek a büntető törvényben. Példaképpen említhető a folytatólágosság törvényi egysége, amely azért

---

¹⁹⁷ LIGETI Katalin: Kriminálpolitika, i.m. (2009) 82.

¹⁹⁸ Az Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet kriminálpolitikai koncepciója, *Ügyészségi Értesítő* XXIX. évf. 1993/3. szám 7.

¹⁹⁹ Ezt szabályozza pl. 1/2001. (ÜK. 11.) LÜ körlevél a jogszabálytervezetek véleményezéséről

alakult ki kezdetben bírói egységként,²⁰⁰ mert a halmazattal és a halmazati büntetéssel együtt járó súlyosabb jogkövetkezményeket a bíróságok nem tartották indokoltnak, így pl. nem kívánták ugyanis súlyosabban büntetni azt a pénztárost, aki a sikkasztott összeget nem egyszerre, hanem részletekben vette ki a pénztárból.²⁰¹

2.1. A bíróságok

Az Alaptörvény 25. cikke értelmében a hatalommegosztás elve szerint az igazságszolgáltatási tevékenységet a bíróságok látják el. A legfőbb bírósági szerv a Kúria, amely biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét, a bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz. A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény 32. §-a szerint a jogegységi eljárás indítható a joggyakorlat továbbfejlesztése vagy az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében, ha a cél elvi kérdésben jogegységi határozat meghozatala, illetve korábban meghozott jogegységi határozat megváltoztatása vagy hatályon kívül helyezése. Szintén kezdeményezhető az eljárás, ha a Kúria valamely ítélkező tanácsa jogkérdésben el kíván térni a Kúria másik ítélkező tanácsának elvi bírósági határozatként közzétett határozatától vagy közzétett elvi bírósági döntéstől. A jogegységi eljárást a Kúria elnöke vagy kollégiumvezetője, illetve helyetteseik, valamint az ítélőtábla elnöke, valamint az eltérő gyakorlat esetében a Kúria tanácselnöke vagy a legfőbb ügyész indítványozhatja.

A bírósági joggyakorlatot elemző csoport létrehozása szintén a jogegység biztosítását szolgálja. A vizsgálati tárgyköröket a Kúria elnöke jelöli ki, mint ahogyan a csoport vezetőjét és tagjait szintén. A tagok elsősorban a Kúria bírái közül kerülhetnek ki, azonban lehetnek más bíróságon dolgozó bírák és bírósági szervezeten kívüli elméleti és gyakorlati szakemberek is. A bírósági joggyakorlat-elemző csoport a vizsgálat eredményéről összefoglaló véleményt készít, amelyet a Kúria tárgykör szerint illetékes kollégiuma is megvitatja, és egyetértése esetén a megállapításokat a csoport vezetője a Kúria honlapján közzéteszi.²⁰² Szintén a joggyakorlat biztosításának az eszközei az elvi bírósági határozatok és az elvi bírósági döntések. Ezeket a Kúrián működő büntető,

---

²⁰⁰ Már az 1978. évi IV. törvény 12. § (2) bekezdésének elfogadását jóval megelőzően.

²⁰¹ WIENER A. Imre: Felelősségtan i.m. (2003) 86.

²⁰² 2011. évi CLXI. törvény 29. és 30. §-a

polgári, gazdasági, munkaügyi és közigazgatási szakágú elvi közzétételi tanácsok választják ki. A döntések a társadalom széles körét érintik vagy a közérdek szempontjából kiemelkedő jelentőségű ügyekben születnek.²⁰³

Az Alaptörvény 26. cikkének (1) bekezdése értelmében a bírák függetlenek, és csak a törvénynek vannak alárendelve, ítélezési tevékenységükben nem utasíthatóak. A 28. cikk pedig kimondja, hogy a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik.

2.2. Az ügyészség

A hatalommegosztás elvének megfelelően az állami büntetőhatalom gyakorlása is megosztott. Az Alaptörvény 29. cikke szerint a legfőbb ügyész és az ügyészség az igazságszolgáltatás közreműködőjeként, az állam büntetőigényét érvényesíti. Az ügyészség üldözi a bűncselekményeket, fellép más jogsértő cselekményekkel és mulasztásokkal szemben, valamint elősegíti a jogellenes cselekmények megelőzését. Az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény az ügyészség a közérdek védelme érdekében közreműködik annak biztosításában, hogy mindenki betartsa a törvényeket.

Az ügyészség független, csak a törvényeknek alárendelt önálló alkotmányos szervezet, a legfőbb ügyész sem közvetlenül, sem közvetve nem utasítható valamely meghatározott tartalmú egyedi döntés meghozatalára vagy megváltoztatására. Az Országgyűlés ügyészség irányába fennálló ellenőrzési tevékenységének két színtere van: az egyik az éves beszámoló, a másik a legfőbb ügyész válaszadási kötelezettsége. Ezek során az ügyészség közvetlenül is észrevételeket, jelzéseket tehet a jogalkotás irányába.

Az ügyészség tevékenysége azonban nem csupán a büntető igazságszolgáltatásban fejeződik ki, hanem munkájának fontos eleme a jogellenes cselekmények megelőzése. Ennek keretében az ügyészségről szóló törvény 10. §-a értelmében az ügyészség tudományos és kutató munkát is ellát az Országos Kriminológiai Intézet (OKRI)

---

²⁰³ 2011. évi CLXI. törvény 31. §-a

működtetésével, amelynek feladata a bűnözés kutatása, a kriminológia, a kriminalisztika és a büntető-jogtudományok elméletének és gyakorlatának fejlesztése.

Az OKRI szervezetéről és működéséről a 13/2012. (VI. 15.) LÜ utasítás rendelkezik. A kriminálpolitikával kapcsolatban kiemelendő a Bűnözéskutató és Elemzési Tudományos Osztály, amelynek feladata:

- a) kriminológiai kutatások végzése a kriminológia elméletének továbbfejlesztése és gyakorlatban alkalmazható intézkedések kidolgozása céljából,
- b) a bűnözés kérdéskörének átfogó tanulmányozása; beleértve a bűnözés és különféle megjelenési formáit, továbbá a bűnözéshez szorosan kapcsolódó deviáns jelenségek morfológiai, etiológiai, profilaktikai, viktimológiai és egyéb jellegű kutatását,
- c) a bűnözés visszaszorítására és megelőzésére szolgáló állami és társadalmi intézkedések hatékonyságának vizsgálata, ilyen tárgyú kutatások végzése, javaslatok elkészítése, jogszabályok kezdeményezése, a bűnözés csökkentése és megelőzése céljából a büntetések, intézkedések és végrehajtásuk hatékonyságának kutatása,
- d) a bűnözés visszaszorítására és megelőzésére alkalmas módszerek kidolgozása és általánosítása,
- e) a bűnözés társadalomra különösen veszélyes fajtáinak elemzése, gyakorlat-orientált kutatási programok végzése,
- f) a bűnözés, a bűnelkövetés, valamint az áldozattá válás alakulásának mérésére alkalmas, elsősorban statisztikai, szociológiai és pszichológiai módszerek, eszközök és intézkedések kidolgozása és hatékonyságelemzése.

Míg a kriminálpolitikán belül kifejezetten a büntetőpolitikával kapcsolatban a Büntető Jogtudományok Osztálya az alábbi feladatok ellátására köteles:

- a) a büntető anyagi, eljárási és végrehajtási jog egyes intézményeinek vizsgálata, különös tekintettel a tételes büntetőjog szabályainak kritikai elemzésére,
- b) jogszabálytervezetek véleményezése, illetve részvétel a jogszabály-előkészítésben,
- c) egyes országok büntető anyagi, eljárási és végrehajtási jogi szabályainak, intézményeinek összehasonlítása.²⁰⁴

---

²⁰⁴ 13/2012. (VI. 15.) LÜ utasítás

2.3. Az ügyvédek

„Az ügyvédség intézménye az igazságszolgáltatás működésében, az alapvető emberi jogok érvényesülésében központi szerepet játszik. Az ügyvédi hivatás az alkotmányos jobbiztonság érdekében elismert független szellemi szabadfoglalkozás, amely a szervezett közhatalommal szemben nyújt megfelelő ellensúlyt, a jogkeresők számára megfelelő védelmet.” – áll a Magyar Ügyvédi Kamara honlapjának beköszöntő szövegében.²⁰⁵ Ezzel összefüggésben kiemelhető még az Alkotmánybíróság 22/1994. (IV. 16.) AB határozata, amely kimondta, hogy az ügyvédi foglalkozás elsősorban az igazságszolgáltatáshoz és a jogalkalmazáshoz kapcsolódó tevékenység. „Az igazságszolgáltatásban védőként vagy jogi képviselőként való közreműködése alkotmányos követelmény és az eljárási törvények kötelező előírása. Az ügyvéd (a jogi képviselő) eljárásjogi státusát és helyzetét törvény szabályozza, eljárásbeli jogait és kötelességeit ugyancsak törvény írja elő.”²⁰⁶

Hazánkban az ügyvédekről szóló törvény szerint az ügyvédi tevékenység egyik feltétele az ügyvédi kamarai tagság.²⁰⁷ Az ügyvédi kamara köztestület, az ügyvédek országos szervezete, amely önálló ügyintéző szervezettel és költségvetéssel rendelkezik. Felette az igazságügyért felelős miniszter gyakorol törvényességi felügyeletet. Az ügyvédek a büntető jogalkotásban közvetlenül ugyan nem játszanak szerepet, hanem - hasonlóképpen a jogalkalmazás többi szereplőjéhez - (az ügyvédi kamarán keresztül) a megalkotásra kerülő jogszabályok véleményezésével, észrevételeikkel közreműködnek abban.

3. A BÜNTETŐPOLITIKA EGYÉB ALAKÍTÓI

3.1. A büntető jogtudomány képviselői

A büntető jogalkotás során a jogtudomány képviselői kettős feladatot látnak el. A jogtudomány feladata egyrészt a megalkotásra kerülő jogszabály tervezetek

²⁰⁵ <http://www.magyarugyvedikamara.hu/> (2014. május 20.)

²⁰⁶ 22/1994. (IV. 16.) AB határozat II. 2. pont

²⁰⁷ 1998. évi XI. törvény 13. §

kidolgozásában, a tervezetek véleményezésében jelenik meg, másrésről pedig a büntető jogszabályok értelmezésében, elemzésében, illetve kritikájában.

A jogalkotás folyamatában játszott előkészítő szerepe vonatkozásában példaként említhető a Btk. kodifikációjának 2001. március 14-én megkezdett folyamata. Az igazságügy-miniszter a hatályos anyagi büntetőjog felülvizsgálatára és az új törvény kidolgozására bizottságot kért fel. Ebben a kodifikációs bizottságban a büntető jogtudomány neves képviselői is helyet kaptak²⁰⁸, elnökének Györgyi Kálmán, miniszteri biztos, társelnökének pedig Nagy Ferenc professzor került felkérésre. „A Bizottság felkérésének a célja elsősorban az, hogy a hazai szakmai elit neves képviselőit bekapcsolja az új Btk. előkészítésébe és megnyerje őket ennek a fontos vállalkozásnak a segítésére, támogatására. Szeretném, ha az Önök személyes kisugárzása a szakma köreiben felkeltené az érdeklődést és a támogatás készségét a büntetőjog megújítására irányuló törekvések iránt. A Bizottságban jelen vannak a bírói, az ügyészi, a vizsgálói, a bűnügyi védői kar jeles képviselői, a Belügyminisztérium és az Igazságügyi Minisztérium vezető munkatársai, az egyetemi tanári kar több meghatározó személyisége. [...] Azt szeretném, ha a Bizottság tagjai a maguk véleményét, álláspontját képviselnék. A felkérésekben mindazonáltal arányosságra törekedtem a büntetőjog különböző területeken működő gyakorlati szakemberei és a jogterület elméleti művelői között.”²⁰⁹

Az első kodifikációs bizottságban, majd a kodifikáció több mint tíz éves folyamatában megalakításra kerülő többi kodifikációs bizottságban is a jogtudomány neves képviselői

---

²⁰⁸ A Kodifikációs Bizottság elnöke: dr. Györgyi Kálmán miniszteri biztos, egyetemi docens (Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Büntetőjogi Tanszék), társelnöke: dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár, tanszékvezető (Szegei Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Büntetőjogi Tanszék), tagjai: dr. Bárd Károly egyetemi docens, tanszékvezető (Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Büntetőjogi Tanszék), dr. Bárándy Péter ügyvéd, a Budapesti Ügyvédi Kamara főtítkára, dr. Berkes György legfelsőbb bírósági tanácselnök, a Büntető Kollégium vezetője, dr. Bócz Endre egyetemi docens, intézetigazgató (Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar), dr. Borai Ákos rendőr ezredes, főosztályvezető-helyettes (Belügyminisztérium), dr. Frech Ágnes fővárosi bírósági tanácselnök, a Büntető Kollégium vezetője, dr. Horváth Tibor ügyvéd, a Debreceni Ügyvédi Kamara tagja, dr. Láng László legfőbb ügyészségi főosztályvezető ügyész, dr. Lévy Miklós egyetemi tanár, dékán, intézetigazgató (Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar), dr. Márki Zoltán bíró, főcsoport-főnök (Igazságügyi Minisztérium), dr. Soós László hadbíró, főosztályvezető, (Igazságügyi Minisztérium), dr. Szeder Gyula legfőbb ügyészségi főosztályvezető ügyész, dr. Ullman György rendőr alezredes, főosztályvezető-helyettes (Országos Rendőr-főkapitányság). *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2001/1. szám 33.

²⁰⁹ DÁVID Ibolya igazságügy-miniszter asszony beszéde, amely elhangzott a Büntető Törvénykönyv átfogó felülvizsgálatának előkészítésére alakult Bizottság alakuló ülésén 2001. március 14-én az Igazságügyi Minisztériumban, *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2001/1. szám, 5.

gondolkoztak a jogalkotás és jogalkalmazás szakembereivel együtt a kialakítandó új büntető kódex szabályairól, azok elveiről, céljáról, tartalmáról. A kodifikációs bizottságok munkáján kívül is a büntető jogtudomány valamennyi művelője azon dolgozott, hogy nézeteit, javaslatait, észrevételeit konferenciákon, műhelyvitákon, más tudományos fórumokon, folyóiratokban megjelenítve segítse ezt a munkát, és hozzájáruljon az új Btk. megalkotásához.

A fentiekkel kapcsolatban kritikai megjegyzésként hozzáfűzöm, hogy a 2001-től 2010-ig tartó kodifikációs folyamatban valóban a jogtudomány legnevesebb képviselői vettek részt, végső soron azonban az új Btk. tényleges megalkotásához már nem kerültek felkérésre. Tóth Mihály professzor megállapítása szerint a kodifikációt előkészítő, így a végleges szövegszerű javaslatot kialakító bizottság a „néhány főből álló ambiciózus fiatal egyetemi oktatók valamennyi tagját egyetlen szál kötötte össze: kivétel nélkül valamennyien folytattak és folytatnak ügyvédi gyakorlatot.”²¹⁰ Ami önmagában egyébként nem lett volna probléma, azonban a törvénytervezet szövegének véleményezése is rendkívül rövid volt, ráadásul a beérkezett vélemények, és javaslatok csak minimális mértékben lettek figyelembe véve. Ez pedig azzal az eredménnyel is járt, hogy az új Btk. „nem döntött el számos, már hosszabb ideje zajló és részben alapvető dogmatikai kérdésekről is folyó vitát, megkerülte őket vagy átsiklott felettük.”²¹¹

Természetesen a büntető jogtudomány feladata a Btk. megalkotásával nem áll meg, hiszen a törvény elfogadását követően a jogtudomány „ízekre szedi” annak rendelkezéseit, értelmezve, elemezve tartalmát, a jogalkalmazás során felmerülő nehézségeket, feltárja hibáit, hiányosságait, és javaslatokat tesz annak javítására. Így valójában a jogtudomány munkája ugyan nincs konkrét jogszabályba, normákba foglalva, mégis ennek a hatása talán a legjelentősebb a büntető jogalkotói munka folyamatában.

Amint azonban erre már fentebb utaltam, nem tagadható, hogy a jogtudomány képviselőinek véleménye, értékelése nem minden esetben van hatással a jogalkotásra, hiszen jelzéseit a jogalkotási hatáskör birtokosa akár figyelmen kívül is hagyhatja. Ezzel

---

²¹⁰ TÓTH Mihály: Az új Btk. bölcsőjénél, *Magyar Jog*, 2013/9. szám, 528.

²¹¹ Uo. 528.

kapcsolatban jegyezte meg keserűen Korinek, hogy „az utóbbi évtizedek kriminálpolitikája sajnálatos módon inkább épít a közkeletű vélekedésekre, a hétköznapi megfigyelések eredményeire, semmint a bűnügyi tudományok tapasztalataira”.²¹²

3.2. A média

A társadalom és az állam érdekei között a legfontosabb közvetítő erővel a média bír, amit nem véletlenül neveznek a „negyedik hatalmi ágnak”. Törőcsik Attila, a Közép-Európai Civil Kutató Intézet Médiaműhelyének igazgatójának véleménye szerint a huszadik század közepétől nyert polgárjogot az a megállapítás, miszerint a média a „negyedik hatalmi ág” a törvényhozó, végrehajtó és igazságszolgáltató hatalom mellett, így a „hatalmi torta” immár négyfelé osztódott. A média olyan erővel rendelkezik, melynek a többi három nincs birtokában, hiszen amíg a törvényhozói, végrehajtói és bírói ágakat a magukat demokratikusnak valló államok szigorúan szabályozzák, addig a véleményformáló médiainstítményekre csak viszonylag enyhe törvények vonatkoznak. „A média persze ki is használja az általa felügyelt nyilvánosság előnyeit, hiszen a véleményformálás fegyvere ez esetben az ő kezükben van, mi több a többi hatalmi ág is kénytelen a hatalmi családba befurakodott mostohatestvérhez fordulni, ha tájékoztatni akarja azokat, akiket tulajdonképpen képviselnie kell.”²¹³

Hazánk Alaptörvénye IX. cikkének (2) bekezdése szerint: „Magyarország elismeri és védi a sajtó szabadságát és sokszínűségét, biztosítja a demokratikus közvélemény kialakulásához szükséges szabad tájékoztatás feltételeit.” A sajtószabadság megteremtése a rendszerváltás szempontjából kiemelt fontosságú volt, hiszen a jogállamiság, a demokrácia alapvető feltétele, hogy a társadalom tagjai számára a véleménynyilvánítás jogának gyakorlásához elengedhetetlen információk elérhetőek legyenek.

A sajtószabadság azonban nem csak jogosultság, hanem egyben felelősséget is ró a sajtóra, a tömegtájékoztatásra, hiszen az információ hatalom, és a tények, adatok közzlése meghatározott koncepciók, feltevések, tézisek bizonyítására és/vagy cáfolására

²¹² KORINEK László: A büntetőpolitika irányelvei Magyarországon. In: *A magyar jogrendszer átalakulása 1985/1990-2005, I. kötet.* (szerk.: Jakab András-Takács Péter), Gondolat-ELTE ÁJK, Budapest, 2007, 478.

²¹³ <http://www.civilkutato.hu/modules.php?name=News&file=article&sid=23> (2014. május 20.)

éppúgy alkalmasak. A nézők, olvasók számára pedig a tömegtájékoztatásban megjelent információk hiteles tartalommal bírnak, így jelentős befolyásoló hatásuk van a közvélemény formálásában. Domokos Andrea találóan jegyzi meg, hogy nem az a különösen aggasztó, hogy befolyásolja a közvéleményt, illetve a társadalom tagjait, hanem az, hogy elsődleges, szinte kizárólagos forrásként szerepel, így ugyanis nincs, ami ezt ellensúlyozhatná. Napjainkban a média vesz át olyan feladatokat, amelyek korábban a család, az iskola és más kisközösségek feladata volt, és ezzel párhuzamosan az utóbbiak érték közvetítő szerepe eltűnik.²¹⁴

A média és a bűnözésábrázolás, illetve a büntetőpolitika kapcsolatának leírásával hagyományosan a kriminológia foglalkozik, így a szóban forgó témával kapcsolatban is cikkek és tanulmányok sora jelent meg.²¹⁵ Korinek László megállapítása szerint a tömegtájékoztatás önkéntelenül is manipulálóvá vált, azonban kérdés, hogy szándékos-e ez a manipuláció.²¹⁶ Ezzel kapcsolatban Gönczöl Katalin felhívja a figyelmet például arra is, hogy a rendszerváltozást követően a vagyonbiztonságra komoly üzleti vállalkozások épültek. Ezek számára keresletfelhajtó tényező a közbiztonsági aggodalom ébrentartása. Ebben természetes szövetséges a piacorientált, szenzációkra összpontosító média.²¹⁷

A média közvéleményt formáló hatásával kapcsolatban az is tény, hogy a tömegtájékoztatás általában torzítva adja vissza az információkat, így pl. a gyakori, de kis „hírértékű” esetek nem kerülnek be a napi hírekbe, ezzel szemben a ritka, de kirívó ügyek szinte megtöltik a médiát. Így az emberek a televízióból, írott és elektronikus sajtóból napról napra értesülnek a súlyos, erőszakos bűncselekmények szinte permanens megjelenéséről, erre tekintettel pedig meggyőződésükké válik az (erőszakos) bűnözés

²¹⁴ DOMOKOS Andrea: Az agresszív média, *Belügyi Szemle*, 1998/6. 23.

²¹⁵ Néhány példaként említhető tanulmány: GÖNCZÖL Katalin: Pesszimista jelentés a posztmodern büntetőpolitika klimatikus viszonyairól, *Mozgó Világ*, 2010/4. 12-22., A nagypolitika rangjára emelkedett büntetőpolitika, *Jogtudományi Közlöny*, 2002/5. 197-204., A „büntető populizmus”, *Élet és Irodalom*, 2013. szeptember 6. <http://angelusz.elte.hu/sites/default/files/B%C3%BCntet%C5%91pop.pdf>; DOMOKOS Andrea: Az agresszív média. *Belügyi Szemle*, 1998/6 23-36., RUZSONYI Péter – TARI Ferenc.: Börtön és média. *Börtönügyi Szemle*, 1997/1. 18-27., NÉMET Zsolt: A rendőr sajtókapcsolatai. *Belügyi Szemle*, 1998/6. 37-46., KORINEK László: Média és bűnözés, *Rendészeti Szemle*, 2006/12. 3-12.

²¹⁶ KORINEK László: A bűnözés visszatükröződése. In: *Kriminológia-szakkriminológia* (szerk: GÖNCZÖL Katalin-KEREZSI Klára-KORINEK László-LÉVAY Miklós) Complex Kiadó, Budapest, 2006. 251.

²¹⁷ GÖNCZÖL Katalin: A nagypolitika ..i.m. (2002) 204.

emelkedő tendenciája.²¹⁸ Nagy Ferenc ezzel kapcsolatban fejti ki, hogy „A politikának és a médiának mihamarabb fel kellene hagynia a jogalkotás és az ítélkezés szigorításától, mint a megváltó megoldást váró közléseknek a lakosság tudatába sulykolásával, ami már hazánkban fél évszázada tart.”²¹⁹

A társadalom tagjainak érdekeit, véleményét és követelményeit a politikai pártok közvetítik az állam felé. A pártok pedig a (talán) tévesen tájékoztatott közvéleménytől érkező, birtokukba jutott információkat szavazatmaximalizáló céljaik érdekében használják fel, a választási sikereik érdekében. Ezzel összefüggésben fogalmazza meg Gönczöl Katalin nemrég megjelent tanulmányában a „büntető populizmus” nevű jelenséget, amelyet David Garland fogalom-meghatározására tekintettel a jelentős közfelháborodást keltő, amúgy ritkán előforduló bűncselekményekre adott, nagy médiaérdeklődést és érzelmileg fűtött válaszokat kiváltó, tartós politikai folyamatként definiál.²²⁰ Ez a megállapítás pedig alapvetően tartalmazza a társadalom, a média és a büntető jogalkotás közötti összefüggést, ami a büntetőpolitika alakításában igen jelentős részt birtokol.

---

²¹⁸ Ezzel szemben a bűnügyi statisztikák a bűnözés stagnálását mutatja, azonban ennek az adatnak a média világában nincs hírértéke

²¹⁹ NAGY Ferenc: A büntetőjogi szankciórendszer reformja. A büntetések és intézkedések az új Büntető Törvénykönyvben, *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2001/2. szám, 3.

²²⁰ GÖNCZÖL Katalin: A „büntető populizmus”, *Élet és Irodalom*, 2013. szeptember 6.

III. RÉSZ

A HAZAI BÜNTETŐPOLITIKA ALAKULÁSA

A RENDSZERVÁLTOZÁSTÓL AZ ELTÉRŐ KORMÁNYZATI

CIKLUSOKBAN

Hazánkban a politikai rendszerváltást követő időszakban a jogállam megteremtésének időszakában el kellett végezni a „jogi rendszerváltást” is, amelynek során újra kellett értékelni a büntetendő magatartások körét és a szankciórendszert. A büntetőjogi szabályozás határának meghúzásánál figyelembe kellett venni, hogy azokat a magatartásokat, amelyek elsősorban a korábbi, szocialista társadalmi, politikai, gazdasági rendet védelmezték a továbbiakban már nem volt szükséges büntetni, megjelent viszont számos olyan új magatartás, amely a büntetőjog eszköztárának felhasználását igényelte. „A jogállami büntetőjog megvalósítása nem kis feladat. Annak nem minden szabálya lelhető fel írott formában és érvényesülése nem is biztosítható teljes mértékben jogalkotói szinten. A jogállami büntetőjog az értékek összetett struktúrája, amely az élő, alkalmazott büntetőjog gyakorlatában kell kifejezésre jusson”²²¹

A rendszerváltástól kezdődően hazánk büntetőpolitikájának áttekintésére szükségképpen az egyes kormányzati ciklusokon keresztül nyílik lehetőség, tekintettel arra, hogy az egymást váltó kormányok kriminálpolitikai nézetei nemhogy eltértek egymástól, de sajnos egymással nemegyszer szöges ellentétben is álltak. Így a kezdeti, szükségesnek látszó törvények megalkotását követően a büntetőpolitikát többnyire a választási programokban megfogalmazott - a bűnözés elleni eredményes fellépést ígérő – intézkedések megvalósítására szolgáló törvénymódosítások testesítették meg. A helyzetet pedig tovább bonyolította hazánknak az Európai Unióhoz történő csatlakozása érdekében, majd azt követően teljesített - az uniós és nemzetközi normákhoz történő - jogközelítési, jogharmonizálási kötelezettsége.

Szabó András szerint a büntetőjog az adott kor kultúrájának terméke, amit a kor uralkodónak tekinthető emberképe és társadalomképe alakít. Tekintettel a jog jogi

---

²²¹ DUNAVÖLGYI Szilveszter – FINSZTER Géza – KISS Anna – LIGETI Miklós: *Összefoglaló. A közbiztonsági stratégia és kriminálpolitikája, az OKRI 1993-as koncepciójának utóélete című kutatási jelentéshez* (Kézirat), OKRI, Budapest, 2006, 4.

természetére és a jogi szabályozás sajátosságaira, a kulturális eszmék a büntetőjogban büntetőjog-elméletekben fogalmazódnak meg. „Ezek az eszmék megelőzik a tényleges jogi szabályozást, és a kodifikációs koncepciókba sűrűsödnek. Ezek a szabályozási koncepciók lényegében kriminálpolitikai elképzelések, majd törvényhozási vitájuk útján törvény formájában lépnek hatályba, válnak érvényes és kötelező szabállyá. A kor kultúrájának eszméi a büntetőjogban hivatalos eszmévé tárgyiasulnak. Az pedig, hogy a versengő eszmék közül mi válik hivatalos szabályszerzővé, az adott kor állami-politikai rendszerétől függ.”²²²

1. A RENDSZERVÁLTÁSTÓL AZ ÚJ BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYV MEGALKOTÁSÁIG

A rendszerváltozástól kezdődően az új Büntető Törvénykönyv megalkotásáig terjedő időszak büntetőpolitikáját – Korinek László szavaival élve – a szimmetrikus egyoldalúság jelzőjével lehetne leginkább jellemezni. A büntetőpolitikában minden politikai váltás egyúttal markáns, de sajnálatosan egyoldalú szemléletváltozással is együtt járt, így nem lehet egymásra szervesen épülő, kiegyensúlyozott büntetőpolitikáról beszélni.²²³ Jól mutatja ezt, hogy a jobboldali, konzervatív irányultságú kormányok többnyire a büntetéseket szigorító, represszív jellegű büntetőpolitikai elképzeléseket részesítettek előnyben, míg a baloldali, szocialista-liberális irányultságú kabinetek büntetőpolitikájukban is általában inkább liberálisabb, a helyreállító igazságszolgáltatás modelljét preferálták. Jellemzően ezek az irányváltások nem csupán a büntetőpolitikában, hanem az egymást követő kormányok teljes kriminálpolitikájában, ezen belül legfőképpen a bűnmegelőzés fontosságának hangsúlyozásában is megmutatkoztak.

Nagy Ferenc több dolgozatában is igen kritikusan nyilatkozott a rendszerváltást követő büntető jogalkotásról: „[...] meg kell állapítanunk, hogy a rendszerváltás óta bekövetkezett és még mindig nyugvópontra nem jutott kriminalizációs hullám

²²² SZABÓ András: Recepció és kreativitás a büntetőjogban, http://www.phil-inst.hu/recepcio/htm/7/704_belso.htm (2013. november 20)

²²³ KORINEK László: A büntetőpolitika irányelvei Magyarországon, In: *A magyar jogrendszer átalakulása 1985/1990-2005* (szerk.: Jakab András-Takács Péter) I. kötet, Gondolat-ELTE ÁJK, Budapest, 2007, 482.

következtében a büntetőjog ultima ratio jellege, illetve szubszidiaritása sajnálatosan 'papíron maradt' követelményének, tartalom nélküli üres szólamnak bizonyul".²²⁴

1.1. A rendszerváltás hatása a büntetőpolitikára

Hazánk az 1989-1990-ben lezajlott rendszerváltásig az akkori Alkotmány 2. §-ának meghatározása szerint szocialista állam volt, amelyben minden hatalom a dolgozó népet illette.²²⁵ Lévay Miklós szerint e rendszer meghatározó ismérvei között sorolható fel az egy pártrendszer, a parlament korlátozott szerepével és szabad parlamenti választások hiányával, a tervgazdaság, a marxista-leninista ideológia hegemóniája, az emberi jogok korlátozása, a pluralizmus hiánya a szellemi életben és a „szocialista internacionalizmus” ideológiája alapján tagság a KGST-ben és a Varsói Szerződésben.²²⁶ A büntetőjog vonatkozásában az akkor hatályban lévő (és a rendszerváltást több mint harminc évvel „túlélő”) 1978. évi IV. törvény, a korábbi Btk. azonban már a szocialista rendszer hanyatlásának kezdetén, az ún. „puha diktatúra” időszakában jött létre, és megalkotását alapos (évtizedes) kodifikációs folyamat előzte meg. „A mából visszatekintve, a korabeli ideológiai kötöttségektől nem korlátozva, azt mondhatjuk, hogy a Btk. eredeti változatában egyaránt jelen voltak a modern polgári államok büntetőjogában meglévő és a kizárólag szocialista viszonyokból fakadó jogi tárgyak.”²²⁷ Ennek az időszaknak a büntetőpolitikájáról összességében elmondható, hogy a rendszerváltás időszakában a Btk. a jogállami követelményeknek való megfelelés miatt azonnali beavatkozást igénylő kérdéseken kívül, ki tudta szolgálni a rendszerváltozástól az 1993. évi XVII. törvény megalkotásáig terjedő időszakot.

Az 1989. elejétől kezdődő politikai rendszerváltás időszakát elsősorban az Alkotmány teljeskörű módosítása, illetőleg az alkotmányos berendezkedés, az állami szervezetrendszer átalakításának, az állampolgári jogok kiszélesítésének és újraértelmezésének, a jogállami berendezkedés kiépítése kezdetének, az ún. átmenet időszakaként tartjuk számon.

²²⁴ NAGY Ferenc: A magyar anyagi büntetőjog (át)alakulása a rendszerváltozás óta In: *A magyar jogrendszer átalakulása 1985/1990-2005* (szerk.: Jakab A. és Takács P.) I. kötet, Gondolat-ELTE ÁJK, Budapest, 2007, 433.

²²⁵ Az 1949. évi XX. törvény 1989. január 23-ig hatályban lévő 2.§

²²⁶ LÉVAY Miklós: A büntetőjog társadalmi szerepének változása Magyarországon 1985-től 2005-ig, *Magyar Jog* 2006/12. szám, 706.

²²⁷ LÉVAY Miklós: i.m. (2006) 707.

Az Alkotmány módosításáról szóló 1989. évi I. törvény még arról szólt, hogy a politikai intézményrendszer reformjának, a „szocialista jogállamiság kiteljesítésének” célkitűzésével összhangban folyik az Alkotmány felülvizsgálata, és a politikai intézményrendszer reformjához az új Alkotmány megalkotását megelőzően több törvény, illetőleg magas szintű jogszabály megalkotása, módosítása szükséges. Ez a törvény a legfontosabb politikai szabadságjogok, az egyesülési jogról és a gyülekezési jogról szóló törvényjavaslatok előkészítése során felmerült és szükségessé vált módosításokat, valamint az Alkotmánybíróság létrehozásához, a népszavazás törvényi szintű szabályozásához, illetőleg a honvédelmi kötelezettségen alapuló alternatív polgári szolgálat bevezetéséhez szükséges módosításokat tartalmazta. Ezt követően kerültek elfogadásra a rendszerváltozás szempontjából kiemelkedő jelentőségű törvények, mint például:

- az 1989. évi II. törvény az egyesülési jogról,
- az 1989. évi III. törvény a gyülekezési jogról,
- az 1989. évi VII. törvény a sztrájkról,
- az 1989. évi XI. törvény az országgyűlési képviselők választásáról,
- az 1989. évi XVII. törvény a népszavazásról és a népi kezdeményezésről,
- az 1989. évi XIX. törvény a földről szóló törvény módosításáról,
- az 1989. évi XXII. törvény a honvédelmi törvény módosításáról,
- az 1989. évi XXVIII. törvény a külföldre utazásról és az útlevélről, és
- az 1989. évi XXXII. törvény az Alkotmánybíróságról.

E törvények sorába illeszkedett a Büntető Törvénykönyv módosításáról szóló 1989. évi XVI. törvény, amely az állam elleni bűncselekmények körében a halálbüntetés alkalmazását zárta ki. Itt említhető az 1989. évi XXV. törvény is, amely a Btk. Állam elleni bűncselekményekről szóló fejezetének teljes átalakításáról rendelkezett, tekintettel a rendszerváltási folyamatban kiemelten fontos ún. kerekasztal tárgyalásokra, és az ott megfogalmazott garanciális követelményekre.

A rendszerváltozás nagy léptékű törvénykezési munkálatai sorában külön említést érdemel a rendszerváltozás alapját megteremtő, a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvényt módosító 1989. évi XXXI. törvény (az ún. köztársasági Alkotmány), amellyel hazánk politikai rendszere, és ezzel összefüggésben

államformája, és államhatalmi alapelvei is teljes mértékben megváltoztak. Az I. fejezet rendelkezései közül kiemelem a 2. §-t, eszerint: „A Magyar Köztársaság független, demokratikus jogállam, amelyben a polgári demokrácia és a demokratikus szocializmus értékei egyaránt érvényesülnek.” Az alapelveket deklaráló I. fejezet többek között a népszuverenitás elvét, az államhatalom erőszakos megszerzésének tilalmát, a többpártrendszert és a pártok és a közhatalom szétválasztását, az emberi jogok és a tulajdon sérthetetlenségét tartalmazta, illetve az Alkotmány XII. Fejezete az állampolgári jogok és kötelezettségek megfogalmazásával megteremtette az alkotmányos jogállamiság alapvető kereteit.

Az Alkotmány módosítása közvetlenül nem igényelte a Btk. teljes körű, azonnali módosítását. Az átmenet időszakában az akkori Büntető Törvénykönyvbe olyan módosítások kerültek, amelyek a rendszerváltás elsődleges és legfontosabb jogszabályváltozásai miatt elkerülhetetlenül igényelték a büntetőjogi védelmet, vagy annak megváltoztatását. Ilyen például az 1989. évi XXVIII. törvény a külföldre utazásról és az útlevélről²²⁸, amely a Btk. tiltott határátlépés bűncselekményének tényállását is módosította, és az addig igen szigorú szabályozást egy liberálisabb normával helyettesítette. Kiemelhető továbbá az 1989. évi LIV. törvény, amely a szigorított őrizetet szüntette meg a Btk. szankciórendszerében. Fontos jelentőséggel bírt az állampolgári szabadságjogok tekintetében a lelkiismereti és vallásszabadságról szóló 1990. évi IV. törvény, amely a Btk.-ba beiktatta a lelkiismereti és vallásszabadság megsértésének bűncselekményét.

1.2. Az 1990-1994. közötti időszak

1990. áprilisában megtartott parlamenti választásokat követően 1990. májusában megalakult az új kormány (Antall-kormány), amely programjában az ország teljeskörű, politikai-gazdasági átalakítását célozta meg. A miniszterelnök a kormány programjának ismertetése során kiemelte, hogy a történelem olyan szakaszába lépett hazánk, amelyben lehetővé vált, hogy a társadalom és tagjai visszazerezzék alapvető jogaik

---

²²⁸ Tekintettel a Polgári és a Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányára, amely kimondja, hogy mindenki szabadon elhagyhat bármely országot, ideértve a saját országát is. Ez a jog csak törvényben meghatározott olyan korlátozásnak vethető alá, amely az állam biztonságának, a közrendnek, valamint mások jogainak és szabadságának védelme érdekében szükséges. (Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya III. Rész 12. cikk 2. és 3. pontja)

gyakorlásának lehetőségét. „Magyarországon az emberek ma már szabadon gyakorolhatják gyülekezési és egyesülési jogukat, pártokat alapíthatnak; szabadon, csak a lelkiismeretük által befolyásolva választhatják meg a hitükhöz legközelebb álló vallást; és szabad választások útján megválaszthatták azt a Parlamentet, amely valódi népképviselői szervként, a népakarat tényleges letéteményeseként működhet a jövőben. Ez a folyamat azonban még közel sem ért véget. Az emberi jogokra vonatkozó szabályozásunk zsinórmértékévé az Európa Tanácshoz való csatlakozásunkkal a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányánál sok tekintetben szigorúbb követelményeket támasztó Emberi Jogok Európai Egyezménye válik. A leendő kormány eltökélt szándéka, hogy a magyar jogrendszer és joggyakorlat ennek az európai mércének megfeleljen.”²²⁹

1.2.1. A Kormány programja és kriminálpolitikai célkitűzései

A miniszterelnök által a parlament előtt ismertetett kormányprogram kifejezetten nem szólt a büntetőpolitikai célkitűzésekről, illetve a büntető igazságszolgáltatás területén végrehajtandó feladatokról.²³⁰ 1990. szeptember 25-én jelent meg írásos formában is a

²²⁹ Antall József parlamenti beszéde 1990. május 23. <http://www.parlament.hu/naplo34/005/0050004.html> (2014. március 30)

²³⁰ Ezzel kapcsolatban fejezte ki aggályait az SZDSZ és a FIDESZ képviselői: DR. WEKLER FERENC (SZDSZ): Tisztelt Ház! A kormányprogram belpolitikai részéhez szeretnék két aspektusból hozzászólni. Közvéleményünket erősen nyugtalanítja az utóbbi időben az országban elszaporodott bűnözéseknek, felderítetlen bűneseteknek a száma, ezzel kapcsolatban a rendőrség működése, a rendőrséggel kapcsolatos anomáliák kérdésköre. Ezért a programot olvasva arra kerestem választ, hogy a jövőbeni kormányunk milyen programot kínál a lakosság számára ennek a kérdésnek a megoldására. Sajnálattal tapasztaltam, hogy ilyen jellegű kifejezésekkel a programban nem találkoztam. A program egyáltalán nem foglalkozik sem a rendőrség, sem a belbiztonság, sem a bűnüldözés kérdésével. Szeretném felhívni a leendő kormányunk figyelmét, hogy ezek olyan kérdések, amelyeket nem lehet megkerülni, amelyeknek a megoldása nagyon sürgős feladat és meg kell teremteni azokat a forrásokat, amelyekből ezeket a kérdéseket meg lehet oldani. <http://www.parlament.hu/naplo34/006/0060016.htm> (2014. március 30)

DR. ÁDER JÁNOS (Fidesz): [...] A magam részéről csupán két kérdéssel szeretnék röviden foglalkozni. Az egyik, hogy az anyagból nem derül ki a jelenlegi Kormány hatalommegosztási koncepciója. A másik a jogalkotási terv néhány hiányossága. Az első kérdés, úgy gondolom, nem csupán elméleti jelentőségű, nagyon is gyakorlati, jogalkotási és kormányzati következményei vannak. Az egyik legfontosabb koncepcionális kérdés, hogy mi az elgondolása az új kormányának a hatalmi ágakról, relevánsnak fogadja el a hatalmi ágak megosztásának klasszikus elvét, vagy osztja-e azt a véleményt, hogy új hatalmi ágak épültek ki Montesquieu óta, például itt a sajtó, illetve a nyilvánosság hatalmi ági szerepére utalhatnék, aminek azután jogalkotási következményei is vannak. Ha a klasszikus hármastól maradunk is és a törvényhozó hatalom vizsgálatától ezúttal eltekintünk, vajon miért nem található koncepcionális kifejtés a végrehajtó hatalom és a bírói vagy tágabban az igazságszolgáltatási hatalom terén? A végrehajtó hatalomról, kormányról és kormányzati szervekről csupán a rövidtávú programban esik szó, ott is csupán három mondat foglalkozik ezzel a kérdéssel. [...] A másik rendkívül fontos területről, az igazságszolgáltatásról már néhány mondattal több olvasható. Ha az igazságszolgáltatás átfogó reformja valóban az igazságügyi Kormány kiemelkedő jelentőségű feladatai közé tartozik, miként ez a 14. oldalon olvasható, és amivel én messzemenően egyetértek, akkor azt gondolom, már csak alkotmányos jelentőségénél fogva is, hogy ez a kérdés részletesebb ismertetést igényelt volna. A hiányérzet egyik oka

kormány részletesen kidolgozott cselekvési terve: „A Nemzeti Megújulás Programja. A köztársaság első három éve.” címmel, amelyben már szó esett a közrend és a közbiztonság védelmének érdekében kívánatos feladatokról, de ezen a területen a kormányzat még csupán a rendőrségről és a nemzetbiztonságról szóló törvények megalkotását tűzte ki célul. Jóllehet a kormány megalakulásának idején már sokat romlott a bűnözési helyzet, azonban a jogállam működőképes szervezetrendszerének megteremtése e feladatokat – nem felrhatóan – hátrébb sorolta. Fontos helyett kapott ellenben a programban a jogrendszer megfelelő működésének alapfeltételeként megjelölt független és korszerű igazságszolgáltatás megteremtése, amelyben a tényleges bírói függetlenség, a bírói testületek és szervezetek autonómiájának megteremtése állt a tervek középpontjában.

Az Alkotmánybíróság már működésének megkezdésétől igen fontos döntéseket hozott a büntetőjog joganyagával kapcsolatban. 1990-ben született meg az egyik legfontosabb Alkotmánybírósági határozat, a 23/1990. (X. 31.) AB határozat, amely megállapította, hogy a halálbüntetés alkotmányellenes, ezért megsemmisítette a Btk. halálbüntetésről szóló rendelkezéseit, és az ehhez kapcsolódó büntetőeljárás és büntetés-végrehajtási szabályokat. Az Alkotmánybíróság ezt követően több olyan döntést hozott, amelyek a büntetőjog alkotmányosságának követelményét, és legalitásának alapjait teremtette meg, így többek között a 11/1992. (III. 5.) AB határozatot és a 30/1992. (V. 26.) AB határozatot.²³¹

E korszak bűnözési tendenciáit vizsgálva megállapítható, hogy a rendszerváltozás a bűnözés területén is jelentős, de a társadalom számára sajnos, negatív irányú

---

az, hogy az igazságszolgáltatás a bírósággal szinonim fogalomként szerepel, így sem az ügyészi munka korszerűsítéséről, sem az ügyvédi jogállás új szabályozásáról nem esik szó. Tényleges bírói függetlenség, a bíróságok autonómiája, az alulról szerveződő bírói önkormányzatok szerepelnek vezényszóként az elképzelések között. De mi ezek tartalma? Ma már a bíróságok pártirányításától, illetve pártbefolyásolásától szerencsére nem kell tartani, de mi lesz a minisztériumok és a bíróságok viszonyával? Továbbra is kerettörvények és széles körű minisztériumi végrehajtási jogosítványok szerepelnek-e a Kormány elképzelései között, vagy a kérdések túlnyomó részét törvény szabályozza majd; hogyan történik a bírák jelölése és választása, hogyan alakul át az Igazságügyi Minisztérium és a bíróságok eddigi hierarchikus, a bírói függetlenséget sértő és tipikusan egy felettes szerv jogállását tükröző kapcsolata. A bíróságok belső irányítása miként változik, mit jelent az előterjesztésben olvasható alulról szerveződő bírói önkormányzat? Milyen lépéseket tervez a Kormány a bíróságok anyagi, személyi, infrastrukturális feltételeinek javítására; mi lesz a rendkívüli bíróságok sorsa? Olyan koncepcionális, sok országban, alkotmányban szabályozott kérdések azok, amelyeknek ha csak vázlatyszerűen is, de azért az előterjesztésnél részletesebben kifejtve kellene szerepelniük egy Kormány programjában. Az ilyen és hasonló koncepcionális kérdések alapján lehet csak egy program támogatásáról vagy elvetéséről nyilatkozni. <http://www.parlament.hu/naplo34/006/0060071.htm> (2014. március 30)

²³¹ Részletesen lásd V. rész

változásokat hozott. Hazánkban a rendszerváltozást a bűnözés robbanásszerű növekedése kísérte, a bűnelkövetés nemcsak számszerűségében növekedett, hanem struktúrájában is megváltozott. Az 1989-es 220 ezres bűncselekményszámhoz képest 1991-ben már megkétszereződött, azaz 440 ezres számot mutatott az ismertté vált bűncselekmények száma.²³² A legnagyobb mértékű növekedés természetesen a vagyon elleni bűncselekmények körében volt megfigyelhető, de egyre nagyobb növekedést mutatott a szervezett bűnözéssel összekapcsolódó bűncselekmények száma is.

Aggodalomra adott okot többek között a kábítószer fogyasztás és a kábítószer kereskedelem növekvő tendenciája. Ennek érdekében a Kormány határozatot hozott a Kábítószerügyi Tárcaközi Bizottság felállításáról, amelynek feladata a kábítószer ellenes nemzeti stratégia kialakítása, a kábítószer ügyben illetékes összes minisztérium és szerv munkájának összehangolása, és a kábítószer ellenes küzdelem céljára rendelkezésre álló erőforrások elosztására és felhasználására vonatkozó javaslatok kidolgozása. [1013/1991. (II. 28.) Korm. határozat]

1.2.2. Az 1993. évi XVII. törvény és más büntetőjogi tárgyú törvények

Az 1978. évi IV. Büntető Törvénykönyv „büntetőpolitikai rendszerváltására” az 1993. évi XVII. törvényben került sor, amely teljeskörűen végigvezette a Btk. normáin azt a paradigmaváltást, amit a rendszerváltás hozott. Így a szocialista törvényesség talaján álló büntetőjog szabályait hozzáigazította a rendszerváltás után létrehozott új demokratikus jogállami követelményekhez. A törvény indokolása kiemelte, hogy a büntető novella megalkotását a társadalmi-politikai változások, az Alkotmányban megjelent új intézmények, az Alkotmánybíróság döntése a halálbüntetés eltörléséről, a társadalom értékrendjének módosulásai, és számos új, büntetőjogi üldözést kívánó magatartásforma megjelenése tette szükségessé.²³³ Ugyan a kormány konzervatív politikájával ellentétben e novellát a jogirodalom inkább liberális szelleműnek tartja, jóllehet indokolása szerint „tovább közelít az igazságos, a tett súlyához igazodó büntetés elvéhez”. A novella összességét tekintve a büntetőjog, mint ultima ratio elvét

---

²³² Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Statisztikai és Elemző Osztálya által készített 2010-es Egységes Nyomozhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENYÜBS) adatai alapján, <http://crimestat.b-m.hu>

²³³ NAGY Ferenc: A magyar anyagi büntetőjog ... i.m. (2007) 437.

követte, kiemelve azt az általánosan elismert tételt, hogy a büntetőjogi beavatkozást ésszerű korlátok közé kell szorítani.

A szankciórendszert illetően célként jelent meg „a társadalmi átalakulás folytán létalapjukat veszített intézmények” - mint a javító-nevelő és a szigorított javító-nevelő munka – megszüntetése, és a szabadságvesztést reálisan helyettesíteni képes szankciók alkalmazási lehetőségének megteremtése. Ennek érdekében kialakította a közérdekű munka büntetési nem szabályait, szélesítette a szabadságvesztésen kívüli főbüntetések és a főbüntetés helyébe lépő mellékbüntetések alkalmazásának a lehetőségét. A büntetés kiszabására vonatkozó szabályokat a jogalkotó és a jogalkalmazó kompetenciái közötti megfelelő egyensúly kialakítására irányuló törekvés jellemezte. A bírósági döntésben a mérlegelés hatáskörének szélesítése és az egyéniesítésre nagyobb lehetőség biztosítása érdekében a szabadságvesztés generális minimuma egy napban került meghatározásra, illetve az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása esetén szintén az ítéletet meghozó bíróság kompetenciájává vált a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának meghatározása, amely tizenöt és huszonöt év közötti intervallumban adott módot az egyéniesítésre. Ezeken túl pedig megszüntette a büntetés enyhítésének törvényi kötöttségét, és a visszaesőkkel szemben is lehetőséget teremtett a szabadságvesztés felfüggesztésére.²³⁴

Az egyes bűncselekmények vonatkozásában a novellát egyszerre jellemezte a szigorítás és a kriminalizáció, valamint az enyhítés, illetve a dekriminalizáció tendenciája. Egyrészt e törvény rendelkezései kifejezésre juttatták, hogy az új társadalmi-politikai viszonyok között a személyi szabadság, az emberi méltóság és a becsület kiemelkedő értékek, és fokozott büntetőjogi oltalmat kívánt biztosítani a gyermekeknek. Így szigorúbb büntetést helyezett kilátásba a személyi szabadság és a nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények körében, valamint a kiskorúak sérelmére elkövetett tényállásoknál. Megalkotta az emberrablás, a jogosulatlan adatkezelés, különleges személyes adatokkal visszaélés tényállásait.

Az enyhítés és a dekriminalizáció tendenciájának körében az indokolás kiemelte, hogy a törvény „nem kívánja a büntetőjog eszközeivel üldözni azokat, akik többé-kevésbé

---

²³⁴ LIGETI Miklós: Büntető- és kriminálpolitika, illetve büntetőjog-alkotás Magyarországon 1993-2003 között II., *Ügyészek Lapja*, 2007/2. szám, 55.

maguk is áldozatok. Súlyos büntetéssel fenyegeti azokat a bűnelkövetőket, akik a prostitúció feltételeit biztosítják, abból hasznot húznak, de megszünteti magának az üzletszerű kéjelgésnek a büntethetőségét. Módot ad arra, hogy a kábítószer fogyasztók esetében mellőzzék a felelősségre vonást, ha a gyógyítás jobb eredményt ígér.”²³⁵

A kábítószerrel visszaélés büntetőjogi szabályozásában e törvény megteremtette az ún. kompromisszumos kriminálpolitika alkalmazásának törvényi szabályait. Ennek egyik irányaként a kínálati oldalra vonatkozó fokozott kriminalizációval, szigorítással reagált, míg a másik irányban, a keresleti oldalon megteremtette az elterelés lehetőségét. Egyebekben pedig folytatta a már korábban megkezdődött gazdasági rendszerváltás büntetőjogi védelmének átalakítását, amelynek érdekében kiiktatott olyan bűncselekményeket, amelyek a piacgazdaság gátját képezték, egyúttal az új gazdasági rendszert védelmező tényállásokat is bevezetett. A vagyon elleni bűncselekmények esetében a bűncselekményi értékhatárt ötezer forintra emelte fel.

A novelláris módosítást követően 1993-ban még egyszer módosításra került az akkori Btk. Az 1993. évi XLV. törvény bűncselekménnyé nyilvánította az önkényuralmi jelképek használatát, a szélsőséges eszméket magukénak valló államok, szervezetek, mozgalmak – a fasiszta és bolsevista önkényuralom - jelképeinek használatának megakadályozása érdekében.

Az 1994-es év legfontosabb jogszabályváltozása az 1994. évi IX. törvény volt, amelyet kisebb, novelláris módosításként is számon tartanak. Az általános részi szabályok közül a visszatartó erő fokozása érdekében szigorúbb feltételekhez kötötte az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés megszakítását, illetve a feltételes szabadságra bocsátás feltételeit.²³⁶ A növekvő szervezett bűnözés elleni lépésként a robbanóanyagok, robbantószeres, lőfegyverek és lőszeres jogellenes használata, az ezekkel történő illegális kereskedelemben fokozott veszélyessége miatt, a közbiztonság hatékonyabb büntetőjogi védelme érdekében külön bűncselekményként szankcionálta a fegyvercsempészet büntettét, a visszaélés robbanóanyaggal, robbantószerrel illetve a visszaélés lőfegyverrel, lőszerrel bűncselekményeket. Befejezte továbbá az 1992. évi

---

²³⁵ 1993. évi XVII. törvény indokolása

²³⁶ BLASKÓ Béla - PALLAGI Anikó: Az állami büntetőhatalom érvényesülésének tendenciái, különös tekintettel az új Btk. megalkotásának két évtizedes folyamatára, In: *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből* (szerk.: RUZSONYI Péter) Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014, 20.

XIII. törvénnyel megkezdett gazdasági bűncselekményi kör hozzáigazítását a piacgazdaság igényeihez, így az akkori Btk. XVII. fejezetét, a gazdasági bűncselekményeket átfogóan és teljes körűen módosította.

1.2.3. Az 1993-as kriminálpolitikai koncepció

A jogállami büntetőjog vezérlőelveinek kialakítása, a büntetőjogi paradigmaváltás, és a rendszerváltozással egyidejűleg szerkezetében átalakuló és számarányában növekedő bűnözés a büntető jogtudományt is cselekvésre indította. 1993-ban az Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet (OKKRI)²³⁷ „Kriminálpolitikai koncepció” elnevezéssel vitaanyagot dolgozott ki, hogy a megváltozott, veszélyesebbé vált bűnözés ellenőrzés alatt tartása és az ellen való küzdelem érdekében egy jól átgondolt kriminálpolitika kerüljön kialakításra, amely „pontosan kijelöli az állami szervek feladatait és tevékenységének fő irányait, és a társadalomtól elvárt közreműködés részleteit”²³⁸. A koncepció egyrészt a kriminálpolitika fogalmát, részeit, alapmodelljeit és alkotmányos alapelveit áttekintve fogalmazta meg a hazai kriminálpolitikával és a kriminálpolitikai egyes részekre vonatkozó következtetéseit és ajánlásait, egyben rövid- és hosszútávú cselekvési tervet is adva mind a tágabb értelemben vett büntető jogalkotásra, mind a büntető igazságszolgáltatásra és büntetés-végrehajtásra vonatkozóan, és e stratégiában már megjelenítette a bűnmegelőzési politika kialakításának és realizálásának sürgető feladatát.

A büntető anyagi jogalkotás vonatkozásában a koncepció a büntetőjog neoklasszikus felfogását fogadta el. Indokolása szerint: „A jogállamiság eszméjének az emberi jogokat tiszteletben tartó büntetőjog felel meg leginkább azzal, hogy kizárólag tetтарыos – a cselekmény társadalomra veszélyességével és az elkövető bűnösségével arányos – büntetést alkalmaz. A jogegyenlőség a büntetőjogi tilalmak és büntetések, valamint a büntetés kiszabásánál irányadó törvényi keretek, feltételek vonatkozásában egyaránt érvényesül.”²³⁹ A bemutatott kriminálpolitikai alapmodellek²⁴⁰ közül egy „vegyes” rendszer kialakítását célozta meg, amelynek alapeleme a korlátozó-beavatkozó rendszer.

²³⁷ 1999 óta OKRI

²³⁸ PUSZTAI László: Egy vitaanyag előszava, In: *Az Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet kriminálpolitikai koncepciója*, Ügyészségi Értesítő XXIX. évf. 1993/3. szám, 1.

²³⁹ OKKRI Kriminálpolitikai koncepció, Ügyészségi Értesítő XXIX. évf. 1993/3. szám 9.

²⁴⁰ Lásd jelen dolgozat I. részének 3.3. pontját

Ehhez a segítő-támogató alternatíva kisegítő elvként társul, így csökkentve mindkét rendszer hátrányait, illetve növeli azok előnyeit.

A büntető jogalkotással kapcsolatban konkrét feladatként fogalmazta meg az egyéni, a közösségi és az államérdekek szétválasztását, amelyben a személyi értékek prioritását hangsúlyozta a közösségi értékekkel szemben. A szankciórendszerrel kapcsolatban kiemelte, hogy radikálisan szakítani kell a börtöncentrikus szemlélettel, és e területen a segítő-támogató alternatíva követése a kívánatos, amely célkitűzést a lakosságnak a bűnözéssel, a bűnözővel és a büntetéssel kapcsolatos beállítódásai megváltoztatásával is ki kell egészíteni. E téren konkrét javaslatokat is tett a szabadságvesztés büntetési nem szurrogátumainak kialakításával, mint pl. a félelzáras, amely csupán az elítélt éjszakai intézeti tartózkodását jelentené, a szabadságvesztés végrehajtása alatt az elítéltnak munka céljából történő elengedése, a hétvégi elzárás, a háziőrizet és a büntetés-végrehajtási intézeten kívüli intézetben történő speciális kezelés lehetősége.²⁴¹

A koncepció kiemelte továbbá, hogy az európai fejlődési tendenciákkal összhangban meg kell teremteni a lehetőségét a tettes-áldozat kiegyezésére és a kárjövátételre, illetve sürgette a vagyon elleni ún. bagatell-bűncselekmények dekriminalizálását. Ugyanakkor a társadalomra kiemelten veszélyes szervezett bűnözés elleni állami fellépést megalapozó, illetve a környezetvédelem hatékony büntetőjogi védelmét biztosító büntetőjogi szabályozás követelményét is megfogalmazta.

1.3. Az 1994-1998. közötti időszak

A 1994. májusi választásokat követően új összetételű – szocialista-liberális - kormány került hazánk élére (Horn-kormány). A kormányprogramot - „A Magyar Köztársaság Kormányának programja 1994-1998” - 1994. július 15-én fogadta el a parlament. Horn Gyula a kormányprogram előterjesztése során kiemelte a rendszerváltástól kezdődően megromló közbiztonság problémáját, amellyel a kabinet kiemelten kívánt foglalkozni.

---

²⁴¹ OKKRI Kriminálpolitikai koncepció, 10.

1.3.1. A Kormány programja és kriminálpolitikai célkitűzései

Programjában a kormány kötelezettséget vállalt a közbiztonság erősítése érdekében a bűnözéssel szembeni határozott fellépésre, amelyben nemcsak a bűnözés hatékonyabb felderítését, hanem átfogó bűnmegelőzési program kidolgozását és végrehajtását is előirányozta. A bűnmegelőzés területén nagy figyelmet kívánt fordítani a fiatalkorúak és a társadalom peremére sodródott csoportok bűnelkövetésének megelőzésére és a szervezett bűnözés terjedésének megakadályozására.²⁴² A bűnözés elleni harcot nem csupán a bűnüldöző hatóságok dolgának, hanem komplex állami feladatnak tekintette, amelybe az állami szerveken kívül az önkormányzatokat, a társadalmi szervezeteket, sőt, az egyházakat és a polgárok önszerveződő csoportjait is be kívánta vonni. Büntetőpolitikájában különösen nagy hangsúlyt kívánt fektetni a gazdasági bűncselekmények, valamint a korrupciós esetek visszaszorítására. Szükségesnek tartotta továbbá az erőszakos és a fegyveresen elkövetett bűncselekményekkel szembeni fellépés jelentős szigorítását is. Javaslatot tett a büntető törvénykönyv és a büntetőeljárás törvény átfogó reformjára is, a Btk. szempontjából különösen a szankciórendszer kiszélesítését, alternatív szankciókkal való kibővítését irányozta elő.²⁴³

A fenti kriminál- és büntetőpolitikai célok kitűzése ellenére hazánk bűnügyi helyzete ebben az időszakban tovább romlott. A rendszerváltás időszakában 1991-re már a 440 ezerre „dagadt” ismertté vált bűncselekményszám tovább növekedett, sőt, a ciklus végére, 1998-ra elérte a 600 ezres szintet. Nem véletlen tehát, hogy a büntető jogalkotásban a szocialista-liberális kormánynak a politikai beállítódásával ellentétes, inkohereus lépéseket kellett megfogalmaznia. A kábítószerbűnözés és a szervezett bűnözés egyre nagyobb mértéket öltött, elszaporodtak hazánkban a robbantással, utcai lövöldözéssel járó, a közbiztonságot erőteljesen veszélyeztető bűncselekmények. 1997-ben a Kormány határozatában az ország közbiztonságának megszilárdítása érdekében a rendőrség hároméves középtávú fejlesztési programjában a szervezett, a kábítószer, a gazdasági bűnözés, a polgárok élet- és vagyonbiztonságát súlyosan veszélyeztető, illetve sértő bűncselekmények, valamint a gépjárműlopások gyors és hatékony felderítését irányozta elő. [1053/1997. (V. 28.) Korm. határozat] 1998-ban pedig – a

²⁴² Horn Gyula parlamenti beszéde 1994. július 14-én, <http://www.parlament.hu/naplo35/004/0040006.htm> (2014. március 30)

²⁴³ „A Magyar Köztársaság Kormányának programja 1994-1998”

kormányzati ciklus végén – a hazai kábítószerhelyzet alakulására, a Kábítószerügyi Tárcaközi Bizottság működésének tapasztalataira, továbbá az Országgyűlés 125/1997. (XII. 18.) OGY határozatában foglaltakra figyelemmel Kábítószerügyi Koordinációs Bizottságot hozott létre, amelynek feladat volt többek között a kábítószer-ellenes nemzeti stratégia kialakítása. [1039/1998. (III. 31.) Korm. határozat]

E kormányzati ciklusban a büntetőpolitikára nemcsak a bűncselekményszám tetőzése, a közrend, közbiztonság elleni bűncselekmények arányának növekedése miatti szigorítás volt jellemző, hanem az Európai Unióhoz való csatlakozási feltételek teljesítése érdekében megkezdődött a jogrendszer, benne a büntetőjogi szabályozás közelítése az uniós normákhoz.

A büntető jogirodalomban Irk Ferenc által „jogalkotási düh”²⁴⁴ néven elhíresült Btk. módosítási hullám ebben az időszakban tovább gyorsult, amelyet tovább rontott még a fentiekben ismertetett okokon kívül a kazuisztikus büntető jogalkotás is. E kormányzati periódusban 1996-ban öt alkalommal, 1997-ben pedig négy alkalommal módosították a Btk.-t, és az 1998-as módosítások közül kettő is még ebben az időszakban került megalkotásra. „A büntetőtörvénynek ilyen nagyarányú és folyamatos változtatgatásai már a jogbiztonság csorbításának veszélyét hordozzák magukban, jóllehet az alkotmány mellett, illetve után a Btk.-nak kellene a legstabilabb jogterületnek lennie. E folyamat kedvezőtlen hatásai mindenekelőtt a joggyakorlatot és a jogi képzést érintik. Senki által sem kívánatos szituáció az, amikor a jogalkalmazók legalább három Btk.-val járnak tárgyalni és nem tudják megállapítani az adott ügyben alkalmazandó jogot [...]”²⁴⁵ hívta fel a figyelmet erre a káros jelenségre több ízben is Nagy Ferenc.

Ebben az időszakban megemlíthető (a konkrét büntető anyagi jogi tárgyú törvényeken túl) a büntetőeljárás törvény újrakodifikálása az 1998. évi XIX. törvényben. Tekintettel azonban az új törvény hatálybaléptetésének többszöri elodázásával és hatálybalépése előtti többszöri nagyarányú módosítására, tulajdonképpen nem is e kormányzati ciklus jogalkotásához számítható.

²⁴⁴ IRK Ferenc: Súlypontok a kriminálpolitikában, In: *Kriminológiai Közlemények* 52. sz., Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet, Budapest, 1995, 131.

²⁴⁵ NAGY Ferenc: A magyar anyagi büntetőjog ... i.m. (2007) 438.

A kriminálpolitika más területét érintően fontos lépésnek számított a 1040/1995. (V. 17.) Kormány határozat, amely az Országos Bűnmegelőzési Tanács létrehozásáról rendelkezett, a kormányprogramban megfogalmazott célkitűzések szerint. Ezzel egy hosszú távú, komplex bűnmegelőzési stratégia kialakítását irányozta elő, amely figyelemmel van a bűnmegelőzés szociális, gazdasági, igazgatási, valamint a rendőrség bűnmegelőzési feladataira, és a települési önkormányzatokkal való együttműködésre. Az Országos Bűnmegelőzési Tanács (OBmT) döntés-előkészítő, érdekegyeztető, javaslattevő szerveként került létrehozásra, amely „állásfoglalásaival, javaslataival segíti a Kormány bűnözés visszaszorítása érdekében végzett tevékenységét, felhívja a figyelmet a bűnözés okaira, és ajánlásokat dolgoz ki a deviancia terjedésének megakadályozására, a hazai bűnmegelőzés stratégiai elveire, továbbá közreműködik a Kormány átfogó bűnmegelőzési programjának kidolgozásában.”²⁴⁶

1.3.2. Az 1997. évi LXXIII. törvény és más büntetőjogi tárgyú törvények

E kormányzati ciklusban tehát felgyorsult a büntető jogszabályok módosítása. A ciklus elején 1995-ben és 1996-ban két olyan módosítás is született, amely hazánk nemzetközi jogi kötelezettségéből fakadt. Az 1995. évi XLI. törvény az 1991-ben kihirdetett, a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény és a magyar jogrendszer összhangját megteremtésére törekedett. Az egyezményben elfogadott elvek szerint rögzítette, hogy a fiatalokúakkal szemben alkalmazott intézkedések és büntetések közül előnyben kell részesíteni azokat, amelyek nem eredményeznek szabadságelvonást. Ezen túlmenően pedig a családi állás megváltoztatása, a kiskorúak sérelmére elkövetett emberkereskedelem és a kiskorúakkal végeztetett kényszermunka szigorúbb elbírálását tette lehetővé.²⁴⁷

A másik nemzetközi kötelezettségből eredő törvénymódosítás a köztársasági elnök javaslatára következett be, tekintettel a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 2. Cikkére és az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló Európai Emberi Jogi Egyezmény 14. Cikkére. Ezek egyaránt kimondják, hogy e nemzetközi szerződésekben meghatározott jogokat minden

²⁴⁶ 1040/1995. (V. 17.) Kormány határozat 5. pont

²⁴⁷ BLASKÓ Béla - PALLAGI Anikó: Az állami büntetőhatalom érvényesülésének tendenciái, különös tekintettel az új Btk. megalkotásának két évtizedes folyamatára, In: *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből* (szerk.: RUZSONYI Péter) Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014, 21.

megkülönböztetés nélkül kell biztosítani. Hazánk a fentiekben megjelölt egyezményekhez, és ezeken túl több olyan nemzetközi egyezményhez is csatlakozott, amely kifejezetten a nemzeti, népi, faji, vallási csoportok elleni erőszakos cselekményeket, az ilyen csoportok elleni izgatást, gyűlöletkeltést és a csoportok tagjainak mindennemű megkülönböztetését tiltja. Ezek a nemzetközi egyezmények a büntetőjog igénybevételét is kötelezővé teszik az államok részére a nemzeti, népi, faji, vallási csoportok elleni cselekmények elkövetésekor. Ilyen a népirtás büntettének megelőzése és megbüntetése tárgyában 1948. december 9. napján kelt Genocídium Egyezmény, a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről New Yorkban, 1965. december 21-én elfogadott Antidiszkriminációs Egyezmény, valamint az apartheid bűncselekmények leküzdéséről és megbüntetéséről szóló, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Szervezete Közgyűlésén, 1973. november 30-án elfogadott Apartheid-elleni Egyezmény. Az 1996. évi XVII. törvényben megtörtént a Btk. XI. Fejezetében meghatározott Emberiség elleni bűncselekmények teljeskörű átvizsgálása és módosítása, a nemzetközi egyezményeknek megfelelő tartalmú kialakítása, különös tekintettel a népirtás és apartheid bűncselekményre, valamint új bűncselekményként került bevezetésre a Btk.-ba a nemzeti, népi, faji vagy vallási csoport tagja elleni erőszak büntette. A törvény a Btk. 269. §-ában megfogalmazott közösség elleni izgatás büntettét is módosította, amelynek során büntetni rendelte a gyűlölet vagy riadalom keltésére alkalmas egyéb cselekmény elkövetését is, azonban ez utóbbi rendelkezést a 12/1999. (V. 21.) AB határozat megsemmisítette.²⁴⁸

E kormányciklusban született a kisebb büntető törvényeken kívül egy nagyobb, összességében hatvannál is több változást eredményező büntetőtörvény, az 1997. évi LXXIII. törvény, amely elsősorban a szankciórendszer felülvizsgálatát tűzte ki célul. Indokolása szerint egyrészt azért volt szükséges a revízió, mert az 1993-as novella óta bekövetkezett többszöri módosítások, aránytalanságokat keletkeztettek a módosításokkal nem érintett bűncselekmények büntetési tételeihez képest. Másrészt a Btk. szankciórendszerével kapcsolatban továbbra is a differenciáltabb büntetés kiszabási gyakorlat törvényi feltételeinek megteremtését kívánta megoldani: „Erre pedig azért van szükség, mert *a)* Magyarországon még a közép-kelet európai országokkal összevetve is igen magas a szabadságvesztésüket töltők aránya. Feltételezhető, hogy a

²⁴⁸ Részletesen lásd V. rész 3. fejezete

szabadságelvonással nem járó szankciók törvényi szabályainak jobbításával emelkedhetne azoknak a száma, akikkel szemben szabadságelvonással nem járó szankciók hatásosan alkalmazhatók lennének. *b)* Ugyanakkor megfigyelhető, hogy egyes súlyos bűncselekményeknél esetenként indokolatlanul enyhe a büntetékiszabási gyakorlat, ezért a törvény másik célja, hogy gondoskodjék arról: ilyen ítéletek ne szülessenek.²⁴⁹ Jól érzékelhető azonban e törvény indoklásában is feszülő ellentmondás, amely szerint egyrészt a börtönnépesség túlságosan magas arányára tekintettel a szabadságelvonással nem járó szankciók gyakoribb alkalmazását sürgeti, ugyanakkor az ún. indokolatlanul enyhe büntetékiszabási gyakorlat módosítására törekszik. Itt Domokos Andrea 15 évvel későbbi munkájában írtakra utalok, amely szerint már ekkor körvonalazódtak az ún. „kettős nyomtávú” büntetőpolitika elemei. Ő erről azt írja: „Politikai szinten frappáns meghatározás a „kettős nyomtávú” büntetőpolitika, azonban szakmailag egy kicsit leegyszerűsített, mint minden politikai jelszó. Ugyanis egy társadalomban nem csak bagatell-bűncselekmények és nagyon súlyos, a társadalomra kiemelkedő veszélyt jelentő bűncselekmények vannak, amelyekre reagálni kell, hanem a két szélső sáv között elhelyezkednek más bűncselekmények is.”²⁵⁰

A szervezett bűnözés elleni harc keretén belül e módosító törvény hozta létre a bűnszervezet fogalmát, amelyben a bűnszervezet tartalmi ismérveinek három elemét - a bűnelkövetés folyamatosságát, a szervezet strukturáltságát, a profitszerzést - emelte ki. Ezzel összefüggésben pedig bűncselekménnyé nyilvánította - meghatározott bűncselekmények tekintetében - a bűnszervezet létrehozását, irányítását, és az ilyen szervezetben betöltött tagságot is.

A Különös Rész vonatkozásában a törvény legfontosabb rendelkezése, hogy bevezette egyrészt a tiltott pornográf felvételek készítésének tényállását, amely az 1991. évi LXIV. törvénnyel kihirdetett, a gyermek jogairól szóló Egyezményrel összhangban önálló bűncselekményként rendelte büntetni a kiskorú személyről pornográf képfelvételek készítését, forgalmazását, és az azzal történő kereskedelmet. Másrészt az erőszakos nemi erkölcs elleni bűncselekményeknél szigorúbb rendelkezést vezetett be,

²⁴⁹ Az 1997. évi LXXIII. törvény indokolása

²⁵⁰ DOMOKOS Andrea: *A büntetőpolitika változásai Magyarországon*, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2008, 108.

ha a sértett tizenkettedik életévét nem töltötte be, illetve az erőszakos nemi bűncselekményeket büntetni rendelte mind a házassági életközösségen kívül, mind azon belül. Az indokolás ezzel kapcsolatban kimondta: „A házastársak a házasságkötéssel nem mondanak le teljesen szexuális önrendelkezési jogukról, a házasságkötés ténye nem jogosítja fel egyik felet sem arra, hogy a szexuális érintkezést a másik fél akarata ellenére, a házastársnak lelki és sokszor fizikai gyötrelmet előidéző módon gyakorolja. Az, hogy ez a cselekmény csak magánindítványra üldözendő, biztosítja azt, hogy a hatóság a házastársak intim szférájába csak akkor avatkozik be, ha ez a kapcsolat az egyik fél számára elfogadhatatlan.”²⁵¹

E kormányzati ciklusban bekövetkezett törvénymódosítások alapján megállapítható, hogy a büntetőjogban a szigorítás tendenciája erősödött. Dekriminalizációs rendelkezésekkel nem, azonban kriminalizációval a legtöbb törvényben találkozunk. A törvénymódosítások sorában külön figyelmet érdemel azonban az 1998. XXII. törvény, amely új tényállásokat alkotott, azonban ez a kriminalizáció a büntetőjogban már régóta felfedezett joghézagokat pótolta. Nevezetesen az orvostudományi kutatással, az emberi reprodukcióra irányuló kutatásokat, illetve a szerv- és szövetátültetéssel kapcsolatosan elkövethető bűncselekmények tényállásait iktatta be a Btk. XII. Fejezetének új II. Címeként, továbbá a rendszerváltás óta rendkívüli mértékben megnövekedett gépjármű lopások elleni hatékonyabb fellépés érdekében – tekintettel arra, hogy a gépjárművek rendszámának, motor- és alvázszámának eltávolítása, meghamisítása nem volt büntetendő – megalkotásra került az egyedi azonosító jel fogalma és az egyedi azonosító jel meghamisítása elnevezésű bűncselekmény.

1.3.3. Az 1998-as Kriminálpolitikai és rendvédelmi koncepció

Még e kormányzati ciklus végén fogadta el a Kormány a közbiztonság javítása, a bűnözés visszaszorítása és az ország belső rendjének erősítése érdekében teendő intézkedésekről szóló 1027/1998. (III. 13.) Kormány határozatot. Ebben többek között arról rendelkezett, hogy el kell készíteni a hazánk középtávú rendvédelmi és kriminálpolitikai koncepcióját, amelyben tevékenységi irányok és szakmapolitikai súlypontok kerülnek meghatározásra, amelyek középtávon szükségesek az

²⁵¹ 1997. évi LXXIII. törvény indokolása

igazságszolgáltatás és a bűnüldözés szervei eredményesebben fellépéséhez a bűnözés terjedésével szemben.

Az OKKRI szerzői kollektívája két programot is kidolgozott. Először a kriminálpolitika vonatkozásában az Országos Bűnmegelőzési Tanács felkérésére 1997-ben elkészítette az Országos Bűnmegelőzési Programot, majd 1998-ban ennek a szerves folytatását jelentő Magyar kriminálpolitikai és rendvédelmi koncepciót²⁵². A szűkebb értelemben vett büntetőpolitikai programmal ez utóbbi foglalkozott, amely a bűnözés helyzetének elemzését, a büntetőjog alapelveinek változását, a bűnmegelőzés és a kriminálpolitika kapcsolatát, a külföldi kriminálpolitikai modelleket és EU-s állásfoglalásokat foglalta össze.

A koncepció a büntető jogalkotással kapcsolatban elsősorban a rendszerváltástól a koncepció kidolgozásáig terjedő időszak meghatározó körülményeit vizsgálta, amelynek során megállapította, hogy 1991-ig megtörtént a jogállami felfogással ellentétben állónak látszó intézmények megszüntetése és az átalakuló (átmeneti) társadalmi és gazdasági életnek megfelelő büntetőjogi normák kialakítása, amely azonban folyamatos karbantartást igényel. Kiemelt elvárásként fogalmazta meg a büntető jogalkotás vonatkozásában az alkotmányos büntetőjog igényének való megfelelést, azaz annak figyelembevételét, hogy a büntetőjog valóban ultima ratio legyen és szabályai eleget tegyenek az alkotmányos, jogállami elvárásoknak. Megállapította, hogy a rendszerváltást követően hazánk nemzetközi szerepvállalására tekintettel megjelent a nemzetközi egyezményekben megfogalmazott jogállami követelményeket érvényesítő büntető jogrendszer kialakításának igénye, amely a nemzetközi instrumentumok folyamatos követését, a magyar joganyag közel egyidejű megfeleltetését jelenti, valamint az euro-atlanti csatlakozás (integráció) szempontjából megfelelő büntető jogalkotás követelményét. Ezzel kapcsolatban a koncepció megállapította, hogy „a nemzetközi szervezett bűnözéssel – kábítószerrel visszaélés, pénzmosás, stb. – a gazdasági bűnözéssel és a bűnözés más súlyos formáival kapcsolatos magyar törvények euro-konformak, nem vagyunk jogközelítési kényszerhelyzetben, azonban a meglévő rendelkezések további finomítása indokolt.”²⁵³

---

²⁵² FINSZTER Géza – HAJAS Gábor – IRK Ferenc – KERESZSI Klára – KISS Anna - MÁRKI Zoltán: Magyar kriminálpolitikai és rendvédelmi koncepció (szerk. IRK Ferenc), In: *Kriminológiai Közlemények* 57. szám, 1999.

²⁵³ Magyar kriminálpolitikai és rendvédelmi koncepció 29-30.

A koncepció leszögezte, hogy 1994-től kezdve a büntető jogalkotás mögé nem állt össze kriminálpolitikai elgondolás, a módosítások lényegében folyamatosan külső igények után, és nem saját felismerésből adódóan történtek. „Kriminálpolitikai elgondolás hiányában a büntető jogalkotás alapkérdésévé a tárcaigények kielégítése vált, ami azt jelentette, hogy évente legalább egyszer módosultak a szabályok, és a módosításcsomagokon belül nehezen lehet megállapítani, hogy az egyes rendelkezések miért, illetve mások miért nem szerepelnek.”²⁵⁴

1994-98 közötti időszakot értékelve megállapításra került, hogy a büntető jogalkotás és a büntetéskiszabási gyakorlat viszonya sem állt összhangban egymással, ez pedig a jogalkotást a szigorítás irányába terelte. Tényként szögezte le az anyag, hogy a büntetéskiszabási gyakorlat általában nem a törvényben megállapított büntetési tételek középértékét vette alapul, így a kiszabható felső határ nagyon ritkán került kiszabásra. „Ez arra enged következtetni, hogy a Különös Részi (egyres) büntetési tételkeretek emelése önmagában nem elégséges a változtatásra (a büntetés kiszabási gyakorlat súlyosítására). A büntetéskiszabási gyakorlat ilyen alakulása mellett a bűnözési helyzet rosszabbodása együttesen azt eredményezte, hogy a büntetőjog el kezdett távolodni a társadalom érzületétől, és ez a kíméletlen büntetőjog kívánása felé terelte a közhangulatot (ezt nemcsak a halálbüntetés visszaállításának, hanem a differenciálatlan büntetési tételelemelések felvetése is jelzi).²⁵⁵

Álláspontom szerint fontos megállapítása e koncepciónak, hogy valódi változást csak valódi kriminálpolitikai elképzelés alapján lehet elérni, amelyben az új kriminálpolitikai megközelítés a jogalkalmazói (bírói) individualizáció megszorítását, emellett a különös részi tényállások büntetési tételkereteinek, minősítő körülményeinek átvizsgálásával a szankciórendszer szigorúbbá, szikárabbá, feszesebbé tételét irányozta elő.²⁵⁶

Összegzésként a büntető jogalkotásban érvényesítendő szempontokat a koncepció az alábbiakban foglalta össze:

- A szigorúbb büntetéskiszabás érdekében a bírói individualizáció szűkítése;

---

²⁵⁴ Magyar kriminálpolitikai és rendvédelmi koncepció 31.

²⁵⁵ Uo. 32.

²⁵⁶ Uo. 33-34.

- A jogalkotónak a büntetési tételkeret felső határához fűződő akarata érvényesülésének biztosítása;
- A generális maximum és a Különös Részi tételkeretek fajtáinak megtartása;
- A Különös Részi tényállások esetében szigorú fellépés az olyan cselekményekre nézve, amelyek szervezett elkövetése a leginkább sérti vagy veszélyezteti a társadalomnak a személyek szabad önrendelkezési jogához, a vagyonbiztonsághoz, az egészséges élethez, a gazdasági és pénzügyi élet biztonságához fűződő bűnös befolyásolástól mentességéhez fűződő érdekét. (Pl. emberkereskedelem, emberrablás, fegyverkereskedelem, korrupció)²⁵⁷

Ez utóbbira vonatkoztatva kiemelte azonban, hogy e cselekmények összбүнözésen belüli aránya (eddig és vélhetően) továbbra is elenyésző részt képeznek, tehát nem lehet az egész büntetőjogot e cselekmények miatt alapvetően kíméletlenné tenni. Mindez azt jelenti, hogy szikár, szigorú, precíz, alkalmazható és szelektíven megtorló jellegű büntetőjogra van szükség.²⁵⁸

1.4. Az 1998-2002. közötti időszak

Az 1998. májusi választásokat követően Göncz Árpád köztársasági elnök Orbán Viktort, a Fidesz elnökét bízta meg kormányalakítással. A koalíciós tárgyalások lezárásakor 1998. június 24-én a Fidesz és az FKGP, valamint a Fidesz és az MDF külön kötött megállapodást a koalíciós kormányzásról és együttműködésről (első Orbán-kormány). 1998. július 6-án a parlament elfogadta a miniszterelnök személyét és kormányprogramját („Az új évezred küszöbén – kormányprogram a polgári Magyarorszáért”).

1.4.1. A Kormány programja és kriminálpolitikai célkitűzései

A kormányprogram több vonatkozásban is szólt a kriminál- illetve büntetőpolitikai célkitűzésekről. A kriminálpolitika egészére vonatkozóan önálló fejezetet kapott a bűnmegelőzés, így rámutatva arra, hogy a Kormány kiemelt figyelmet kíván fordítani erre a területre, amelyben az önkormányzatok által a bűnmegelőzés szempontjából alkalmasnak tekintett polgári önszerveződéseknek tulajdonított jelentőséget. Külön is

²⁵⁷ Magyar kriminálpolitikai és rendvédelmi koncepció 113.

²⁵⁸ Uo. 113-114.

kiemelt feladatnak tekintette a kábítószer terjedése és fogyasztása elleni küzdelmet, amelyről szólva hangsúlyozta „a drogfogyasztás mára olyan összetett problémakörre terebélyesedett, hogy visszaszorítása, a megelőző tevékenységek, a kábítószerfüggő élethelyzetbe kerültek rehabilitációja és egészségesebb élethez való visszavezetésük feladatai csak a magyar társadalom jövőjéért felelősséget vállaló erők összefogásával oldhatóak meg. [...] A Kormány kábítószer-ellenes politikája a veszélyekről való tájékoztatásra, a megelőzésre, a rehabilitációra, a kábítószer-fogyasztás elkerülésében a társadalmi cselekvőképesség erősítésére teszi a hangsúlyt.”²⁵⁹ A kábítószer elleni küzdelem büntetőpolitikai vonatkozásában pedig kinyilvánította, hogy a Kormány a kábítószeres elleni küzdelemben kezdeményező szerepet kíván betölteni. „Kiemelt feladatának tartja, hogy megerősítse az illegális kábítószer-kereskedelem visszaszorításában fő felelősséget viselő rend- és piacvédelmi szervek munkáját. A Kormány olyan büntetőjogi rendelkezések szigorítását tervezi, amely lehetővé teszi, hogy a kábítószer-kereskedők tettük súlyával és társadalmi veszélyével azonos mértékű, másokat e tevékenységtől elrettentő büntetést kapjanak.”²⁶⁰

A konzervatív kormányprogram, általános politikájának megfelelően mind a kábítószer-kereskedelem vonatkozásában, mind pedig általános büntetőpolitikai célként az egyes büntető jogszabályok szigorítását tűzte ki. A „Polgárokat szolgáló állam című fejezetében” (az abban az időszakban megnövekedett robbantásos bűncselekményekre is tekintettel) leszögezte, hogy a brutális gyilkosságok, robbantások, rablások mindennapi részévé váltak a társadalom életének. „A velünk élő félelem olyan mételty, amely képes belülről felemészteni a társadalom életerejét, a közösségek és az emberek közötti bizalmat. Ilyen körülmények között lehetetlen polgárhoz méltó életet élni. Az egyre jobban terjedő erőszakos, fegyveres bűnelkövetések ellen indokolt bevetnünk a szigorú büntetések elrettentő erejét. A kormány célja a mindennapok biztonságának megteremtése és szavatolása, a közbizalom helyreállítása.”²⁶¹ A program elsőrendű feladatának tekintette a közrend és a közbiztonság erősítését, illetve a „következetes és szigorú ítélkezési gyakorlat kialakulása érdekében” a Büntető Törvénykönyv szigorításának lehetőségeit kívánta felülvizsgálni az alábbi tárgykörökben: a rendőrök által elkövetett korrupciós bűncselekmények, a gyermekek és a kiskorúak ellen

²⁵⁹ „Az új évezred küszöbén – kormányprogram a polgári Magyarorszáért” Kormányprogram <http://www.parlament.hu/irom36/0021/0021.htm> (2014. március 30)

²⁶⁰ „Az új évezred küszöbén – kormányprogram a polgári Magyarorszáért”

²⁶¹ „Az új évezred küszöbén – kormányprogram a polgári Magyarorszáért”

elkövetett bűncselekmények, a kábítószer-kereskedelem, az illegális fegyvertartás és a gépjárműlopás. Kiemelte, hogy az életfogytiglani büntetést valóban életfogytiglanivá kell tenni. A büntető igazságszolgáltatási politikával kapcsolatban az igazságszolgáltatás gyorsítását és hatékonyságának növelését is célul tűzte ki.

A kormányprogram tehát egyértelműen a konzervatív kormányzással koherens, repressziót fokozó kriminálpolitikai célkitűzéseket fogalmazott meg, illetve e célokat – a büntetőpolitikában - 1998. és 2002. között meg is valósította. A ciklus kezdetén tetőzött a bűnözés hazánkban, 1998-ban 600 ezres szintet ért el az ismerté vált bűncselekmények száma, így a társadalom részéről nem volt kétséges az ítélkezési gyakorlat szigorításának és a büntetések megtorló jellegét hangsúlyozó célok megfogalmazásának kedvező fogadtatása. Dávid Ibolya, az 1998-2002 közötti kormányzati ciklus igazságügy-minisztere a kormányzat büntetőpolitikájával kapcsolatban így fogalmazott: „A büntetőpolitikai döntésekben is kifejezésre kellett juttatni, hogy nem csupán kontrollálni akarjuk a bűnözést, de konfrontálódunk is vele. [...] Az államnak mind morálisan, mind pedig a törvényesség fenntartása szempontjából feladata az, hogy mindenki számára világossá tegye: az állam a tisztességes emberek, a sértettek és az áldozatok pártján áll.”²⁶²

A Kormány már 1998-ban megkezdte a szervezett bűnözés elleni küzdelem jogi alapjainak megteremtése érdekében történő munkát, így a 1097/1998. (VII. 24.) Kormány határozatban a szervezett bűnözés elleni jogalkotási feladatainak meghatározása során kiemelte, hogy a szervezett bűnözéssel összefüggésbe hozható bűncselekmények elkövetőinek szigorúbb felelősségre vonása érdekében a Kormány szükségesnek tartja a büntető jogszabályok egyes rendelkezéseinek felülvizsgálatát²⁶³. Ennek során többek között a vizsgálat körébe vonta:

- az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetéssel fenyegetett bűncselekményi kör szélesítését,
- az életfogytig tartó szabadságvesztésre elítélt feltételes szabadságra bocsátásából történő kizárásának feltételeinek kialakítását,
- a bűnszervezet fogalmának és a bűnszervezet létrehozása tényállása pontosítását,

²⁶² Belügyi Szemle, 2003/11-12. szám, Interjú: "...a társadalmi rendezetlenség mindig és mindenhol a bűnözés növekedéséhez vezet..." Dávid Ibolya válaszolt kérdéseinkre, 13.

²⁶³ A szervezett bűnözés elleni jogalkotási feladatokról szóló kormányhatározat közvetlen előzménye, és egyben katalizátora is volt az 1998. július 2-án elkövetett Aranykéz utcai robbantásos merénylet.

- a szervezett bűnözéssel összefüggésbe hozható bűncselekmények büntetési tételei emelésének lehetőségét,
- az ilyen bűncselekmények tekintetében sajátos büntetőeljárási szabályok alkalmazását,
- a szervezett bűnözéssel összefüggésben elkövetett bűncselekmények tekintetében a feljelentési kötelezettség szélesítésének lehetőségét.²⁶⁴

Az Országgyűlés a szervezett bűnözés elleni küzdelem eredményességének növelése érdekében a 2000. évi CXXVI. törvényben létrehozta a Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központot, mint a Kormány alárendeltségében működő, és a szervezett bűnözéssel összefüggő bűncselekmények felderítésében törvény alapján közreműködő szervek tevékenységét támogató, koordináló, önálló központi hivatalt.

E kormányzati ciklusban került elfogadásra az Országgyűlés által a „Nemzeti stratégia a kábítószer-probléma visszaszorítására” elnevezésű stratégiai program.[96/2000. (XII. 11.) OGY határozat] Továbbá a Kormány 2001-ben megkezdte a korrupcióval szembeni kormányzati stratégia kidolgozását, amelyben – figyelembe véve a nemzetközi kötelezettségvállalásokat, így különösen az Egyesült Nemzetek Szervezetének, az Európa Tanácsnak és az Európai Uniónak a korrupció visszaszorításáról szóló dokumentumaiban megfogalmazott elveket és ajánlásokat - határozott intézkedéseket kívánt tenni a gazdasági és társadalmi élet korrupcióval szembeni védelme, illetve a korrupciós jelenségek minél hatékonyabb büntetőjogi eszközökkel történő üldözése érdekében.

Hazánk uniós csatlakozásával kapcsolatban is ezekre az évekre tehető a legnagyobb jogharmonizációs munka. Ezek közül kiemelhető a 2001. évi CIV. törvény, amely a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről szól, tekintettel arra, hogy Magyarországnak nemzetközi szerződésekből fakadó kötelezettsége és a jogharmonizációs programból fakadó feladata volt a jogi személyek büntetőjogi szankcionálhatóságának bevezetése.²⁶⁵ Az elfogadott törvény a magyar jog elveivel összhangban álló olyan megoldást hozott létre, amely szerint a jogi személynek önálló büntető anyagi jogi jogalanyisága nem került megteremtésre. A jogi személy sajátos

²⁶⁴ 1097/1998. (VII. 24.) Korm. határozat

²⁶⁵ SÁNTHA Ferenc: *A jogi személy büntetőjogi felelősségéről*, KJK Kerszöv, Budapest, 2002, 103-114.

büntetőjogi felelőssége nem önálló, hanem járulékos: büntetőjogi szankcionálására csak akkor nyílik lehetőség, ha van olyan természetes személy, akivel szemben büntetőeljárást lehet folytatni, és e természetes személy hagyományos értelemben vett büntetőjogi felelősségéhez kapcsolható a jogi személy speciális büntetőjogi szankcióval sújtása.²⁶⁶

1.4.2. Az 1998. évi LXXXVII. törvény és más büntetőjogi tárgyú törvények

Az 1998-as kriminálpolitikai és rendvédelmi koncepcióban is megfogalmazott „új” kriminálpolitikai megfontolásokra támaszkodva a kormányzat első évében már megalkotásra került az 1998. évi LXXXVII. törvény, amely a Btk.-t újból, nagymértékben és átfogóan módosította. Kriminálpolitikai szemléletében a korlátozó-beavatkozó rendszert részesítette előnyben, a magyar büntetőjog „law and order” novellájának volt tekinthető.²⁶⁷ Indokolásában kiemelésre került, hogy „a büntetőjog iránti igények nem pusztán a jogalkotó felelősségét érintik, hanem az állami működés minden résztvevője számára feladatot szabnak, és teljesítésüknek a közvélemény által legitimálnak kell lennie, találkozniuk kell a társadalom érzületével. Ugyanakkor számot kell azzal is vetni, hogy a büntetőjog nem jelent korlátok nélküli lehetőséget. A büntetőjog már önmagában szigorot testesít meg. A büntetőjog szigorítása ehhez képest nem más, mint a meglévő rendelkezések további szigorítása, ami csak újabb szempontok értékelése útján történhet. Nem lehet azonban cél a büntetőjog egészének a szigorítása, hiszen az a kíméletlen büntetőjog kialakulását segítené, ennek pedig társadalmilag kedvezőtlen lenne a hatása az ún. „kis kriminalitásra” nézve. A kisebb vétségek elkövetőivel szembeni kemény fellépés kilátásba helyezése vélhetően ellenkeznék a társadalom értékítéletével is, ráadásul ezeket az elkövetőket a „nagy kriminalitás” felé terelné.”²⁶⁸ A törvény indokolásában – az 1998-as kriminálpolitikai koncepció megállapításaival egyezően – leszögezte, hogy a szervezett bűnözés sérti, illetve veszélyeztet leginkább a társadalom és a gazdaság legfontosabb érdekeit, így ezzel szemben valóban érvényesíteni indokolt a büntetőjogi megtorlást, de ez az egész büntetőjog szempontjából továbbra is csak szelektív megtorló szemléletet jelenthet.

²⁶⁶ SÁNTHA Ferenc: *A jogi személy büntetőjogi felelősségéről*, KJK Kerszöv, Budapest, 2002, 93-94.

²⁶⁷ NAGY Ferenc: *A magyar anyagi büntetőjog ... i.m. (2007) 437.*

²⁶⁸ 1998. évi LXXXVII. törvény indokolása

A törvény több irányban is alapvetően új rendelkezéseket tartalmazott. Elsősorban és kiemelten is fő feladatának tekintette a szervezett bűnözés visszaszorítása érdekében az állam reakcióképességének erősítését, ezért a bűnös eredetű vagyon elvonására irányuló rendelkezés bevezetésével kinyilvánította, hogy e folyamatosan növekedést mutató bűnözési tendencia anyagi alapjai ezután elvonásra kerülhetnek. Ugyancsak a szervezett bűnözés elleni hatékony állami küzdelem érdekében pontosította a bűnszervezet fogalmát, illetve a Különös Részben bevezette az emberkereskedelem és a prekursorok készítését pönalizáló tényállásokat. Szigorította a jogalkotó a robbanóanyaggal, robbantószerrel visszaélés, a lőfegyverrel, lőszerrel visszaélés, a fegyvercsempészet, a kábítószerrel visszaélés, a közveszélyokozás, az embercsempészés büntetési tételeit, és szélesebb kört érintően vált alkalmazhatóvá a pénzmosás tényállása.

A szankciórendszert és a büntetés kiszabását illetően – összhangban az 1998-as kriminálpolitikai koncepcióban megfogalmazottakkal – az indokolásában kiemelésre került, hogy a megelőző években a Btk. módosításai a mennyiségi szigorítás irányába próbálták az ítélkezést elmozdítani, általában a Különös Részi tényállások büntetési tételeinek emelésével. Ennek ellenére a szankciókat, valamint azok kiszabását, alkalmazását szabályozó részében láthatóan nem történtek lényeges, koncepcionálisnak tekinthető és statisztikailag kimutatható változások. Mivel az enyhe ítélkezési gyakorlat a törvényalkotó szerint a bűnözési helyzet rosszabbodásának egyik előidézőjeként is meg lett jelölve, ezért a jogalkalmazásnak a súlyosabb ítélkezési gyakorlat felé történő elmozdítására irányuló kriminálpolitikai célt a Btk. általános részi rendelkezéseinek – elsősorban a büntetés kiszabására vonatkozó szabályok – átalakításával kívánta elérni. Ennek keretében a novella módosította:

- a feltételes szabadságra bocsátás kedvezményének szabályait,
- a próbára bocsátás szabályozását,
- a büntetés kiszabás elveit,
- a végrehajtásban felfüggesztett szabadságvesztés szabályait,
- a halmazati és összbüntetés kiszabásának elveit,
- és az enyhítés során a leszállás szabályozását.

A büntetés kiszabásának elvei körében pedig bevezetésre került a határozott ideig tartó szabadságvesztés kiszabása során alkalmazandó, a büntetési tétel „középmértékére”

vonatkozó szabály, amely a novella egyik legvitatottabb és leginkább megkérdőjelezhető rendelkezése volt. Ezzel az 1993. évi XVII. törvény által - a jogalkotó és a jogalkalmazó között - kialakított kompetencia-megosztást teljes mértékben felülírta, hiszen kinyilvánított célja volt a bírói döntési kör szűkítése, hivatkozással a büntetéskiszabási gyakorlat a társadalom érzületétől való távolodására. Ugyanakkor formailag növelve a jogalkalmazó szabad mérlegelésének hatókörét, megteremtette a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést²⁶⁹, amelynek szabályozásában a bíróságra bízta annak az eldöntését, hogy e büntetés kiszabása során mely esetekben nem részesíthető az elkövető a feltételes szabadságra bocsátás kedvezményében.²⁷⁰

A középértékes ítélkezésről szóló szabályok bevezetése kissé megosztotta a büntetőjogászokat, tekintettel arra, hogy a jogirodalom képviselői általában elfogadhatónak, azonban a bírók többsége nem értett egyet, hiszen az akkor általános vélemény szerint ez a rendelkezés durván beavatkozott a bírói mérlegelés szabadságába, ezért az Alkotmánybírósághoz is több indítvány érkezett a bevezetésre került új büntetéskiszabási rendelkezés alkotmányellenességének megállapítása végett. Az indítványozók indoklásukban a büntetési tétel középértékének irányadó voltára vonatkozó szabály megsemmisítését az Alkotmány 50. § (3) bekezdésében megfogalmazott bírói függetlenség elvébe ütközésre tekintettel kezdeményezték, mivel „akadályozza, beszűkíti a bírói mérlegelés határait”, s ez „politikai beavatkozást jelent a bírói hatáskörbe”. Az Alkotmánybíróság azonban 13/2002. (III. 20.) AB határozatában az indítványokat elutasította. Indoklásában leszögezte, hogy a középértékes ítélkezés bevezetése után is „alapintézmény” maradt a bírói mérlegelés. „A támadott törvényi rendelkezés ebben a folyamatban legfeljebb igazodási pontot jelent és semmiképp nem válik „vezérelvvé”. [...] a konkrét ügyben szóba jöhető, a törvényben meghatározott büntetéskiszabási szabályok és az ítélkezési gyakorlat által kialakított további elvek összemérése pedig csakis a bíróság feladata lehet. A törvény hivatkozott rendelkezéseiből egyértelműen megállapítható tehát, hogy a mérlegelés eredményeképpen a bíróság széles körben jogosult és adott esetben köteles is eltérni a támadott rendelkezés szerint számított büntetési középértéktől. Az eltérés pusztán

²⁶⁹ Ezzel kapcsolatban részletesen lásd a VI. rész 3. fejezetét

²⁷⁰ LIGETI Miklós: Büntető- és kriminálpolitika, illetve büntetőjog-alkotás Magyarországon 1993-2003 között II., *Ügyészek Lapja*, 2007/3. szám, 54.

azzal jár, hogy [...] a bíróságra egyébként is irányadó indokolási kötelezettség kiterjed ennek indokaira is.”²⁷¹

A Különös Részt érintő legfontosabb módosításai közül kiemelést érdemel hazánk nemzetközi elvárásokból fakadó kötelezettségeinek történő megfelelés.²⁷² A törvény indokolása szerint a gazdasági fejlődésre és nemzetközi verseny feltételeire súlyos politikai és erkölcsi következményekkel járó, nemzetközi méreteket öltő korrupció megfékezésére, hasonlóan a hazai hivatalos személyek megvesztegetéséhez, büntetni rendelte a vesztegetést a külföldi hivatalos személyek esetén is.

E novella alapvetően más kriminálpolitikai tételt fogalmazott meg a kábítószerrel visszaélés elkövetőivel szemben alkalmazandó büntetőjogi reagálással kapcsolatban, és egyértelműen az ún. prohibíciós modellt alkalmazta, amely szigorította a büntetőjogi szankciókkal való fenyegetettséget és szűkítette a büntetőjogon kívüli megoldásokat. Így a büntetőjogi szabályozást „eltolta az ultima ratio elvétől a prima et sola ratio elve irányába.”²⁷³ A jogalkotó indokolásában kiemelte, hogy az akkor aktuális szabályozás nem biztosította kellőképpen a fogyasztói és a forgalmazói magatartások társadalomra veszélyessége közötti differenciálást, ezért a vonatkozó rendelkezések módosításával megteremtette a „forgalmazó” típusú magatartások súlyosabb értékelésének lehetőségét. A kábítószer fogyasztókkal kapcsolatban leszűkítette a diverzió lehetőségét, csupán a kábítószerfüggő fogyasztók részére hagyta meg a büntetőjogi útról való elterelés lehetőségét. Emellett azonban privilegizált tényállásként bevezette a kábítószerfüggőségből eredő befolyásolt állapotban történt kábítószerrel visszaélés eseteit.²⁷⁴

A törvény több kisebb módosítást is tartalmazott. Így többek között a fokozott védettséget élvező személyek körét kitágította a közfeladatot ellátó személyekkel. A

²⁷¹ 13/2002. (III. 20.) AB határozat III. 1.3. pont

²⁷² A törvény indokolása szerint: „1997. december 17-én hazánk aláírta az OECD „Egyezmény a külföldi hivatalos személyek megvesztegetéséről a nemzetközi üzleti tranzakciókban” című egyezményt. Az Egyezmény fő célja a külföldi köztisztviselők aktív megvesztegetése büntethetőségének megteremtése. Az Egyezmény alapján erre azért van szükség, mivel a nemzetközi korrupció súlyos erkölcsi és politikai következményekkel jár, károsan hat a gazdasági fejlődésre, zavarja a nemzetközi verseny feltételeit. E jelenséggel szembeni hatékony fellépéshez elengedhetetlen az ilyen jellegű vesztegetés nemzetközi, összehangolt kriminalizációja.”

²⁷³ LIGETI Miklós: Büntető- és kriminálpolitika, illetve büntetőjog-alkotás Magyarországon 1993-2003 között VIII., *Ügyészek Lapja*, 2008/3. szám, 57.

²⁷⁴ BLASKÓ Béla - PALLAGI Anikó: Az állami büntetőhatalom érvényesülésének tendenciái, különös tekintettel az új Btk. megalkotásának két évtizedes folyamatára, In: *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből* (szerk.: RUZSONYI Péter) Nemzeti Közszerzői Egyetem, 2014, 25.

közfeladatot ellátó személy sérelmére elkövetett ilyen cselekményeket pedig az emberölés, a testi sértés és a rablás új súlyosabban minősülő eseteként határozta meg. Új bűncselekményként került megfogalmazásra a visszaélés teljesítményfokozó szerrel vagy módszerrel tényállása. Ismételt módosítása történt meg a tényállások alapját képező háttérszabályok változására hivatkozással a gazdasági bűncselekményeknek. Az újszülött megölése pedig az emberölés privilegizált esete lett.

Ugyan az 1998-as kriminálpolitikai és rendvédelmi koncepcióban is kiemelésre került, miszerint „el kell érni, hogy a büntetőjogi szabályok módosítása évente legfeljebb egy alkalommal történjen, ez egyben jótékony hatással lenne a jogalkalmazók munkájára nézve, de a jogkövető állampolgárok számára is,“²⁷⁵ ennek ellenére ebben a kormányzati ciklusban is több kisebb-nagyobb módosító törvény került beiktatásra. Az 1999. évi CXX. törvény hozott némi enyhülést a szigorú szabályozásban, ugyanis a szabálysértési értékhatárt 5.000 forintról 10.000 forintra emelte fel, és módosította az egyes értékhatárok belső arányait, az eddigi négy lépcsős rendszer - kisebb, nagyobb, jelentős és különösen nagy érték - szerinti elhatárolás fölé ötödik esetet, a különösen jelentős értéket vezette be. Egyebekben pedig a novellával nem érintett joganyagot vizsgálta felül. A módosítások gerincét a Btk. vagyon elleni bűncselekményeket és gazdasági bűncselekményeket szabályozó rendelkezéseinek felülvizsgálata tette ki.

2000-ben, a 2000. évi CXXV. törvény az Alkotmánybíróság a 18/2000. (VI. 6.) AB határozatával megsemmisített rémhírterjesztés törvényi tényállásának az Alkotmánybíróság határozatában meghatározott keretek közötti pótlását szolgálta. Ezen kívül célul tűzte ki a nyilvános rendezvények, különösen a sportrendezvények biztonságához, lebonyolításának zavartalanságához fűződő érdek büntetőjogi védelmét, különös tekintettel arra, az Európa Tanács 1985. évi, a sportrendezvényeken, különösen a futballmérkőzéseken elkövetett erőszakról és rendbontásról szóló Egyezményét hazánk 1990. áprilisában aláírta. A törvény indokolása szerint „mind a hazai, mind a külföldi tapasztalatok ugyanakkor azt mutatják, hogy indokolt olyan magatartásokra is kiterjeszteni a fenyegetettséget, amelyek e rendezvények megrendezése során tapasztalhatóak.” Ennek érdekében a Btk. új tényállással egészült ki, bekerült a rendbontás bűncselekménye is a köznyugalom elleni bűncselekmények körébe.

---

²⁷⁵ Magyar kriminálpolitikai és rendvédelmi koncepció 34.

2001-től kezdődően tovább folytatódott a Btk. gyakori módosításának folyamata, ami évi három módosítását eredményezte a Btk.-nak. E törvényeket többnyire az uniós jogharmonizációs kötelezettségeink, illetve a keretdiszpozíciókat kitöltő más jogágakba tartozó normák változásai indokolták. Így említhető többek között a 2001. évi LIX. törvény, amely újból bevezette a Btk.-ba a visszaélés jövedékkel büntetőjogi tényállását, illetve ezt kiegészítendő, megalkotta a jövedéki orgazdaság és a jövedékkel visszaélés elősegítése bűncselekmények tényállásait, az új jövedéki törvényre hivatkozva. A 2001. évi XCIII. törvény az Európai Unióhoz történő csatlakozásra való felkészülés érdekében a devizakorlátozások megszüntetéséről, a tőke szabad áramlásának elősegítéséről szólva hatályon kívül helyezte a devizabűncselekmény tényállását. A 2001. december 4-én kihirdetett, a terrorizmus elleni közdelemről, a pénzmosás megakadályozásáról szóló rendelkezések szigorításáról, valamint az egyes korlátozó intézkedések elrendeléséről szóló 2001. évi LXXXIII. törvény indokálul szolgált a 2001. szeptember 11-én az Amerikai Egyesült Államokat ért terrortámadás. A törvény általános indokolása szerint az ENSZ Biztonsági Tanácsa az utóbbi időben elkövetett súlyos terrorista cselekmények hatására szükségesnek látta, hogy a tagállamok határozott intézkedéseket hozzanak ezek visszaszorítására. Magyarország csatlakozott továbbá a pénzmosásról, a bűncselekményből származó dolgok felkutatásáról, lefoglalásáról és elkobzásáról szóló, Strasbourgban, 1990. november 8-án kelt Egyezményhez, amelynek kihirdetéséről a 2000. évi CI. törvény rendelkezett. E törvény a Btk.-t konkrétan csak kismértékben – a terrorcselekmény sui generis bűnsegédi fordulatóval, és a pénzmosás tényállásának pontosításával - módosította.

A 2001. évi CXXI. törvény ismét a Btk. átfogó módosítását jelentette, azonban az indokolás már kiemelte, hogy az 1993. évi XVII. törvény óta bekövetkezett számos módosítás folytán a Btk. egysége megbomlott, és a problémát végső soron csak egy új kódex tudja megoldani, azonban ennek megalkotása hosszabb időt igényel. Ezzel szemben a nemzetközi szerződésekből és az uniós csatlakozást célzó jogharmonizációs feladatok a hatályos törvénykönyv módosítását ismét szükségessé tették.

A törvény két lényeges területre vonatkozó szabályokat fogalmazott meg. Egyrészt a Kormány által a 1023/2001. (III. 14.) Kormány határozattal elfogadott korrupcióval szembeni kormányzati stratégiában foglalt feladatok megvalósítását, amelynek szakmai háttérét az ENSZ Korrupció Elleni Globális Programjában való magyar részvétel,

valamint az e tárgykörbe tartozó uniós jogharmonizációs feladatok alapozták meg. A törvény másik meghatározó eleme volt ismét a szervezett bűnözéssel kapcsolatos szabályok módosítása, amely során a bűnszervezetben történő elkövetés nem az egyes bűncselekmények minősítő körülményeként kerültek meghatározásra, hanem az Általános részben a büntetési tétel felső határának kétszeresére történő emelésével kívánta biztosítani a törvényalkotó a kiemelt büntetőjogi fenyegetettséget. Ezzel együtt a bűnszervezet fogalma ismét átalakításra került.

A nemzetközi kötelezettségek szerint kerültek megváltoztatásra a tiltott határátlépés és embercsempészés törvényi tényállásai, amelynek során a tiltott határátlépés szabálysértési tényállássá vált. Ezzel szemben az ehhez kapcsolódó sui generis bűnsegédi cselekmény - az embercsempészés - büntettként került meghatározásra. Az uniós csatlakozás előkészítéseként az eddig kizárólag hazánk államhatárát védelmező tényállás helyébe általánosan „államhatár” került megfogalmazásra, azaz a magyar büntető joghatóság kiterjesztésre került a más állam államhatárát jogellenesen átlépő személyek cselekményeire is.

1.5. A 2002-2006. közötti időszak

A 2002 áprilisában tartott parlamenti választásokat követően ismét az MSZP-SZDSZ koalíció alakíthatott kormányt, a köztársasági elnök Medgyessy Pétert bízta meg kormányalakítással, akit az Országgyűlés 2002. május 27-én megválasztott miniszterelnöknek. A miniszterelnök által előterjesztett kormányprogram („Cselekedni most és mindenkiért – a Nemzeti Közép Demokratikus Koalíciójának kormányprogramja”) kiemelten is foglalkozott a büntetőjog, az igazságszolgáltatás, a bűnüldözés és a bűnmegelőzés kérdéseivel.

1.5.1. A Kormány programja és kriminálpolitikai célkitűzései

A kormányprogram leszögezte, hogy a közrend és a közbiztonság kiemelkedő kormányzati feladat. „Az állampolgárok biztonságához való joga nem lehet privilégium, pénzért megvásárolható áru.”²⁷⁶ A büntetőjogi szabályozással kapcsolatban rámutatott

---

²⁷⁶ „Cselekedni most és mindenkiért – a Nemzeti Közép Demokratikus Koalíciójának kormányprogramja”

arra, hogy ugyan a bűnözés növekedésére az egymást követő kormányok a bűnüldözési szervezet centralizálásával és a büntetőjog szigorításával válaszoltak, azonban ez a tendencia eredményre nem vezetett, ellenkezőleg: áttekinthetetlenné tette a magyar büntetőjog rendszerét. Ezért a kormány célul tűzte ki a ciklus végére egy modern és egységes Büntető Törvénykönyv megalkotását.

Az igazságszolgáltatási szervezetet illetően a Kormány folytatni kívánta az 1997-es igazságszolgáltatási reformot, és a gyorsabb és a jogbiztonságot hatékonyabban elősegítő jogalkalmazás érdekében 2003-ra előirányozta három ítélőtábla és a fellebbviteli főügyészségek létrehozását, Budapesten, Pécsen és Szegeden. Továbbá ki kívánta alakítani az arra szociálisan rászorulóknak a jogi segítségnyújtás rendszerét. A bűnmegelőzéssel kapcsolatban kiemelte, hogy a bűnmegelőzési tevékenység, a helyi közrend és közbiztonság védelme elsősorban a helyi önkormányzat feladata, az állam pedig garanciát vállal a közbiztonság helyi szintű finanszírozására.

2004-ben a kormányzat átalakult, Medgyessy Péter miniszterelnök benyújtotta lemondását, őt követte a miniszterelnöki pozícióban Gyurcsány Ferenc, akit 2004. szeptember 29-én az Országgyűlés megválasztott miniszterelnöknek. Az új kabinet kormányprogramja („Lendületben az ország! A Köztársaság Kormányának programja a szabad és igazságos Magyarorszáért 2004-2006”) a korábbi kormány kriminálpolitikájának folytatását irányozta elő, amelyben a bűnmegelőzés és az áldozatvédelem kapott nagyobb hangsúlyt.

Ebben a kormányzati ciklusban a szocialista-liberális kormányzat a kriminálpolitika átfogó reformját hirdette meg, amelyben céljaként tűzte ki a büntetőjogi eszközök ultima ratioként történő használatához való visszatérést, és a kriminálpolitika egyéb területén is jelentős változások végrehajtását. E koncepció kiindulópontja – álláspontom szerint helyesen – az volt, hogy a kriminálpolitikát a társadalompolitika részterületének tekinti, amely szükségszerűen túlnyúlik a büntető igazságszolgáltatás rendszerén, illetve a büntetőpolitikán, amely meghatározza, hogy milyen magatartásokat kell büntetendővé nyilvánítani, illetve, hogy a bűncselekmények elkövetőivel szemben milyen szankciókat kell alkalmazni. A kriminálpolitika integráns részeként határozta meg a büntetések

végrehajtásával kapcsolatos feladatokat, a pártfogó felügyeletet, a bűnmegelőzés állami feladatait, illetve az áldozatok sérelmeinek enyhítését.²⁷⁷

A Kormány a kriminálpolitikai reformtörekvéseinek megvalósítása érdekében már 2002-ben határozatot fogadott el a Pártfogó Felügyelői Szolgálat felállításának és működésének szabályozási elveiről [1183/2002. (X. 31.) Korm. határozat], amelyben a szolgálat szervezeti reformjával, valamint a pártfogó felügyelői tevékenység egységes gyakorlatának kialakításával kapcsolatos feladatokat jelölte meg. A kriminálpolitikai reformok megvalósítása során a 2003. évi XIV. törvénnyel átszervezésre került a pártfogó felügyelői szolgálat, majd ezt követően a 2003. évi LXXX. törvénnyel kiépítésre került a jogi segítségnyújtás intézményrendszere a szociálisan rászorulóknak részére.

E reformok körében 2003-ban az Országgyűlés határozatában elfogadta a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiáját, amely a bűnözés visszaszorítására, a társadalom önvédelmi képességének fokozására és a lakosság biztonságérzetének javítására irányult. Kimondta, hogy a bűnmegelőzés 1995 óta működő – többször módosított – hazai rendszerét az Európai Unió tagállamaira vonatkozó követelményeknek és az ENSZ, valamint az Európa Tanács ajánlásainak megfelelően úgy kell átalakítani, hogy az integrálódjon a magyar társadalom védelmi mechanizmusába.²⁷⁸

A kriminálpolitika rendszerében 2005-ben került megalkotásra a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény, amelyben rögzítésre került, hogy az állam köteles gondot fordítani a bűnözés okozta káros hatások, a bűncselekményeket elszenvedő és emiatt életminőségében veszélybe került személyek társadalmi, morális és anyagi sérelmeinek enyhítésére. 2006-ban pedig olyan törvény került megalkotásra, amelynek tárgya nem közvetlenül a Btk. módosítása volt, mégis a 2003-ban meghirdetett kriminálpolitikai koncepció áldozatvédelemmel kapcsolatos részeként a büntető jogszabályokban is változásokat eszközölt. A 2006. évi LI. törvény, amely a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényt módosította, a Btk.-ra vonatkozó rendelkezéseiben új büntethetőséget megszüntető okként illesztette a

²⁷⁷ KONDOROSI Ferenc: A büntetőpolitika reformja, A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia és az Igazságügyi Minisztérium „Bűnelkövetés és büntetés a mai társadalomban” c. Konferencián 2005. november 25-én elhangzott szövege. *Börtönügyi Szemle* 2006/1. szám, 12.

²⁷⁸ 115/2003. (X. 28.) OGY határozat a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról

törvénykönyvbe a tevékeny megbánást. E szabályozás teremtette meg az anyagi jogi alapját, hogy az eredményes közvetítói eljárást követően a bíróság vagy az ügyész a büntetőeljárást megszüntesse, illetőleg a bíróság a vádlott büntetését korlátlanul enyhítse. E szabályozás alapjának, az Európai Unió Tanácsának a büntetőeljárásban a sértett jogállásáról szóló kerethatározatának értelmében minden tagállamnak törekednie kell arra, hogy ösztönözze a sértett és az elkövető közötti közvetítést, illetve köteles biztosítani, hogy a közvetítés eredményeként létrejött megállapodások a büntetőügyekben figyelembe vehetők legyenek²⁷⁹. A rendelkezés egyértelművé teszi, hogy a tevékeny megbánás kizárólag a közvetítói eljárás keretében történő kártérítés, illetve jóvátétel esetén eredményezheti a büntetőeljárás megszüntetését, vagy a büntetés korlátlan enyhítését.

1.5.2. A 2003. évi II. törvény és a más büntetőjogi tárgyú törvények

Az ebben a kormányzati ciklusban elfogadott 2003. évi II. törvény egyértelműen kifejezte az 1998-as novella szellemében fogant módosítások felülvizsgálatának igényét, és a visszatérést az ezt megelőző időszak büntetőpolitikai felfogásához. Az indokolás kiemelte, hogy a bűnözés helyzetében kedvező fordulat elérését célzó kriminálpolitikai irányvonalak mentén két fő tendencia figyelhető meg. Egyrészt a Nyugat-Európai államokban a szabadságvesztést, csak végső esetben alkalmazandó szankciónak tartva, elsősorban a pénzbüntetést és az egyéb feltételes büntetéseket és intézkedéseket, valamint a jóvátételi megoldásokat részesítik előnyben, a segítő-támogató alternatíva alapmodelljét preferálják. Másrészt, főleg az USA-ra jellemző tendencia, amely ennek ellenkezőjét, vagyis a büntetőjogi szigor fokozását tekinti a bűnözés elleni küzdelem zálogának.

A törvény rendelkezéseiből egyértelműen kitűnik az 1998. évi LXXXVII. törvény büntetőpolitikai megfontolásaival való teljes szakítás, bár sokkal kevésbé liberalizálta a Btk. rendszerét, mint korábban az 1993. évi XVII. törvény. Szinte teljes mértékben hatályon kívül helyezésre kerültek e novella szigorító rendelkezései, így a büntetési tétel középértékére vonatkozó szabályozás, visszaállításra kerültek az egyfokú, illetve kétfokú enyhítés eredeti keretei. Mellőzve lett bűnhalmazat esetén a büntetés

---

²⁷⁹ A Tanács 2001/220/IB kerethatározata (2001. március 15.) a büntetőeljárásban a sértettek jogállásáról, HL L 082., 22/03/2001. 1-4.

enyhítésének a különös méltánylást érdemlő esetre való korlátozása, továbbá annak a bűncselekménycsoportnak a kiemelése, amely vonatkozásában a büntetés egyfokú enyhítésére csak különös méltánylást érdemlő esetben volt lehetőség. Az elítéltek feltételes szabadságra bocsátását, illetve többszörös visszaesőkkel szemben a szabadságvesztés végrehajtásának próbaidőre történő felfüggesztését „szükségtelenül korlátozó” rendelkezések is kikerültek a Btk.-ból. A jogalkotó a különös méltánylást érdemlő körülmény megállapítását a bírói mérlegelés körébe utalta. A törvény indokolása a módosítások céljaként kiemeli „a büntetések törvényi meghatározása és a bírósági egyéniesítés szabadsága közti helyes arány biztosítása mellett az is, hogy a bíróságok végrehajtandó szabadságvesztést csak olyan esetekben szabjanak ki, amikor a Btk. 37. §-ában meghatározott speciális és generális prevenciós büntetési célok más büntetéssel nem érhetők el.”²⁸⁰

Fontos része volt e törvénynek a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekményekre vonatkozó új szabályozás is. Az 1998. évi LXXXVII. törvény jelentős mértékben megnövelte a büntetőjog szerepét a kábítószer-probléma elleni fellépés területén. Ez a módosítás azonban nem egyszerűen szigorítást jelentett, hanem a kábítószer-problémával kapcsolatos kriminálpolitika fordulatát is. Az 1998-as novelláris módosítás a „semmi tolerancia” büntetőpolitikája jegyében fogant, azonban a jogalkotó indokolásában rámutatott arra, hogy az eltelt idő nem igazolta e kriminálpolitikai fordulat helyességét. Nőtt a drogfogyasztók száma, a drogfogyasztáson belül a kábítószeresek használata. „A jelenség elterjedtségére, jellemzőire, egészségügyi következményeire vonatkozó mutatószámok és felmérések, valamint a statisztikai adatok arra utalnak, hogy az új büntetőjogi rendelkezések nyomán sem a hazai kábítószer-helyzet, sem annak egyik összetevője, a kábítószer-bűnözés kedvező irányú változása nem következett be.”²⁸¹ Ezért e törvénynek a kábítószerrel visszaélésre irányuló szabályozása a túlzott büntetőjogi jelenlét visszaszorítását célozta, amelynek fő iránya az elterelést illetően az 1993-as szabályozáshoz való visszatérésben nyilvánult meg.

A gazdasági bűncselekmények körében a novella átalakította a Btk-nak a nem készpénzes fizetőeszközök védelmét szolgáló tényállásait. Több tényállás hatályon kívül helyezése mellett a törvény összefogottan, a magyar háttérszabályozás

²⁸⁰ A 2003. évi II. törvény indokolása

²⁸¹ A 2003. évi II. törvény indokolása

terminológiájához igazodva két új, a készpénz-helyettesítő fizetési eszköz hamisítása és a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés alcím alatt teremtette meg az összhangot az Európai Unió kerethatározat elvárásai és a Btk. rendelkezései között.

E kormányzati ciklus alatt is több ízben került a Btk. módosításra, amelyet legtöbbször hazánk jogharmonizációs kötelezettségei, illetve az egyes keretdiszpozíciókat kitöltő háttérjogszabályok változása is indokoltak. Így többek között a 2004. évi XL. törvény a Btk. csempészet és vámorgazdaság tényállását, és az ehhez kapcsolódó további büntető jogszabályokat módosította, tekintettel az Európai Unióhoz történő csatlakozásunkra. A 2005. évi XCI. törvény a Btk. két főbb jogterületének szabályait igazította az uniós csatlakozás miatt megváltozott háttérjogszabályok tartalmához, nevezetesen a környezet védelmét szolgáló, valamint a gazdasági bűncselekményeket tartalmazó tényállásokat.

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényt módosító 2006. évi LI. törvény a Btk.-ban is változást eszközölt, hatályon kívül helyezte a cselekmény társadalomra veszélyességének csekély fokát, mint büntethetőséget kizáró, és a cselekmény társadalomra veszélyességének megszűnését vagy csekélyé válását, mint büntethetőséget megszüntető okot, és ahogyan az már korábban is említésre került, új büntethetőséget megszüntető okként került megfogalmazásra a tevékeny megbánás.

1.6. A 2006-2010. közötti időszak

2006 áprilisában megtartott választásokat követően a köztársasági elnök ismét Gyurcsány Ferencet (MSZP) bízta meg kormányalakítással. 2006. június 9-én választotta meg a parlament a miniszterelnököt és a kormányprogramot („Új Magyarország – Szabadság és szolidaritás – A Magyar Köztársaság Kormányának programja a sikeres, modern és igazságos Magyarországért 2006-2010.”).

1.6.1. A Kormány programja és kriminálpolitikai célkitűzései

A kormányprogram a korrupció ellenes küzdelmet egyik központi feladatának tekintette. A büntetőjoggal és a jogalkotással kapcsolatban kiemelte, hogy magasabb szakmai követelményeket kíván támasztani a jogszabályok előkészítését és szerkesztését végzőkkel szemben, a jogszabályok inflálódásnak megakadályozása

érdekében, és a jogszabálytervezetek átfogó gazdasági-társadalmi hatásvizsgálatát is előirányozta. A jogalkotásban a civil szféra, sőt, az egyes állampolgárok érdemi részvételének lehetőségét is biztosítani akarta, ezért leszögezte, hogy a jogszabálytervezeteknek, törvénykoncepcióknak a világhálón való nyilvánosságra hozatalával minden állampolgár véleményt nyilváníthat a készülő szabályozásról. Az igazságszolgáltatási reform folytatásaként pedig az eljárások gyorsítása, a minőségi ítélezés feltételeinek további erősítése, az igazságügyi szolgáltatások körének kiterjesztését ígérte. A büntető és kriminálpolitikai célkitűzésekkel kapcsolatban kiemelte, hogy hatékony bűnmegelőzési, és kövezetes, kiszámítható büntetőpolitikával akarja a mindennapok biztonságát megteremteni. Állást foglalt az ún. „kettős nyomtávú büntetőpolitika” mellett, és ismét célként fogalmazta meg az új Büntető Törvénykönyv létrehozását.

Így tehát a Kormány kinyilvánította, hogy folytatni kívánja a 2003-ban meghirdetett kriminálpolitikai stratégiát. Kiindulópontként most már nevesítve is megfogalmazásra került a Nyugat-Európában jellemző ún. „kettős nyomtávú büntetőpolitika”. Ennek lényege, hogy a társadalomra nagymértékben veszélyes, súlyos bűncselekmények elkövetőivel szemben szigorú, hosszú időtartamú szabadságvesztés büntetést kíván alkalmazni, ezzel szemben a társadalomra kisebb veszélyességet jelentő bűncselekmények elkövetői esetében a büntető igazságszolgáltatásból elterelő, alternatív eszközökkel igyekszik prevenciós céljait megvalósítani. A büntetőpolitika feladatának nem csak a büntetendő magatartások, illetve szankciók meghatározását tartotta, hanem részének tekintette a bűncselekmények következményeivel kapcsolatos végrehajtási feladatokat is. E büntetőpolitika (álláspontommal ellentétesen) már nem csupán a büntető törvények megalkotására irányuló állami stratégiát jelentette, hanem fogalma – amely így már a kriminálpolitika rangjára emelkedett – kiszélesítésre került a bűnmegelőzés állami feladataival, illetve a bűncselekmények áldozatainak társadalmi, morális és anyagi sérelmeinek enyhítésével kapcsolatos feladatokkal is.²⁸²

2006 őszétől kezdődően megszorodtak hazánkban a közbiztonságot és a köznyugalmat zavaró, többségében politikai indíttatású cselekmények. A kormányzat fokozatosan elveszítette társadalmi támogatottságát, ami tüntetésekben, illetve rend-

---

²⁸² DOMOKOS Andrea: A büntetőpolitikai koncepcióról, Rendészeti Szemle 2007/7-8. 99.

zavarásokban nyilvánult meg, és sajnos nem volt mentes az erőszakos cselekményektől sem. Ebben az időben erősödött meg nagyobb arányban a kisebbségek elleni hangulatkeltés is, ami nem egyszer brutális és kegyetlen élet és testi épség elleni bűncselekmények elkövetésében öltött testet. 2006 októberében Olaszliszván történt emberöléssel erősödött fel az ország lakosságát még ma is erősen megosztó romaellenes eszmék terjedése, majd 2008 őszétől a romák elleni támadások is a rasszista indítékokat helyezték a figyelem középpontjába. A 2008 őszen bekövetkezett gazdasági válság pedig az amúgy is egyre nehezebb helyzetben élő közép- és szegényréteget még rosszabb helyzetbe hozta, így teljesen természetes folyamatként jelentek meg szélsőséges nézetek, amelyek a társadalomban komoly zavarokat idéztek elő.

A kodifikációt illetően a kormányzat letett az új Btk. megalkotásának tervéről, és helyette csupán egy Btá. megalkotását irányozta elő, azaz a Btk. Általános Részét kívánta megreformálni, azonban a társadalmi-politikai helyzet nem volt alkalmas e (redukált) kodifikációs folyamat megindítására sem. A társadalmi változások, és az erőszakos bűncselekmények arányának emelkedése a kriminálpolitikában is fordulatot hozott, és az addig többnyire liberális jegyeket hordozó büntetőjogi szabályozás ismét a szigorítás irányába tolódott.

1.6.2. A 2009. évi LXXX. törvény és más büntetőjogi tárgyú jogszabályok

E kormányzati ciklusban, 2007-ben, az európai uniós jogi aktusoknak és nemzetközi jogi dokumentumoknak való megfelelés, illetve egyes háttérjogszabályok miatti módosítások szükségességére hivatkozással két törvény is született. A 2007. évi XXVII. törvénynek az előzőekben hivatkozott indokokon túl igen fontos kriminálpolitikai megfontolása volt a vagyon elleni és gazdasági bűncselekmények értékhatárai megemlése. A vagyoni és gazdasági viszonyokat sértő cselekmények értékhatárainak meghatározásától eltelt húsz év alatt a pénz értéke az infláció hatására tizedrészére csökkent, és ugyan az értékhatárokat az 1993. évi XVII. illetve az 1999. évi CXX. törvény is korrigálta, azonban az értékhatároknak a valós értékviszonyokhoz történő igazítása további emelést tett szükségessé. 2007-ben a törvényalkotó a vagyon elleni bűncselekmények körében az értékhatárt húszezer forintra, a gazdasági bűncselekmények esetében pedig százezer forintra emelte fel. Indokolásában a törvényalkotó egyrészt kiemelte a vagyon elleni cselekmények esetében a gyorsabb szabálysértési

felelősségre vonás kellő hatékonyságát, másrészt – hivatkozva a bűnügyi statisztikák adataira, amely szerint a vagyon elleni bűncselekmények csupán 12,64%-a esett a húszezer forintos értékhatár alá – szükségtelemmé vált az egyébként csekély tárgyi súlyú és egyszerűbb megítélésű cselekmények esetén a büntetőeljárás garanciarendszerének alkalmazása. A gazdasági bűncselekmények értékhatárának emelése esetében kiemelésre került, hogy a gazdasági élet területén elsősorban alkalmazandó igazgatási szabályok gyors és hatékony védelmet jelentenek a jogellenes cselekményekkel szemben, így a büntetőjog ultima ratio jellegére tekintettel csak azokban az esetekben van szükség a büntetőjogi szankcióra, amelyekben a háttérjogszabályok már nem elegendők a társadalom és a gazdasági élet védelmének biztosítására.²⁸³

E törvény a Btk. Különös Részének több tényállását is érintette, tekintettel nemzetközi jogi dokumentumok elfogadására, illetve hazánknak az uniós jogi aktusoknak való megfeleltetési kötelezettségére. Az ENSZ Biztonsági Tanácsa 1540. (2004) számú határozata célul tűzte ki a tömegpusztító fegyverek terjedésének megakadályozását. Erre tekintettel a törvény a nemzetközi szerződés által tiltott fegyver alkalmazásának bűncselekményéhez kapcsolódó értelmező rendelkezést, illetve a nemzetközi gazdasági tilalom megszegésének törvényi tényállását is módosította. Visszaélés haditechnikai termékkel és szolgáltatással, illetőleg kettős felhasználású termékkel elnevezéssel új tényállást került megalkotásra, annak érdekében, hogy a magyar jog megfeleljen az egyes, a halálbüntetés, a kínzás vagy más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés során alkalmazható áruk kereskedelméről szóló, 2005. június 27-i 1236/2005/EK tanácsi rendelet előírásainak.

A törvény további meghatározó részét képezte a Btk. gazdasági bűncselekmények fejezetébe tartozó tényállásainak módosítása. A csődtörvény módosítása, illetve a gazdasági társaságokról és a cégeljárásról szóló törvények 2006-ban történő újraalkotása a gazdasági élet tisztaságának és átláthatóságának, valamint a hitelezői érdekek biztosítása erősítésének célját is megfogalmazta, amelyhez igazodott a csődbűncselekmény tényállásának újrafogalmazása. A törvény ismételten módosította a pénzmosás tényállását a pénzmosás elleni fellépés hatékonyságának növelését célul kitűző nemzetközi szervezetek elvárásainak, illetve a pénzmosás, valamint terrorizmus

---

²⁸³ A 2007. évi XXVII. törvény indokolása

finanszírozása céljára való felhasználásának megelőzéséről szóló 2005. október 26-i 2005/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvnek megfelelően.

A 2007. évi CLXII. törvény kisebb változtatásokat vezetett be, amelyek közül kiemelendő a zaklatás bűncselekményének megalkotása, amelyet az állampolgári jogok országgyűlési biztosa már több állásfoglalásában kezdeményezett, illetve az Alkotmánybíróság is számos határozatában kifejtette, hogy az emberi méltóságból levezethető magánszférához való jog az állam általános védelmi kötelezettségének része.

A 2006-tól kezdődő időszakban megnövekedett, a köznyugalmat, közbiztonságot sértő és veszélyeztető bűncselekmények visszaszorítása érdekében megalkotásra került 2008. évi LXXIX. törvény, amely a Btk.-t ismét nagyobb terjedelemben módosította. Egyrészt a közrend hatékonyabb büntetőjogi védelme érdekében változott a közérdekű üzem működésének megzavarásának tényállása, illetve a garázdaság tényállása kiegészült egy értelmező rendelkezéssel, amely egyértelművé tette, hogy a bűncselekmény alkalmazásában mi minősül erőszakos magatartásnak. A törvényalkotó e tényállási elem vonatkozásában a „megbomlott” jogalkalmazói gyakorlat újbóli egységesítését kívánta elérni. A törvény a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoport tagja elleni erőszak bűncselekményének megnevezését közösség tagja elleni erőszakra módosította, egyúttal a büntetőjogi védelmet kiterjesztette a lakosság egyes csoportjaira is. A büntetőjogi védelem fokozása érdekében sor került több bűncselekmény (testi sértés bizonyos eseteit, az erőszakos jellegű hivatali bűncselekmények, a hivatalos személy elleni erőszak és a rablás) előkészületének pönalizálására, tekintettel az erőszakos eseményekre és a növekvő társadalmi agresszióra.

A 2008. év utolsó törvényeként a 2008. évi CXV. törvényt hozta létre a jogalkotó, amely az uzsoratevékenységgel szembeni fellépés elősegítése céljából született. A törvény tovább erősítette az uzsoratevékenységgel szembeni polgári jogi védelmet, és ezzel egyidejűleg megteremtette az üzletszerűen végzett uzsorás tevékenységek elleni büntetőjogi fellépés lehetőségét.

2009 februárjában történt az ún. Cosma-gyilkosság, amely a közvéleményben hatalmas felháborodást okozott. Erre mintegy „válaszként” 2009. február 17-én benyújtásra került

a „három csapás”-ként elhíresült T/8875 számú törvényjavaslat.²⁸⁴ Az igazságügyi kormányzat – szembesülve a büntetőjogszabályok szigorításának társadalmi igényével – a kodifikációs terveket félrerakva megalkotta a Btk. módosításáról szóló 2009. évi LXXX. törvényt, amely újabb novelláris mértékű módosítás volt. Az indokolás szerint egyrészt a kettős nyomtávú büntetőpolitika elveivel összhangban a súlyos, erőszakos bűncselekmények elkövetőivel szemben alkalmazható hatékonyabb és szigorúbb büntetőjogi fellépést biztosító új rendelkezéseket tartalmazott, másrészt az áldozatorientált kriminálpolitika jegyében a sértettek érdekeinek és jogainak elősegítésére fogalmazott meg szabályokat, illetve megreformálta a szankciórendszert.

A módosítások első csoportjába a súlyos, erőszakos bűncselekmények elleni hatékony és szigorú fellépést elősegítő rendelkezések kerültek, amelyek célja a szigorú és határozott büntetőjogi válaszadás a visszaeső bűnismétlés súlyos formáira. A „három csapás” törvényjavaslat egyes elemeinek elfogadásával a törvény a bűnismétlők új elkövetői kategóriájaként bevezette az erőszakos többszörös visszaeső fogalmát, tekintettel arra a megfontolásra, amely szerint „a büntetőjogi tilalmak tudatos, többszöri, ismételt megszegése szigorú megítélést érdemel”. E kategóriába azok a többszörös visszaesők kerültek, akik mindhárom alkalommal személy elleni erőszakos bűncselekményt követtek el, és esetükben a törvényben a többszörös visszaesőkre alkalmazandó valamennyi súlyosabb jogkövetkezmény mellett a büntetési tétel alsó határa is megemelendő. A törvény húsz évre felemelte az életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntetendő bűncselekményekre alkalmazható határozott ideig tartó szabadságvesztés felső határát, illetve a Különös Részben is súlyosította a jogkövetkezményeket. Ugyanezen indokok alapján a Különös Rész egyes bűncselekményei esetében minősítő körülményként fogalmazta meg a fegyveres, illetve felfegyverkezve történő elkövetést.

A módosítások másik része a sértett érdekeinek fokozottabb védelme érdekében került megfogalmazásra. Így nagyon lényeges módosítás történt a jogos védelem szabályaiban²⁸⁵, amelynek kriminálpolitikai megfontolása értelmében a támadónak kell viselnie a jogtalan támadás elhárításának kockázatát, és a megtámadott elhárító

---

²⁸⁴ T/8875. Btk. módosító javaslat (Lázár János - Répássy Róbert Fidesz - Magyar Polgári Párt) <http://www.parlament.hu/irom38/08875/08875.pdf> (2013. október 15.)

²⁸⁵ Ezzel kapcsolatban lásd VI. rész 2. fejezetét

cselekményét méltányosan kell megítélni. A törvényhely új bekezdésben deklarálta, hogy a megtámadott nem köteles kitérni a jogtalan támadás elől, ezzel felülírva azt az ítélkezési gyakorlatot, amely szerint a megtámadott köteles kitérni többek között a felmenő, a testvér, a házastárs, valamint az élettárs támadása elől, feltéve, hogy a kitérés lehetséges és veszélymentes. A törvény a jogos védelem új alakzataként fogalmazta meg az ún. megelőző jogos védelmet. Eszerint a védekező nem csak a folyamatban lévő vagy közvetlenül fenyegető támadás ellen védekezhet büntetlenül, hanem egy várható, esetleges támadás megelőzése érdekében – megfelelő garanciák mellett – védőberendezést vagy védekező eszközt alkalmazhat. A bűncselekmények sértettjeinek további védelme érdekében a törvényben megfogalmazásra került a védekezésre képtelen személy fogalma, és a sérelmükre elkövetett egyes súlyos bűncselekmények tényállásaiban súlyosabb minősített esetek kerültek megalkotásra.

A törvény a helyreállító igazságszolgáltatás kriminálpolitikai megfontolásaira tekintettel módosította a tevékeny megbánás szabályozását is, teret engedve a sértettnek okozott kár megtérítésén kívül a bűncselekménnyel okozott káros következmények egyéb módon történő jóvátételének. Az indokolás szerint így lehetővé vált az elkövetői megbánás kifejezésre juttatása, a sértett, illetőleg az áldozat kiengesztelése, az okozott sérelemnek a sértett igényei szerint és a megelégedésére történő jóvátétele, amely akkor szünteti meg a megbánást tanúsító és bűnösségét a vádemelésig beismerő elkövető büntethetőségét, ha a sértett által elfogadott módon és mértékben jóváteszi a bűncselekményével okozott sérelmet.

A módosító rendelkezések harmadik köre a szankciórendszer reformját tartalmazta, amely az addig meglévő fő- és mellékbüntetés kategóriák szerinti büntetéskiszabási korlátokat is megszüntette. A közügyektől eltiltás és a kitiltás mellékbüntetésként való megfogalmazásán kívül valamennyi büntetési nem önállóan is alkalmazhatóvá, és csaknem szabadon kombinálhatóvá vált, amely jelentősen kiterjesztette a jogalkalmazás során az egyéniesítés lehetőségét. A szabadságvesztés körében a törvény megteremtette a végrehajtás részbeni felfüggesztésének lehetőségét, támogatva azt a Nyugat-Európában érvényesülő tendenciát, amely szerint a végrehajtandó szabadságvesztés kiszabását csak abban az esetben szabad alkalmazni, ha a büntetés céljai másképpen nem érhetőek el.

1.7. A 2010-2014. közötti időszak

A 2010. áprilisában megtartott parlamenti választások eredményeképpen a Fidesz-KDNP szövetség kétharmadot meghaladó többséget szerzett, Sólyom László köztársasági elnök Orbán Viktort, a Fidesz elnökét, egyben a választási szövetség listavezetőjét bízta meg kormányalakítással (második Orbán-kormány). Az Országgyűlés 2010. május 29-én megválasztotta a miniszterelnököt és a kormányprogramot („A nemzeti együttműködés programja”).

1.7.1. A Kormány programja és kriminálpolitikai célkitűzései

„A Nemzeti Együttműködés Programja 2010.” a munka, az otthon, a család, az egészség és a rend fogalmai köré definiálta a kormány cselekvési tervét. A 2010-es választási eredmények alapján kimondta, hogy új társadalmi szerződés kötött, és az emberek azzal bízták meg a törvényhozást, hogy a következő négy évben alkossa meg az ország új alkotmányát.

A rend fogalomkörére építve kinyilvánította, hogy az elmúlt időszakban veszélyesen megrendült az állammal, az állam intézményeivel és a közszereplőkkel szembeni közbizalom, a korábban soha nem látott mértékűvé vált kormányzati korrupció, a hatalommal való visszaélés tömeges jelenléte az állami vállalatokban és intézményekben, vagy az államháztartási adatok kormányzati meghamisítása. Leszögezte, hogy az állampolgárok mindennapi biztonságérzete drasztikusan megromlott, a szélsőségek megerősödtek, új bűnelkövetési formák szaporodtak el. Kiemelte, hogy egy társadalom életében a legfontosabb közös érték az a rend, amely megadja a hétköznapi biztonságát, a boldogulás alapfeltételét. „Rend és rendezettség hiányában lehetetlen egy ország, egy közösség újjászervezése. Nemzeti ügy és nemzeti érdek, hogy Magyarországon rend legyen, olyan rend, amely igazságot szolgáltat, szigorú törvényeket alkot, mindenkinek védelmet garantál, új politikai értékrendet alakít ki és ezzel megteremti a nemzet felemelkedését.”²⁸⁶

²⁸⁶ „A nemzeti együttműködés programja” <http://www.parlament.hu/irom39/00047/00047.pdf> (2014. március 30)

Kinyilvánította többek között azt a kormányzati tervet, amely a választások utáni első lépésben ismét a büntető törvénykönyv szigorítását tűzte ki céljának. „Az emberi élet és a tulajdon elleni bűncselekmények ismételt elkövetőit szigorúan fogjuk büntetni. Sokkal több esetben kell alkalmazni a tényleges életfogytiglanig tartó börtönbüntetés intézményét. [...] A több országban már bevezetett 'Három csapás' törvény maga lesz a visszatartó erő. A jogszabály szigora, a büntetési tételek növelése, az életfogytig tartó szabadságvesztés többszöri alkalmazása, az áldozatok védelme meg fogja fékezni a bűnök elkövetőit és világossá teszi a társadalom minden tagja számára, hogy Magyarország nem a bűnelkövetők paradicsoma.”²⁸⁷

A kormányváltás tehát a kriminál- és büntetőpolitikában is erőteljes és gyors változásokat ígért. Ennek megfelelően meg is kezdődött a hazánk egész jogrendszerét, állami- és közhatalmi viszonyait is átfogó, jelentős reformelképzelések végrehajtása. Ennek egyik alapjaként mindenképpen említést érdemel a 2011. április 18-án az Országgyűlés által elfogadott Magyarország Alaptörvénye, amellyel hazánk a rendszerváltással megkezdett út új szakaszához érkezett.

A Kormány a programjában ígért kriminálpolitikai intézkedéseket már 2010-ben megkezdte. Első lépéseként a még akkor hatályban lévő Btk.-t módosította, és „visszatérítette” az 1998-ban megkezdett, szigorító jellegű büntetőpolitikai irányvonalra, valamint hozzákezdett a kormányprogramban meghatározottak szerint az új Büntető Törvénykönyv megalkotásához.

A kriminálpolitika többi területén is lépéseket tett, így az 1087/2011. (IV. 12.) Kormány határozattal létrehozta a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanácsot, amelynek feladataként többek között az alábbiakat határozta meg:

- a legújabb tudományos eredményekre figyelemmel kidolgozza és a Kormány elé terjeszti a társadalmi bűnmegelőzés új nemzeti stratégiájának a tervezetét;
- összehangolja a társadalmi bűnmegelőzés új nemzeti stratégiájának a megvalósítását, ennek keretében közreműködik a társadalmi bűnmegelőzést megvalósítani hivatott cselekvési tervek kidolgozásában és figyelemmel kíséri azok gyakorlati megvalósulását;

---

²⁸⁷ „A nemzeti együttműködés programja”

- javaslatokat dolgoz ki a Kormány számára a társadalmi bűnmegelőzési programok és feladatok megvalósítását szolgáló erőforrások elosztására és felhasználására;
- kezdeményezi a társadalmi bűnmegelőzés különböző területeit érintő jogszabályok megalkotását, valamint véleményezi az e tárgykört érintő jogszabályok és más kormányzati intézkedések tervezeteit, azok hatálybalépését követően közreműködik a végrehajtás folyamatos ellenőrzésében;
- összehangolja a központi közigazgatási, valamint a rendvédelmi szervek társadalmi bűnmegelőzéssel összefüggő tevékenységét, segíti a helyi bűnmegelőzési szervezetek szakmai tevékenységét;
- együttműködik a külföldi és a nemzetközi bűnmegelőzési szervezetekkel.²⁸⁸

2013-ban került létrehozásra a kábítószer-fogyasztással kapcsolatos problémák kezelése, a célzott, közösségi alapú beavatkozások előmozdítása, illetve a civil szervezetekkel történő együttműködés erősítése érdekében a Kábítószerügyi Tanács [1090/2013. (III. 4.) Korm. határozat]

1.7.2. A 2010. évi LVI. törvénytől az új Btk. megalkotásáig

A kormányváltás a büntetőpolitikában is markáns változásokat hozott. A hivatalba lépő kormány első intézkedései közé tartozott a Btk. módosításának javaslata, amely a 2010. évi LVI. törvényben került elfogadásra. A törvény indokolása kiemelte, hogy a „2010. évi országgyűlési választásokon megnyilvánuló egyértelmű választói akarat arra kötelezi az Országgyűlést, hogy a választási programokban megfogalmazott és a választók által támogatott büntetőpolitikai intézkedések a lehető leghamarabb törvényerőre emelkedjenek”.²⁸⁹ Ennek érdekében az eredeti 2009-es „három csapás” törvényjavaslatnak megfelelően módosította az erőszakos többszörös visszaesőkre vonatkozó rendelkezéseket. Másik sarokpontja volt a törvénynek, hogy ugyanazon büntetőpolitikai megfontolásból visszaállította az úgynevezett „középmértékes büntetés-kiszabást”, amely – az indokolás szerint – „törvényhozói értelmezést ad a Büntető Törvénykönyv büntetési rendszerének helyes alkalmazásához”. Érvelése szerint a törvény csupán kiinduló szempontot nyújt a büntetés helyes mértékének megállá-

²⁸⁸ 1087/2011. (IV. 12.) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanácsról 2. pont

²⁸⁹ A 2010. évi LVI. törvény indokolása

pítésához, elősegítve ezzel az egységes ítélkezési gyakorlatot és a jogbiztonságot, nem szűkítve ezzel a bíróság büntetéskezelési gyakorlat tapasztalatain alapuló megfontolásait. „E törvény a társadalomtól a politika felé megfogalmazott elvárásoknak jogpolitikai felvállalása és jogalkotásban történő megjelenítése. E tény azért tekinthető helyesnek, ugyanis a büntetőjognak a társadalmat, illetve annak érdekeit kell védelmeznie.”²⁹⁰

Ezt követően az új Büntető Törvénykönyv elfogadásáig az akkori Btk. még három ízben került módosításra, amely változtatásokat egyrészt a társadalomban egyre gyakrabban megjelenő szélsőséges és rasszista eszméket képviselő csoportok, szerveződések elleni hatékony fellépés megteremtése indokolt. Ennek érdekében a 2011. évi XL. törvény többek között a közösség tagja elleni erőszak tényállásának új alakzataként rendelte büntetni az olyan kihívóan közösségellenes magatartást tanúsítást, amely alkalmas arra, hogy valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoporthoz tartozó közösség tagjaiban riadalmat keltsen, illetve büntetőjogi következményeket fűz a közbiztonság, közrend fenntartására irányuló, vagy annak látszatát keltő tevékenység szervezéséhez.

A 2011. évi LXIII. törvény új alapokra helyezte az addig több tényállásban megfogalmazott költségvetési érdekek védelmét, és megalkotta az egységes költségvetési csalás bűncselekményét. E tényállás az állami bevételi oldalának sérelmére elkövethető tényállásokat foglalta össze, illetve a csalás minden olyan esetkörét, amely a költségvetés sérelmével jár. Az Európai Parlament és a Tanács által 2009. június 18-án elfogadott, az illegálisan tartózkodó harmadik országbeli állampolgárokat foglalkoztató munkáltatókkal szembeni szankciókra és intézkedésekre vonatkozó minimumszabályokról szóló 2009/52/EK irányelv előírásaira tekintettel került megalkotásra a 2011. évi CL. törvény, amely új tényállás megalkotásával tilalmazta az illegálisan tartózkodó harmadik országbeli állampolgárok foglalkoztatását.

1.8. Összegzés

Összegzésként elmondható, hogy a rendszerváltástól az új Btk. megalkotásáig terjedő időszakra tehát jellemző a büntető jogszabályok szinte permanens, hektikus, kisebb és

²⁹⁰ KÓNYA István: A három csapás bírói szemmel, *Magyar Jog* 2011/3. szám, 133.

nagyobb arányú módosítása, amelynek irányait az éppen hatalomra kerülő politikai pártok beállítottsága határozott meg. Így az elmúlt huszonöt évben a büntetőpolitikában általában megfigyelhető a kormányzati beállítottsággal párhuzamosan történő irányváltások, amelynek fő kérdései közé tartozott egyrészt annak az eldöntése, hogy melyek azok a társadalmi folyamatok, amelyekbe a büntetőjog ésszerűen és sikerrel képes beavatkozni, így melyek azok a cselekmények amelyek igénylik a büntetőjogi védelmet, illetve milyen mértékben, és hol szükségtelen, célszerűtlen a pönalizáció.

1.8.1. Kriminalizáció és dekriminalizáció

A kriminalizáció – dekriminalizáció tendenciáival kapcsolatban megállapítható, hogy a hazai büntetőpolitikát a rendszerváltástól az új Btk. megalkotásáig terjedő időszak vonatkozásában egyidőben jelen lévő, de ellentétes irányú áramlatok jellemezték. Ennek során megfigyelhető, hogy az egyik áramlat mentén a büntető jogalkotás a tőrés határát meghaladó társadalmi problémákra kriminalizációval reagált, sokszor annak vizsgálata nélkül, hogy egyáltalán szükséges és hatékony-e a büntetőjogi beavatkozás. Ennek a tendenciának egyik hangsúlyos áramlata figyelhető meg a gazdasági bűncselekmények körében, amikor a közigazgatási szabályok pusztá megszegését nyilvánítja a jogalkotó büntetendőnek, vagy a büntetőjogot közigazgatási parancsok kikényszerítésére használják (pl. jogosulatlan pénzügyi tevékenység, gazdasági adatszolgáltatási kötelezettség elmulasztása). Ezzel egyidejűleg azonban éppen ellentétes tendencia is megfigyelhető, amikor a jogalkotó tényállásokat hatályon kívül helyezve vagy büntethetőséget megszüntető okot alkotva dekriminalizál. (pl. üzletszerű kéjelgés depönalizálása, vagyon elleni bűncselekmények értékhatárának felemelése, pénzmosás bejelentése mint büntethetőséget megszüntető ok)

A büntetőpolitikai dilemmák másik része pedig a szankciórendszerrel összefüggésben keletkezett, amelynek során kiemelten fontos kérdés volt a büntetés céljának meghatározása, valamint az abban történő döntés, hogy a büntetés kiszabása során hol húzódik a bíróság mérlegelési jogának, az egyéniesítés határa, azaz ki diszponál az egyes konkrét esetekben az alkalmazott szankciók és mértékük megállapítása felett.²⁹¹ Ezzel összefüggésben a régi Btk. módosításaiban a büntetőpolitika arculatváltásai a

²⁹¹ LIGETI Miklós: Büntető- és kriminálpolitika, illetve büntetőjog-alkotás Magyarországon 1993-2003 között VIII., *Ügyészek Lapja*, 2008/4. szám, 77.

szigorítás és enyhítés tendenciáiban is jól nyomon követhetőek. Különböző álláspontot tükröz az egyik részről az 1993. évi XVII. törvény és a 2003. évi II. törvény, másrészt az 1997. évi LXXIII. törvény, az 1998. évi LXXXVII. törvény, illetve a 2009. évi LXXX. törvény és a 2010. évi LVI. törvény.

1.8.2. Büntetőpolitikai koncepciók változásai

A Btk. módosítások indítékát és céljait tekintve megállapítható, hogy egyrészt azok jogalkotási, jogpolitikai, illetve büntetőpolitikai koncepciókon alapultak, másrészt különböző nemzetközi szerződésekben vállalt, vagy nemzetközi szervezetek ajánlásain alapuló kötelezettségek, uniós jogharmonizációs előírások teljesítése érdekében keletkeztek, de több ízben rövidtávú, politikai célok és elképzelések mentén haladtak. Egyértelmű, hogy a konzervatív kormányzatok büntetőpolitikájához a szigorú, megtorló szemléletű irányzatok (neoklasszikus felfogás, a „kemény kéz” büntetőpolitikája) tartoztak, amelyek fő jellemzői a fokozott kriminalizáció, a bűncselekmények súlyosabb szankcióval történő fenyegetése, a büntetés kiszabási gyakorlat kötöttsége, és a büntetések represszív iránya. Ez az álláspont a büntetés céljának a bűn megtorlását és az elkövető illetve mások elrettentését jelöli meg az újabb bűncselekmények elkövetésétől. Míg ezzel ellentétes, liberális irányvonal a büntetőjogi beavatkozás korlátozását, a szankciórendszeren belül a resztoratív szemlélet érvényesülését, a büntetés kiszabási gyakorlat függetlenítését célozza.

Hazánkban e két büntetőpolitikai irányvonal ellentéte és harca legmarkánsabban 1998-tól kezdődően figyelhető meg. A folyamat kezdetét ugyan az 1993. évi XVII. törvény jelentette, amely azonban a konzervatív kormányzással inkoherens, inkább liberális jellegű büntetőpolitikát valósított meg, de ez szükségszerűnek volt tekinthető, hiszen a rendszerváltás során a diktatórikus berendezkedésű állam büntető jogszabályait a demokratikus jogállam büntetőjogává kellett átépíteni, ami nyilvánvalóan a szabályozás liberalizálását is megkívánta.

A rendszerváltozással együtt járó bűnözési hullám pedig magával hozta az 1990-es évek végére jellemző szigorúbb büntetőpolitika igényét, amelynek során előbb megalkotásra került az 1997. évi LXXIII. törvény, amely már a szigorítás tendenciáját, a neoklasszikus felfogást követte, majd megszületett az 1998. évi LXXXVII. törvény,

amely egyértelműen a „kemény kéz” büntetőpolitikai irányvonalát tükrözte. Ennek markáns megjelenése volt a büntetés-kiszabásban a bíróság jogkörének szűkítésére irányuló rendelkezések.

Az ezt követő időszakban ismét a liberálisabb irányvonalhoz való visszatérés, a kriminológiai gondolkodás, az áldozatorientált irányzat egyértelmű előretörése és megerősödése volt megfigyelhető, amelynek fontos állomása volt a 2003. évi II. törvény. E büntetőpolitika egyértelműen azt az álláspontot képviselte, hogy a bíróságok végrehajtandó szabadságvesztést csak abban az esetben szabjanak ki, amikor a büntetési célok más szankció alkalmazásával nem érhetők el, illetve a büntetés célját a megtorlásról a megelőzésre, és a sértettel való kiegyezésre helyezte át.²⁹²

2006-tól kezdődően – leginkább az Európai Unió által elfogadott ajánlásoknak megfelelően – az ún. kettős nyomtávú büntetőpolitika kialakítása jellemezte a honi büntető jogalkotást, amely egyszerre kívánta alkalmazni a represszív jellegű jogkövetkezményeket a kiemelten súlyos bűncselekményeket megvalósító, és személyükben is nagy társadalomra veszélyességet hordozó bűnelkövetőkkel szemben, ezzel szemben a társadalomra kisebb veszélyességet jelentő bűncselekmények elkövetői esetében a büntető igazságszolgáltatásból elterelő, alternatív eszközökkel igyekezett prevenciós céljait megvalósítani. Ez az irányzat legnagyobb részben saját álláspontommal is egyezik, azonban feltétlenül fontosnak tartom annak az elvnek is az érvényesülését, amely szerint „a bűn büntetést érdemel”, így nem helyeslem annak a nyomtávnak a megerősítését, amely a kisebb súlyú bűncselekményt elkövetőket eltereli a büntető igazságszolgáltatás útjáról, helyette inkább a szankciórendszer kibővítését tartanám indokoltnak, jóvátételi elemeket is magában foglaló büntetési nemekkel.

A 2010-ben bekövetkező ismételt fordulat a büntetőpolitikát ugyan nem térítette el teljes mértékben e kettős nyomtávról, azonban egyértelműen ismét a szigorítás irányába, a „kemény kéz” irányvonalára terelte, és a bírósági büntetés-kiszabási gyakorlat jogalkotási úton történő nagyobb befolyásolását teremtette meg.

---

²⁹² DOMOKOS Andrea: A büntetőpolitikai koncepcióról... i.m. (2007) 89.

2. A BÜNTETŐJOGI KODIFIKÁCIÓ KÍSÉRLETEI

Alapvetően leszögezhető, - ahogyan már azt az előzőekben is kifejtettem – hogy a rendszerváltástól kezdve a büntetőjog átalakítása szinte permanens folyamatban van. Ez köszönhető egyrészt az egymást követő kormányok ellentétes büntetőpolitikájának, az időközben megtörtént uniós csatlakozás érdekében kifejtett jogharmonizációnak, de sajnálatos módon a büntetőpolitika „átpolitizálódásának” is. Nemegyszer tapasztalhattuk, hogy politikai pártok választási kampányjelszavakká degradáltak/degradálnak büntetőjogi és büntetőpolitikai kérdéseket. Ahogyan már korábban utaltam rá, Irk Ferenc 1995-ben azt írta: „Komolyan el kellene gondolkozni azon, hogy mit ért az utóbbi néhány év – büntetőjogot is érintő – „jogalkotási dühe”. A számtalan, csak kodifikált, ám eszköz híján ki nem kényszerített paragrafus fel kell hívja figyelmünket arra, hogy e szabályok nem csekély része tulajdonképpen az állam pótcselekvése; annak bizonyítási szándéka, hogy a maga részéről mindent megtesz polgárai védelmére.”²⁹³ Többek között az ilyen és hasonló megállapítások vezettek el arra, hogy 1998-tól kezdve nemcsak a kormányprogramokban, hanem a büntetőjogászokban is megfogalmazódott egy új törvénykönyv megalkotásának gondolata.

Milyen legyen az új törvény? – vetette fel a kérdést Tóth Mihály 2008-ban, a Magyar Büntetőjogi Társaság konferenciáján. „A hazai és a nemzetközi tapasztalatok alapján megfogalmazható néhány olyan követelmény, aminek büntetőjogi jogalkotásunknak a jövőben meg kell felelnie.

a) Olyan anyagi jogi és eljárási törvényre van szükségünk, amely a cselekmény elsődlegességéből kiindulva és azt előtérbe állítva képes egyes sajátos büntettes-csoportok illetve jelenségek esetében a megfelelően átlátható, következetes, s a korábbiaknál tágabb intézményrendszeren nyugvó egyéniesítésre is. [...] A jogalkotás feladata az, hogy a „kettős nyomtávú büntetőpolitika” sokszínű eszközrendszerét felkínálja. Az aktuális eszköz megválasztását, és mértékének meghatározását a jogalkalmazó kezében kell hagyni.

b) A Btk. alkotóinak határozottan fel kell mutatniuk a büntetőjogilag alapvetően és tartósan védendő értékeket, ahelyett, hogy egyedi esetek cizellálása és aprópénzre váltása révén pillanatnyi, múlandó igényeket a leglátványosabb, de általában a

²⁹³ IRK Ferenc: Súlypontok a kriminálpolitikában, In: *Kriminológiai közlemények* 52. sz., Országos Kriminológiai és Kriminálisztikai Intézet, Budapest, 1995, 131.

legkevésbé hatékony eszközzel, a kriminalizálással próbálnak kielégíteni. Nincs szükség egymást átfedő tényállásokra, kazuisztikus felsorolásokra és a minősítő körülmények túlburjánzására. Kerülni kell a törvény tisztán igazgatási jellegű normákkal való túlszűfölését, mert ez a büntetőjog hatékonyságának veszélyeztetésével jár. [...]

c) Összhangot és egységet kell teremteni a büntetőjog általános részének bizonyos intézményei, továbbá egyes tényállások büntetési tételkeretei között, mert a nagyszámú modifikáció azzal járt, hogy egy-egy új rendelkezés beiktatása, vagy régi módosítása sok helyen megtörte az átláthatóságot, következetességet és koherenciát. Fel kell végre oldanunk a társadalomra veszélyesség és jogellenesség fogalma és hatásai között feszülő ellentmondást, s ezzel együtt meg kell oldanunk a csekély súlyú, de hatásait tekintve érzékeny kriminalitás megfelelő kezelését.”²⁹⁴

2.1. A kodifikáció elhatározása

Ugyan az 1998-as kormányprogram nem tartalmazta a Btk. újrakodifikálásának gondolatát, csupán az „Egyes büntető jogszabályok szigorítása” című részben foglalkozott kriminálpolitikai célkitűzésekkel, amelyben kiemelésre került, hogy a Kormány elsőrendű feladatának tekintette a közrend és a közbiztonság erősítését. A következetes és szigorú ítélkezési gyakorlat kialakítása érdekében a Btk. szigorításának a lehetőségét ígérte, így többek között célkitűzései között szerepelt az életfogytig tartó szabadságvesztés valóban életfogytig tartóvá tétele. Azonban az 1998. évi LXXXVII. törvény kidolgozása során már az új Btk. megalkotása is felmerült, és az igazságügyi minisztériumban már 1998 őszén megkezdődtek az erre irányuló előkészületek. Nagyobb szakmai nyilvánosság előtt az első bejelentés a büntetőjogi kodifikációról 1999 őszén, a Kriminológiai Társaság ülésén hangzott el.²⁹⁵

1999. szeptember 24-én készült el az akkori Igazságügyi Minisztérium büntetőjogi ügyekért felelős helyettes államtitkára által jegyzett „Jelentés a Miniszteri Értekezlet

²⁹⁴ TÓTH Mihály előadása, amely elhangzott a Magyar Büntetőjogi Társaság 2008. április 9-i konferenciáján, TÓTH Mihály: Csemegi szelleme és hatályos törvényünk életútjának tanulságai, In.: *A Magyar Büntetőjogi Társaság Jubileumi Tanulmánykötete* (szerk: Fenyvesi Csaba) Magyar Büntetőjogi Társaság, Debrecen, 2011, 106-107.

²⁹⁵ Dávid Ibolya igazságügy-miniszter asszony beszéde, amely elhangzott a Büntető Törvénykönyv átfogó felülvizsgálatának előkészítésére alakult Bizottság alakuló ülésén 2001. március 14-én az Igazságügyi Minisztériumban, In: *Büntetőjogi Kodifikáció*, HVG-ORAC Budapest, 2001/1. szám, 6.

részére az új Btk. koncepciójának előkészítéséről” szóló anyag²⁹⁶, amely részletesen értékelte az 1978. évi IV. törvény megalkotásától kezdődően a büntetőjogi szabályozás változásait, a változások tendenciáit, a bűnözés alakulását. Vizsgálta a változtatás (kodifikáció) indokoltságát, a felmerült igényeket, a büntetőpolitikai célkitűzéseket, és ezekkel összhangban az Általános és Különös Részben végrehajtandó célszerű és szükséges változásokat. A jelentés kiemelte: „Minden új kodifikációt széleskörű elemzésnek kell megelőznie, amelynek egyaránt ki kell terjednie a hazai büntetőjogi tudomány fejlődésének tapasztalataira, a bűnözés és a bűnüldözés nemzetközi tendenciáinak figyelembe vételére, a bűnözés mennyiségi és strukturális alakulásának számba vételére, a bűncselekmények összetételének, kriminológiai jellemzőinek és ezek változásának vizsgálatára, az ítélkezési gyakorlat alakulásának áttekintésére, a büntetés-végrehajtási tapasztalatok értékelésére. A reális helyzetkép egyben a szükséges változások irányát is pontosabban kijelöli.”²⁹⁷

A jelentés a bűnözés számarányának növekedése kapcsán kifejtette, hogy az 1998-ban 600 ezres ismertté vált bűncselekményszám a rendszerváltozás időszakához képest önmagában aggodalomra adott okot, és nem volt várható ennek a jelentős csökkenése. Azonban a mennyiségi adatokon túl a bűnözés szerkezetében bekövetkezett változások még rosszabb helyzetet tükröztek. Ez többek között a szervezett bűnözés térhódítását, a kábítószerrel visszaélés előtérbe kerülését, a közrend elleni bűncselekményszám megduplázódását jelentette. Ráadásul a helyzetet tovább rontotta a bűnüldözés romló hatásfoka, a csekély felderítési eredményesség pl. a betöréses lopások, az autólopások esetében. A jelentésben kiemelésre került, hogy a személy elleni erőszakos bűncselekmények esetében 1998-ra meghatározóvá vált a nyereségvágy, a bosszú, és a megtervezett leszámolások. A bűnözés növekedésére pedig az ítélkezési gyakorlat szinte egyáltalán nem reagált.

Igen rossz hatásúnak nevezte a jelentés azt is, hogy a Btk. szabályai folyamatosan módosultak, ráadásul egy-egy adott problémára általában utólag, követő jelleggel reagált a törvényhozás, és így a törvényi szabályozás koherenciája több esetben megbomlott, amely a jogalkalmazás kiszámíthatóságát is aláásta. „Az azonban tény,

²⁹⁶ Részletesen ismerteti: SOÓS László: Akkor és most, In: *Magyar Büntetőjogi Társaság Jubileumi Tanulmánykötete* (szerk: Fenyvesi Csaba), Magyar Büntetőjogi Társaság, Debrecen, 2011, 189-197.

²⁹⁷ SOÓS László: i.m. 191.

hogy ideje a követő jellegű, reagáló, mindig egy-egy adott területre koncentrálni, már-már kampányszerű és sűrű szabályozást tudatosabb, átgondoltabb és szilárdabb jogi háttérrel felváltani. Erre pedig csak egy megújult szemléletű, gondosan kidolgozott alapokra épülő törvény képes.”²⁹⁸

A büntetőjog szerves összefüggésben áll az egész jogrendszernek, ezért kiemelten fontos a büntetőjogi szabályozás felülvizsgálata során, hogy összhangban álljon az adott társadalom vezéreszméivel, amely hazánkban és Európában is a demokratikus állam alapelvei, a jog elsődlegességének érvényesülése és az emberi jogok tiszteletben tartása köré épül. „A büntetőjog nem csupán a büntetőpolitika egyik eszköze, hanem értékvédő és értékhordozó is, amely igazságos megtorlás mellett azt üzeni a társadalomnak, hogy bízhat a jogépség megóvásában. [...] a büntetőjog a büntetőhatalom gyakorlásának igazolását jelenti, aminek viszont alkotmányos módon meg kell felelnie. Ebből adódóan, a vezéreszmék közé az alkotmányos büntetőjog gondolata ugyanúgy beletartozik.”²⁹⁹ A jelentés a büntetőjog alapelveinek felsorolásával - amelyek között az ultima ratio, azaz a szükségesség, az utilitás, azaz a hasznosság, a proporcionalitás, tehát az arányosság, a humanizálás, azaz az emberközpontúság elveit hangsúlyozásával – kiemelte, hogy ezen alapelvek nem kerülhetők meg egy új Btk. kialakítása során sem. Elfogadva a 1998-as Magyar kriminálpolitikai és rendvédelmi koncepcióban meghatározott és kimunkált büntetőjog általános és korlátozó szempontjait, azokat már, mint büntetőpolitikai célkitűzéseket fektette le.

A tervezett kodifikáció során az Általános Részt illetően a nullum crimen sine lege és nulla poena sine lege alapelveinek, valamint a visszaható hatály és az analógia tilalmának törvényi megfogalmazását tartotta indokoltnak, a büntethetőségi akadályok egységes elvi alapja megteremtésének igényével együtt. A szankciórendszer vonatkozásában megfontolásra érdemesnek tartotta a büntetések fő- és mellékbüntetésre történő megkülönböztetésének, és a szabadságvesztés büntetés kiváltását eredményező szankciók körének és feltételeinek átgondolását, a szankciórendszerből az ún. testidegen intézmények (pártfogó felügyelet, kényszergyógyítás) eltávolítását. Kiemelte továbbá, hogy meg kell teremteni az állam büntetőjogi igényének elsődlegessége mellett a mediáció és a sértettekkel való megegyezés és jóvátétel rendszerét.

---

²⁹⁸ Soós László: i.m. 193.

²⁹⁹ Uo. 193.

A Különös Rész vonatkozásában elsődlegesnek ítélte az egyes fejezetek értékítéletet is kifejező sorrendjének felülvizsgálatát, illetve a védett jogtárgyak figyelembe vételével történő „profilisztitást” és átcsoportosítást az egyes bűncselekmény kategóriák között. Rámutatott, hogy a „büntetőjog, mint legvégső eszköz” elvének figyelembe vételével felül kell vizsgálni, szükséges-e a tényállásokban megfogalmazott magatartások büntetőjogi fenyegettségének fenntartása, esetleg lehetséges-e büntetőjogon kívüli, igazgatási eszközökkel a jogellenes cselekmények kezelése. A kriminalizációs és dekriminalizációs szelektálás pedig a cselekmények társadalomra veszélyességének tartalmának vizsgálatához kell, hogy igazodjon, amely során revíziót igényelnek az egyes bűncselekmények büntetési tételei is.

A jelentés nemcsak a büntetőjogi kodifikációt, hanem általában a büntetőjogi szabályozást illetően is, feltett két igen fontos kérdést. Egyrészt a büntetőpolitikai (jogalkotási) stratégiára vonatkozóan, hogy valóban el kell-e mozdulni a hagyományos erkölcsi színezetű büntetőjog felfogásától az adminisztratív büntetőjog felé, amely igény főleg a nemzetközi normákhoz történő jogközelítés során vetődött fel, de sok esetben – főleg a gazdasági bűncselekmények szabályozásával kapcsolatban – a hazai jogalkotásban is egyre gyakrabban megjelent. A jelentés a „nem indokolt feladni a büntetőjog hagyományosan erkölcsi színezetét” álláspontjára helyezkedett, ami álláspontom szerint a büntetőjogászok alapvető véleményével egyezik. A másik (inkább szabályozás-technikai jellegű) kérdés arra irányult, hogy vajon a kazuisztikus, leíró jellegű diszpozíciókkal legyenek-e meghatározva a büntetendő cselekmények, amely igény elsősorban a jogalkalmazás részéről merült fel. Azonban a büntetőjog közérthetőségének igénye az alapvetően absztrakt jellegű szabályozás uralkodó jellegét kívánja meg, amely kérdés megválaszolása mindenképpen választ igényel az új Btk. megalkotása esetén.³⁰⁰

2.2. A kodifikáció bizottságai

Az előzőekben ismertetett jelentés, és a tárca előkészítő munkálatainak megkezdését követően a kodifikációról történő kormányzati döntés még másfél évet váratott magára. A tényleges kodifikációs munkák megkezdése csak 2001. március 14-én vette kezdetét,

---

³⁰⁰ Soós László: i.m. 197.

amikor Dávid Ibolya, akkori igazságügy-miniszter a hatályos anyagi büntetőjog felülvizsgálatára és az új törvény kidolgozására bizottságot kért fel. A 15 tagú Kodifikációs Bizottságban mind az elmélet legkiválóbb szakemberei, mind pedig a jogalkalmazás valamennyi területének legnevesebb képviselői kaptak helyet. Elnöke Györgyi Kálmán, miniszteri biztos lett, társelnökének pedig Nagy Ferenc professzor került felkérésre.

Az igazságügy-miniszter a Kodifikációs Bizottság alakuló ülésén megtartott beszédében kiemelte, hogy ugyan a Btk-t, annak hatálybalépése óta több mint ötven alkalommal módosították, azonban nincs kodifikációs szükséghelyzet, hiszen a törvénykönyv a módosításokkal, kiegészítésekkel együtt megfelelő büntetőjogi védelmet képes biztosítani a társadalmi rend megóvásához. Érvelése szerint ugyanakkor a nagyszámú módosítás megbontotta a kódex belső egyensúlyát, a szankciórendszer harmóniáját, az egymást követő módosítások esetenként eltérő büntetőpolitikai elképzelések jegyében születtek meg, ezért szükséges egy egységes szemléleten alapuló felülvizsgálat. Kiemelte, hogy „van működőképes anyagi büntetőjogi törvénykönyvünk, de indokolt, hogy legyen egy újabb és jobb.”³⁰¹

A bizottság ugyan konkrét normaszöveget nem alkotott, így az az elképzelés, amely szerint az új büntető kódex 2004-ben megszülessen, meghiúsult, azonban a bizottsági munka lehetőséget teremtett a büntető jogtudomány és joggyakorlat szakemberei számára, hogy elképzeléseiket egyeztessék, illetve megvitassák. Ennek érdekében a bizottsági munka megindulásával egyidejűleg új, kodifikációs témájú periodika is kiadásra került, amelyben a szerkesztők tájékoztatást kívántak nyújtani a bizottság üléseiről. Ezen kívül közzé kívánták tenni a büntetőjogi kodifikáció elméleti megalapozása keretében készült tanulmányokat, a jogalkalmazási gyakorlatban felmerült problémákról szóló írásokat, amelyek jogalkotási igényeket, javaslatokat fogalmaznak meg, továbbá az ezekhez kapcsolódó vitacikkeket.³⁰²

A kodifikációs bizottság a működése során a Btk. Általános Részét vizsgálta át, és a kodifikációs munkában egységes álláspontra törekedett, de nem sikerült minden

³⁰¹ Dávid Ibolya igazságügy-miniszter asszony beszéde, amely elhangzott a Büntető Törvénykönyv átfogó felülvizsgálatának előkészítésére alakult Bizottság alakuló ülésén 2001. március 14-én az Igazságügyi Minisztériumban, *Büntetőjogi Kodifikáció*, HVG-ORAC, Budapest, 2001/1. szám, 4.

³⁰² GYÖRGYI Kálmán: Beköszöntő, *Büntetőjogi Kodifikáció*, HVG-ORAC, Budapest, 2001/1. szám, 3.

kérdésben kompromisszumot kialakítani. A bizottság 2003-ban tárgyalta meg Wiener A. Imre „A Btk. Általános Része de lege ferenda” című javaslatát, amely a büntetőtörvények rendszerét is meg kívánta változtatni, ugyanis ún. büntető melléktörvényeket kívánt kialakítani, hasonlóan a Csemegi kódexhez és néhány mai európai modellhez. E büntető melléktörvények a szakigazgatási jogszabályok megsértésén alapuló bűncselekményeket, illetve egyes speciális elkövetői körökre – fiatalkorúak, katonák – vonatkozó szabályokat tartalmazták volna. „A szerző álláspontja szerint a nullum crimen sine lege elvnek akkor lehet a legteljesebben érvényt szerezni, ha a Btk. a külön jogszabályok megsértését mondja ki bűncselekménynek és ahhoz fűz szankciót, kiemelten a gazdasági bűncselekmények körében tartja ezt indokoltnak. További vita tárgyát képezte a bűncselekmény fogalmának a meghatározása is, miszerint a büntethetőség vagy a felróhatóság a jobb fogalmi elem. Ez esetben a tárgyi jogellenesség, valamint az alanyi felróhatóság lenne a bűncselekmény tartalmi összetevője. Dogmatikai kérdés, hogy az életkor bűnösségi, avagy felróhatósági kérdés. A javaslat szerint az életkort nem negatív, hanem a felelősség pozitív feltételeként kellene szabályozni. Ugyancsak élénk vitát váltott ki a szándékosság-gondatlanság szabályozása körében az az elképzelés, miszerint elegendő lenne három kategória meghatározása: szándékos (egyenes) és gondatlan (hanyagság) elkövetés, illetőleg egy köztes kategória, amikor is az elkövető látja magatartásának következményét, de mégis cselekszik, azonban az érzelmi oldal nem kapna jelentőséget, csupán a tudati.”³⁰³

Az első kodifikációs bizottság tehát normaszöveget nem alkotott, 17 ülés után, 2003. június végén feloszlott. 2005 nyarán egy új bizottság is felállításra került a Különös Rész megvitatására, azonban ez három ülés után feloszlott, és a 2006-ban megalakult új bizottság is csupán tíz ülést tartott. 2007 januárjában az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium saját normaszöveg tervezettel állt elő, majd 2007 nyarán megalakított új kodifikációs bizottság feladata volt, hogy a 2007. évi Tervezetre tett észrevételek alapján átdolgozza az Általános Részt. E bizottság által hozott döntések alapján 2008 júliusára készült el az új Általános Rész normaszöveg-tervezete, azonban ez sem vált törvényjavaslattá. Ezt követően pedig a kodifikációs bizottsági munka befejeződött.

---

³⁰³ PÁZSIT Veronika: Tájékoztató a Kodifikációs Bizottság üléseiről In: *Büntetőjogi Kodifikáció*, HVG-ORAC Budapest, 2003/4. szám, 34.

2.3. A kodifikáció kísérletei

A 2001-ben megkezdett kodifikációs munka során több Általános Részi tervezet is született. E részben ezek vázlatos áttekintését, és legfontosabb büntetőpolitikai alapvetéseit emelem ki.

2.3.1. A 2006-os (Ligeti-féle) koncepció³⁰⁴

2006-ban jelent meg Ligeti Katalin „Az új Büntető Törvénykönyv Általános Részének Koncepciója” című tervezete, amelyben a szerző nemcsak egy (törvény) javaslatot fogalmazott meg, hanem annak indokolásán túl a büntetőpolitikai koncepcióról is szólt. E körben kiemelte, hogy a büntetőjog társadalmi célja megváltozott. „A XXI. században a büntetőjog ezért elsődlegesen céljog. Arra kell irányulnia, hogy az emberek egyenlő méltósága és szabadsága mellett az emberek közti biztonságot és békét biztosítsa, illetve azt helyreállítsa. Ezért a büntetőjog nem igazolható pusztán az igazságosság megvalósításával, hanem ezen túlmutató társadalmi célt is feltételez.”³⁰⁵ Álláspontja szerint a tágabb értelemben vett büntetőjog az állam büntetőhatalmának kifejeződése, azonban nem öncélú és eleve adott, hanem csupán másodlagos, szolgáló intézmények az ember, mint individuumhoz képest. Ebből az aspektusból pedig a büntető igazságszolgáltatás a sértett sérelmének enyhítésére, megszüntetésére, jogainak helyreállítására, és a megsértett közösség kiengesztelésére kell, hogy törekedjen.

Ligeti koncepciójának elvi alapját képezte – ahogyan 2006-ban, tehát uniós csatlakozásunkat követően már egyértelmű – az állami büntetőpolitikával szemben támasztott nemzetközi elvárásoknak való összhang megteremtése, amely az ENSZ, az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának és az Európai Uniónak a büntetőpolitikai ajánlásaiban megfogalmazott vezéreszmékben fejeződnek ki. Ezen túl pedig kiemelt fontosságú a büntetőjog legalitásának, azaz alkotmányosságának követelménye és az emberi jogok érvényesítése. Ezzel kapcsolatban kiemelte – utalva az akkori Alkotmány 57. § (4) bekezdésében megfogalmazott *nullum crimen sine lege* és *nulla poena sine*

³⁰⁴ Az alfejezet címe DOMOKOS Andrea: *A büntetőpolitika változásai Magyarországon* című monográfiáját vette alapul.

³⁰⁵ LIGETI Katalin: Az új Büntető Törvénykönyv Általános Részének koncepciója, In: *Büntetőjogi Kodifikáció*, HVG-ORAC Budapest, 2006/1. szám, 7.

lege elveire – a büntetőjog legalitásának alkotmányos alapelvét, amelyből négy követelmény vezethető le:

- a nullum crimen et nulla poena sine lege trevia elve, amely pozitív oldalról: az elkövetéskor hatályos törvény alkalmazásának követelménye, negatív oldalról a visszaható hatály tilalmát jelenti.
- a nullum crimen et nulla poena sine lege certa elve, amely pozitív oldalról a pontos törvényi meghatározottság követelménye, negatív oldalról pedig a határozatlan büntető törvény tilalma.
- a nullum crimen et nulla poena sine lege cripta elve, amely pozitív az írott büntetőjogi törvény követelménye, negatív oldalról a büntetőjogi felelősséget alapító, vagy szigorító bírói szokásjog tilalma.
- és a nullum crimen et nulla poena sine lege stricta elve, amely az analógia tilalmát jelenti a büntetőjogban.

A koncepció az egységes kódex elvét követte, a Btk-t Könyvekre tagolta volna, így a Btk. egységes szerkezete megmaradna, de a bűncselekmény tárgyára illetve a speciális alanyokra vonatkozó rendelkezések külön könyvbe kerültek volna. Ennek megfelelően javaslata szerint a Btk. öt Könyvből állna:

1. Könyv: Általános rendelkezések
2. Könyv: Köztörvényi bűncselekmények
3. Könyv: Szakigazgatási jogszabályokat sértő bűncselekmények
4. Könyv: A katonákra vonatkozó rendelkezések és a katonai bűncselekmények
5. Könyv: A fiatalokorra vonatkozó rendelkezések.

Álláspontja szerint „a Könyvekre történő tagolás lehetővé teszi, hogy az egységes kódex megtartása mellett a jogtárgy védelemben, vagy az elkövetők személyében megjelenő jelentős különbségeket az új Büntető Törvénykönyv kellően kifejezésre jutassa.”³⁰⁶

A Ligeti-féle koncepció szakítva a hagyományosnak tekinthető fogalom meghatározó Általános részi szakaszokkal, inkább a büntetőjog alapelveinek tulajdonított kiemelt jelentőséget, amelyeket törvényi rendelkezések formájában kívánta az Általános rendelkezések körében megfogalmazni. Így a bűncselekmény fogalmával, a büntetés

---

³⁰⁶ LIGETI Katalin: Az új büntető törvénykönyv ...i.m. (2006) 10.

céljával kapcsolatban kialakult jogtudományi viták „ellenszereként” a büntetőjog alapelveinek rendszerével kívánta megoldani ezt a helyzetet. Ennek megfelelően a bűncselekmény-fogalomban olyan sok vitát kiváltó társadalomra veszélyesség fogalma helyett a büntetőhatalom ultima ratio jellege fejezné ki, hogy a jogalkotó csak olyan cselekményeket nyilváníthat bűncselekménnyé, amelyek társadalmilag elítélendők. Nézete szerint az elv deklarálja azt is, hogy az antiszociális magatartások állami kontrollja során a büntetőjogot utolsó, végső eszköznek kell tekinteni, és csak akkor szabad alkalmazni, ha a közérdek érvényesítéséhez elengedhetetlen. E körben külön is kiemelés érdemel a törvényesség fentiekben kifejtett elvén túl a büntetőjogi reagálás arányosságának alapelve, amely kifejezi, hogy mind a büntetendővé nyilvánításnak, mind a büntetőjogi jogkövetkezményeknek arányban kell állnia az elkövető alkotmányosan védett jogainak korlátozásával elérhető társadalmi előnnyel, tehát „az elérni kívánt cél fontossága és az ennek érdekében okozott alapjogsérelem súlya megfelelő arányban legyen egymással.”³⁰⁷

A szankciórendszerrel kapcsolatban megfogalmazott alapelvek között szerepelt egyrészt a tetтарыos büntetés elve, amely a büntetéskiszabásra vonatkozóan nemcsak a büntetésnek az elkövetett cselekmény tárgyi súlyához (proporcionalitás) való hozzáigazítását, hanem az elkövető személyi körülményeinek és a sértett érdekeinek figyelembevételét is előírta. A sértetti jogok előtérbe kerülésének másik alapvető megfogalmazása az ún. bagatell cselekmények kezelésére szolgáló elégtétel intézményének kialakítása a koncepcióban. A szankciókkal kapcsolatban a rendszer duális jellegét meghagyta, és a büntetések fő- és mellékbüntetésekre való felosztását kívánta megváltoztatni. A koncepció „üdvözlendő törekvése a fő- és mellékbüntetések valamint az intézkedések közötti átjárhatóság megteremtése, illetve kombinált alkalmazásuk lehetővé tétele.”³⁰⁸

2.3.2. A 2007. évi Tervezet

Ugyan a kodifikációs bizottságok konkrét normaszöveg tervezetet végső soron nem alkottak, azonban a kodifikációs munka összegyűjtése és elemzése már elegendő anyagot teremtett az igazságügyi tárca részére, így 2007 januárjára elkészült az

³⁰⁷ LIGETI Katalin: Az új büntető törvénykönyv ...i.m. (2006) 11.

³⁰⁸ DOMOKOS Andrea: A büntetőpolitika változásai... i.m. (2008) 72.

Általános Rész normaszöveg-tervezete, amelyet februárban előzetes szakmai észrevételezés céljából a jogalkalmazók, a tudomány képviselői, valamint a civil szféra rendelkezésére lett bocsátva.

A Tervezet büntetőpolitikai szemléletében a 2006-os koncepcióban megfogalmazottakra támaszkodott. Ezzel kapcsolatban rögzítette, hogy „Az eddig megvalósított büntetőpolitikai reformok kiindulópontja az a megközelítés, amely az állami büntetőpolitikát a társadalompolitika részterületének tekinti. A társadalompolitika részeként megvalósuló büntetőpolitika szükségszerűen túlnyúlik a büntető igazságszolgáltatás rendszerén. [...] Ennek keretében kialakítja a büntetés-végrehajtás rendjét és a pártfogó felügyeletet, valamint ellátja a bűnmegelőzés állami feladatait. Az állami büntetőpolitikának emellett gondot kell fordítania a bűnözés okozta sérelmek, a bűncselekmények elszenvedői és az emiatt életminőségében veszélybe került személyek társadalmi, morális és anyagi sérelmeinek enyhítésére is.”³⁰⁹ Ezen kívül pedig a Ligeti-féle koncepcióban megfogalmazott alkotmányos és nemzetközi elvárásokat is átvette.

A Tervezet a büntető kódex szerkezetére vonatkozó vitatott álláspontok között kompromisszumot próbált teremteni, amely szerint az új büntető kódex a hatályos Btk.-hoz hasonlóan alapvetően egységes szerkezetű lenne, de a speciális büntetőjogi szabályozást kívánó életviszonyokat – jogi személyek, katonák, és a fiatalkorúak - külön törvénybe illesztette volna. A Különös Részi szakigazgatási normák megsértésének büntető melléktörvényekben történő szabályozását azonban a Tervezet elutasította, kifejezésre juttatva ezzel azt a felfogását, hogy a büntető norma olyan alapvető magatartási szabály, amelyet a büntető kódexnek kell tartalmaznia. A büntető melléktörvények elutasításából következően pedig a jövőben is fenntartani kívánta a kerettényállásokkal való szabályozást.

Szemben a 2006-os koncepcióval, a 2007. évi Tervezet a bűncselekmény fogalmának törvényben történő meghatározása mellett kitartott, azonban a bűncselekmény formális meghatározása mellett foglalt állást, így kikerült a definícióból a társadalomra veszélyesség, mint fogalmi elem. A Tervezet indokolása szerint „a társadalomra

---

³⁰⁹ 2007-ben az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium által készített „Törvénytervezet a Büntető Törvénykönyvről Általános Rész” Általános indokolása, In: *Büntetőjogi Kodifikáció*, HVG-ORAC Budapest, 2007/1. 22., Vö.: LIGETI Katalin: Az új büntető törvénykönyv ...i.m. (2006) 7.

veszélyesség hatályos törvényi megfogalmazása (Btk. 10. §) ugyanis megteremtette az olyan jogalkalmazói gyakorlat lehetőségét, amely büntethetőséget kizáró ok fennforgása nélkül is, egyedül a társadalomra veszélyesség hiányára alapozva lehetővé teszi a büntetőjogi felelősség kizárását. Ezzel a büntetőbíró de facto felülbíráhatja a törvényalkotót.”³¹⁰ Átfogalmazta a bűnösség fajták törvényi meghatározásait is, a kodifikációs bizottságok és a Ligeti-féle koncepcióban kifejtett érveléssel egyetértve. A büntethetőség akadályok körében is több újítást vezetett volna be, így a jogos védelem szabályozásában itt jelent meg először az a törvényhozói akarat, amely az ijedség, felindulás mértékét, hatását nem vizsgálja, hanem a beszámítási képességre gyakorolt tényleges hatásától függetlenül, minden esetben kizárja a védekező személy büntethetőségét. Ez annak a társadalmi elvárásnak az érvényesítése, amely szerint, aki bűncselekményeket követ el, annak vállalnia kell a bűnelkövetéssel együtt járó kockázatokat is.³¹¹

A Tervezet a jogkövetkezmények rendszerében a szankciók büntetőpolitikai funkciójának, céljának az alkotmányos büntetőjogi elvek megerősítése mellett foglalt állást, a helyreállító igazságszolgáltatás szempontjaival kiegészítve. Az indokolás szerint „Jelenleg és a jövőben is irányadó, hogy a büntetőjogi szankció elsősorban a normastabilizációt szolgálja, azaz a társadalmi béke helyreállítása érdekében a cselekménnyel sérült szabadságjogokat a büntetőjogi szankció segítségével meg kell szilárdítani, ha máshogy nem, legalább a jogsértés formális helytelenítése révén. Ebben az értelemben a büntetés a helytelenítéssel együtt járó, malumot is jelentő arányos viszonzás. Másodsorban a büntetőjogi szankció a bűnisméltés lehetőségének visszaszorítására, a megelőzésre irányul. Ez egyrészt az egyes büntettesekre való ráhatással (speciálprevenció), másrészt a társadalomra való ráhatással (generálprevenció) történik. E két hagyományos gondolat mellett új, de ma már egyértelmű kriminálpolitikai törekvés, hogy a büntetőjogi szankciónak az elkövetőt a jóvátételre kell ösztönöznie. Ennek megfelelően a rosszallást is maga után vonó arányos viszonzás

---

³¹⁰ 2007-ben az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium által készített Törvénytervezet a Büntető Törvénykönyvről Általános Rész indokolása, In: *Büntetőjogi Kodifikáció*, HVG-ORAC Budapest, 2007/1. szám, 26.

³¹¹ Uo. 30.

és a prevenció mellett a jövő szankciórendszerének a sértett, illetve a megsértett közösség kiengesztelését is szolgálnia kell.”³¹²

A tervezet az ENSZ, az Európa Tanács és az Európa Unió büntetőpolitikai ajánlásait figyelembe véve indokolásában is kiemelte a büntetőjogi szankciókkal kapcsolatban megfogalmazott vezérelveket:

- a szabadságvesztés büntetést végső eszközként kell kezelni, amelynek alkalmazása csak akkor indokolt, ha az elkövetett bűncselekmény súlyára tekintettel nyilvánvaló, hogy semmilyen más büntetés nem lenne megfelelő,
- kerülni kell a rövid tartamú szabadságvesztés büntetés alkalmazását,
- elő kell mozdítani a közösségi szankciók és intézkedések szélesebb körű alkalmazását,
- differenciálni kell a büntetési rendszert, lehetővé kell tenni, hogy az alkalmazandó szankciók típusa, súlya, szigora jobban illeszkedjen a büntetendő cselekmény súlyához, jellegéhez és az elkövető személyi körülményeihez,
- be kell vezetni új szabadságelvonással nem járó szankciófajtákat,
- biztosítani kell a mediációhoz és az áldozat kártalanításához való jogot.

A szankciórendszert illetően meghagyta ugyan a jogkövetkezmények duális rendszerét, azaz a büntetések és intézkedések kettősségét, azonban a büntetéseket már nem osztotta fő- és mellékbüntetésekre. Ez teljesen új szemléletet tükröz, azt az elgondolást, hogy a büntetési nemek önálló alkalmazása az egyéniesítés szélesebb lehetőségét biztosítja a jogalkalmazók számára. A szabadságvesztés esetében a különböző végrehajtási módokat – azaz a végrehajtandó, végrehajtásában részben felfüggesztett és a próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztést – mint önálló büntetési nemeket határozta meg, illetve önálló büntetési nemként nevezte meg az élethosszig tartó szabadságvesztést is, amellyel a Csemegi-kódex terminológiájához tért vissza. „Az új büntetési nemek bevezetésének büntetőpolitikai kiindulópontja a végrehajtandó szabadságvesztés büntetések arányának és tartamának csökkentése volt. E büntetőpolitikai célkitűzés a nemzetközi tapasztalatok alapján a szabadságvesztés végrehajtásának teljes, illetve részbeni felfüggesztése útján valósítható meg a

---

³¹² 2007-ben az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium által készített Törvénytervezet a Büntető Törvénykönyvről Általános Rész indokolása, In: *Büntetőjogi Kodifikáció*, HVG-ORAC Budapest, 2007/1. szám, 30.

leghatékonyabban.”³¹³ A szabadságvesztés végrehajtási fokozatai is átalakításra kerültek, így a fegyház fokozat megszűnt volna, az élethosszig tartó szabadságvesztést börtön fokozatban, míg az egyéb végrehajtandó szabadságvesztés kétféle fokozatban – börtönben vagy fogházban – lett volna kiszabható.

2.3.3. A 2008. évi júliusi Tervezet

2007 nyarán újabb bizottság került felállításra, amelynek az volt a feladata, hogy az előző tervezetre tett észrevételek alapján átdolgozza az Általános Részt. Az új Általános Rész Tervezete 2008-ban készült el, és júliusban került szakmai egyeztetésre.

Ez a Tervezet már egységes büntetőkódexben gondolkodott, azaz elvetette a külön büntető törvények gondolatát, fenn kívánta tartani a kerettényállásokkal való szabályozást. Hasonlóan az előző tervezethez a vétségi határt a szándékos bűncselekmények esetében 3 évre kívánta felemelni, hivatkozással a gyakorlat egyöntetű véleményére. Általános indokolása szerint ezzel a Tervezet a kettős nyomtávú büntetőpolitika megvalósításaként megszüntette volna a hatályos Btk.-ban kialakított helyzetet, amelyben a bűncselekmények többsége büntettnek minősül. A Tervezet bűncselekménytani részei egyebekben a 2007. évi koncepciót tükrözték, a felelősségre vonás akadályainak szabályozásánál a 2007. évihez képest egyértelműbben kifejezésre juttatta azt, hogy az egyes kizáró okok pontosan mire vonatkoznak.

Ennek megfelelően a büntetőjogi felelősségre vonás akadályainak meghatározásakor különbséget tett a cselekmény büntetendőségét és az elkövető büntethetőségét kizáró vagy korlátozó okok, a büntethetőséget megszüntető okok és a büntetőjogi felelősségre vonás egyéb akadályai között.

A legszembeűnőbb változás a jogkövetkezménytanban következett be. Az akkori kormányzat a kettős nyomtávú büntetőpolitika megvalósítását tűzte célul, amely a büntetőjog teljes szigorával, szabadságelvonó szankciók alkalmazásával lép fel a súlyos és a társadalomra kiemelkedő kockázatot jelentő bűncselekmények elkövetőivel

---

³¹³ 2007-ben az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium által készített Törvénytervezet a Büntető Törvénykönyvről Általános Rész indokolása, In: *Büntetőjogi Kodifikáció*, HVG-ORAC Budapest, 2007/1. szám, 32.

szemben, míg az ismertté vált bűnesetek túlnyomó többségét kitevő kisebb súlyú és kevésbé veszélyes bűncselekmények elkövetőivel szemben széles körben teszi lehetővé alternatív, különösen a közösségben végrehajtható büntetések kiszabását. A Tervezet a bíróságok büntetés kiszabási lehetőségének bővítése érdekében – a közügyektől eltiltás kivételével - minden büntetési nem önálló alkalmazásának megteremtette a lehetőségét, illetve a büntetések egymással való kombinálhatóságára is lehetőséget nyújtott. A szabadságvesztés szabályozásában visszatért annak egységes büntetési nemként történő meghatározásához, amelynek fajtái az életfogytig tartó és a határozott tartamú szabadságvesztés lett volna, és a végrehajtási fokozatokat illetően is megtartotta az akkor hatályos Btk. szerinti hármas felosztást. A pénzbüntetés összegét azonban nagymértékben megemelte, így annak legkisebb összege jóval meghaladta a létminimum összegét.

A 2007-es tervezet egyik javaslatát elfogadva a sértett érdekeire és a jóvátétel szempontjaira figyelemmel a tevékeny megbánás alkalmazási körét kiszélesítette valamennyi vétségre, de egyben kizárta a halált okozó bűncselekmények esetén. Ugyanakkor minden esetben kötelezővé tette hátrányos jogkövetkezmény alkalmazását, ezért új intézkedésként bevezette a figyelmeztetést. Legfontosabb novumként említhető, hogy a fiatalkorú bűnelkövetők megkülönböztetésén kívül a fiatal felnőtt kategória bevezetése, amely azon elkövetőkre is enyhébb szabályok alkalmazását tette volna lehetővé, akik az elkövetéskor a 18. életévüket már betöltötték de a 21. életévüket még nem.

2.3.4. A 2008. évi decemberi Tervezet

A bizottságtól függetlenül, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium által 2008 őszére megalkotásra került egy új, immáron harmadik Általános Részi Tervezet, amely nemcsak egy újabb tervezetként, hanem már, mint Kormány-előterjesztés került decemberben közigazgatási egyeztetésre. E Tervezet az előzőekhez képest a hatályos Btk.-hoz képest már nagyobb visszalépéseket tartalmazott.

A bűncselekmény fogalmának meghatározásában új javaslattal állt elő, így 7. §-a szerint: Bűncselekmény az a büntetni rendelt tevékenység vagy mulasztás, amely jogellenes, és amelyet szándékosan vagy – ha e törvény a gondatlan elkövetést is bünteti

– gondatlanságból követnek el. E Tervezet a bűncselekményt a hatályoshoz hasonlóan, mint büntetni rendelt, jogellenes és bűnös cselekményként határozta meg, tehát ugyan a társadalomra veszélyesség fogalmát mellőzte, de a jogellenesség fogalmával bővítette a definíciót. Az előterjesztés általános indokolása kiemelte, hogy az előző tervezetekben létrehozott formális bűncselekmény fogalom helyett materiális bűncselekmény fogalmat kodifikált, így első olvasatra azt gondolnánk, hogy a társadalomra veszélyesség helyett ezt a fogalmi elemet használja, azonban az indokolás a bűncselekmény fogalmi elemeivel kapcsolatban visszatért a formális meghatározáshoz, így kissé zavaros helyzetet teremtett.

Az előző tervezet szerint tartotta fenn a büntethetőségi akadályok rendszerezését, újdonság a jogos védelem szabályozásában volt található, itt jelent meg először a megelőző jogos védelem lehetősége és a kitérés kötelezettség törvényben való eltörlése. Indokolásában hivatkozott a megváltozott társadalmi viszonyokra, – különös tekintettel a családon belül elkövetett erőszakos cselekmények megváltozott megítélésére – amelyben nem tartható az a megtámadott védekezési jogát szűkítő korábbi ítélkezési gyakorlat, amely szerint a megtámadott a felmenő, a testvér, a házastárs, az élettárs, a gyermekkorú személy és a terhes nő támadásával szemben a támadás elől köteles kitérni, feltéve, hogy a kitérés lehetséges és veszélymentes.

A szankciórendszer szabályai a 2008. évi júliusi tervezetnek megfeleltethetők, a fiatalok tekintetében az előző tervezet szerinti fiatal felnőttek kategóriáját is fenntartotta. Indokolásában hivatkozva az elmúlt évtizedek fejlődés-lélektani és szociológiai kutatásainak eredményeire, amely szerint a személyiség-fejlődés időben elhúzódhat, a fiatalok egyre később válnak mind személyükben, mind anyagilag önállóvá. Erre a jelenségre a jogalkotónak is reagálnia kell, azonban figyelemmel kell lenni arra is, hogy ez a korosztály a bűnözésben mind az elkövetői, mind az áldozati oldalon az átlagnál erőteljesebben képviselteti magát.

A Kormány a törvényjavaslatot a 2009. év tavaszi ülészakán kívánta benyújtani az Országgyűléshez, amelyre nem került sor, helyette egy novelláris Btk. módosítás, a 2009. évi LXXX. törvény született meg, amely csak részben tartalmazta e tervezetek szerinti változásokat.

2.4. Összegzés

Összegzésként elmondható, hogy az 1998-ban már elhatározott, és 2001-től kezdődően megindult kodifikációs munkák a büntető jogalkotás, és a büntetőpolitika vonatkozásában ugyan gyakoroltak pozitív hatásokat, azonban végső soron nem érték el céljukat, hiszen – nézetem szerint - a 2012-ben megszületett új Btk. nem e kodifikációs folyamat során, annak fejleményeként, eredményeként jött létre.

A pozitív hatások azonban mindenképpen figyelemreméltóak, tekintettel arra, hogy egyrészt felszínre hozták azokat a dogmatikai kérdéseket és vitákat, amelyek a büntető jogirodalomban addig kevésbé, vagy kevésbé élesen fogalmazódtak meg. Bár Irk Ferenc kritikusan így fogalmaz ezzel kapcsolatban: „Mintha az elvont jogdogmatikai viták folytatóit a társadalom szükségletei és igényei teljesen hidegen hagynák. Mintha nem vennék észre, hogy az egész világ, de Európa és annak a keleti fele különösen érték- és normaválságon megy keresztül, ami azt is jelenti, hogy eleve kudarcra van ítélve az a kísérlet, amely úgy véli: a 19. századi jogalkotás alapjaira építkezve lehet a társadalom szabályozására képes, okos és egyúttal lehetőség szerint igazságos törvénykezést végezni.”³¹⁴

Pozitív hatása volt tagadhatatlanul a kodifikációs munkáknak az is, hogy ráirányította a figyelmet a rendszerváltozástól kezdődő folyamatos és néha átgondolatlan – Tóth Mihály szavaival: szezonális – kriminalizálási kísérletek³¹⁵, az egymást váltó kormányzatok szöges ellentétben álló büntetőpolitikai elgondolásaival többször (majdnem száz alkalommal) módosított Btk. elveszítette belső egyensúlyát, koherenciáját, így egységes szemléletű, biztos dogmatikai alapokon nyugvó, a hazai és nemzetközi elvárásoknak is egyaránt megfelelni tudó kódex megalkotása szükséges.

Ezen belül legfontosabb kérdésként merült fel az általános részi szankciórendszer és büntetési kiszabási elvek átgondolása, és a hazánkban leginkább alkalmazható kriminálpolitikai irányzatok közül való kiválasztással a büntetés céljának

³¹⁴ IRK Ferenc: Büntetőnorma-alkotás rizikótársadalomban. Kriminál-filozófiai alapvetés. In: *Wiener A. Imre Ünnepi Kötet – Wiener A. Imre 70. születésnapjára* (szerk.: Ligeti Katalin) KJK-Kerszöv, Budapest, 2005, 501.

³¹⁵ TÓTH Mihály: Szeljegyzetek a negyedik Btk. általános részének tervezetéhez, *Rendészeti Szemle*, 2007/7-8. szám, 44.

meghatározása. Ennek során pedig a honi büntető jogtudomány képviselői egyöntetűen, kutatási területük alapos és mélyreható vizsgálatával, álláspontjaik részletes és kritikus kifejtésével járultak hozzá a büntetőjog fejlődéséhez és a büntetőpolitika jövőbeli irányvonalának kimunkálásához.

3. HAZÁNK ÚJ BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYVE

A 2010 tavaszán megalakult Kormány programjában nem csupán az új Büntető Törvénykönyv megalkotása, hanem a jogrendszer új alkotmányos alapokra való helyezése, hazánk Alaptörvényének megalkotása, és a jogrendszer teljeskörű felülvizsgálata is szerepelt.

Az új Btk. előkészítő munkálatai a kabinet felállításától kezdve szinte azonnal megkezdődtek. Bár eltérően a kodifikációs munkák hazai hagyományaitól, nem került felállításra széleskörű, a büntető jogalkotás, jogalkalmazás és a jogtudomány szaktekintélyeiből álló grémium, sőt, ahogyan Tóth Mihály kritikusan megállapította: „[...] a kódex talán ötödik, végleges szövegszerű javaslatát előkészítő és előzetesen megvitató bizottság valóban alig egy éves munkájában professzor már nem is vett részt, a felkért külsős szakemberek között bíró nem volt, a munkát ugyan egy a minisztériumba berendelt felkészült ügyész irányította, de rajta kívül közvádó sem működött közre a menetközi konzultációkban. Jobbára elektronikus úton történő egyeztetések folytak. A néhány főből álló ambiciózus fiatal szakértők valamennyi tagját egyetlen szál kötötte össze: kivétel nélkül valamennyien folytattak és folytatnak ügyvédi gyakorlatot.”³¹⁶

A kodifikációs munkálatok eredményeképpen 2012. februárjában az igazságügyi tárca már szakmai egyeztetésre küldte meg az új Btk. tervezetét, ami az előzőekhez képest azzal a nagy előnnyel indult a „kodifikációs versenypályáján”, hogy nemcsak az Általános Részt, hanem a teljes joganyagot tartalmazta. Így a törvényjavaslat a teljes koncepciót ki tudta bontani, az egyes részek nemcsak önmagukban, hanem egymáshoz képest is koherens, egész rendszert teremtettek. Hazánk új Büntető Törvénykönyvét – a

³¹⁶ TÓTH Mihály: Az új Btk. bölcsőjénél, *Magyar Jog*, 2013/9. szám 528.

2012. évi C. törvényt - 2012. június 25-én fogadta el az Országgyűlés, amely egy évvel később, 2013. július 1-én lépett hatályba.

3.1. Az új Btk. büntetőpolitikai irányvonala

A kormányzat büntetőpolitikai irányváltása már a kormányváltás során, az akkor hatályos Btk.-t módosító 2010. évi LVI. törvényében is megjelentek, az 1998. évi LXXXVII. törvény alapkoncepciójához történő visszatéréssel. A Kormány az új Btk.-t pedig egyértelműen az „Igazságosság – Tettarányosság – Következetesség” elvére kívánta felépíteni. A Nemzeti Együttműködés Programja értelmében: „A jogszabály szigora, a büntetési tételek növelése, az életfogytig tartó szabadságvesztés többszöri alkalmazása, az áldozatok védelme meg fogja fékezni a bűnök elkövetőit és világossá teszi a társadalom minden tagja számára, hogy Magyarország nem a bűnelkövetők paradicsoma.”³¹⁷ Ezért a törvényjavaslat indokolása szerint: „A Kormány kiemelt feladata, hogy helyreállítsa Magyarországon a rendet, és javítsa az állampolgárok biztonságérzetét. Ennek egyik eszköze, ha szigorú törvények születnek, amelyek minden jogkövető állampolgárnak védelmet garantálnak, a bűnelkövetők számára azonban hatékony és visszatartó erejű büntetést helyeznek kilátásba.”³¹⁸

Tartalmi és dogmatikai szempontból az új kódex alapvetően az 1978. évi IV. törvényre támaszkodik, ami a kódex pozitívumának tekinthető, hiszen a büntetőjog alapvető elvei, intézményei kialakultak, és ugyan a hangsúlyok, a szemlélet némiképp változhat, de teljesen újat kitalálni nem csupán hibás, de veszélyes is lenne.³¹⁹

Az új Btk. büntetőpolitikai irányvonalával kapcsolatban ugyan az indokolás a „kettős nyomtáv” folytatását hangsúlyozza, azonban döntően mégis az 1998-ban megkezdett „kemény kéz” büntetőpolitikájának elemeire épülő szankciórendszerrel és büntetéskiszabási elvekkkel találkozhatunk a kódexben. Ez leginkább a büntethetőség korhatárának szelektív leszállításában, a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés kötelező alkalmazásáról szóló előírásokban, a középértékes ítélkezés és a „három csapás” szabályaiban, valamint a bünszervezetben történő elkövetésre vonatkozó

³¹⁷ „A nemzeti együttműködés programja” <http://www.parlament.hu/irom39/00047/00047.pdf>

³¹⁸ A 2012. évi C. törvény indokolása

³¹⁹ BÁRÁNDY Gergely - BÁRÁNDY Aliz: Gondolatok az új Büntető Törvénykönyv elvi jelentőségű rendelkezéseiről, *Büntetőjogi Szemle*, 2013/3., 3-4.

rendelkezőkben testesülnek meg. Továbbá az is megfigyelhető, hogy a különös részi tényállások esetében a kódex majd minden bűncselekmény elkövetőjét általában szabadságvesztéssel (esetenként elzárással) fenyegeti. Igaz ugyan az is, hogy az új Btk. széles körben teszi lehetővé a tevékeny megbánás alkalmazását, illetve a büntetések körében az enyhítő szakasz alkalmazása nélkül a szabadságvesztés alternatíváinak az alkalmazását, így az a másik nyomtáv is jelen van a kódexben, amely szerint a kisebb súlyú bűncselekményeket első ízben elkövetők esetén az elterelésnek és az alternatív szankcióknak, a büntetési célok közül pedig elsősorban a prevenciósnak és a nevelésinek kell prioritást élveznie.

3.2. A törvénykönyv szerkezetéről

Az új Btk. teljes mértékben az egységes büntető kódex alapjain áll, azaz nem került a joganyag egy része sem külön melléktörvénybe, ez alól egyedül – a korábbi szabályozáshoz hasonlóan - a jogi személyek büntetőjogi felelősségéről szóló törvény teremt kivételt.

A törvénykönyv három részből áll, a megszokott Általános és Különös Részeken túl egy harmadik, Záró Részt is tartalmaz. Ez a Záró Rész a törvény hatálybalépéséről, az Európai Unió jogának való megfelelésről szól és ezen kívül az értelmező rendelkezések gyűjteménye, amely végre megszünteti azt a hatályos Btk.-val kapcsolatos lehetetlen állapotot, hogy a törvényben előforduló egyes fogalmak értelmezése vagy magában a törvényben, vagy egy külön jogszabályban (Btké) nyernek értelmezést a törvényhozó által.

A jogalkotásról szóló törvény változása folytán a részekben belül a joganyag fejezetekre tagolóódik, azonban a fejezetek már további címekre nem oszthatók. Ennek megfelelően – főleg a Különös Részben kifejezetten - megnyilvánuló hatás a fejezetek kisebb terjedelme, így a joganyag több és kisebb fejezetben való elhelyezése. A Különös Részben a kisebb fejezetek a jogi tárgyak közötti rangsorolást jobban lehetővé teszik, így néhány helyen a jelenlegi sorrendiség is megváltozik, amely természetesen a jogalkalmazás során minősítési változásokat is eredményez.

3.3. Az Általános Rész

Nagy vonalakban az Általános Rész anyaga sok tekintetben egyezik a korábbi Btk. anyagával, de figyelembe veszi a korábbi kodifikációs tervezetekben javasoltakat is. Így a kódex 1. §-ban rögzíti a nullum crimen sine lege és a nulla poena sine lege elvét.

A törvénykönyv dogmatikai kérdésekben azonban nem értett egyet a kodifikációs javaslatok által megfogalmazott fogalmi változtatásokkal, a folytonosságnak tulajdonítva nagyobb jelentőséget, a bűncselekménytani alapfogalmakat változatlanul hagyta, egy-két pontosítás kivételével.³²⁰ Ezzel némiképpen megosztotta a büntetőjogászokat, hiszen a korábbi kodifikációs javaslatok és tervezetek alapján többen is a bűncselekmény fogalmának átalakítását várták,³²¹ szemben más álláspontok képviselőivel, – magamat is beleértve³²² – akik a társadalomra veszélyesség megtartását gondolták kívánatosnak a bűncselekmény fogalmában.³²³ Tóth Mihály még a tervezet anyagának megismerése során így nyilatkozott: „A legújabb elképzeléseket olvasva első szavunk talán a megkönnyebbülés szava lehet. Ha valóban az ismertetett intézmények és módosítások a tervezet legfontosabb elemei - s ezt nincs okunk kétségbe vonni -, akkor örömmel nyugtázzhatjuk, hogy a törvény szakmai előkészítése során nem kívánják felforgatni a büntetőjog tradicionális rendszerét, felülírni az Általános rész főbb elveit és intézményeit. Lesz egy új "preambulum", ám a "társadalomra veszélyesség" egyelőre

³²⁰ Így többek között a társadalomra veszélyesség fogalmát is pontosította az Alaptörvény és a jogi tárgyak elsődlegességének mérlegelése szerint.

³²¹ Ezzel kapcsolatban lásd többek között: Nagy Ferenc: A bűncselekmény törvényi fogalmáról jogösszehasonlító kitekintéssel, In: *Tanulmányok a Btk. Általános Részének kodifikációjához*, HVG-ORAC, Budapest, 2005, 41-48.; Nagy Ferenc: Gondolatok és kérdések a jogellenesség köréből, *Büntetőjogi Kodifikáció* 2008/2. szám, 3-10.; Hollán Miklós: Megkésztett búcsú a társadalomra veszélyességtől, *Jogelméleti Szemle*, 2003/4. szám, <http://jesz.ajk.elte.hu/hollan16.html> (2010. augusztus 10.); MÉSZÁROS Adám: Észrevételek az új Büntető törvénykönyvről szóló Előterjesztés egyes rendelkezéseihez, *De iurisprudencia et iure publico, Jog- és politikatudományi folyóirat*, 2012/1-2. szám, <http://dieip.hu/wp-content/uploads/2012-1-03.pdf> (2013. december 15)

³²² Erről lásd: Pallagi Anikó: A társadalomra veszélyesség fogalmának jövője a magyar büntetőjogban In: *Tavaszi Szél 2012. Konferenciakötet, Doktoranduszok Országos Szövetsége*, Győr, 2012. 679-688.

³²³ Többek között: Ujvári Ákos: Gondolatok a társadalomra veszélyesség (materiális jogellenesség) jövőbeni sorsáról, *Jogelméleti Szemle*, 2003/1. szám, <http://jesz.ajk.elte.hu/ujvari13.html> (2010. augusztus 10.); Ujvári Ákos: Rövid reflexió Hollán Miklós: megkésztett búcsú a társadalomra veszélyességtől című tanulmányához, *Jogelméleti Szemle*, 2004/4. szám, <http://jesz.ajk.lete.hu/ujvari20.html> (2010. augusztus 10.); Irk Ferenc: Büntetőnorma-alkotás rizikótársadalomban. Kriminál-filozófiai alapvetés. In: *Wiener A. Imre Ünnepe Kötet – Wiener A. Imre 70. születésnapjára* (szerk.: Ligeti Katalin) KJK-Kerszöv, Budapest, 2005, 495-506.; Köhalmi László: Nekrológ a társadalomra veszélyességről, *Rendészeti Szemle* 2007/7-8. szám, 145-158.; Belovics Ervin: A jogellenesség és a társadalomra veszélyesség konfliktusa. *Iustum Aequum Salutare*, 2007/3. szám, 31-43.

megmenekülni látszik, néhány fogalom talán egyszerűsödik, ám lényegét, rendeltetését megtartja, s nincs számottevő változás a büntetéstani kérdéskörében sem.”³²⁴

Néhány kérdésben azonban elfogadásra kerültek a korábbi kodifikációs javaslatok. Figyelembe vették a 2008. évi júliusi Tervezetnek a büntethetőségi akadályokra vonatkozó tematizálását, az akadályokat a cselekmény büntetendőségét és az elkövető büntethetőségét kizáró vagy korlátozó okokra, büntethetőséget megszüntető okokra és a büntetőjogi felelősségre vonás egyéb akadályaira osztották.

A büntethetőségi akadályok rendszerében az egyik legszembetűnőbb és legnagyobb vitát kiváltó rendelkezés, hogy a büntethetőség korhatárát néhány kiemelten súlyos bűncselekmény (emberölés, erős felindulásban elkövetett emberölés, életveszélyt vagy halált okozó testi sértés, rablás minősített esetei és kifosztás) esetén leszállította a tizenkettedik életévre, ha az elkövető az elkövetéskor rendelkezik a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.³²⁵ Ez a rendelkezés tekinthető csupán egy populista újításnak, hiszen a közvéleményben igen markánsan jelent meg az elmúlt években a büntethetőségi korhatár leszállításának igénye, de felfogható egy jobbító szándékú törekvésnek is.

A gyermekkorúak, illetve a fiatalkorúak mindenáron való büntetőjogi felelősségre vonásának alapvetően nem értek egyet, és nyilvánvaló, hogy a társadalmi gondokat nem a büntetőjognak kellene elsődlegesen megoldani, azonban jelenleg sok esetben azzal a lehetetlen helyzettel találkozunk, hogy az erőszakos bűncselekményt megvalósító tizennégy év alatti gyermekekkel szemben nem lehet hatékony fellépést alkalmazni, és a közigazgatás egyéb szervei nem képesek megfelelően reagálni. Igen fontosnak tartom, hogy az új szabályozás értelmében nem generálisan került leszállításra a büntethetőség korhatára, csak a taxatív felsorolt bűncselekmények esetében. Tény, hogy nem szerencsés beterelni e gyermekeket a büntető igazságszolgáltatás rendszerébe, azonban az új Btk. szerinti szabályok egyértelműen arra törekednek, hogy e gyermekekkel szemben nem stigmatizáló hatású szankciók kerüljenek alkalmazásra, így velük

---

³²⁴ TÓTH Mihály: Remények és aggodalmak negyedik Büntető Törvénykönyvünk bölcsőjénél, *Állam és Jogtudomány*, 2011/4. szám, 441.

³²⁵ 2012. évi C. törvény 16. §-a, Erről részletesen lásd VI. rész 1. fejezete

szemben csak intézkedés, végső esetben is csak javítóintézeti nevelés lesz alkalmazható.³²⁶

A másik, a törvénykönyv elfogadása óta sokak által bírált rendelkezés a jogos védelem szabályainak átalakítása, különösen a szituációs helyzetek, az élet elleni támadások vélelmezett eseteinek felsorolása.³²⁷ Ezzel kapcsolatban is elmondható, hogy a szabályozás átalakítása már valamennyi kodifikációs kísérlet során megjelent igényként, szintén a társadalmi nyomásnak megfelelően, azaz a megtámadott személy eljárásjogi helyzetének megkönnyítése irányába tettek javaslatokat, amelyek javarészt a 2009. évi LXXX. törvénnyel a régi kódexbe is bekerültek. Az új Btk-nak a jogos védelem körében meghatározott rendelkezései azonban e szabályokon túl, törvényi vélelmet hozott létre taxatív felsorolt esetekre – pl. éjjel, csoportosan, fegyveresen vagy felfegyverkezve való támadások eseteire - amelyek alapot adnak a védekező személynek arra, hogy akár a támadó életének kioltásával is védekezhessen.³²⁸ Az indokolás szerint az új kódex ezzel azt kívánja üzeni, hogy a támadónak kell vállalnia a támadás minden következményét.

A jogos védelem szabályainak azonban a megtámadott javára való módosításánál nem lehet eltekinteni a támadások, főleg a jogos védelem körében szóba jöhető vagyon elleni támadások agresszívvá válásától. Ugyanis ha a védekezőt több jog illeti meg, és ez nagyobb kockázatot vagy veszélyt jelent az elkövetőre, akkor a sértett ellen nemcsak a vagyon elleni bűncselekményre, hanem a sértett lefegyverzésére, harcképtelenné tételére is fel kell készülnie.³²⁹ E törvényi vélelem körül jelentős vita bontakozott ki, hiszen való igaz, hogy ennek hatására például tévesen felismert helyzetekben, vagy esetleg gyerekcsínyek eseteiben is szörnyű tragédiák következhetnek be.³³⁰ Bár megjegyzem, hogy e törvényi vélelemben felsorolt eseteket csak a jogtalan támadás körében lehet figyelembe venni, így egy tévedés esetén nem a jogos védelem szabályai

³²⁶ 2012. évi C. törvény 106. § (2) bekezdése

³²⁷ Erről részletesen lásd: VI. rész 2. fejezete

³²⁸ 2012. évi C. törvény 22. § (2) bekezdése

³²⁹ MÉSZÁROS Ádám: i.m. 25.

³³⁰ Vö. TÓTH Mihály: Néhány szempont a jogos védelem körében zajló vitához, *Büntetőjogi Szemle*, 2012/1. szám, 24-30. amelyben többek között így fogalmaz: „Kérdés, ki dönti, ki dönthetné meg az élet kioltásának szándékára nézve felállított vélelmet? A kerítésen átmászó agyonvert baracktolvaj, akinél alkalmasint volt egy az ágak lehúzója céljából magához vett kampósvégű bot (a felfegyverkezve elkövetés eszköze) is? Az esti szürkületben az útja lerövidítése céljából a kerítés dróttjai között puskájával átbújó, s ezért a tulajdonos által szitává lőtt vadász?”

alkalmazandók. Továbbá mindenképpen figyelemreméltó, hogy az alapvető szabályban, azaz a jogos védelem meghatározásában nem történt különösebb változás, így a védekezés szükségessége továbbra is feltétele e büntethetőségi akadály alkalmazásának, ahogyan ezt a Kúria 4/2013. Büntető Jogegységi Határozata is kiemelte.

A jogkövetkezmények szabályozásában a törvény megtartotta a korábbi Btk. – büntetések és intézkedések duális - rendszerét, de azt szélesítette, és új szankciókat is bevezetett. Új büntetési nemként került kialakításra az elzárás és a sportrendezvények látogatásától való eltiltás, új intézkedésként pedig a jóvátételi munka és az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tétele.³³¹ Ezen új büntetések és intézkedések álláspontom szerint mindenképpen azzal a figyelemreméltó törekvéssel kerültek megalkotásra, hogy a szankciórendszert bővítsék és lehetőséget teremtsenek a differenciáltabb szankcionálásra.

Az elzárással kapcsolatban megállapítható, hogy csupán néhány bűncselekményfajtnál szerepel önálló szankcióként, azaz nem gyakori, indokolása szerint a szabadságvesztés és a pénzbüntetés közötti űrt kívánja áthidalni. Végrehajtása a szabálysértési elzárással rokon, tartalma azzal egyezik. Bevezetése nem váltott ki „osztatlan sikert” a büntetőjogászok és kriminológusok között. „A rövid tartalmú szabadságelvonás szabadságvesztés akkor is, ha másként hívjuk, vagy ha nem ugyanott hajtjuk végre. Az ilyen, pár hónapos szabadságelvonásnak lehet ugyan speciál-preventív eredménye, de sokkal erősebb a stigmatizáló, megbélyegző, így a személyiség fejlődésére károsan ható, ugyanakkor a súlyosabb bűnözési formák elsajátítását és elfogadását erősíthető hatása.”³³² Nem ért egyet az elzárás intézményének büntetőjogba való átültetésével Bárándy Gergely sem, akinek a véleménye szerint lényegét tekintve az elzárás nem más, mint a generális minimum leszállítása öt napra.³³³ Álláspontom szerint tény, hogy az elzárás, mint új büntetési nem bevezetése éppen ellentétes a szabadságelvonással járó szankciók kiváltására irányuló európai tendenciákkal, azonban nem hagyható figyelmen kívül annak a jogalkalmazói gyakorlatban elismert szüksége sem, amikor a bíróság számára a konkrét esetben a végrehajtandó szabadságvesztés még nem alkalmazható, a felfüggesztett szabadságvesztés pedig szinte hatástalan az elkövetőre, a pénzbüntetés

---

³³¹ Ld: 2012. évi C. törvény 46.§-a, 58.§-a, 67.§-a és 77.§-a

³³² TÓTH Mihály: Remények és aggodalmak negyedik Büntető Törvénykönyvünk bölcsőjénél, *Állam és Jogtudomány*, 2011/4. 445.

³³³ BÁRÁNDY Gergely - BÁRÁNDY Aliz: i.m. 7.

pedig vagy túlságosan enyhe, vagy pedig alkalmazhatatlan, annak behajthatatlansága miatt. Ebben az esetben az elzárás lehet, hogy megfelelő alternatívát tud teremteni, és jobban tudja a prevenciók célokat szolgálni.

A kódex az indokolásában megfogalmazott büntetőpolitikai irányvonalnak megfelelően a határozott ideig tartó szabadságvesztés vonatkozásában, annak leghosszabb tartamát húsz évben, bünszervezetben, különös vagy többszörös visszaesőként történő elkövetés, illetve halmazati vagy összbüntetés esetén huszonöt évben határozza meg. A szigorúbb szabályokat a feltételes szabadságra bocsátás tekintetében is következetesen bevezeti a bűnismétlőkkel szemben és a bünszervezetben való elkövetés eseteiben, így nem bocsátható feltételes szabadságra, aki a bűncselekményt bünszervezetben követte el, valamint az erőszakos többszörös visszaeső, és az a többszörös visszaeső sem, akinek a szabadságvesztés büntetését fegyház fokozatban kell végrehajtani.

Megtartva a korábbi Btk.-ban 2010-ben bevezetett büntetés kiszabási elveket, a kódex következetesen fenntartja a 80. § (2) bekezdésében a középértéken történő büntetés kiszabási kötelezettséget a határozott tartamú szabadságvesztés esetében, illetve a 80. § (4) bekezdésében annak az előírását, hogy ha a bíróság szabadságvesztést szab ki, a büntetés mértékét a végrehajtás felfüggesztése, illetőleg a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének a figyelmen kívül hagyásával állapítja meg. Ez utóbbi előírással azonban a törvényalkotó egyértelműen szűkíti a bíróságnak a büntetés kiszabása során alkalmazott mérlegelési és egyéniesítési jogkörét, amely nem jár pozitív hatással a büntetés céljára illetően.

A határozott tartamú szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátás szabályaiban azonban igen érdekes változás figyelhető meg a kódexben, amely összességében ellentétes hatású az alapvető büntetőpolitikai iránnyal. A feltételes szabadságra bocsátás esetében a szabályok ugyanis liberalizálódtak, mivel annak legkorábbi időpontja nem a végrehajtási fokozathoz, hanem az elkövető előéletéhez igazodik. Így a főszabály szerint a büntetés kétharmad részének, és visszaeső esetén háromnegyed részének kitöltése esetében bocsátható az elítélt feltételes szabadságra. Az ún. „feles” kedvezmény szabályai is az enyhítés irányába tolódtak, és az ötévi vagy annál rövidebb tartamú szabadságvesztésre ítélet esetén is rendelkezhet úgy a bíróság, hogy az elítélt - különös méltányolást érdemlő esetben - a büntetés fele részének letöltése

után feltételes szabadságra bocsátható. E rendelkezésekkel összességében a legtöbb elkövető esetében kedvezőbb elbírálást eredményez az új Btk. szabályainak alkalmazása a büntetés kiszabása során.

A valódi szigorítás a szabadságvesztés büntetés körében az életfogytig tartó szabadságvesztés esetében figyelhető meg, így a törvény az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása esetében – ha a bíróság életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása esetén a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét nem zárja ki - feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának megállapíthatóságát huszonöt és negyven év között határozza meg. Egyben a törvényben taxatív felsorolásra kerülnek azok a bűncselekmények, amelyek esetében a feltételes szabadságra bocsátás kizárható. Az új Btk. megtartva és visszaállítva az 1998-as büntetőpolitikai irányvonalat, a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést, bizonyos esetekre kötelezően előírt szankcióként határozza meg, így kötelező a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kizárása, ha az elkövető erőszakos többszörös visszaeső, vagy a taxatív felsorolt bűncselekményeket bünszervezetben követték el. Ezzel az utóbbi rendelkezéssel pedig a törvényalkotó durván beavatkozik a bírósági büntetéskiszabás folyamatába, amely alkotmányos aggályokat ébreszt.

Az eredeti törvény fenntartotta a korábbi Btk.-ban már a 2010. évi LVI. törvénnyel bevezetett „három csapás” intézményét, így egyrészt a halmazati büntetés kiszabási szabályok esetében kimondta, hogy ha a bűnhalmazatban levő bűncselekmények közül legalább három különböző időpontokban elkövetett, befejezett személy elleni erőszakos bűncselekmény, a halmazatban álló bűncselekmények közül a legsúlyosabb büntetési tételének felső határa a kétszeresére emelkedik. Ha pedig a büntetési tétel így felemelt felső határa a húsz évet meghaladja, vagy a bűnhalmazatban lévő bűncselekmények bármelyike életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető, az elkövetővel szemben életfogytig tartó szabadságvesztést kell kiszabni. Ezt a rendelkezést azonban az Alkotmánybíróság a 23/2014. (VII. 15.) AB határozatával alaptörvény-ellenesnek nyilvánította és megsemmisítette.³³⁴ A „három csapás” rendelkezésiből így megmaradt az erőszakos többszörös visszaesővel szemben további súlyosabb elbírálást eredményező szabály, amely szerint az erőszakos többszörös visszaesőkénti minősítést

---

³³⁴ Ezzel kapcsolatban lásd jelen III. rész 3.5.2. pontját és az IV. rész 1. és 2. fejezetét

megalapozó, súlyosabban büntetendő személy elleni erőszakos bűncselekmény büntetési tételének felső határa szabadságvesztés esetén a kétszeresére emelkedik. Ha a büntetési tétel így felemelt felső határa a húsz évet meghaladná, vagy a törvény szerint a bűncselekmény életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető, az elkövetővel szemben életfogytig tartó szabadságvesztést kell kiszabni. Ezen túl pedig minden bűnismétlői kategóriára szigorúbb szabályokat ír elő, többek között a próbára bocsátásból, a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztéséből való kizárással.

Enyhébb szabályokat vezet be a kódex a korábbi Btk.-hoz képest a pénzbüntetés esetében, tekintettel arra, hogy az egynapi tétel legkisebb összegének leszállításával annak legkisebb mértéke 30 ezer forintban határozza meg, ezzel segítve a büntetés - akár fő-, akár mellékbüntetésként való - gyakoribb alkalmazhatóságát. Továbbá megszünteti a korábbi Btk. 2009. évi LXXX. törvénnyel bevezetett részben felfüggesztett szabadságvesztés intézményét.

Az intézkedések közül mindenképpen fontos és úttörő újítás a jóvátételi munka intézkedési nem megteremtése, ami megfelel mind a nemzetközi előírásoknak, mind pedig annak az elvárásnak, hogy a közösség javára végzett munkával el lehessen kerülni a büntetések alkalmazását. További novum az intézkedések körében – bár ennek bevezetése elkerülhetetlenül szükséges volt az információ-technológiai fejlődésre tekintettel – az elektronikus adat hozzáférhetetlenné tétele. Változás ugyan, bár csupán a korábbi szabályokhoz való visszatérést jelent a kényszergyógykezelés határozatlan tartamú intézkedéssé való visszaállítása.

3.4. A Különös Rész

A Különös Rész szerkezetileg generális átalakításra került. A joganyag több, kisebb fejezetbe lett átsorolva, és így egyrészt a védett jogtárgy alapján a fejezetbe tartozó bűncselekmények szorosabb kapcsolatban állnak, másrészt lehetőség nyílt a fejezetek sorrendjének megváltoztatására, a védett jogtárgyak súlyának megfelelően. Így pl. a vagyon elleni bűncselekmények három külön fejezetbe kerültek rendezésre, illetve a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekményekről szóló fejezetből kikerültek a fogyasztók érdekeit és a gazdasági verseny tisztaságát sértő bűncselekményeket, a pénzmosás,

illetve az információs rendszer elleni bűncselekmények, ezeket a törvény önálló fejezetekben rendeli büntetni.

Nem állítom, hogy a Különös Rész vonatkozásában egységes szigorítás jellemezi az új kódexet. Azonban néhány kiemelten kezelt bűncselekménnyel kapcsolatban valóban szigorodtak a büntetések (pl. kábítószerrel kapcsolatos tényállások), és van, ahol a jogharmonizációs követelményeknek megfelelően előrehozta a törvény a büntetőjogi védelmet (pl. szexuális kényszerítés). Egyértelmű szigorítás a kábítószerfüggőkre vonatkozó speciális szabályok megszüntetése, az elterelésre pedig a törvény két éven belül csak egy alkalommal biztosít lehetőséget. Ugyanakkor a fogyasztók vonatkozásában a nyomozó hatósággal való együttműködés lehetőséget ad a büntetés korlátlan enyhítésére.

A társadalomban bekövetkezett változásokra tekintettel több új tényállással is találkozhatunk a Különös Részben. Így többek között kriminalizálásra került pl. a kényszermunka, a teljesítményfokozó szerrel visszaélés, az egészségügyi termék hamisítása. Azonban ennek az ellenkezője is igaz, tekintettel, hogy az új Btk. dekriminalizált olyan cselekményeket, amelyek büntetőjogi fenyegetettsége már nem volt indokolt (pl. hamis statisztikai adatszolgáltatás, földmérési jel megrongálása) vagy szabálysértési cselekménnyé sorolta át pl. az árdrágítást.

A Különös Részben általánosan jellemző a tényállások megfogalmazásának egyszerűsítése, bár láthatóan ez nem minden esetben járt sikerrel. Így kritikaként említhető pl. a korrupciós bűncselekmények között a hivatali vesztegetés és hivatali vesztegetés elfogadása, vagy a tényállás szerkezetét illetően pl. az emberkereskedelem szabályozása, illetve a hivatali bűncselekmények körében a hivatkozó diszpozíció használatának mellőzése a közfeladatot ellátó személyek esetében. A tényállások átláthatóságának érdekében a kódexben néhány, a korábbi Btk. szerinti tényállás több, kisebb tényállásra került szétbontásra, néhány pedig összevonásra. Így pl. több tényállásra lett bontva a régi Btk. szerinti kábítószerrel visszaélés, a vesztegetés, a kiskorú veszélyeztetése, de új, egységes tényállásba került pl. a régi Btk. szerinti erőszakos közöszlés a szemérem elleni erőszakkal. A gyakori megvalósulásra tekintettel minősítő körülményben létrehozott törvényi egységgel igyekezett a jogalkotó a halmazati értékelések lehetőségét csökkenteni, mint pl. a lopás esetében az egy vagy

több közokirat, magánokirat vagy készpénz-helyettesítő fizetési eszköz egyidejű elvételével történő elkövetés esetét. Összességében megállapítható, hogy az új törvénykönyvben általában jellemzőbb a több tényállásra bontása az egyes bűncselekményeknek, amely így számszerűségében is több tényállást eredményeznek.

3.5. A Btk. elfogadása óta bekövetkezett változások

Hiába azonban az új Btk., illetve a rendszerváltás óta mind a jogalkotás, a jogalkalmazás, de leginkább a jogtudomány részéről a „törvénymódosítási mánia” miatti aggodalmak kifejezése, sajnos az új törvénykönyv már hatálybalépését megelőzően, illetve azóta is több módosításon „esett át”. Számszerűen már 12 (!) módosításról beszélhetünk³³⁵. Természetesen a jogalkotó „védelmére szolgáljon”, hogy ezek között szép számmal vannak olyan módosító rendelkezések, amelyek a büntetőjogi védelem alatt álló életviszonyok jogi szabályozásának időközbeni változása miatt szükséges terminológiai vagy egyéb fogalomváltozások átvezetése érdekében történtek, mint pl. a hulladékról szóló 2012. évi CLXXXV. törvény, a kölcsönzött kulturális javak különleges védelméről szóló 2012. évi XCV. törvény, de említhető az új Ptk. a 2013. évi V. törvény is.

De alapvetően ma már ott tartunk, hogy „per A, per B” paragrafusok alatt újabb és újabb emberi magatartások kerülnek kriminalizálásra. Megalkotásra kerültek újabb - Tóth Mihály nyomán -, „lex borítékok” és „lex tojások”³³⁶, csak ma ezek „lex Baja” vagy „lex havazás” nevet kaphatnak, és amelyek a büntetőjog további erózióját fogják okozni.

Az új kódex törvényalkotó által elfogadott módosításain kívül igen fontos kiemelni az Alkotmánybíróságnak 2014. nyarán meghozott, a „három csapás” szabályai közül a jogalkalmazói gyakorlat és a jogirodalom által leginkább kritizált a halmazati büntetés kiszabásra vonatkozó 23/2014. (VII. 15.) AB határozatát, amely a jogállami jogbiztonság követelményére vonatkozó Alaptörvénybe foglalt alapelv megsértése miatt e rendelkezéseket a törvény hatálybalépésére visszamenő hatállyal megsemmisítette.

³³⁵ A 23/2014. (VII. 15.) AB határozattal együtt pedig 13 módosításról.

³³⁶ TÓTH Mihály: Csemegi szelleme és hatályos törvényünk életútjának tanulságai, In.: *A Magyar Büntetőjogi Társaság Jubileumi Tanulmánykötete* (szerk: FENYVESI Csaba) Magyar Büntetőjogi Társaság, Debrecen, 2011. 106.

3.5.1. Az új Btk.-t módosításai

Még az új kódex hatálybalépése előtt több törvény is született, így elsőként a 2012. évi CCXXIII. törvény, amely a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról címet viseli, azonban 12. és 13. pontjai az új Btk. néhány szakaszát is módosította. E változtatások leginkább azért voltak szükségesek, mert talán a kissé „erőltetett” gyorsaságú törvényalkotás során nem jutott idő minden fogalom, tényállás alapos megfontolására, így kisebb-nagyobb hibák, elírások, hiányosságok is maradtak a szövegben. Ilyen pl. a folytatólagosság fogalmának utólagos helyesbítése, az előkészületnél a maradékcselekmény büntethetősége, vagy éppen a járművezetéstől eltiltás tartamába beszámítandó idő meghatározása. Ugyanígy a gyorsaság miatt néhány fontos feltétel, kérdés rendezése kimaradt, mint pl. a jóvátételi munka esetében az egészségügyi ok miatt történő igazolási határidő meghosszabbítása, vagy a gyermekprostitúció kihasználásának tényállásából a büntetési alakzat meghatározása. Kritikaként nem tudom véka alá rejteni azt a véleményemet, hogy ez a szinte ésszerűtlen törvényalkotási gyorsaság ugyan az eredményességet és a hatékonyságot igazolta, de sajnos a pontosságot és a szakszerűséget nem pótolta. A kodifikációs kísérletek hosszú, 10 éves vajúdása nem járt eredménnyel, azonban a kapkodó törvényalkotás során a minden részletre kiterjedő alapos átgondolás hiánya ismét a büntetőjogszabályok szilárdságát kezdi ki.

Történtek utólagos korrekciók is. Az új Btk. megalkotásakor a jogalkotó le kívánta szűkíteni a katona fogalmát, hiszen több olyan észrevétel is érkezett a korábbi Btk. erről szóló rendelkezéseihez, hogy pl. a rendőrség hivatásos állományú tagjai esetében – akik egyben hivatalos személynek is minősülnek, amikor nyomozati cselekményeket hajtanak végre, vagy rendészeti feladatokat látnak el – a katonai bűncselekmények közül jónéhány értelmezhetetlen, illetve felesleges kettősséget okoz a cselekmények minősítésénél. Az új szabályozás értelmében eredetileg a rendőrség hivatásos állományú tagjai csak abban az esetben számítottak volna katonának, ha csapaterős feladatot hajtanak végre, vagy őrszolgálatot látnak el. A törvénykönyv elfogadását követően azonban ezt a rendelkezést – jogosan – több kritika is érte, tekintettel arra, hogy indokolatlanul differenciál az egyes rendvédelmi vagy fegyveres rendvédelmi feladatot ellátó szervek és az egyes rendvédelmi szervek különböző feladatokat ellátó

tagjai között abban a tekintetben, hogy a függelemsértő vagy előjárói bűncselekmények üldözése vagy a felelősségre vonás lehetősége csak szűkebb keretek között érvényesülhetne.³³⁷ Ezért e fogalmat a törvény módosította, és ezzel visszatért a régi Btk. szerinti katonának minősülő személyek büntetőjogi meghatározásához.

A törvényben az okirattal visszaélés elkövetési magatartása is pontosításra került, illetve pozitívumként értékelhető, hogy az okirattal visszaélés és a készpénz-helyettesítő fizetési eszközzel visszaélés eseteiben, az egy személytől egy cselekménnyel több elkövetési tárgy elvételének halmazati megítélését is megszüntette a jogalkotó. Erre tekintettel módosításra került a lopás törvényi tényállása is, az egy személytől az eltulajdonítani kívánt dolgon kívül, egy cselekménnyel, egy vagy több okirat vagy készpénz-helyettesítő fizetési eszköz elvételével történő elkövetést – annak gyakoriságára tekintettel - a módosítás törvényi egységbe foglalta.³³⁸

Már e módosítás is tartalmaz új kriminalizációt, a „feljelentés elmulasztása felszámolási eljárásban” elnevezéssel új bűncselekményi tényállást hozott létre a törvényalkotó, indokolása szerint a felszámolási eljárások eredményes lefolytatásának biztosítása, és a hitelezők érdekének fokozottabb védelme érdekében.

A 2013. évi XLV. törvény a közveszély színhelyén elkövetett lopás szigorúbb büntetőjogi szankcionálásáról szól, amellyel a törvényalkotó megint megtörtént esetre reagáló³³⁹, követő jellegű Btk. módosítása figyelhető meg. A törvény indokolása a katasztrófahelyszíneken megszorodott lopások számára hivatkozik, tekintettel arra, hogy „a közveszély színhelyén elkövetett lopás társadalomra veszélyessége különösen jelentős, hiszen a cselekmény azon kívül, hogy megvalósítja a jogtalan eltulajdonítást, annak következményeként jelentős károkat is okoz a társadalom egészének.” Megjegyzem, a közveszély színhelyén elkövetett lopás eddig is minősítő körülményként került figyelembevételre, tekintettel az indokolásban megfogalmazottakra, azonban így már szinte megkétszerezte e cselekmény értékelését a jogalkotó.

³³⁷ HAUTZINGER Zoltán: A katona büntetőjogi fogalmának metamorfózisa, In: *Fiatal büntetőjogászok az új Büntető Törvénykönyvről* (szerk: MÉSZÁROS Ádám), Magyar Jog- és Államtudományi Társaság, Szeged, 2014. 37.

³³⁸ Megjegyzésként hozzáfűzhető, hogy ezzel egyébként a bűnügyi statisztikára gyakorolt „jótékony hatása” sem hagyható figyelmen kívül.

³³⁹ Amivel a 2013. március 15-én hazánkban történt rendkívüli havazás során előforduló lopásokra reagált a jogalkotó.

A 2013. évi XLVIII. törvény a 4/2013. (II. 21.) AB határozat miatt vált szükségessé, tekintettel arra, hogy az Alkotmánybíróság 2013. április 30-i hatállyal megsemmisítette az akkori Btk. önkényuralmi jelképek használatának tényállását, amely határozatában megjegyezte, hogy a tényállásban felmerült alkotmányossági aggályok az új Btk. 335. §-ában meghatározott lényegében azonos tényállására is vonatkoztak. Az Alkotmánybíróság határozatában azonban megállapította az önkényuralmi jelképek használatának büntetőjogi fenyegetettségének indokoltságát, tekintettel arra, hogy a 20. század szélsőséges politikai diktatúráihoz kötődő szimbólumaival összefüggő magatartások egyrészt érzékenyen érinthetik, illetve sérthetik az emberi méltóságot, másrészt ellentétesek az Alaptörvényből levezethető alkotmányos értékrenddel. A határozat rámutatott arra is, hogy a büntetendő magatartások megfogalmazásának egyrészt jól körülhatárolhatónak, világosan megfogalmazottnak kell lennie, és differenciálni kell a magatartások között. Az Alkotmánybíróság döntése értelmében az akkori Btk. – és az új Btk. is - e tényállás vonatkozásában túl tágan határozza meg a büntetendő magatartások körét, a jelképhasználatot általában rendeli büntetni, pedig a célzat, az elkövetési módozat vagy a kiváltott eredmény hordozza az egyes szimbólumok esetében azt a körülményt, amelyet tiltani kíván. „A jelképhasználat általános büntetendővé nyilvánítása ahhoz vezet, hogy olyan magatartások is büntetendőnek minősülnek, amelyek bűncselekménnyé nyilvánítása aránytalanul korlátozza a véleménynyilvánítás szabadságát.”³⁴⁰ Ennek megfelelően a jogalkotó az önkényuralmi jelképek használatát tiltó rendelkezést módosította, az általános jellegű tiltás helyett az önkényuralmi jelképeknek a köznyugalom megzavarására alkalmas módon való terjesztését, nagy nyilvánosság előtti használatát vagy közszemlére tételét nyilvánítva bűncselekménynek.

Szintén még az új Btk. hatálybalépése előtt került elfogadásra a 2013. évi LXXVIII. törvény, amelynek legfontosabb nívuma volt a kapcsolati erőszak pönalizálása, amely leginkább civil szervezetek által megfogalmazott „családon belüli erőszak” büntetendőségének megteremtése iránti társadalmi igénynek engedett. Így e törvénnyel új tényállásként került megállapításra a hozzátartozó bántalmazása, mint a „családon belüli erőszak” elleni hatékonyabb fellépés eszköze. A „családon belüli erőszak” alapvetően egy kriminológiai fogalom, az e körbe vonható cselekmények igen széles

---

³⁴⁰ 4/2013. (II. 21.) AB határozat V. 5. pont

skálán mozognak, kezdve a becsületsértés szabálysértési tényállásától egészen az akár többszörösen minősülő emberölés büntetéig. Az új bűncselekmény ebbe a cselekményi körbe került beillesztésre, a törvény – indokolása szerint - súlyosabb szankciót helyez kilátásba egyes bűncselekmények hozzátartozó sérelmére történő elkövetése esetén, ezzel biztosítja, hogy az elkövető ne kerülhesse el az általánosnál szorosabb bizalmi viszonyt és kiszolgáltatott helyzetet kihasználó, bűncselekményt megvalósító magatartásának következményeit.

Sokáig ellenállt a jogalkotás a családon belüli erőszak önálló tényállásba foglalását követelő civil szervezetek „nyomásának”, tekintettel arra, hogy e körbe vont magatartások majd’ mindegyike önálló bűncselekmény a Btk.-ban. Végül egy szubszidiárius tényállás megalkotásával került a bűncselekmény meghatározásra, így az elkövetési magatartások a Btk.-ban már szereplő büntetőjogi tényállásokra történő hivatkozással vannak meghatározva. Az indokolás kifejti többek között, hogy az új Btk. az összefoglalóan családon belüli erőszak körében elkövetett cselekményeket külön-külön tényállásokban egyébként is szigorúan bünteti. Mindazonáltal rámutat arra, hogy a büntetőpolitikai cél e cselekmény esetében az elkövető elrettentése, és erre figyelemmel egyes kevésbé súlyos szabadságvesztéssel fenyegetett, a családon belüli erőszak körébe vonható bűncselekményeket (a testi sértés egyes alakzatait, a becsületsértést, a személyi szabadság megsértését és a kényszerítést) súlyosabban rendeli büntetni.³⁴¹

A Btk. ismételt egyedi eset pönalizálási igényéből eredő módosítása a 2013. október 28-án született 2013. évi CLXXVIII. törvény, amely nyomán a Btk. az emberi méltóság védelme és a bizonyítékok meghamisításának megakadályozása érdekében két új bűncselekményi tényállással „gazdagodott”: a becsület csorbítására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel készítésével és a becsület csorbítására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel nyilvánosságra hozatalával. E kriminalizáció hátterében a 2013. október 21-én, a bajai időközi választások során kiobbant bizonyítékhamisítási botrány állt. A törvény indokolása szerint a demokratikus intézmények védelme azt indokolja, hogy a Btk.-ban külön tényállás és szigorúbb büntetési tételek szankcionálják a bizonyítékhamisítás hasonló esetét.

---

³⁴¹ A 2013. évi LXXVIII. törvény indokolása

Három héttel később került elfogadásra a 2013. évi CLXXXVI. törvény, amely ismét a büntetőjogi tárgyú törvényeket módosítja átfogóan, így többek között a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényt, és a szabálysértésekről és a szabálysértési eljárásról szóló 2012. évi II. törvényt is. A Btk.-ra vonatkozóan is tartalmaz változtatásokat, egyrészt teljesen átalakítja a Btk. 184. §-ában meghatározott új pszichoaktív anyaggal visszaélés tényállását, illetve azt kiegészíti további 184/A-184/D. §§-sal. A törvény további két új bűncselekményi tényállással is kiegészíti a kódexet: A kémkedés az Európai Unió intézményei ellen elnevezéssel megteremti a lehetőséget az Európai Unió intézményei bármilyen hírszerző tevékenységgel szemben biztosítottak legyenek. Valamint sporteredmény tiltott befolyásolása címmel büntetőjogi fellépést biztosít az egyre szaporodó sportbeli csalások ellen.

3.5.2. Az Alkotmánybíróság 23/2014. (VII. 15.) AB határozata

Ahogy azt több ízben is az előzőekben kifejtettem, a jogalkalmazói gyakorlat és a jogirodalom is éles kritikával illette már a 2009-ben benyújtott T/8875 számú, ún. „három csapás” törvényjavaslatot³⁴², többek között tekintettel a javaslat szerinti szabályozásban a bírói mérlegelés jogának elvonása okozta alkotmányos aggályaira. Azonban a 2010-es kormányváltást követően az erről szóló újabb törvényjavaslatot³⁴³ az Országgyűlés elfogadta, és így a 2010. évi LVI. törvény ismét bevezette a középértékes büntetés kiszabási kötelezettséget, valamint a „három csapást”, amely egyrészt az addig már a 2009. évi LXXX. törvény által bevezetett erőszakos többszörös visszaesővel szemben történő büntetés kiszabására vonatkozóan tartalmazott igen szigorú szabályokat, de legnagyobb problémát a halmazati büntetés kiszabási szabályok esetében okozott³⁴⁴.

A „három csapás” szabályai pedig az új Btk.-nak is a részévé váltak, ugyan némi korrekcióval, tekintettel egyrészt arra, hogy az erőszakos többszörös visszaesést megalapozó bűncselekmények köre szűkebben lett megvonva, illetve a halmazati büntetés kiszabásra vonatkozó rendelkezések esetében a jogirodalom által leginkább

³⁴² T/8875. Btk. módosító javaslat (Lázár János - Répássy Róbert Fidesz - Magyar Polgári Párt) <http://www.parlament.hu/irom38/08875/08875.pdf> (2013. október 15.)

³⁴³ T/25. Btk. módosító javaslat [Lázár János, Kósa Lajos és Balsai István (Fidesz) valamint Rubovszky György (KDNP)] <http://www.parlament.hu/irom39/00025/00025.pdf>. (2014. május 10.)

³⁴⁴ Erről részletesen lásd ennek a résznek az 1.7. fejezetét

támadott alaki halmazatok esetei kikerültek a „három csapás” hatóköréből. Így az új Btk. 81.§ (4) bekezdése értelmében ebbe a körbe már „csak” a legalább három, különböző időpontokban elkövetett, befejezett személy elleni erőszakos bűncselekmény esetei tartoztak.

A korrekciókkal együtt azonban a „három csapás” szabályai a jogtudomány képviselőiből igen heves kritikát váltottak ki, mivel „még mindig kirívó igazságtalanságokhoz vezethet azonban, hogy egy rövid idő alatt – jóllehet formálisan ’különböző időpontokban’ – lejátszódó cselekménysorozat kapcsán ’könnyű’ három befejezett erőszakos bűncselekményt – köztük egy súlyosat – anyagi halmazatban is megvalósítani. Az e körbe tartozó – esetleg büntetlen előéletű – elkövetőt nem szabadna pusztán a cselekmények gyakran igen esetleges azonos alkalommal történő elbírálása miatt a bíró helyett a törvény betűjére bízni.”³⁴⁵

Még a korábbi Btk.-nak a 2010. évi LVI. törvénnyel bevezetett halmazati büntetékiszabási rendelkezései miatt a Fővárosi Ítéltábla tanácsa bírói kezdeményezéssel fordult az Alkotmánybírósághoz, melyben a régi Btk.-nak az említett, az erőszakos többszöri visszaesést megalapozó bűncselekmények halmazatban történő elkövetése esetében alkalmazandó 85. § (4) bekezdése szerinti norma alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését, valamint a folyamatban lévő ügyben történő alkalmazási tilalom kimondását kérte. Ezt követően pedig egy másik bírói indítványban a Fővárosi Törvényszék tanácsa kezdeményezte a régi Btk. 85. § (4) bekezdésének, valamint az új Btk. ugyanerről szóló 81. § (4) bekezdése alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését, az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésével összefüggésben.

Az Alkotmánybíróság a bírói kezdeményezéseket egy eljárásban bírálta el, amelynek során a 23/2014. (VII. 15.) AB határozatban megállapította, hogy a korábbi Btk. 85. § (4) bekezdésének alkalmazása alaptörvény-ellenes, így az a folyamatban lévő ügyekben nem alkalmazható, illetve megállapította azt is, hogy az új Btk. 81. § (4) bekezdése alaptörvény-ellenes, ezért azt a hatálybalépésére, 2013. július 1-jére visszaható hatállyal megsemmisítette.

---

³⁴⁵ Tóth Mihály: Az új Btk. bölcsőjénél, i.m. (2013), 533.

Az Alkotmánybíróság határozatának részletes indokolásában először áttekintette a magyar szabályozáshoz hasonló tartalmú, az Amerikai Egyesült Államokban, valamint Szlovákiában a közbiztonság javítása érdekében bevezetett rendelkezéseket, valamint a magyar jogban a bűnismétlő elkövetői csoporttal szembeni szigorúbb szankcionálásnak, valamint a három elkövetést követő kötelezően alkalmazandó szabadságelvonás jogtörténeti előzményeit. Így a közveszélyes munkakerülő életmódot folytatókkal szemben megalkotott 1913. évi XXI. törvénycikket a dologház intézményéről, illetve a megrögzött büntetettek ellen alkalmazható szigorított dologház intézkedéséről szóló 1928. évi X. törvénycikk rendelkezéseit, valamint a társadalom fokozottabb védelméről a közrendre és a közbiztonságra különösen veszélyes visszaeső bűnözők elleni hatékonyabb fellépés érdekében a 1974. évi IX. törvénnyel bevezetett szigorított őrizet intézményét.

Döntése során az Alkotmánybíróság először azt vizsgálta, hogy az eljárás tárgyát képező büntetéskiszabási rendelkezés alkalmazásának feltételei megfelelnek-e a jogállamiság részét képező jogbiztonság követelményéből fakadó előreláthatóság, kiszámíthatóság kritériumainak. Ezzel kapcsolatban megállapította, hogy a büntetőeljárás törvény csupán lehetőséget teremt arra, hogy az elkövetett több bűncselekmény egy eljárásban kerüljön elbírálásra, az eljárási szabályok azonban ilyen esetekben sem írják elő kötelező jelleggel az eljárások egyesítését. „Összességében tehát az látható, hogy a különböző eljárásjogi helyzet eltérő büntetéskiszabást eredményez azon elkövetők esetében, akik három személy elleni erőszakos bűncselekményt követtek el. [...] Ez alapján megállapítható, hogy a legalább három személy elleni erőszakos bűncselekményt elkövetők esetében nem előrelátható, hogy mikor kerülhet sor a szigorúbb halmazati szabályok alkalmazására, köztük az életfogytiglani szabadságvesztés kötelező kiszabására. [...] Az alaptörvény-ellenesség abban áll, hogy a jogalkotó nem teremtette meg maradéktalanul azokat a büntető anyagi jogi, illetve eljárási jogi feltételeket, amelyek lehetővé tennék, hogy - a terheltek eljárási pozíciójától függetlenül, tehát attól függetlenül, hogy a cselekményeiket egy vagy több eljárásban bírálják el - azonosak legyenek a büntetéskiszabási feltételek.”³⁴⁶

---

³⁴⁶ 23/2014. (VII. 15.) AB határozat III. 5.2.2. pont

Az Alkotmánybíróság vizsgálta azt is, hogy e rendelkezésekkel összefüggésben az életfogytiglani szabadságvesztés kötelező alkalmazása mennyiben felel meg az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből levezethető, jogállami büntetési rendszerrel kapcsolatos alkotmányossági/alaptörvényi kritériumoknak. Ezzel kapcsolatban kiemelte, „hogy a többszöri bűnelkövetés súlyosabb büntetéssel fenyegetettsége alkotmányos indokokon alapul.”³⁴⁷ Azonban kiemelte, hogy a Btk. támadott rendelkezése az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés kötelező alkalmazhatósága szempontjából azonosan kezeli a személy elleni erőszakos bűncselekmények kategóriájába tartozó valamennyi bűncselekményt, holott eltérő tárgyi súlyú büntető törvényi tényállásokról van szó. „A vizsgált szabályozás ugyanis nem teszi lehetővé, hogy a bíróság minden egyes elkövetett cselekményt a tényleges súlya szerint értékeljen, így nem áll fenn annak a lehetősége, hogy a bíróság a büntetés kiszabásakor a cselekmények súlyának szem előtt tartása mellett megfelelően értékelhesse a bűncselekmény és az elkövető társadalomra veszélyességét, a bűnösség fokát, az egyéb súlyosító és enyhítő körülményeket, és ezzel megbontja a hatályos szabályok szerinti büntetési rendszer koherens egységét.”³⁴⁸

Az Alkotmánybíróság indokolásában leszögezte, hogy az elkövetett bűncselekmények súlyához igazodó, a büntetési rendszer alaptörvényi kritériumainak megfelelő differenciált büntetéskiszabást e speciális halmazati szabályok esetében az szolgálta volna, ha a jogalkotó megteremtette volna a jogalkalmazói mérlegelés lehetőségét a határozott ideig tartó, illetve az életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazhatósága között, amely lehetővé tenné az egyéniesített büntetés kiszabását. Ezért megállapította, hogy a Btk. 81. § (4) bekezdésének az életfogytiglani szabadságvesztés büntetés kötelező alkalmazásáról szóló rendelkezése ellentétes az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésével, mert nem felel meg a jogállami büntetési rendszerrel kapcsolatos Alaptörvényből fakadó követelményeknek.

---

³⁴⁷ 23/2014. (VII. 15.) AB határozat III. 5.3.1. pont

³⁴⁸ 23/2014. (VII. 15.) AB határozat III. 5.3.3. pont

IV. RÉSZ

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG TEVÉKENYSÉGÉNEK HATÁSA A BÜNTETŐPOLITIKÁRA

Az Alkotmánybíróság a megalakítása óta részt vesz a büntetőpolitika formálásában, mint „a büntetőjog negatív jogforrása”³⁴⁹, tekintettel arra, hogy az alkotmányellenes büntetőjogi normákat megsemmisíti, így „örkődik” a büntetőjog alkotmányosságának fenntartásán, illetve vesz részt annak alakításában. Ahogyan az már korábban, a II. Részben is kiemeltem, az Alkotmánybíróság tevékenysége közvetlenül nem irányulhat a büntetőpolitika irányvonalának, célszerűségének és hatékonyságának meghatározására, befolyásolására, illetve annak helyessége elbírálására. Közvetlenül azt sem írhatja elő milyen emberi magatartásokkal szemben milyen eszközökkel lépjen fel a büntetőjog, tekintettel arra, hogy ezzel kapcsolatban az Alkotmánybíróság csak erre irányuló kérelem esetén foglalhat állást, és csupán a konkrét jogszabályok tartalmát vizsgálhatja.³⁵⁰ Az Alkotmánybíróságnak a büntetőpolitikával kapcsolatos speciális helyzete azonban nyomban belátható, ha figyelembe vesszük, hogy az Alkotmánybíróság határozatával megsemmisíthet jogszabályokat, vagy azok egyes rendelkezéseit, illetve a határozataihoz fűzött indokolásában is orientálhatja a jogalkotót.³⁵¹

1. A BÜNTETŐPOLITIKA AUTONÓMIÁJA

A büntetőpolitika autonómiájáról az Alkotmánybíróság 1214/B/1990. AB határozatában leszögezte, hogy „Az Alkotmánybíróság csak a normában testet öltött politikai döntés alkotmányosságáról vagy alkotmányellenességéről határozhat. Ezt viszont olyan alkotmányossági vizsgálat keretében cselekszi, amelynek során figyelemmel van nemcsak az alaptörvény textusára, hanem annak normatív és intézményes összefüggéseire, és ugyanígy tekintettel van a Btk. rendelkezéseire és intézményeinek koherenciájára. Az Alkotmánybíróságnak tehát arra van jogosítványa, hogy a büntetőpolitika alkotmányos korlátait állapítsa meg, de ne a politika tartalmáról

³⁴⁹ NAGY Ferenc: *Tanulmányok a Btk. Általános Részének kodifikációjához*, HVG-ORAC, Budapest, 2005. 13.

³⁵⁰ 1214/B/1990. AB határozat II.2. pont

³⁵¹ BLASKÓ Béla: *Magyar büntetőjog Általános Rész*, Rejtjel Kiadó, Budapest – Debrecen, 2013. 109.

döntsön, ennek során pedig különös tekintettel legyen az alapjogok védelmének alkotmányos büntetőjogi garanciáira.”³⁵²

Hasonló álláspontra helyezkedett az Alkotmánybíróság az egyesülési joggal visszaélés bűncselekményi tényállásának megsemmisítéséről szóló 58/1997. (XI. 5.) AB határozatában. Ebben kiemelte, hogy „[...] a bűncselekmények megállapítása törvényhozói kompetencia, s így a demokratikus többségi vélemény érvényesülésének tere, kivételes esetekben azonban itt is érvényesülhet az alkotmánybírósági kontroll. [...] Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a törvényhozónak jogában áll úgy dönteni, hogy a [...] jogszabályban biztosított hatáskörök a társadalom védelmében már nem elegendőek, így szükség van [...] a büntetőjogi felelősség újabb eseteinek szankcionálására. Ezt azonban csak az alkotmányos büntetőjog követelményeinek megfelelően teheti.”³⁵³ Ugyanezt erősíti meg – hivatkozva az előző határozatban foglaltakra – a 167/B/2000. AB határozat, amely szerint „[...] a jogalkotónak széles körű mérlegelési joga van – az Alkotmányból fakadó követelmények megtartása és a büntetőjog dogmatikai szabályainak figyelembe vétele mellett – adott magatartás bűncselekménnyé nyilvánításában, súly szerinti differenciálásában, illetve a felelősség körének és a felelősség alóli mentesülésnek a differenciálásában. Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint a jogalkotó mérlegelési szempontjai viszont nem képezhetik alkotmányossági vizsgálat tárgyát [...]”³⁵⁴

A büntetőpolitika autonómiája körébe tartozik valamely magatartás bűncselekménnyé nyilvánítása és ezzel kapcsolatban a cselekmény társadalomra veszélyességének mérlegelése, ami pedig a jogalkotó kompetenciája – mondta ki az Alkotmánybíróság a testvérek közötti vérfertőzés egyes elkövetési magatartásainak vizsgálata körében hozott 20/1999. (VI. 25.) AB határozatban. „Az Alkotmánybíróság nem jogosult arra, hogy új bűncselekményi tényállások megállapítására kötelezze a jogalkotást, sem arra, hogy különös részi tényállások részleges megsemmisítésével addig nem büntetendő magatartásokat is büntethetővé tegyen. Köteles viszont az alkotmányellenesnek minősülő jogszabályt megsemmisíteni.”³⁵⁵

³⁵² 1214/B/1990. AB határozat II.2. pont

³⁵³ 58/1997. (XI. 5.) AB határozat II. 2. pont

³⁵⁴ 167/B/2000. AB határozat IV. 4. pont

³⁵⁵ 20/1999. (VI. 25.) AB határozat II. 1.3. pont

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a büntetőjog szankciórendszerére vonatkozó, valamint a Btk.-nak a büntetés kiszabására vonatkozó szabályok megállapítása is a jogalkotó kompetenciájába tartozó kérdés, így a 13/2002. (III. 20.) AB határozatában leszögezte, hogy „a büntetés kiszabásnak a büntetőtörvényben meghatározott szabályai minden esetben egy adott büntetőpolitika normatív megtestesülését jelentik. [...] Önmagában azonban sem a bírói mérlegelés jogának értékét nem kérdőjelezi meg, sem az alkotmányosan elismerhető büntetési célokból nem következik, hogy a büntetés kiszabása körében törvény ne írhatna elő orientáló jellegű vagy éppen kötelezően alkalmazandó szabályokat. [...] A törvényhozónak szabadságában áll választani a között, hogy a büntetés kiszabására vonatkozó normák szigorításával vagy enyhítésével, illetőleg az egyes bűncselekményekhez tapadó büntetési nemek felülírásával, valamint a büntetési tételkeretek emelésével vagy enyhítésével kívánja-e determinálni az ítélkezési gyakorlatot az általa szükségesnek ítélt célok érdekében. A beavatkozásnak - történjen az bármilyen módon - egyetlen korlátja van: alkotmányosan igazolható cél érdekében kell történnie, és ennek során nem sérülhetnek az Alkotmányban kifejezetten szereplő büntetőjogi garanciák és a büntetőjogra irányadó további alapelvek és alapjogok.”³⁵⁶

A büntetőjogi szabályozással összefüggő legújabb, 23/2014. (VII. 15.) AB határozatában is kinyilvánította az Alkotmánybíróság a büntetőpolitika autonómiájára vonatkozó álláspontját. Így „a bűncselekménnyé nyilvánításnál és a büntetési rendszer kialakításánál a törvényhozó szabadsága széles körben érvényesül. Bizonyos bűnelkövetői csoportok külön kezelése, súlyosabb megbüntetésük elvi lehetőségének biztosítása büntetőpolitikai kérdés. [...] Az Alkotmánybíróságnak nem feladata a büntetőpolitikai célok, követelmények helyességéről és indokairól, így különösen azok célszerűségéről és hatékonyságáról dönteni, azt azonban vizsgálhatja, hogy a büntetés kiszabás rendjével kapcsolatos szabályok megállapítására vonatkozó diszkrécionális jogával összefüggésben a jogalkotó mérlegelési jogának gyakorlása során nem került-e ellentétbe az Alaptörvény valamely rendelkezésével. [...] Alkotmányjogilag az nem kérdőjelezhető meg, hogy egy adott büntetőjogi szankció alkalmas-e a büntetőpolitikai célok elérésére, de a szankció alkalmazás jogszabályi feltételeinek alkotmányossága vizsgálható.”³⁵⁷

³⁵⁶ 13/2002. (III. 20.) AB határozat III. 1.1. pont

³⁵⁷ 23/2014. (VII. 15.) AB határozat III. 4. pont

2. A BÜNTETŐPOLITIKA ALKOTMÁNYOS KORLÁTAI

Fentiekre tekintettel tehát leszögezhető, hogy az Alkotmánybíróság maga is úgy ítélte (ítéli) meg, a büntetőpolitika területén – így az emberi magatartások bűncselekményé nyilvánítása során, és az elkövetőkkel szemben alkalmazható szankciók kijelölése során – nem feladata a büntetőpolitika alkotmányosságának értékelése. Az Alkotmánybíróság tevékenységének hatókörébe a büntetőpolitika kontrollja, a büntető jogalkotás alkotmányos korlátainak megállapítása tartozik, amely a konkrét büntetőjogi normák alkotmányosságának vizsgálata során történik. A büntetőpolitika alkotmányos korlátaival kapcsolatban számos alkotmánybírósági határozat született.

2.1. A 23/1990. (X. 31.) AB határozat a halálbüntetés alkotmányellenességéről

A rendszerváltozást követően a büntetőjog fejlődését és ezzel együtt a büntetőpolitikát is döntően meghatározta (meghatározza) az Alkotmánybíróság tevékenysége, amelynek jelentős szerepe volt a büntetőjogi gondolkodás paradigmaváltásában, és annak az alapelvnek az elfogadtatásában, hogy az állam büntetőhatalma nem korlátlan.³⁵⁸ Ennek első, és talán az egyik legfontosabb megnyilatkozása volt a halálbüntetés alkotmányellenességéről szóló 23/1990. (X. 31.) AB határozat, amely meghúzta az állam büntető hatalmának korlátját.

Az Alkotmánybíróság határozatában kiemelte, hogy a halálbüntetés törvényi megengedhetősége alkotmányosságának megítélésénél az akkori Alkotmány 8. §-ának (2) bekezdése az irányadó, amelynek rendelkezése szerint: „A Magyar Köztársaságban az alapvető jogokra és kötelességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban nem korlátozhatja”. Az Alkotmánybíróság határozata értelmében „a halálbüntetésre vonatkozó rendelkezések az élethez és az emberi méltósághoz való jog lényeges tartalmának korlátozásának tilalmába ütköznek. Az élettől és az emberi méltóságtól halálbüntetéssel való megfosztásra vonatkozó rendelkezések ugyanis az élethez és az emberi méltósághoz való alapvető jog lényeges tartalmát nemcsak korlátozzák, hanem az életnek és az emberi méltóságnak, illetve az

³⁵⁸ LÉVAY Miklós: A büntetőjog társadalmi szerepének változása Magyarországon 1985-2005, *Magyar Jog*, 2006/12. szám, 709.

ezt biztosító jognak a teljes és helyrehozhatatlan megsemmisítését engedik meg. Ezért megállapította alkotmányellenességüket és megsemmisítette ezeket.”³⁵⁹

A határozathoz több alkotmánybíró is fűzött külön-, illetve párhuzamos véleményt. Ezek közül az állam büntetőhatalmának korlátozhatóságával kapcsolatban kiemelendő Sólyom László párhuzamos véleménye. Ebben többek között kifejtette, hogy az Alkotmánybíróság határozata a halálbüntetés alkotmányosságának kérdésében lényegesen eltér a halálbüntetés törvénnyel történő eltörlésétől. „Az Országgyűlésnek szabadságában áll bármilyen érv alapján dönteni; legyen az tudományos, vagy gyakorlati, büntetőpolitikai, vagy tetszőleges aktuálpolitikai meggondolás vagy indíték. [...] Az Alkotmánybíróság ezzel szemben kizárólag alkotmányjogi érvekkel alapozhatja meg döntését. Különösen nem érheti be az általában alkalmazott kriminológiai érveléssel, hogy ti. a halálbüntetés hatékonysága a bűnmegelőzés szempontjából nem bizonyítható. Nem köti az Alkotmánybíróságot a törvényhozó szándéka, hiszen a büntető törvénykönyv alkotmányosságát felülvizsgálhatja, az Alkotmányt pedig értelmezheti. Az Alkotmánybíróság döntése végleges. Nem köti az Alkotmánybíróságot sem a többségi akarat, sem a közvélemény. Nem köti egyetlen erkölcsi vagy tudományos irányzat sem. [...] Az aktuális történelmi feladat annak a törvényhozót is kötelező megállapítása, hogy az Alkotmánybíróság által értelmezett és védett alkotmányos rendben az állam nem teheti meg, hogy egy ember életét elvegye.”³⁶⁰

A vélemény részletesen kifejti, hogy az akkor hatályban lévő Alkotmány 8. § (2) bekezdése alapján az élethez és méltósághoz való alapvető jog lényeges tartalmát az ezeket szabályozó törvény nem korlátozhatja. Sólyom László álláspontja szerint a halálbüntetéssel nem az élethez való jog önmagában áll szemben, hanem az élethez való jog, mint olyan jog, amelytől – az Alkotmány 54. § (1) bekezdésében foglaltak értelmében - nem lehet senkit önkényesen megfosztani. Ezért az, hogy a Btk. a halálbüntetéssel egyáltalán korlátozza-e az élethez való alkotmányos jogot, az „önkényes megfosztás” értelmezésétől függ. Ha az élettől való megfosztást minden esetben, fogalmilag önkényesnek tartjuk, vagyis az élethez való jogot abszolútnak tekintjük, akkor a halálbüntetés korlátozza azt. „Az élethez és méltósághoz való jog viszont fogalmilag korlátozhatatlan, csak teljesen és végérvényesen lehet megfosztani

³⁵⁹ 23/1990. (X. 31.) AB határozat IV. pontja

³⁶⁰ 23/1990. (X. 31.) AB határozathoz SÓLYOM László párhuzamos véleménye 1. pont

tőlük az embert, azaz nem lehet különbséget tenni korlátozható rész és 'lényeges tartalom' között. Az élethez és emberi méltósághoz való jog maga a lényeges tartalom, s ezért az állam nem rendelkezhet fölötte. E jogok minden más alapjog lényeges tartalmának is részét képezik, hiszen az összes többi alapjog forrásai és feltételei, továbbá azok korlátozhatóságának abszolút határai.”³⁶¹

Szabó András párhuzamos véleménye szerint a halálbüntetés megsemmisítéséről szóló alkotmánybírósági határozat kizárólag az Alkotmányból vezette le e büntetés alkotmányellenességét, ugyanakkor fenntartotta a „bűn büntetést érdemel” elvét. Kiemelte: „A büntetéshez való jog nem korlátlan. Le kell tehát mondanunk a halálbüntetésről, mint a korlátlan hatalomból folyó büntetési jogosítványról.”³⁶²

Kiemelten fontos megállapításokat fogalmazott meg a büntetőjogi büntetés fogalmával, céljával kapcsolatban is, így álláspontja szerint a büntetőjog társadalmi rendeltetése az, hogy a jogrendszer egészének szankciós zárköve legyen. Kimondta, hogy a büntetőjog szankciója a büntetés, a büntetés pedig egyfajta hátrányokozás, amelynek szerepe és rendeltetése a jogi és erkölcsi normák épségének fenntartása. „[...] a büntetőjogi büntetést nem szükséges célkövetéshez vagy célra való alkalmassághoz kötni, hiszen attól, hogy nem hatásos vagy nem teljesít be célokat, alkalmazása még szükséges, igazságos és indokolt lehet. [...] A büntetés célja önmagában van: a jogépség nyilvános deklarálásában, a célra nem tekintő megtorlásban.”³⁶³ Érvelése szerint a célra nem tekintő, szimbolikus, jogépségi megtorló büntetés jelenti az arányos büntetés elvét, amely eleve kizárja a célbüntetést, mivel az nem a tett súlyához arányosítja a büntetést, hanem a célhoz méri azt. Az alkotmányos jogállamban a jogegyenlőség eszméjét egyedül az elkövető által megvalósított tethoz viszonyított arányos büntetés elve testesíti meg. „Minden egyéb tekintet a jogegyenlőtlenség deklarációja volna, hiszen szükségképpen az egyén valamilyen személyiségi állapotát vagy státusát tekintené a büntetés zsinórmértékének és nem a tettet.”³⁶⁴

³⁶¹ 23/1990. (X. 31.) AB határozat SÓLYOM László párhuzamos véleménye 3. pont

³⁶² 23/1990. (X. 31.) AB határozathoz SZABÓ András párhuzamos véleménye 1. pont

³⁶³ 23/1990. (X. 31.) AB határozathoz SZABÓ András párhuzamos véleménye 2. pont

³⁶⁴ 23/1990. (X. 31.) AB határozathoz SZABÓ András párhuzamos véleménye 2. pont

2.2. A 11/1992. (III. 5.) AB határozat, a büntetőjog legalitása

A büntetőpolitika, illetve a büntető jogalkotás szempontjából különös jelentősége van a 11/1992. (III. 5.) AB határozatnak (ún. elévülési határozat), amelyben az „alkotmányos büntetőjog” mint fogalom először jelent meg. A határozatban az Alkotmánybíróság a köztársasági elnöknek az Országgyűlés által elfogadott, de még ki nem hirdetett törvény alkotmányellenességének előzetes vizsgálatára benyújtott indítványa alapján megállapította, hogy „Az 1944. december 21-e és 1990. május 2-a között elkövetett és politikai okból nem üldözött súlyos bűncselekmények üldözhetőségéről” szóló, az Országgyűlés 1991. november 4-i ülésén elfogadott törvény alkotmányellenes. A határozat többek között leszögezte, hogy „a törvény szövegezésének határozatlansága és bizonytalansága sérti a jogbiztonság követelményét”, illetve sérti az alkotmányos büntetőjognak azt a követelményét, hogy a bűncselekmények büntethetőségének elévülésére az elkövetéskor hatályos törvényt kell alkalmazni, kivéve, ha az elévülés időszakában az elkövetőre nézve kedvezőbb szabályok léptek hatályba.

E határozat alapvető fontosságú megállapításokat tett a jogállam, a jogbiztonság, az állam büntetőhatalmának korlátai és ezen belül a büntetőjog legalitásának értelmezésével kapcsolatban. Hazánk jogállammá való alakulásának folyamatával kapcsolatban kifejtette, hogy a jogállam azáltal valósul meg, hogy az Alkotmány valóban és feltétlenül hatályosul, mind az állami szervek működésében, mind pedig a jogrendszerben. A jogi rendszerváltás a jogrendszer összhangba hozását jelenti az 1989. október 31-én elfogadott új Alkotmánnyal. „Keletkezési idejétől függetlenül minden hatályos jogszabálynak az új Alkotmánynak kell megfelelnie. Az alkotmányossági vizsgálatban sincs a jognak két rétege, és nincs kétféle mérce sem. A jogszabály keletkezési idejének annyiban lehet jelentősége, hogy régi jogszabályok a megújított Alkotmány hatálybalépésével válhattak alkotmányellenessé.”³⁶⁵

A jogbiztonság a jogállam alapvető eleme, amelynek elvéből főszabályként következik, hogy lezárt jogviszonyt sem jogszabállyal, sem jogszabály hatályon kívül helyezésével nem lehet megváltoztatni. Ezzel kapcsolatban a határozat kiemelte, hogy e főszabály alól csak az elkövetőre nézve kedvezőbb irányban lehet eltérni. Alkotmányellenesnek

³⁶⁵ 11/1992. (III. 5.) AB határozat III. 3. pont

nyilvánított jogszabályok által teremtett helyzetet csak a jövőre nézve, új jogszabályok megalkotásával lehet alkotmányosan orvosolni. A jogbiztonság elve azt követeli, hogy a jogállamban, a jogállam kiépítése érdekében se lehessen a jogállam alapvető biztosítékait félretenni. „Jogállamot nem lehet a jogállam ellenében megvalósítani.”³⁶⁶

A határozatban az állam büntetőhatalmának alapvető korlátjaként az Alkotmánybíróság az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogainak tiszteletben tartását és védelmét jelölte meg, amely az állam elsőrendű kötelessége. Az alkotmányos rendelkezések értelmében az alapvető jogokra és kötelességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban nem korlátozhatja.³⁶⁷ A testület véleménye szerint a büntethetőség elévülését „ismét elkezdődni rendelő” törvény az állam büntető hatalmának korlátait törné át, azokat a garanciális jogokat, amelyeket az Alkotmány akkor sem enged korlátozni, amikor más alapvető jogok alkotmányosan felfüggeszthetők vagy korlátozhatók. A büntetőjogi garanciák alóli kivétel fogalmilag is csak a garanciák nyílt félretételével lenne lehetséges, azonban ezt a jogállamban érvényesülő jogbiztonság elve kizárja.³⁶⁸ Elvi éllel szögezte le a határozat, hogy az alkotmányos jogállamban az államnak nincs és nem lehet korlátlan büntető hatalma. „Mégpedig azért nem, mert maga a közhatalom sem korlátlan. Az alkotmányos alapjogok és alkotmányos védelmet élvező szabadságok miatt a közhatalom csak

³⁶⁶ 11/1992. (III. 5.) AB határozat III. 5. pont

³⁶⁷ 1949. évi XX. törvény 8.§ (1) és (2) bekezdése

³⁶⁸ Természetesen ezt az ABH-t nem írja felül az igazságtétel büntetőjogi eszközeinek vizsgálata során meghozott 53/1993. (X. 13.) AB határozat, amely kimondta, hogy a súlyosabb visszaható hatályú büntető jogalkotás alóli kivétel a nemzetközi jog szabályai alapján lehetséges. Ezzel kapcsolatban az Alkotmánybíróság határozata indokolásának V. 2. pontja szerint „A háborús bűncselekmények és emberiség elleni bűncselekmények nemzetközi jogi szabályozása nincs tekintettel a belső jogokban érvényesülő nullum crimen elvre, amikor ezeket a bűncselekményeket attól függetlenül büntetni rendeli, hogy elkövetésükkor a belső jogban büntetendők voltak-e. Ez csak akkor ellentmondás, ha a nemzetközi jog és a belső jog összhangját úgy akarnánk elérni, hogy a nemzetközi jogot a belső jog feltételeihez igazítjuk. Az adott esetben azonban nem egyszerűen arról van szó, hogy a háborús bűncselekmények és emberiség elleni bűncselekmények esetében kivételt teszünk a nemzeti büntetőjogban feltétlenül érvényesülő nullum crimen sine lege szabály alól. [...] A nemzetközi jog érvényesülése e bűncselekmények vonatkozásában a nemzetek közösségében való részvétel feltétele, amit tehát az Alkotmány kifejezetten elismer, alkalmazni és a belső joggal harmonizálni rendel, s aminek eltérő belső jogi kezelése a nemzetközi kötelezettségen és felelősségen mitsem változtatna. A nemzetközi jog előli elzárkózás lenne az Alkotmány 7. § (1) bekezdésével ellentétes. Nem a nullum crimen elve török itt meg, hanem annak a belső jogra való szorítása. A nemzetközi jog a maga rendszerén belül megköveteli, hogy a bűncselekmények az elkövetés időpontjában a nemzetek közössége által elismert általános elvek alapján - a fent nemzetközi szokásjognak nevezett szabályok értelmében - háborús bűncselekményeknek vagy az emberiség elleni bűncselekményeknek minősüljenek. A magyar állam büntető hatalmán keresztül e bűncselekmények esetében valójában a nemzetek közösségének büntető hatalma érvényesül a nemzetek közössége által meghatározott feltételek szerint és garanciák között. A nemzeti jog annyiban alkalmazható, amennyiben azt a nemzetközi jog kifejezetten rendeli (mint ez például a büntetési tételek tekintetében előfordul). A nemzetközi jog eltérő tartalmú, kifejezett és kogens szabályával szemben a nemzeti jog nem érvényesülhet.”

alkotmányos felhatalmazással és alkotmányos indokkal avatkozhat be az egyén jogaiba és szabadságába.”³⁶⁹

E határozat indokolásában lefektette a büntetőjog legalitásának alkotmányos elveit, amelyek a következők:

- A büntetendő cselekményeket (a büntetendőséget) és azok büntetését (a büntetéssel fenyegetettséget) törvényben kell meghatározni;
- A bűncselekménnyé nyilvánításnak és büntetéssel fenyegetésnek alkotmányos indokon kell alapulnia: szükségesnek, arányosnak és végső soron igénybevettnek kell lennie;
- A bűnössé nyilvánítást (elítélést) csak bíróság végezheti, mégpedig a büntetőjogi felelősség határozatban történő megállapításával;
- Csak az elkövetéskor hatályos törvény szerint lehet bárkit elítélni (bűnösnek nyilvánítani) és megbüntetni (büntetéssel sújtani), kivéve, ha a cselekmény elbírálásakor új törvény lépett hatályba, amely enyhébb elbírálást tesz lehetővé, vagy a cselekmény már nem bűncselekmény, és így nem büntetendő.

„Ezt követeli meg a visszaható hatály tilalmát magában foglaló jogbiztonság elve (előre láthatóság, kiszámíthatóság), amely a jogállamiságból folyik és amelynek logikus előfeltétele a törvény elkövetéskori megismerhetősége. [...]”³⁷⁰

2.3. A 30/1992. (V. 26.) AB határozat, a szükségességi és arányossági teszt

Ahogy arra már a 11/1992. (III. 5.) AB határozat is utalt, az Alkotmánybíróság gyakorlatában az alkotmányos büntetőjog kritériumaként, a jogbiztonság elve mellett a büntetőjog legalitásának összetevőjeként jelent meg a büntetőjogi szabályozás ultima ratio jellege, amely szerint emberi magatartás bűncselekménnyé nyilvánításának és büntetéssel fenyegetésének alkotmányos indokon kell alapulnia, szükségesnek, arányosnak és végső soron igénybevettnek kell lennie.³⁷¹

³⁶⁹ 11/1992. (III. 5.) AB határozat IV. 2. pont

³⁷⁰ 11/1992. (III. 5.) AB határozat IV. 4. pont

³⁷¹ Ezzel kapcsolatban azóta több határozat is született, amelyek közül kiemelendő a 871/B/1994. AB határozat, a 1233/B/1995. AB határozat, az 58/1997. (XI. 5.) AB határozat és a 18/2000. (VI. 6.) AB határozat is

A szükségességi és arányossági teszt a 30/1992. (V. 26.) AB határozatban került részletesen kifejtésre, amely a véleménynyilvánítás szabadságának indokolatlan korlátozása miatt megsemmisítette a közösség elleni izgatás egyik tényállását. Az Alkotmánybíróság határozatában kifejtette: „Az állam akkor nyúlhat az alapjog korlátozásának eszközeihez, ha másik alapvető jog és szabadság védelme vagy érvényesülése, illetve egyéb alkotmányos érték védelme más módon nem érhető el. Az alapjog korlátozásának alkotmányosságához tehát önmagában nem elegendő, hogy az másik alapjog vagy szabadság védelme vagy egyéb alkotmányos cél érdekében történik, hanem szükséges, hogy megfeleljen az arányosság követelményeinek: az elérni kívánt cél fontossága és az ennek érdekében okozott alapjogsérelem súlya megfelelő arányban legyen egymással. A törvényhozó a korlátozás során köteles az adott cél elérésére alkalmas legenyhébb eszközt alkalmazni. Alkotmányellenes a jog tartalmának korlátozása, ha az kényszerítő ok nélkül, önkényesen történik, vagy ha a korlátozás súlya az elérni kívánt célhoz képest aránytalan.”³⁷²

A határozat szerint tehát az alapvető jog korlátozhatósága során elsősorban a korlátozás szükségessége vizsgálendő, így az alapvető jog korlátozása akkor lehetséges, ha a korlátozás elkerülhetetlenül szükséges egy másik alapvető jog, szabadság vagy más alkotmányos érdek védelméhez. Amennyiben pedig a szükségesség fennáll, akkor az arányosság követelményeként vizsgálendő, hogy az alkalmazott mérték alkalmas-e a cél eléréséhez, a cél fontossága arányos-e a korlátozás okozta sérelmek mértékével és az alkalmazott korlátozás a lehető legkisebb sérelmet vonja-e maga után.³⁷³

Az Alkotmánybíróság e határozatában külön is kiemelte: „A büntetőjog a jogi felelősségi rendszerben az ultima ratio. Társadalmi rendeltetése, hogy a jogrendszer egészének szankciós zárköve legyen. A büntetőjogi szankció, a büntetés szerepe és rendeltetése a jogi és erkölcsi normák épségének fenntartása akkor, amikor már más jogágak szankciói nem segítenek.”³⁷⁴

---

³⁷² 30/1992. (V. 26.) AB határozat III. 2. pont

³⁷³ GELLÉR Balázs: Az anyagi büntetőnormák legalitása (törvényessége) In: *Büntetőjog I. Általános Rész*, HVG-ORAC, Budapest, 2012. 104.

³⁷⁴ 30/1992. (V. 26.) AB határozat IV. 4. pont

2.4. A 23/2014. (VII. 15.) AB határozat, a jogbiztonság követelménye

2012. január 1-én lépett hatályba Magyarország Alaptörvénye, amelynek B) cikkének (1) bekezdése rögzíti, hogy „Magyarország független, demokratikus jogállam.” A jogállam fogalma magában foglalja a formális (jogbiztonság) és a materiális (az igazságosság elemét egyaránt. Így a jogállamban az állami hatalom megnyilvánulásai a törvényeken alapulnak és az igazságosság gondolatára épülnek.³⁷⁵ A jogállam alapvető eleme tehát a jogbiztonság, ahogyan azt már a korábban irányadó 9/1992. (I. 30.) AB határozatában leszögezte: „A jogbiztonság az állam - s elsősorban a jogalkotó - kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára. Vagyis a jogbiztonság nem csupán az egyes normák egyértelműségét követeli meg, de az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is.”³⁷⁶

Az Alkotmánybíróság a legutóbb meghozott 23/2014. (VII. 15.) AB határozatban megállapította, hogy az új Btk. 81. § (4) bekezdése, valamint a régi Btk. 85. § (4) bekezdése nem felel meg az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében foglalt jogállamiságból fakadó jogbiztonság követelményének. Indokolásában kiemelte, hogy „a jogbiztonság szempontjából különösen fontosak az olyan jogszabályi rendelkezések, amelyek garantálják, hogy alappal lehessen számítani a törvény előírásainak megfelelő jogalkalmazói magatartásra. A jogbiztonság és az alapjogok védelme ezért megköveteli a büntetéskiszabási rendelkezések részletes és differenciált szabályozását. Mindez nem teljesül akkor, ha a jogszabály megfogalmazása nem egyértelmű, többféle értelmezést tesz lehetővé, amelynek következtében a jogintézmény kiszámítható működése nem biztosítható.”³⁷⁷

A korábbi Btk. és az új Btk. sérelmezett rendelkezései vonatkozásában és a büntetőeljárás törvény szabályai szerint a legalább három személy elleni erőszakos bűncselekményt elkövetők esetében nem előrelátható, hogy mikor kerülhet sor e szigorúbb halmazati szabályok alkalmazására. „Ezen elkövetők esetleges eltérő

³⁷⁵ WIENER A. Imre: Lobbyzás, anonim szülés – materiális jogellenesség, *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2002/2. szám, 28.

³⁷⁶ 9/1992. (I. 30.) AB határozat V. 3. pont

³⁷⁷ 23/2014. (VII. 15.) AB határozat III. 5.2. pont

eljárásjogi helyzete megteremti annak a lehetőségét, hogy ne azonos büntetőjogi fenyegetettséggel nézzenek szembe, amely kiszámíthatatlanná, és a címzettek számára előre nem láthatóvá teszi a Btk., valamint a régi Btk. kifogásolt rendelkezésének alkalmazását. [...] Az alaptörvény-ellenesség abban áll, hogy a jogalkotó nem teremtette meg maradéktalanul azokat a büntető anyagi jogi, illetve eljárásjogi feltételeket, amelyek lehetővé tennék, hogy - a terheltek eljárásjogi pozíciójától függetlenül, tehát attól függetlenül, hogy a cselekményeiket egy vagy több eljárásban bírálják el - azonosak legyenek a büntetéskiszabási feltételek.”³⁷⁸

Az Alkotmánybíróság ezt követően azt is megvizsgálta, hogy az érintett rendelkezések mennyiben felelnek meg az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből levezethető, jogállami büntetési rendszerrel kapcsolatos alkotmányossági/alaptörvényi kritériumoknak. Ennek során leszögezte, hogy „a büntetőjogi szankciók alkalmazhatósága alkotmányos kereteinek szélső értékeit egyrészt az emberi méltósághoz (Alaptörvény II. cikk), a személyi szabadsághoz és biztonsághoz való jog (Alaptörvény IV. cikk), másrészt a kínzásnak, a kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmódnak és büntetésnek a tilalma (Alaptörvény III. cikk) jelöli ki. [...] A jogállamiságból, valamint az alapvető jogok lényeges tartalmának korlátozására vonatkozó alkotmányos tilalomból vezethető le, hogy a büntetések és az intézkedések alkalmazásával az állam milyen mértékben avatkozhat be az egyén életébe, korlátozhatja az alapvető jogait és szabadságát. Az Alkotmánybíróságnak ezzel kapcsolatban arra nincs felhatalmazása, hogy a jogalkotó mérlegelési szempontjait felülbírálja mindaddig, amíg a szankciórendszer koherenciájának, és ezáltal a jogbiztonságnak a sérelmét nem észleli. A koherens szabályozás alkotmányos célja az állami önkény kizárása.”³⁷⁹

3. A VÉLEMÉNYNYILVÁNÍTÁS SZABADSÁGA

Az Alkotmánybíróság közel negyedszázados működése során nem minden kérdésben hozott egyértelmű és mindenki számára általánosan elfogadható döntéseket, amelyekkel leginkább a véleménynyilvánítási szabadság büntetőjogi eszközökkel történő korlátozásáról szóló határozatok esetében találkozunk. „Az erről szóló döntések

³⁷⁸ 23/2014. (VII. 15.) AB határozat III. 5.2.2. pont

³⁷⁹ 23/2014. (VII. 15.) AB határozat III. 5.3. pont

meghozatala során több esetben az egyébként egyhangú határozatoknál maga az Alkotmánybíróság is megosztott volt, amelyet a határozatokhoz fűzött párhuzamos indokolások nagy száma is jelez.”³⁸⁰

E körben (legfőképpen terjedelmi okok miatt) csupán a közösség elleni izgatás – az akkor hatályban lévő Btk. szerint a 269. § - tényállásával kapcsolatban, illetve ezzel összefüggésben hozott határozatokat vizsgálom, tekintettel arra, hogy e körben a törvényhozás több alkalommal is kísérletet tett a büntetendő magatartások körének kiterjesztésére. A jogalkotás ezzel kapcsolatban - a társadalmi helyzet radikalizálódása, az egyes kisebbségek, nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoportok elleni rasszista és kirekesztő magatartások terjedése miatt – arra a büntetőpolitikai álláspontra helyezkedett, hogy a büntetőjogi védelmet előre hozza, és kiterjeszti a gyűlöletre uszítás körébe még nem tartozó, azonban az említett társadalmi csoportokban már félelmet, riadalmat keltő magatartásokra is. Ebben a kérdésben azonban az Alkotmánybíróság a büntetőpolitika megfontolásait legtöbb esetben az Alkotmányban biztosított véleménynyilvánítási szabadságba ütközőnek találta, és a büntetőpolitika autonómiájával szemben a büntetőhatalom korlátozásával lépett fel.

3.1. A 30/1992. (V. 26.) AB határozat

A közösség elleni izgatás tényállását a rendszerváltás időszakának első lépcsőjében, az állam elleni bűncselekmények átalakításával egyidejűleg, az 1989. évi XXV. törvénnyel hozta létre a törvényalkotó. Ez a törvény megszüntette az izgatásnak és a közösség megsértésének külön bűncselekményként való szabályozását, és a cselekmény a jellegénél fogva a közrendet védelmező fejezetben, mint köznyugalmat sértő bűncselekményt határozta meg. A tényállás (1) bekezdése a magyar nemzet vagy valamely nemzetiség, valamely nép, felekezet, faj vagy a lakosság egyes csoportjai ellen nagy nyilvánosság előtti gyűlöletre uszítást nyilvánítja bűncselekménnyé. A (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény elkövetési magatartása a magyar nemzetet, valamely nemzetiséget, népet, felekezetet vagy fajt sértő vagy lealacsonyító kifejezést használata, vagy más ilyen cselekményt elkövetése, amelyet a törvény indokolása szerint röviden gyalázkodásnak lehet nevezni.

---

³⁸⁰ PALÁNKAI Tiborné: Az Alkotmánybíróság büntetőjogi tárgyú határozatai; a büntetőjog kodifikációjának alkotmányjogi összefüggései II. Rész, *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2002/4. szám, 3.

Az Alkotmánybíróság határozatában megállapította, hogy ez utóbbi, tehát az akkori Btk. 269. § (2) bekezdése alkotmányellenes, ezért ezt a bekezdést megsemmisítette, az Alkotmány 61. §-ában biztosított véleménynyilvánítási szabadságba ütközése miatt. Az indokolásban foglaltakkal kapcsolatban ismételten nem térek ki az előző fejezet 2.3. pontjában ezen ABH-val kapcsolatban már bemutatott szükségességi és arányossági kérdések ismertetésére, csupán annyit emelek ki, ami a véleménynyilvánítási szabadság büntetőjogi korlátozásában az Alkotmánybíróság határozatában döntő érvként szolgált.

A testület határozatának indokolásában kiemelte többek között, hogy a (2) bekezdésben meghatározott gyalázkodásnál a nemzeti vagy vallási közösségekre nézve sértő kifejezésnek vagy azzal egyenértékű cselekménynek a köznyugalom megzavarására alkalmas volta nem tényállási elem, ugyanis a jogalkotó szerint e magatartás általában ellentétes a társadalom kívánatos nyugalomával. Ez a bűncselekményi tényállás tehát a közrendet, a köznyugalmat, a társadalmi békét önmagában véve, elvontan védi. A köznyugalom ilyen elvont veszélyeztetése azonban az Alkotmánybíróság szerint nem elégséges érv ahhoz, hogy a véleménynyilvánítási szabadságot büntetőjogi büntetéssel alkotmányosan korlátozni lehessen.

„A szabad véleménynyilvánításhoz való jog a véleményt annak érték és igazságtartalmára tekintet nélkül védi. [...] Az Alkotmány a szabad kommunikációt - az egyéni magatartást és a társadalmi folyamatot - biztosítja, s nem annak tartalmára vonatkozik a szabad véleménynyilvánítás alapjoga. Ebben a processzusban helye van minden véleménynek, jónak és károsnak, kellemesnek és sértőnek egyaránt, különösen azért, mert maga a vélemény minősítése is e folyamat terméke. Az általa helyesnek tartott véleményeket mindenki - az állam is - támogathatja, s a helytelenek tartott ellen felléphet, mindaddig, amíg ezzel valamely más jogot nem sért olyan mértékben, hogy az előtt a véleményszabadságnak is vissza kell lépnie. A Btk. 269. § (2) bekezdése azonban nem külső korlátot állít, hanem valójában a vélemény értéktartalma alapján minősít, s ehhez a köznyugalom sérelme csak feltételezés és statisztikai valószínűség révén kapcsolódik.”³⁸¹

---

³⁸¹ 30/1992. (V. 26.) AB határozat V. 3. pont

A határozat a korábban már ismertetett szükségességi és arányossági teszt szem előtt tartásával megállapította, hogy a köznyugalom fenntartásához nem elkerülhetetlen a (2) bekezdés szerinti cselekmény büntetőjogi büntetéssel való fenyegetése. Álláspontja szerint e tényállás szükségtelenül, és az elérni kívánt célhoz képest aránytalanul korlátozza a szabad véleménynyilvánításhoz való jogot, tekintettel arra, hogy a köznyugalom elvont, esetleges fenyegetettsége nem elégséges indok a véleménynyilvánításhoz való alapjog korlátozására.

3.2. A 12/1999. (V. 21.) AB határozat

A közösség elleni izgatás tényállása módosításának „következő fejezete” volt az akkori Btk.-t módosító 1996. évi XVII. törvény, amelynek megalkotását a köztársasági elnök kezdeményezte. A törvény háttérében olyan nemzetközi egyezményekből eredő kötelezettségek álltak, amelyek a nemzeti, népi, faji, vallási csoportok elleni erőszakos cselekményeket, az ilyen csoportok elleni izgatást, gyűlöletkeltést és a csoportok tagjainak mindennemű megkülönböztetését tiltják. Ezek a nemzetközi egyezmények a büntetőjog igénybevételét is kötelezővé teszik az államok részére a nemzeti, népi, faji, vallási csoportok elleni cselekmények elkövetésének megakadályozására. Kiemelendő továbbá az Európa Tanács tagállamai állam- és kormányfőinek 1993. október 7-i bécsi csúcstalálkozóján elfogadott nyilatkozata, amely előírta a tagországok belső jogrendjének haladéktalan felülvizsgálatát a fajgyűlölet, az idegengyűlölet, az antiszemitizmus és az intolerancia elleni harc érdekében. Erre tekintettel e törvény többek között a Btk. 269. §-ában megfogalmazott közösség elleni izgatás tényállását is módosította, és a már büntetni rendelt „gyűlöletre uszít” elkövetési magatartását kiegészítette a „gyűlölet vagy riadalom keltésére alkalmas egyéb cselekmény” elkövetésével.

Az Alkotmánybíróság határozatában megállapította, hogy a közösség elleni izgatás tényállásának új fordulata, tehát a „gyűlölet keltésére alkalmas egyéb cselekmény elkövetése” alkotmányellenes, ezért azt megsemmisítette. Indokolásában hivatkozva a korábbi, 30/1992. (V. 26.) AB határozatban megfogalmazott szükségességi tesztre, illetve arra, hogy az említett határozat a büntethetőség alkotmányos küszöbét a gyűlöletre uszításban határozta meg. Álláspontja szerint „csak az uszítás” foglalja magában azt a „bizonyos mérték” fölötti veszélyt, amellyel a véleménynyilvánításhoz

való jog korlátozása már alkotmányos, és megengedhető. A gyűlölet keltésére alkalmas egyéb cselekmény büntetni rendeltésége leszállítaná a korlátozás küszöbét. „Ha a veszély eléri azt a nagyságrendet, amit az uszítás, akkor nincs szükség az „egyéb cselekmény” elkülönítésére, mert az uszítás tényállása elnyeli az ilyen magatartást. A büntetőjogi felelősség kiterjesztése ezen túlmenően olyan tényállási elem beiktatásával történt, amely nem felel meg a jogbiztonság, az alkotmányos büntetőjog határozottságot, egyértelműséget, az önkényes jogalkalmazás lehetőségét kizáró követelményének.”³⁸² Az Alkotmánybíróság értelmezése során tehát azt állapította meg, hogy e fordulattal a jogalkotó túlzott mértékben kitágította a büntetendővé nyilvánított magatartások körét, tekintettel arra, hogy a felhozott ABH a büntethetőség alkotmányos korlátját a gyűlöltre uszításban és nem általában a „gyűlölet keltésében” határozta meg.

3.3. A 18/2004. (V. 25.) AB határozat

A közösség elleni izgatás büntetendőségének kiterjesztésére tett következő kísérlet az Országgyűlés által 2003 decemberében elfogadott törvény volt, amelynek alkotmányellenessége a köztársasági elnök által kezdeményezett előzetes normakontroll során került az Alkotmánybíróság által megállapításra.

A kormány által benyújtott T/5179. számú törvényjavaslat a közösség elleni izgatás tényállását teljes mértékben átalakította, indokolása figyelembe vette mind a büntetőjogi szabályozásban illetve jogértelmezésben kialakított jogtörténeti és jogtudományi álláspontokat, mind pedig a korábbi hasonló tárgyú Alkotmánybírósági határozatokat, valamint a nemzeti, faji és vallási gyűlölet hirdetését tiltó nemzetközi emberi jogi dokumentumokat is. Az (1) bekezdésben javasolt elkövetési magatartás a „gyűlöltre izgatás, vagy erőszakos cselekmény elkövetésére felhívás”, amellyel kapcsolatban a törvényjavaslat a jogértelmezési és jogalkalmazási problémák orvoslását kívánta megoldani. Az erőszakos cselekmény elkövetésére felhívás a Btk. 174/B. §-a szerinti nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoport tagja elleni erőszak sui generis előkészületi alakzataként került volna meghatározásra. A javaslattól eltérően pedig a parlament által elfogadott (2) bekezdése büntetni rendelte volna azt, aki nagy nyilvánosság előtt az

---

³⁸² 12/1999. (V. 21.) AB határozat III. 1. pont

emberi méltóságot azáltal sérti, hogy mást vagy másokat a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási hovatartozás miatt becsmérel vagy megaláz.

Az új tényállásban megfogalmazott elkövetési magatartásokat az Alkotmánybíróság külön-külön vizsgálta. A gyűlöletre izgatással kapcsolatban a kérdés az volt, hogy a „gyűlöletre uszítás” „gyűlöletre izgatás”-ra való felcserélése csökkenti-e a büntethetőségi szintet, amely már a véleménynyilvánítás jogát szükségtelenül korlátozza. Ebben a kérdésben a testület a Legfelsőbb Bíróság határozataiban foglalt álláspontokkal értett egyet, amely szerint az izgatás és az uszítás egymástól eltérő magatartásokat jelölő fogalmak. A kettő között tartalmi különbség van, az izgatás az értelemhez szól, az uszítás az ösztönökre, érzelmekre apellál, mozgósít. „Aki uszít, nem az értelemhez szól, hanem a primer ösztönöket célozza meg, mások érzelmi világára kíván hatni a szenvedélyek felkorbácsolása révén, számolva azzal, hogy a felszított, ellenséges indulatok kitörhetnek, és fékezhetetlenné válhatnak.”³⁸³ A gyűlöletre uszítás kérdésében a bírósági jogértelmezés szerint beletartozik az erőszakos cselekedetre, illetve ilyen magatartás vagy tevékenység kifejtésére való felhívás, ha a veszély nem csupán feltételezett, hanem a veszélyeztetett jogok konkrétak, és az erőszakos cselekedet közvetlenül fenyeget. Erre is tekintettel az Alkotmánybíróság véleménye szerint a gyűlöletre izgatás kifejezés beiktatása és emellett az erőszakos cselekmény elkövetésére való felhívás együttes megjelölése az elkövetési magatartások között egyértelműen azt a törvényalkotói szándékot fejezi ki, hogy az eddigi ABH-k szerint, az uszítás fogalmi körébe nem tartozó magatartások is büntethetőek legyenek. „Ezáltal viszont a törvényhozó oly mértékben kitágítja a büntetendővé nyilvánított magatartások körét, amely az Alkotmány 61. § (1) bekezdésének szükségtelen korlátozását jelenti.”³⁸⁴

A 269. § (1) bekezdés második fordulata szerinti „erőszakos cselekmény elkövetésére felhívás” önmagában pedig, az Alkotmánybíróság álláspontja szerint – tekintettel az uszítás fogalmában meghatározottakra – nem éri el a büntethetőségi küszöböt, így a szabad véleménynyilvánításhoz való jog szükségtelen és aránytalan korlátozását jelenti. A (2) bekezdésben megfogalmazott „becsmérlési” tényállással kapcsolatban pedig az Alkotmánybíróság szintén a szükségességi és arányossági tesztre hivatkozással állapította meg annak alkotmányellenességét. „A megvetés kinyilvánítása önmagában

³⁸³ Legf.Bír.Bf. IV.2211/1997.; BH1998. 521.

³⁸⁴ 18/2004. (V. 25.) AB határozat III. 3.2. pont

nem jár erőszakos cselekmény nyilvánvaló és közvetlen veszélyével, és sok esetben egyéni jogok sérelmével sem fenyeget [...] amennyiben a sértett személye megállapítható, becsületének védelme érdekében a jogaiban sértett - legyen a becsmérlés oka bármely csoporthoz tartozása vagy egyéb más lényegi tulajdonsága, személyes adottsága - a polgári jog és a büntetőjog már meglévő eszközeivel élhet.”³⁸⁵

3.4. A 95/2008. (VII. 3.) AB határozat

Az Országgyűlés 2008. február 18-i ülésnapján elfogadott törvénnyel új büntetőjogi tényállást fogadott el gyalázkodás címmel. E szerint büntetendő cselekmény nagy nyilvánosság előtt a magyar nemzettel, vagy a lakosság egyes csoportjaival, így különösen nemzeti, etnikai, faji, vallási csoporttal kapcsolatban olyan kifejezés használata vagy híresztelése, amely alkalmas arra, hogy a csoport tagjainak becsületét csorbítsa, avagy emberi méltóságát megsértse. Ugyanígy büntetendő az is, ha valaki nagy nyilvánosság előtt olyan - különösen önkényuralmi rendszerre vagy eszmére emlékeztető vagy utaló - testmozdulatot tesz, amely alkalmas a magyar nemzet, vagy lakosság egyes csoportjai, így különösen nemzeti, etnikai, faji, vallási csoport tagjai becsületének csorbítására, avagy emberi méltóságának megsértésére. E törvénnyel kapcsolatban is a köztársasági elnök fogalmazott meg alkotmányos aggályokat, ezért a törvényt nem írta alá, hanem előzetes alkotmányossági vizsgálatát kezdeményezte, amelynek eredményeképpen az Alkotmánybíróság határozatában a törvény alkotmányellenességét állapította meg.

A törvényhozás által elfogadott T/2785. számú törvényjavaslat a gyalázkodás tényállását – belátva, hogy a közösség elleni izgatás tényállásának módosításával a probléma nem kezelhető – nem a közösség elleni izgatás kevésbé súlyos formájaként határozta meg, hanem a bűncselekmény az akkor hatályban lévő Btk. XII. fejezetének III. címébe került elhelyezésre a szabadság és az emberi méltóság elleni bűncselekmények között. Jogi tárgyával kapcsolatban a javaslat indokolása kiemelte, hogy a gyalázkodást nem elsősorban a köznyugalom megóvása miatt kell pónalizálni, hanem a meggyalázott csoportok tagjainak társadalmi megbecsüléséhez, a csoportok tagjai emberi méltóságának védelméhez fűződő társadalmi érdek miatt. „Fel sem merült

³⁸⁵ 18/2004. (V. 25.) AB határozat V. 2.2. pont

senkiben az, hogy a rágalmazás vagy a becsületsértés büntetendővé nyilvánítása alkotmányellenes lenne, a büntető jogszabály szükségtelenül, és aránytalanul korlátozná a szabad véleménynyilvánítás alapjogát. Rágalmazási, vagy becsületsértési eljárást csak akkor lehet indítani, ha konkrét személy, vagy személyek ellen irányult az elkövetési magatartás. A veszélyeztetettség semmivel sem közvetlenebb, ha az emberi méltóság megsértésére alkalmas cselekmény konkrétan meghatározható sértetteket, esetleg csak egyetlen sértettet érint, mint ha - bár egész pontosan meg nem határozható taglétszámú - de bizonyíthatóan nagy számú embert és még egy társadalmi csoportot is ér.”³⁸⁶ A korábbi alkotmánybíróági határozatokban kifejtettekkel kapcsolatban a törvényjavaslat indokolás kiemelte továbbá azt is, hogy a gyalázkodás tényállásában nem egyszerűen a köznyugalmat sértő szélsőséges nézetekről van szó, hanem vallási csoportokat, fajokat, nemzetiségeket megalázó szélsőséges kijelentésekről. „Nem az volt tehát a jogalkotó célja, hogy a szélsőséges nézetek ne kerüljenek napvilágra, hanem az, hogy ha egyes embereket nem becsmérelhetnek verbális vagy nonverbális agresszió útján, a társadalom egyes csoportjaival se lehessen ezt megtenni.”³⁸⁷

Az Alkotmánybíróság a korábbi – e körben alkotott törvényekkel kapcsolatban hozott határozataiban kifejtett – álláspontjára figyelemmel vizsgálta a gyalázkodás törvényi tényállásában meghatározott elkövetési magatartásokat, és mindhárom esetben az Alkotmány 61. § (1) bekezdésével ellentétesnek nyilvánította a szólásszabadságba tartozó cselekmények miatti büntetőjogi felelősségre vonást. Döntésében szerepet játszott egyrészt, hogy a tényállásban nem került egyértelműen és világosan meghatározásra, hogy a lakosság egyes csoportjainak pontosan meg nem határozható tagjain kívül kik tartoznak a sértetti körbe. Indokolásában kifejtette azt is, hogy az Alkotmány 8. § (1) bekezdéséből következően a törvényhozónak meg kell alkotnia azokat a jogszabályokat, amelyek lehetővé teszik a társadalmi együttélést megnehezítő és egyúttal jogsérelemmel járó gyalázkodó, becsmérlő közlésekkel szembeni fellépést. Eközben azonban figyelemmel kell lennie a szabad véleménynyilvánítás jogára. „A gyűlöletbeszéd fogalma igen sokrétű. Magába foglalja többek között a Btk. által a közösség elleni izgatásnak nevezett cselekményeket, az önkényuralmi jelképek használatát, a konkrét személyekkel szembeni gyűlölködő rágalmazást, becsületsértést

³⁸⁶ T/2785. számú törvényjavaslat indokolása Általános indokolás 3/C. pont, <http://www.parlament.hu/irom38/02785/02785.pdf> (2014. február 10.)

³⁸⁷ T/2785. számú törvényjavaslat indokolása Általános indokolás 3/E. pont, <http://www.parlament.hu/irom38/02785/02785.pdf> (2014. február 10.)

és a 'mindenkihez' szóló, általánosító, rasszista kijelentések közlését. A büntetőjog jelenleg biztosít eszközöket arra az esetre, ha a rasszista kijelentés az elhangzás körülményei folytán erőszak közvetlenül jelen lévő, világos veszélyével, és egyéni jogok sérelmével fenyeget. Az uszító beszéd és az erőszakos tett ma sem maradhat büntetlenül.”³⁸⁸ Ezzel kapcsolatban hivatkozott arra, hogy ha konkrét személy becsületét valamely csoporthoz vagy közösséghez tartozása miatt éri sérelem, becsülete védelmében a rágalmazás vagy becsületsértés tényállásai alapján kezdeményezhet eljárást, ha pedig, ha a rasszista beszéd az elhangzás körülményei folytán erőszakos cselekmények veszélyével, egyéni jogok sérelmével fenyeget, és a jogsérelem a személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érinti, az elkövető a közösség elleni izgatás miatt felelősségre vonható. Kiemelte az Alkotmánybíróság azt is, hogy a Btk. 174/B. §-ban büntetni rendeli a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoport tagjának bántalmazását és arra kényszerítését, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön. „A törvényhozó, ha úgy ítéli meg, hogy biztosítania kell a jog védelmét abban az esetben is, ha jogsérelem az egyént valamely csoporthoz tartozására tekintettel éri, az Alkotmány 61. § (1) bekezdésében biztosított szabad véleménynyilvánítást tiszteletben tartva fogalmazhat meg az alkotmányos büntetőjog követelményeinek megfelelő büntető tényállást.”³⁸⁹

Az Alkotmánybíróság határozatához Kovács Péter és Lévay Miklós alkotmánybíró is fűzött párhuzamos indokolást, illetve Kiss László alkotmánybíró párhuzamos véleményt. Kovács Péter alkotmánybíró párhuzamos indoklásában kitért a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló 1965. évi ENSZ-egyezmény 4. cikkében foglalt, a részes államokat terhelő pönalizálási kötelezettségekre³⁹⁰,

³⁸⁸ 95/2008. (VII. 3.) AB határozat III. 4.1. pont

³⁸⁹ 95/2008. (VII. 3.) AB határozat III. 4.1. pont

³⁹⁰ Hazánkban az 1969. évi 8. törvényerejű rendelettel kihirdetett, A faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről New Yorkban 1965. december 21-én elfogadott nemzetközi egyezmény 4. Cikke szerint: „A részes államok elítélnék minden olyan propagandát és minden olyan szervezetet, amely egy bizonyos fajnak vagy egy bizonyos színű vagy etnikai származású személyek csoportjának felsőbbrendűségét hirdető eszméken vagy elméleteken alapszik vagy a faji gyűlöletet és megkülönböztetést valamilyen formában igazolni vagy előmozdítani igyekszik, és vállalják, hogy az ilyen megkülönböztetésre irányuló minden izgatás vagy eljárás gyökeres kiirtására haladéktalanul pozitív intézkedéseket hoznak és ebből a célból, kellő figyelemmel az Emberi Jogok Egyetemes Deklarációjában foglalt elvekre és a jelen Egyezmény 5. cikkében világosan kifejtett jogokra, egyebek között: a) Törvény által büntetendő cselekménnyé nyilvánítják a faji felsőbbrendűsége vagy gyűlöletre alapozott eszmék terjesztését, a faji megkülönböztetésre való izgatást, valamint bármely faj, illetve más színű vagy más etnikai származású személyek csoportja ellen irányuló minden erőszakos cselekedetet vagy arra való izgatást, továbbá fajgyűlölő tevékenység mindenféle támogatását, annak pénzelését is beleértve; b) Törvényellenessé nyilvánítanak és betiltanak minden olyan szervezetet, valamint szervezett és minden

amellyel kapcsolatban kifejtette, hogy a hivatkozott ENSZ-egyezmény alapján, nem csak az erőszakos cselekményekre vonatkozik a büntetendővé nyilvánítás kötelezettsége, így „az ENSZ-egyezményből fakadó kötelezettség - nézetem szerint - csak részben teljesül.”³⁹¹ Lévay Miklós párhuzamos indokolásában arra hívta fel a figyelmet, hogy a közbeszéd, közállapotaink, a társadalmi nyilvánosság és a tolerancia szint nem az Alkotmánybíróság korábbi – e tárgyban hozott – döntései szerinti megközelítésnek megfelelően alakult. A határozat lényegében e korábbi határozatokban foglaltakra alapult, „annak vizsgálata nélkül, hogy az 1992-es döntésben megfogalmazott remény megvalósult-e, illetve, hogy helytálló-e kizárólag a szabad kommunikáció nyomán kialakuló toleráns társadalom elve alapján megítélni az egyes véleményeket, illetve korlátozhatóságukat. Elmaradt annak az (újra)értékelése is, hogy vajon tényleg paternalizmus-e, ha az állam az Alkotmány 54. § (1) bekezdésével összefüggő intézményvédelmi kötelezettségének az uszítás szintjét el nem érő bizonyos jellegű becsmérlés/gyalázkodás esetén az adott magatartás arányossági követelményeket érvényesítő kriminalizálásával tesz eleget.”³⁹²

Legmarkánsabb álláspontra Kiss László alkotmánybíró helyezkedett különvéleményében, amelyben a rendszerváltás óta eltelt időszak alkotmánybíróági döntéseiben a véleménynyilvánítási szabadsággal összefüggésben hozott határozatok koherencia zavarára hívta fel a figyelmet. Kifejtette, hogy az Alkotmánybíróságnak át kellett volna tekintenie a véleménynyilvánítás szabadságával kapcsolatban kialakult gyakorlatát, s a szükségesnek mutató esetekben meg kellett volna azt erősítenie, más - alkotmányjogi érvekkel alátámasztható - esetekben pedig a precedens-jogát tovább kellett volna fejlesztenie. Kiemelte többek között, hogy az Alkotmánybíróság az önkényuralmi jelképekről hozott 14/2000. AB határozatában nyíltan vállalta, hogy „A múltban sérelmet elszenvedett emberekben és ezek különféle közösségeiben a jelképeknek a Btk. 269/B. §-ban tiltott használata méltán fenyegetettség-érzetet, konkrét tapasztalatokon alapuló félelmet ébreszthet, hiszen a jelképek a totalitárius eszmékhez kapcsolódó embertelenségek megismétlődésének rémét keltik fel. Az Alkotmánybíróság szerint, ha a büntetőjog által így megfogalmazott védett tárgy mellett más, alkotmányos

---

egyéb propagandatevékenységet, amely a faji megkülönböztetést előmozdítja vagy arra izgat, az ilyen szervezetekben vagy tevékenységben való részvételt pedig törvény által büntetendő cselekménynek tekintik; c) Nem engedik meg, hogy országos, vagy helyi hatóságok vagy közintézmények a faji megkülönböztetést előmozdítsák vagy arra izgassanak.”

³⁹¹ 95/2008. (VII. 3.) AB határozathoz KOVÁCS Péter párhuzamos indokolása III. rész

³⁹² 95/2008. (VII. 3.) AB határozathoz LÉVAY Miklós párhuzamos indokolása I. 3. pont

értékek védelme más módon nem érhető el, a büntetőjogi korlátozás önmagában nem aránytalan [...] Vajon a tervezett szabályozás háttérében meghúzódó egyenruhák, mozdulatok nem idéznek (idézhettek)-e fel konkrét tapasztalatokon alapuló félelem- és fenyegetettség-érzetet, a külsőségek és a verbális megnyilvánulások egy része nem vetítheti-e előre a valahai totalitárius eszmékhez kapcsolódó embertelenségek megismétlődésének a rémét? A büntetőjogon kívüli egyéb eszközökben vajon elegendő garanciát lát-e az a zsidó származású öregasszony, akinek a szüleit, nagyszüleit hasonló egyenruhák viselői terelték a valahai embervágóhidak valamelyikére? Vajon ő is úgy érzi-e, hogy a külsőségekben (ruházatban) és magatartási formákban (kifejezésekben, szóhasználatban, testmozdulatokban) megjelenő 'vélemény' ma is 'igazság és értéktartalmára tekintet nélkül' védendő?"³⁹³

Álláspontja szerint az Alkotmánybíróság gyakorlatában a véleménynyilvánítás szabadságának egy olyan erőteljes védettsége alakult ki, amely a jövőre nézve is ténylegesen ellehetetleníti az emberi méltóságra, becsületre, jóhírnévre alapozott büntetőjogi szankcionálást. Felhívta a figyelmet arra is, – hivatkozva a német és a finn Btk.-ra – hogy gyakorlatában az Alkotmánybíróság egyre távolodik a nemzetközi tendenciáktól is. Feltette a kérdést, amely szerint „vajon van-e a közösségeknek méltósága? Ezt egy olyan alapkérdésnek tartom, amelynek tisztázása nélkül nem lehet választ adni arra sem, sérthető-e a „nemzet” egésze, illetőleg valamely „csoport” méltósága. E tekintetben az Alkotmánybíróság precedensjogában csak bizonyos torzók találhatók.”³⁹⁴

Kiss László többek között kiemelte azt is, hogy az Emberi Jogok Európai Bíróságának felfogásában a véleménynyilvánítás szabadsága a demokratikus társadalom egyik alappillérei közé tartozik, azonban a véleménynyilvánítás szabadsága nem abszolút, nem korlátozhatatlan, hanem annak megjelölhető korlátai vannak. Ilyen korlátok az emberi méltóság, a becsület és a jó hírnév. „Ugyanakkor e külső korlátok maguk is értelmezésre váró határozatlan tartalmú értékhozók, amelyek éppen e jellegüknel fogva nem mindig képesek hatékony garanciákként funkcionálni. [...] Jórészt erre is visszavezethetően – a véleménynyilvánítás szabadságának esetenkénti 'túlhangsúlyozása' mellett – olyan bírói joggyakorlat rajzolódik ki Magyarországon, amely e

³⁹³ 95/2008. (VII. 3.) AB határozathoz KISS László különvéleménye II. 1. pont

³⁹⁴ 95/2008. (VII. 3.) AB határozathoz KISS László különvéleménye II. 2. pont

jogot csaknem a korlátozhatatlan alapjogok terebélyesítésére toltta át. Mára eljutottunk addig, hogy a hatósági intézkedésekkel szembeni ellenszegülés is a szabad vélemény nyilvánításának számít, de ugyanígy az írott jogot is következmények nélkül felülírhatják jogellenes cselekmények, amelyek szabad véleményként részesülnek védelemben. [...] Tényleg minden jogkövetkezmény nélkül lehet a hazában a miniszterelnököket 'leromázni', 'lehazaárulózni', avagy a Köztársaság elnökét 'beszari' alakként emlegetni? Lehet, hogy igen, de lehet, hogy nem. Ha azonban igen, ez a példa (és a mögötte megbúvó engedékenység) egy nekünk tetsző, jövőbeni jogállamot vetít-e előre? Tényleg olyan jogállamot akarunk, ahol még ez is a természetes közbeszéd része lehet? Érdemes lett volna erről is mélyreható vitát folytatni.”³⁹⁵

3.5. A 16/2013. (VI. 20.) AB határozat

A törvényalkotó azonban - élve a büntetőpolitika autonómiájából fakadó lehetőségeivel - a közrend, valamint az igazságszolgáltatás működésének védelme érdekében szükséges egyes törvénymódosításokról szóló 2008. évi LXXIX. törvényben átalakította az akkor hatályban lévő Btk. 174/B. §-ában meghatározott nemzeti, etnikai, faji vagy vallási csoport tagja elleni erőszak tényállását, annak elnevezését pedig „közösség tagja elleni erőszak”-ra változtatta, egyúttal a büntetőjogi védelmet kiterjesztette a lakosság egyes csoportjaira is. A tényállás (3) bekezdésében pedig büntetni rendelte a közösség tagja elleni erőszakra irányuló előkészületet is, így az erőszakos cselekményekre történő felhívás már büntetőjogi védelmet kapott. Ezt követően a 2011. évi XL. törvény a közösség tagja elleni erőszak tényállásába új (1a) bekezdést illesztett, amelyben a büntetendő cselekményként került meghatározásra annak a magatartása, aki mással szemben valamely nemzeti, etnikai, faji, vallási csoporthoz vagy a lakosság egyes csoportjaihoz tartozása vagy vélt tartozása miatt olyan, kihívóan közösségellenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy riadalmat keltsen.³⁹⁶

A köznyugalom elleni bűncselekmények körében is történt elmozdulás a büntetőjogi védelem kiterjesztésében. Így még a korábbi Btk. módosításáról szóló 2010. évi XXXVI. törvény 1. §-a alapján az akkori Btk. kiegészült a holokausz nyilvános

³⁹⁵ 95/2008. (VII. 3.) AB határozathoz Kiss László különvéleménye II. 3. pont

³⁹⁶ Az új Btk. a 2012. évi C. törvény e bűncselekményt azonos megnevezéssel a 216. §-ában rendeli büntetni.

tagadását büntetni rendelő 269/C. §-sal, amelyben a törvényalkotó indokolása szerint a rasszizmus és idegengyűlölet által motivált cselekményekkel szemben igyekezett szélesebb körű védelmet biztosítani. E bűncselekmény elnevezését és szövegét módosította a 2010. évi LVI. törvény, amely a nemzeti szocialista és kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadására változtatta a tényállását nevét, és nem csak a holokauszt, hanem a nemzeti szocialista, és a kommunista rendszerek elkövetett népirtás és más, emberiség elleni cselekmények tényének tagadását, kétségbe vonását vagy jelentéktelen színben feltüntetését is büntetni rendelte.³⁹⁷

Időközben, 2012. január 1-én hatályba lépett Magyarország Alaptörvénye, amelynek 2013. március 25-én elfogadott és 2013. április 1-én hatályba lépett negyedik módosításának 5. cikke az Alaptörvény IX. cikkét kiegészítette, rögzítve, hogy a véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat a magyar nemzet, a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek méltóságának a megsértésére. Az ilyen közösséghez tartozó személyek - törvényben meghatározottak szerint - jogosultak a közösséget sértő véleménynyilvánítás ellen, emberi méltóságuk megsértése miatt igényeiket bíróság előtt érvényesíteni.³⁹⁸ A módosítás eredményeképpen tehát már maga az Alaptörvény is kifejezetten is nevesít olyan esetkört, ahol a véleménynyilvánítás szabadsága már nem érvényesül, így tilalmazza ezzel az alapjoggal történő visszaélést. E tilalom ma már a véleménynyilvánítás szabadságát érintő normák alkotmányos felülvizsgálata során elvi kiindulópontnak tekintendő rendelkezés.³⁹⁹

Így az Alkotmánybíróság 16/2013. (VI. 20.) AB határozatában a Btk. 269/C. §-a alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló bírói kezdeményezést elutasította. Indokolásában többek között kifejtette, hogy a vizsgált büntető norma összhangban van az Alaptörvény IX. cikk (4) és (5) bekezdéseivel is, hiszen a törvényi tényállás a véleménynyilvánítás szabadságának visszaélésszerű gyakorlásában megnyilvánuló magatartást szankcionál.⁴⁰⁰

³⁹⁷ Az új Btk. a 2012. évi C. törvény e bűncselekményt azonos elnevezéssel 333. §-ában rendeli büntetni

³⁹⁸ Alaptörvény IX. Cikk (4) és (5) bekezdése

³⁹⁹ BLASKÓ Béla: A köznyugalom elleni bűncselekmények, In: *Büntetőjog Különös Rész II.* (szerk: BLASKÓ Béla), Rejtjel Kiadó, Budapest, 2013, 70.

⁴⁰⁰ 16/2013. (VI. 20.) AB határozat III. 3.3. pontja

V. RÉSZ

AZ UNIÓS JOGHARMONIZÁCIÓ – MAGYAR BÜNTETŐPOLITIKA

Hazánk büntetőpolitikájára a mindenkori kormányzat kriminálpolitikai célkitűzésein, illetve az Alkotmánybírósági normakontrollnak a büntető jogalkotásra irányuló befolyásán túl jelentős hatása volt a nemzetközi közösségekbe, és ezen belül az Európai Unióba történő integrálódási folyamatnak is. Tekintettel arra, hogy értekezésemben átfogó képet kívánok adni a honi büntetőpolitika alakulásáról, az ezt alakító tényezőkről, ezért a nemzetközi és uniós integráció folyamatának, illetve az ezzel járó kötelezettségek teljesítésére irányuló lépéseknek a teljes részletességgel történő vizsgálatára nincs lehetőségem, hiszen annak egyes részleteivel is önálló dolgozatokban lehet foglalkozni. Hivatkozással a büntetőpolitikának munkám alapvetése során meghatározott fogalmára, e részben leginkább hazánk büntető jogalkotását erőteljesen befolyásoló uniós jogharmonizációs kötelezettségeket mutatom be. Ebben a körben természetesen nem kerülhető meg az unión belüli bűnügyi együttműködés, és hazánk csatlakozási folyamatának rövid áttekintése sem.

1. AZ EURÓPAI UNIÓ BÜNTETŐPOLITIKÁJA

A büntetőjog – tágabb értelemben is – minden állam nemzeti szuverenitásának elválaszthatatlan részét képezi, tekintettel arra, hogy ez a jogág fejezi ki a legerőteljesebben egy nemzet történelmi, politikai és kulturális hagyományait és értékszempléjét.⁴⁰¹ Molnár Gábor álláspontja szerint az Európai Unió büntetőpolitikájának középpontjában a tagállami büntetőjogszabályok közelítése áll, de céljának mégis a nemzeti büntetőjogi szabályozás feletti, szupranacionális büntetőjog kialakítását és egy egységes büntető eljárásjogi intézményrendszer megteremtését lehet tekinteni. A határok eltörlésével ugyanis nemcsak a tagállamok gazdasági és politikai együttműködése vált szorosabbá, a nemzetközi bűnügyi együttműködés is egyre jobban igényli a szabályozás egységesebbé tételét, bár kétségtelen, hogy ez a tagállamok

---

⁴⁰¹ LIGETI Katalin: Az Európai Unió büntetőpolitikája, In: *Büntetőjog Általános rész* (szerk: Wiener A. Imre), KJK Kerszöv, Budapest, 2003, 274.

büntetőjogi szuverenitásának feladását igényli, és valószínűleg nehezen megoldható problémát jelent a nemzeti jogrendszerekben⁴⁰².

Ligeti Katalin az uniós büntetőpolitika meghatározása során felhívja a figyelmet arra, hogy ebben az értelemben a büntetőpolitika eltér hagyományos meghatározásától. Nem jelentheti a büntetendő cselekményekről és a büntetőjogi szankciókról alkotott nézetek és vélemények összességét, sőt nem is a tagállamok közös büntetőpolitikájaként fogható fel. Az Európai Unió büntetőpolitikája egy teljesen más típusú meghatározást igényel, az uniós szervek olyan kötelező intézményrendszer kialakítására való törekvését, amelyek „a bűnözés új formáival szembeni harc eredményességének érdekében a belső büntetőjogok harmonizációját valamint a jövőben egy nemzetek feletti, szupranacionális büntetőjog kialakítását célozza.”⁴⁰³ Ez azonban csupán a végső cél lehet, hiszen az Unió jelenlegi helyzete még ezt nem teszi lehetővé. Napjainkban az uniós büntetőpolitika még csak a tagállamok közötti fokozott bűnügyi együttműködésre és olyan intézményrendszer kialakítására törekszik, amelyben kiemelt jelentősége van a tagállami belső büntetőjogi szabályok közelítésének.

1.1. Az uniós büntetőpolitika indokai

Az Európai Unió büntetőjogával foglalkozó szerzők általában három indokot szoktak említeni, amelyek az uniós bűnügyi együttműködésének és a büntetőjogi jogharmonizációs törekvések kialakításában szerepet játszott.

Az első indok, amely már az Európai Gazdasági Közösség létrehozását megelőzően is jelentkezett, majd a határok eltörlését követően felerősödött, a bűnözés nemzetközivé válásának folyamata. A határok eltörlése egyrészt a hagyományos bűncselekmények esetében az elkövetőknek a szökésében, a nemzeti bűnüldöző hatóságok előli elrejtőzésében nyújtott nagyobb lehetőséget, másrészt megjelentek - leginkább a szervezett bűnözés körében - olyan komplex, ún. transznacionális bűncselekmények, amelyek kifejezetten országok közötti bűnözői hálózatok kialakulásával járt. Ezek közül példaként említhető az illegális kábítószer kereskedelem, a terrorizmus, és az ehhez

---

⁴⁰² MOLNÁR Gábor: A nemzetközi büntetőjog, In: *Büntetőjog Általános Rész* (szerk.: Busch Béla) HVG-ORAC, Budapest, 2010, 500.

⁴⁰³ LIGETI Katalin: Az Európai Unió..., i.m. (2003) 274.

kapcsolódó pénzmosás, a fegyver- és embercsempészet. Ehhez kapcsolódik a második indok, amely annak a felismerésével járt, hogy a nemzetközivé váló bűnözés ellen a hagyományos nemzetközi bűnügyi együttműködés a lassúság és alacsony hatékonyság miatt nem megfelelő, így felmerült az új szabályozás igénye. A harmadik – bár talán legnyomósabb – indoka pedig az volt az uniós büntetőpolitika kialakításának, hogy az új, a Közösség/Unió létevel és működésével összefüggő ún. szupranacionális jogi tárgyak jelentek meg, mint pl. a közösségi pénzügyi érdekek, illetve az Unió közéletének tisztasága, amelyek feltétlen védelmet igényeltek, tekintettel arra, hogy a nemzeti büntető anyagi jogi szabályozás erre nem terjedt ki.⁴⁰⁴

1.2. A jogharmonizáció fogalma és célja

A jogharmonizáció a jogtudomány által kialakított szakkifejezés azokra az uniós büntetőpolitikai törekvések jelölésére, amely a tagállamok jogrendszereinek egymáshoz közelítését irányozza elő.⁴⁰⁵ E fogalommal először az Európai Közösségeket létrehozó Szerződésben, a Római Szerződésben találkozhatunk, amely egyaránt tartalmazza az igazítás, a közelítés és a koordinálás kifejezéseket, de a jogharmonizációra vonatkozó rendelkezéseit leginkább a közelítés szóval határozza meg. A harmonizáció szó egyébként az értelmező szótár szerint összehangolást, hasonlóvá tételt jelent, így véleményem szerint a két kifejezés értelmezése a magyar nyelvben nem okoz eltérést, egymás szinonimájaként is használható.

A Római Szerződés által meghatározott jogharmonizációval kapcsolatban a Közösség célja elsősorban nem egy egységes jog kialakítása volt, hanem a nemzeti jogrendszerek, jogszabályok hasonlóvá tétele, a nagyobb különbségek leépítése egyforma szabályok bevezetése nélkül, amelyek a közös piac kiépítését és működését korlátozzák, vagy akadályozzák. A jogközelítés nem egyszeri aktus, hanem folyamatos, fő eszköze a Tanács által kibocsátott irányelv, amelynek alkalmazásával a legkisebb összeütközésekkel biztosítható az együttműködés a tagállamok között. Az irányelv célt és megvalósítási határidőt jelölt meg, jogszabály megalkotását, nemzeti jogrendszerbe illesztését a tagállamokra bízta, így belátásuk és szokásaiknak megfelelően teljesíthetik.

⁴⁰⁴ LIGETI Katalin: *Az Európai Unió...*, i.m. (2003) 276.

⁴⁰⁵ KARSAI Krisztina: A jogharmonizáció alapjai, In: *Az európai büntetőjog* kézikönyve (szerk.: LIGETI Katalin–KONDOROSI Ferenc) Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008, 433-434.

A büntető anyagi jogban a jogharmonizáció - hasonlóképpen a közösségi területek céljaihoz - az egyes tagállamok büntetőjogszabályai közötti különbségek csökkentését célozza, annak érdekében, hogy az egyes bűncselekmények azonos megítélésével, illetve a szabályozás hasonlóvá tételével az ún. forum shopping⁴⁰⁶ kiküszöbölhető legyen. További célja pedig a nemzetközi bűnügyi együttműködés feltételének, a kettős inkrimináció megteremtése.⁴⁰⁷ A büntetőjogi jogközelítéssel kapcsolatban sokféle nézet kapott hangot, az egyik álláspont szerint a büntetőjog olyannyira összekapcsolódik a nemzetállamok erkölcsi, jogszabályi és jogdogmatikai tradícióival, hogy egy ún. internacionalizálódás a büntetőjogot alkalmazhatatlanná és eredménytelenné tenné. Ennek ellenére sokan gondolják úgy, hogy a büntetőjog minimum szabályait egységesíteni kellene, létre kell hozni egy nemzetközi jogi dokumentumban elfogadott modelltörvényt, amelynek szabályait az egyes államok a saját jogalkotásukban figyelembe vesznék.

A büntetőjog harmonizációjának gondolata a nemzetközi bűncselekmények⁴⁰⁸ elleni közös fellépés egyik eszközeként jelent meg. E körben az első átfogó kódex tervezetet 1935-ben a Nemzetközi Büntetőjogi Társaság akkori elnöke készítette el. 1976-ban M. Cherif Bassiouni professzor a szervezet főtitkára megbízatást kapott a Nemzetközi Büntetőkódex újabb tervezetének elkészítésére (1979-ben a tervezetet az ENSZ elé terjesztették.) A Bassiouni-féle kódex tervezet kiemelendő sajátossága, hogy nem csupán a nemzetközi jog elleni bűncselekményeket, hanem a transznacionális (nemzetközi kihatású) deliktumok tényállási elemeit is taglalja. Európában 1971-ben először az Európa Tanács vetette fel egy úgynevezett Európai modell büntető törvénykönyv megalkotásának gondolatát, azonban a szervezet csak 1996-ban kérte fel Ulrich Sieber professzort a memorandum kidolgozására. Az Európai Btk. modelljellegének megfelelően elsődlegesen ajánlásértékű, minimum-sztenderden alapuló szabályozást tartalmazott volna.⁴⁰⁹

⁴⁰⁶ A forum shopping kifejezés a bűncselekmény elkövetőknek az a törekvését jelöli, hogy az elkövetésre illetve a büntetés végrehajtására azt az országot válasszák, amelyben a büntetőeljárás vagy a büntetés-végrehajtás szabályai a legkedvezőbbek. Lásd: *Az európai büntetőjog kézikönyve*, (szerk.: LIGETI Katalin –KONDOROSI Ferenc) Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008, 24.)

⁴⁰⁷ KARSAI Krisztina: A jogharmonizáció..., 435.

⁴⁰⁸ A nemzetközi bűncselekmény a közönséges bűncselekménytől azáltal határolható el, hogy a tényállási elemeiben közvetlenül nemzetközi elem is található és/vagy a vonatkozó jogforrások nemzetközi jogiak., Lásd: M. NYITRAI Péter: *Nemzetközi és európai büntetőjog*. Osiris, Budapest, 2006, 165.

⁴⁰⁹ M. NYITRAI Péter: i.m. 51.

A Tanács modelltörvényhozásra vonatkozó elképzelése nem vált valóra, azonban az Európai Parlament felkérésére 1997-ben elkészült a Corpus Juris Europae nevet viselő dokumentumtervezet. Jelentősége, hogy az európai bűncselekmény fogalmi körének kialakításával új bűncselekménytípust és szupranacionális jogtárgykört határozott meg. A Corpus Juris Europae nem klasszikus büntető törvénykönyv, amit alátámaszt az a tény is, hogy anyagi jogi része nyolc különös részi tényállással kezdődik - az Európai Közösség pénzügyi érdekeinek védelmét biztosítani hivatott „euro-bűncselekmény” tényállását határozza meg⁴¹⁰ - és csak ezt követik az általános rész szankció- és felelősségtani kérdéskörei.

Az anyagi jogi rendelkezések után eljárásjogi szabályok találhatóak, amelyben az Európai Ügyészségre vonatkozó szabályokat határozza meg. Az 1997-ben létrejött Corpus Jurist az idők során többször módosították. Az első módosítás 1999-ben történt Firenzében az Európai Jogászok Egyesülete az Európa Unió Pénzügyi Érdekeinek Védelméért elnevezésű szervezet által, majd ismételten átdolgozták, és az utolsó módosítással egységes szerkezetbe foglalt anyagot Corpus Juris 2000-nek nevezték el. Mai formájában a Corpus csupán a jogtudomány és a szakmai közönség által elkészített és vitára bocsátott koncepció, amely abból a szempontból jelentős, hogy kijelöli az EU büntetőpolitikájának jövőbeli irányát.⁴¹¹

A jogharmonizáció kontra jogegységesítés problémája jelenleg is fontos kérdés az Unióban. Ezzel kapcsolatban azonban mindenképpen figyelembe kell venni, hogy az Unió tagállamai eltérő történelmi, kulturális gyökereken kifarrott, és eltérő jogi környezetben élő büntető anyagi és eljárásjogi rendszerrel rendelkeznek. Ezen jogterületek - mivel az emberi jogok tekintetében a legerőteljesebb korlátozások feltételrendszereit írják le - a tagállami szuverenitás egyik legfontosabb alappontját jelentik. Különböző technikákat kell kiépíteni arra, hogy a belső jog alkalmas legyen a jog uralmát biztosítani akkor is, amikor a bűnügyi szervek nemzetközi kooperációban tevékenykednek.⁴¹²

---

⁴¹⁰ A nyolc ún. euro-bűncselekmény a közösségi költségvetés sérelmére elkövetett csalás, a piaci spekuláció, a pénzmosás és az orgazdaság, a bűnszervezet, a vesztegetés, a hűtlen kezelés, a hivatali visszaélés és a hivatali titoksértés

⁴¹¹ KARSAI Krisztina: *Az európai büntetőjogi integráció alapkérdései*, KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, 43.

⁴¹² FINSZTER Géza: Az Európai Unió Alkotmánya a Rendőrségek Integrációjáról. In: *Györgyi Kálmán Ünnepi Kötet*, KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004, 208.

2. AZ EURÓPAI BŰNÜGYI EGYÜTTMŰKÖDÉSRŐL

2.1. A bűnügyi együttműködés kezdetei

Nyugat-Európában a II. világháborút követően intenzíven megindult az arra irányuló törekvés, hogy az államok egymással szoros kapcsolatot építsenek ki, amely kezdetben a nagyobb mértékű gazdasági együttműködésre összpontosított. Az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó Római Szerződés (European Economic Community) 1957-ben került aláírásra, alapvető célja a tagállamok közötti szabadkereskedelmi övezet kialakítása volt, illetve ezzel összefüggésben a tagállamok közös gazdasági érdekeinek előmozdítása, gazdaságpolitikáik közelítése, így nem tartalmazott rendelkezést a bel- és igazságügyi együttműködésre vonatkozóan. A személyek, áruk, szolgáltatások és a tőke szabad áramlásának elve azonban nemcsak a gazdaságilag hasznos szabadságot teremtette meg, hanem lehetőséget nyitott a bűnözők szabad mozgásának is, és a határokon átívelő szervezett bűnözés új lehetőségeit is realizálta. Így rövid időn belül kirajzolódott, hogy a gazdasági, pénzügyi integráció másfajta, bűnügyi együttműködést is megkíván a részes államoktól.

Kezdetben a bűnügyi együttműködés intézményi hátterét elsősorban az Európa Tanács keretében elfogadott egyezmények jelentették, a kiadatásról, a kölcsönös bűnügyi jogsegélyről és a büntetés végrehajtásának átvételéről. Az 1970-ben, elsősorban a Közösség tagjai külpolitikájának koordinálása céljából létrehozott Európai Politikai Együttműködés keretében a terrorizmussal és a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekményekkel kapcsolatos tagállami kooperációra vonatkozóan több egyezmény is született (például a büntetőítéletek európai érvényéről), azonban a tagállamok büntetőjogi szuverenitásukhoz való ragaszkodásuk miatt ez a forma nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. 1976-ban némi előrelépést jelentett a TREVI (Terrorism, Radicalism, Extremism and Violence) bel- és igazságügyi kormányközi együttműködés létrehozása, amelyben lehetőség nyílt a tagállamok számára a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni fellépés kapcsán az egyeztetésre, az információ és tapasztalatcserére. (A TREVI az EU létrejöttével beleolvadt a III. pilléres együttműködésbe.)

A következő igen lényeges állomást az 1985 és 1990 között a Schengeni együttműködés⁴¹³ jelentette, amely kezdetben csupán öt tagállamra koncentráldott⁴¹⁴. Ez az együttműködési forma kiterjedt a közbiztonság erősítésére, a menekültügy, vízümpolitika, a határellenőrzés, valamint a bűnügyi, rendőri együttműködés területeire. A Schengeni Egyezmény III. címének 2. Fejezete szabályozta a kölcsönös bűnügyi jogsegélyt, majd a ne bis in idem elv alkalmazását, a kiadatást, továbbá büntetőítéletek végrehajtásának átadását is. Az egyezmény alapján a tagállamok szoros együttműködést alakítottak ki a közös belső határokon belül, közös körözési rendszert hoztak létre, egyszerűsítették a kiadási eljárást, növelték a kábítószer ellenőrzésre fordított erőket. A Schengeni Megállapodás és a Schengeni Végrehajtási Egyezmény 1995-ben lépett hatályba. Később más tagállamok is csatlakoztak a schengeni övezethez, így jelenleg a schengeni határok 22 EU tagországot, valamint Izlandot, Norvégiát és Svájcot és Lichtensteint érintik⁴¹⁵.

2.2. A Maastrichti Szerződéstől az Amszterdami Szerződésig

Az 1991. decemberében az Európai Tanács által Maastrichtban jóváhagyott, majd 1992. február 7-én a tagállamok által aláírt és 1993. november 1-én hatályba lépett „Európai Unióról szóló Szerződés” (Treaty on European Union) jelentősen átalakította a közösségi tagállamok közötti együttműködést. A korábbi gazdasági együttműködés kiegészült a tagállamok kül- és biztonságpolitikai, valamint bel- és igazságügyi együttműködésével, így alakult ki az ún. hárompilléres szerkezetet.

A bűnügyi együttműködésre irányuló kezdeményezésekhez képest e harmadik pillér létrehozása komoly előrelépésnek tekinthető. A Maastrichti Szerződés ugyan nem határozta meg a bel- és igazságügyi együttműködés fogalmát, hanem a szerződés VI. Címe tételesen felsorolta azt a kilenc területet, ahol a tagállamok közös érdekkörükbe tartozóan kormányközi egyeztetéseket folytattak. Az ilyen „közös érdekkörbe tartozó kérdések” között került megfogalmazásra a büntető anyagi jog szempontjából a kábítószer-fogyasztás elleni küzdelem, a nemzetközi szintű csalások elleni küzdelem, az

⁴¹³ 1985. június 14. Schengeni Megállapodás „A határellenőrzésnek a közös határokon történő fokozatos megszüntetéséről”. 1990. június 19. Schengeni Végrehajtási Egyezmény (SVE), 1995. július 26. Brüsszel A Schengeni Információs Rendszerről szóló Egyezmény

⁴¹⁴ Belgium, Hollandia, Luxemburg, Franciaország és a Német Szövetségi Köztársaság

⁴¹⁵ LIGETI Katalin: Bűnügyi együttműködés, In: *Az európai büntetőjog* kézikönyve (szerk.: LIGETI Katalin–KONDOROSI Ferenc) Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008, 39-40.

igazságügyi együttműködés büntető ügyekben, és a rendőrségi együttműködés a terrorizmus, a tiltott kábítószer-kereskedelem és a nemzetközi bűnözés egyéb súlyos formái ellen. A bel- és igazságügyi együttműködés másodlagos jogi eszközei a közös álláspont, az együttes fellépés és az egyezmény volt.

Az Európai Unió bel- és igazságügyi együttműködésére vonatkozóan a következő lépést a Maastrichti Szerződés felülvizsgálatára összehívott kormányközi konferenciát lezáró Amszterdami Szerződés jelentette, amelyet a tagállamok külügyminiszterei 1997. október 1-én írtak alá, és 1999. május 1-én lépett hatályba. Az Amszterdami Szerződés változtatásokat hozott a pilléres szerkezetben is, tekintettel arra, hogy kettébontotta a harmadik pillért, és annak bizonyos területeit (a polgári jogi igazságügyi együttműködés, a vízumok, menekültügy, bevándorlás és a személyek szabad mozgására vonatkozó egyéb politikák) közösségi szintre emelte. A harmadik pillér, így a bűnügyi együttműködés céljaként fogalmazta meg a szabadság, a biztonság és a jog térségének létrehozását, és azokat lépéseket, melyek szükségesek e cél eléréséhez. Az igazságügyi és rendőrségi együttműködés megszűnt pusztán „közös érdekkörbe eső politika” lenni, helyette az EU fő célkitűzésévé vált.

Az Amszterdami Szerződés megváltoztatta a harmadik pillér működését is, és az egységes szerkezetbe foglalt Európai Unióról Szóló Szerződés (EUSZ) 34. Cikke létrehozta az Európai Tanács leghatékonyabb eszközét, a kerethatározatot, amely a tagállamokra nézve kötelező erővel bír, és az ún. Maastricht-típusú „együttes fellépéseknél” és egyezményeknél sokkal hatékonyabbnak bizonyult. A kerethatározatok egy-egy elérendő célkitűzést tartalmaztak, mint például bizonyos magatartások kriminalizációját, vagy pedig a határokon átívelő bűnügyi együttműködések bizonyos eljárásait, és ezután pedig már a tagállamokra volt bízva az, hogy milyen változtatásokat eszközöltek jogrendszerükben, hogy a kerethatározatban kitűzött célokat elérjék. A kerethatározatoknak nem volt közvetlen hatályuk, és csak az abban megfogalmazott cél tekintetében kötötte a tagállamokat, a végrehajtás módját és eszközeit illetően nem. Az Amszterdami Szerződéstől kezdve a kerethatározat, mint a harmadik pillér jogi instrumentuma, e területen az uniós jogalkotás domináns eszközévé vált.⁴¹⁶

---

⁴¹⁶ LIGETI: Bűnügyi együttműködés, i.m. (2008) 42-49.

2.3. A Tamperei és a Hágai Program

A szabadság, a biztonság és a jog érvényesülésén alapuló térség kialakításának első lépéseként az Európai Tanács Tampere-ben tartott ülésén 1999-ben fogadták el a Tamperei Programot, amely meghatározta az európai bűnügyi együttműködés feltételeinek javításához szükséges feladatokat. Az ülés előkészítése során számos törekvés volt az egységes európai büntetőjogi terület kialakítására, végül is mindezek eredménytelenek maradtak. A Tamperei Program azonban azért különösen nagy jelentőségű, ugyanis a tagállamok elmozdultak a kölcsönös elismerés elve irányába. Így az addigi lassú, több szintű, formális kiadatási eljárás helyett – brit kezdeményezésre – elhatározták, hogy a nemzetközi bűnügyi együttműködésben érvényesülnie kell a bírói határozatok és ítéletek kölcsönös elismerésének, és ez az elv a büntetőügyekben az igazságügyi együttműködés alapkövénvé kell válnia. A tamperei csúcs legnagyobb eredménye a kölcsönös elismerés elve irányába történt elmozdulás, ugyanakkor az állam és kormányfők arról is határoztak, hogy az Europol mintájára létrehoznak egy, a tagállami ügyészségek uniós koordináló szervét, az ún. Eurojustot, amelyet a 2001-ben aláírt Nizzai Szerződés intézményesített.⁴¹⁷

A Tamperei Program tapasztalataiból kiindulva az EU Tanácsa 2004. novemberben tartott igazságügyi csúcstalálkozóján elfogadta a Hágai Programot, amelyben meghatározta a 2005-2010 közötti politika fő irányvonalait a szabadság, biztonság és jog érvényesülése területén. E programban további jogintézmények bevezetését határozták el, illetve a korábban elfogadott egyezmények betartására hívták fel a tagállamokat.

2.4. A Lisszaboni Szerződés

Az Európai Unió intézményi szerkezetének és működésének reformját az Európai Tanács által 2007. október 19-én elfogadott, és a tagállamok állam-, és kormányfői által 2007. december 13. napján aláírt Lisszaboni Szerződés (Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community)

⁴¹⁷ BÉKÉS Ádám: *Az Európai Büntetőjog – Luxemburgi és Strasbourgi Büntető Ítélezés*, Doktori értekezés, Pázmány Péter Tudomány Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola, Budapest, 2010, 44-45.

teremtette meg. A Lisszaboni Szerződés 2009. december 1-jén lépett hatályba, amivel zöld utat adott az uniós büntetőjog kialakulásának is. A Lisszaboni Szerződést hazánk a 2007. évi CLXVIII. törvénnyel hirdette ki. A Lisszaboni Szerződés módosította az Unió két alapvető szerződését: az Európai Unióról és az Európai Közösségről szóló szerződést, 47. cikkének rendelkezése szerint az Európai Unió jogi személyiséggel rendelkezik.

A Lisszaboni Szerződés fő célja –preambuluma szerint - hogy az európai polgárok magas szintű elszámoltathatóság, nyitottság, átláthatóság és részvétel iránti elvárásainak eleget téve demokratikusabbá tegye az Európai Uniót, valamint hogy növelje az EU hatékonyságát, és képessé tegye az Uniót arra, hogy megbirkózzon olyan globális kihívásokkal, mint az éghajlatváltozás, a biztonság és a fenntartható fejlődés. A szerződés egyik legfontosabb reformja, hogy a pillérrendszer felszámolásával megszűnt a Maastrichti Szerződés által bevezetett és azóta leszűkített harmadik pillér. Ez pedig azt jelenti, hogy a Lisszaboni Szerződés eldöntötte a régóta folyó vitát, így a bűnügyi együttműködéssel kapcsolatos kérdésekben mind az Unió mind a tagállamok szervei jogalkotási jogosítvánnyal rendelkeznek és kötelező erejű normákat alkothatnak.⁴¹⁸

A Lisszaboni Szerződés megszüntetette a harmadik pilléres jogi eszközöket, helyette a Tanács tagjai a büntetőügyekben folytatott együttműködés keretében is egyszerű többséggel hozott irányelveket fogadhatnak el. Az irányelvek végrehajtását a Bizottság ellenőrzi, és ha a tagállamok késedelmesen hajtják végre az abban foglaltakat, szerződésszegési eljárás kezdeményezhető.

A Lisszaboni Szerződés V. Címe a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térségre vonatkozó szabályokat foglalja össze. Ennek 4. fejezete tartalmazza a büntetőügyekben történő igazságügyi együttműködés szabályait. A 83. cikk (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy az Európai Parlament és az Európai Tanács a rendes jogalkotási eljárás keretén belül, irányelvekben szabályozási minimumokat állapíthat meg büntető anyagi jogi normákra vonatkozóan is, azaz a bűncselekmények tényállási elemei illetve a büntetési tételek vonatkozásában, azonban e szabályoknak figyelembe kell venniük a tagállamok jogi hagyományai és jogrendszerei közötti különbségeket. A

---

⁴¹⁸ LIGETI Katalin: Az európai büntetőjog legitimitációja, In: *Györgyi Kálmán ünnepi kötet – Györgyi Kálmán 65. születésnapjára* (szerk.: Gellér Balázs) KJK-Kerszöv, Budapest, 2004, 373-387

szabályozási minimumokat olyan különösen súlyos bűncselekmények esetében írhat elő az irányelv, amelyek jellegüknél vagy hatásuknál fogva a több államra kiterjedő vonatkozásúak, illetve amelyek esetében különösen szükséges, hogy az ellenük folytatott küzdelem közös alapokon nyugodjék. Ezek a bűncselekményi területek a következők:

- terrorizmus,
- emberkereskedelem,
- a nők és gyermekek szexuális kizsákmányolása,
- tiltott kábítószer-kereskedelem,
- tiltott fegyverkereskedelem,
- pénzmosás,
- korrupció,
- pénz és egyéb fizetőeszközök hamisítása,
- számítógépes bűnözés és
- szervezett bűnözés.

A felsorolás nem teljeskörű, tekintettel arra, hogy a bűnözés alakulásának függvényében a Tanács egyéb bűncselekményi területekről is megállapíthatja, hogy azok megfelelnek az e cikkben meghatározott feltételeknek.⁴¹⁹

A Lisszaboni Szerződés kimondja, hogy az EU-ban a büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködés a büntetőügyekben hozott bírósági ítéletek és határozatok kölcsönös elismerésének elvén alapul. Az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében intézkedéseket állapít meg, amelyek célja: a) a bírósági ítéletek és határozatok minden formájának az Unió egészén belüli kölcsönös elismerését biztosító szabályok és eljárások megállapítása, b) a tagállamok közötti joghatósági összeütközések megelőzése és rendezése, c) a bírák, ügyészek és az igazságügyi alkalmazottak képzésének támogatása, d) a tagállamok igazságügyi vagy annak megfelelő hatóságai közötti együttműködés megkönnyítése a büntetőeljárások keretében és a határozatok végrehajtása terén.

---

⁴¹⁹ EUMSZ. 83. cikk (1) és (2) bekezdés

A büntetőügyekben folytatott együttműködés keretében elfogadott irányelvekkel kapcsolatban a tagállamok nemzeti szuverenitásának védelmét szolgálja az ún. vészfék eljárás, amelyet azonban csak a büntetőjogi harmonizációs irányelvekkel kapcsolatban alkalmazható. A vészfék eljárás szerint, ha valamelyik tagállam úgy ítéli meg, hogy a tervezett irányelv nemzeti büntetőjogát alapvetően érinti, az Európai Tanács elé felterjeszheti az irányelv-tervezetet. A Tanács négy hónap alatt konszenzust kell kialakítania a tervezettel kapcsolatban. Ha ez nem sikerül, akkor az irányelvet támogató tagállamok között automatikusan megerősített együttműködés lép életbe.⁴²⁰

A Lisszaboni Szerződés 85. és 86. cikke a Eurojust, és az Európai Ügyészség feladatát és hatáskörét szabályozza. A 85. cikk (1) bekezdése szerint a Eurojust feladata a két vagy több tagállamot érintő, a határokon átívelő bűnözéssel szembeni fellépés biztosítása oly módon, hogy a súlyos bűncselekmények bűnüldözését és a büntetőeljárás lefolytatására hatáskörrel rendelkező nemzeti hatóságok közötti koordinációt és együttműködést támogatja. Meghatározza azt a három esetkört, amely a Eurojust feladatkörébe tartozik:

- a) az illetékes nemzeti hatóságok által lefolytatandó nyomozások megindítása, illetve javaslattétel a nemzeti hatóságok által lefolytatandó bűnvádi eljárások megindítására különösen az Unió pénzügyi érdekeit sértő bűncselekmények vonatkozásában,
- b) az a) pontban említett nyomozások és bűnvádi eljárások kezdeményezésének összehangolása,
- c) az igazságügyi együttműködés erősítése, többek között a joghatósági összeütközések feloldása, valamint az Európai Igazságügyi Hálózattal való szoros együttműködés révén.⁴²¹

A 86. cikk 2. bekezdése meghatározza az Európai Ügyészség hatáskörét, amely az Europollal való együttműködés során kiterjed az Unió pénzügyi érdekeit sértő bűncselekmények elkövetőinek felderítésére, a nyomozás lefolytatására és bíróság elé állításukra, amely esetben a bíróság előtt az Európai Ügyészség a vádhatóság jogkörével kerül felruházásra.

---

⁴²⁰ LIGETI Katalin: Bűnügyi együttműködés, i.m. (2008) 52-53.

⁴²¹ EUMSZ. 85. cikk (1) bekezdés

2.5. A Stockholmi Program

Az Európai Bizottság 2009. június 10. napján elfogadott és az Európai Parlament, valamint az Európai Tanács által 2009. decemberében tárgyalt Stockholmi program - amely az első a Lisszaboni Szerződés alapján működő intézményi környezetben - a Tamperei és a Hágai Program folytatása. A program kiemeli azokat az eredményeket, amelyeket az elmúlt években az Unió elért, azonban rögzíti, hogy a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség megteremtésében Európa még mindig kihívások előtt áll. E kihívásokat pedig átfogóan kell kezelni, ezért további erőfeszítésekre van szükség a szakpolitikai területek koherenciájának javítása érdekében. A program szerint problémaként jelentkezik az illegális migráció, a hatékony igazságszolgáltatás korlátozott elérhetősége, a számítástechnikai bűnözés növekedése, a terrorizmus változatlan aktivitása és a határon átívelő szervezett bűnözés elleni fellépés alacsony hatékonysága.⁴²²

Általános elvként rögzíti, hogy a jogérvényesülés csak akkor lehetséges, ha a tagállamok igazságszolgáltatási rendszerei a kölcsönös elismerés elvén nyugodnak. Ha ennek elfogadása hiányzik, úgy nem biztosítható az uniós jog közvetlen érvényesülése és az Unió működtetése. Leszögezi, hogy az Uniónak folytatnia kell a tagállamok jogrendszere iránti kölcsönös bizalom megerősítését azzal, hogy a kölcsönös elismerés elvének kialakításához szükséges minimális jogokat határoz meg, valamint minimum szabályokat állapít meg a bűncselekmények meghatározásával és a szankciókkal kapcsolatban. A program szerint vannak olyan büntetőjogi területek, amelyek tekintetében a küzdelem európai szintű prioritást élvez, amelyek az emberkereskedelem, a gyermekek szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia, a számítástechnikai bűnözés, a gazdasági bűnözés és korrupció, a kábítószer-bűnözés és a terrorizmus. Ennek keretében vizsgálendő kérdés, hogy elégséges-e a tagországok jogközelítés szintje az elfogadott kerethatározatok tekintetében, esetleg szükséges-e egységes meghatározásokat és szankciókat bevezetni.⁴²³

---

⁴²² BÉKÉS Ádám: i.m. (2011) 49-50.

⁴²³ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:115:0001:0038:hu:PDF>

3. HAZÁNK BÜNTETŐ ANYAGI JOGI JOGHARMONIZÁCIÓS KÖTELEZETTSÉGEI

Magyarország 2004. május 1-én csatlakozott az Európai Unióhoz, de a csatlakozás feltétele volt a teljes uniós joganyag átvétele, ezért az Európai Unió büntetőjogra vonatkozó normáinak beépítése már jóval a csatlakozás megtörténte előtt kezdetét vette. 1991-ben került megkötésre a Társulási Megállapodás, ami kötelezte erre hazánkat és a csatlakozás feltételeként előírta az uniós büntetőpolitikának való megfelelést. Ennek során az első időszakban döntően az ENSZ és az Európa Tanács keretén belül elfogadott nemzetközi egyezmények beépítése történt a Btk. joganyagába, majd 1998-tól kezdődően felgyorsult a jogközelítés megvalósítása, sőt kijelenthetjük, hogy majdnem mindegyik Btk. módosító törvény indokolásában találunk utalást hazánknak az EU csatlakozás érdekében megvalósítandó jogharmonizációs kötelezettségre. Hazánk tehát nem csupán kihirdette a nemzetközi egyezményeket, hanem azoknak megfelelően folyamatosan alakította és alakítja ma is belső jogát, így büntető anyagi normáit is.

3.1. Az EU-csalás

Az Európai Közösségeknek (majd az Európai Uniónak is) elsősorban a saját pénzügyi érdekeinek, az uniós költségvetés bevételi-, illetve kiadási oldalának védelméről kellett gondoskodnia. A közösségi pénzügyi támogatások arányának megnövekedésével egyre gyakrabban jelentek meg olyan csalási cselekmények, amelyek e források jogosulatlan meg szerzését célozták. Ennek érdekében született meg 1995-ben az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek védelméről szóló egyezmény⁴²⁴ (PÉV Egyezmény). Az egyezmény 6. cikke az Európai Közösségek költségvetéséből történő kifizetések felhasználása során elkövetett szabálytalanságok és csalások elleni küzdelemben általános együttműködési szabályt fektet le: a tagállamoknak hatékonyan együtt kell működniük a nyomozások, a vádeljárások és a büntetések végrehajtása terén, például jogsegély, kiadatás, eljárás átadása és ítéletek végrehajtása útján. Ha több tagállam is joghatósággal rendelkezik egy adott ügyben, az érintett tagállamok együttműködve döntenek arról, hogy melyikük fogatosítsa a vád alá helyezést⁴²⁵.

⁴²⁴ Convention on the protection of the European Communities' financial interests, OJ C 316., 27.11.1995, 48-57.

⁴²⁵ FARKAS Ákos: Az EU-csalás, In: *Az európai büntetőjog kézikönyve* (szerk.: LIGETI Katalin–KONDOROSI Ferenc), Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Közlönykiadó, Budapest, 2008, 453-457.

Az egyezmény szerint a tagállamoknak büntetendővé kell nyilvánítaniuk az Európai Közösségek költségvetését károsító hamis vagy hiányos dokumentumok használatát, bemutatását vagy készítését, ha annak célja a különféle alapokból származó pénzeszközök megszerzése, vagy az EU költségvetésébe történő befizetés csökkentése. Büntetni rendeli a speciális kötelezettségen alapuló tájékoztatás elmulasztását is, ha annak célja a különféle alapokból származó pénzeszközök megszerzése, vagy az EU költségvetésébe történő befizetés csökkentése, továbbá a tagállamoknak bűncselekménnyé kell nyilvánítaniuk az ilyen alapoknak, illetve befizetési kedvezményeknek az eredeti céltól eltérő felhasználását, igénybevételét.

Az egyezmény 1997. június 19-én aláírt második jegyzőkönyvének 7. cikke a tagállamok és az Európai Bizottság számára együttműködési kötelezettséget írt elő a csalások, az aktív és passzív vesztegetés és a pénzmosás elleni küzdelemben. A tagállamok hatóságai információt cserélhetnek a Bizottsággal (illetve a csalások elleni küzdelem céljából létrehozott szervvel, az OLAF-fal) a hatékony fellépés érdekében és a tények tisztázása céljából. A tagállamok az információszolgáltatással egyidejűleg meghatározhatják a felhasználás korlátait.

Magyarország az egyezményt csak a 2009. évi CLIX. törvénnyel hirdette ki, azonban már az uniós csatlakozás előtt az egyezménynek megfelelően a 2001. évi CXXI. törvénnyel „Az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértése” elnevezésű önálló bűncselekményi tényállást vezetett be az akkori Btk.-ba. E tényállás a 2011. évi LXIII. törvénnyel „esett át” nagyobb terjedelmű módosításon, amely megszüntette az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértése önálló törvényi elhelyezését, és beolvasztotta az új költségvetési csalás tényállásába. Ennek indoka a Btk.-ban megtalálható, a költségvetést károsító több, speciális csalás alapú, rokon tényállások kettősségének, és ezáltal e tényállások közötti diszkrimináció kiküszöbölése volt. A költségvetési csalás tényállása bevételi oldalon összevonta az adócsalás, a munkáltatással összefüggésben elkövetett adócsalás, a visszaélés jövedékkel, a csempészet, az ÁFA-ra elkövetett csalás, illetve a csalás minden olyan esetét, amely a költségvetés sérelmével jár. Kiadási oldalon pedig a jogosulatlan gazdasági előny

megszerzése, az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértése, illetve a csalás minden olyan esetét, amely a költségvetés sérelmével jár.⁴²⁶

Az új Btk. a költségvetési csalásnak (és így az EU csalásnak is) a korábbi Btk. 2011. évi LXIII. törvénnyel történt módosítása szerinti változatát megtartotta, így az új Btk. 396. §-a mind a befizetési kötelezettségek, mind pedig a tényállás (9) bekezdésében megfogalmazott értelmező rendelkezésben felsorolt bármely költségvetésből származó pénzeszközök vonatkozásában tanúsított megtévesztő magatartást büntetni rendeli.

3.2. A terrorizmus elleni küzdelem

A terrorizmus már a két világháború között sem volt ismeretlen fogalom, a második világháborút követően az ENSZ alapító okmánya is foglalkozott e cselekménnyel. Az Európa Tanács 1977. január 27-én megalkotta a Terrorizmus visszaszorításáról szóló európai egyezményt, amelyet hazánk az 1997. évi XCIII. törvényben hirdetett ki. A terrorizmus elleni küzdelemben kiemelést érdemel még az ENSZ a robbantásos terrorizmus visszaszorításáról, New Yorkban az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének 52. ülészakán 1997. december 15-én elfogadott Egyezménye, amelyet Magyarország a 2002. évi XXV. törvénnyel hirdetett ki, valamint a terrorizmus finanszírozásának visszaszorításáról, New Yorkban, az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének 54. ülészakán, 1999. december 9-én elfogadott Egyezmény, amelyet hazánk a 2002. évi LIX. törvénnyel hirdetett ki.

A terrorizmus leküzdésével kapcsolatban az EU Tanácsa 1996. október 15-én együttes fellépést fogadott el az EU tagállamai közötti terrorizmus elleni együttműködés megkönnyítése céljából.⁴²⁷ Majd a 2001. szeptember 11-i terrortámadás szinte katalizátorként hatott az uniós fellépésre, az Európai Unió 2001. szeptember 21-én cselekvési tervet fogadott el, amelyben többek között sürgette a terrorizmus egységes definíciójának kidolgozását. A Tanács 2001. december 27-én két közös álláspontot is elfogadott a terrorizmus leküzdéséről és a terrorizmus elleni küzdelem érdekében alkalmazott speciális intézkedésekről és a terrorista cselekményeket elkövetők pénzügyi

---

⁴²⁶ MADAI Sándor: Gondolatok az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértéséről, *Rendészeti Szemle*, 2010/2. szám, 93-94.

⁴²⁷ HL L 273., 25/10/1996, 1-2.

támogatásának tilalmáról.⁴²⁸ A két közös álláspont végrehajtása érdekében a Tanács 2001. december 27-én pedig elfogadta a terrorizmus leküzdése érdekében egyes személyekkel és szervezetekkel szemben hozott különleges korlátozó intézkedésekről szóló rendeletet⁴²⁹.

Az egyes tagállamok terrorcselekményre vonatkozó büntetőjogi rendelkezéseinek közelítése érdekében 2002. június 13-án a Tanács a terrorizmus elleni küzdelemről szóló kerethatározatot fogadott el⁴³⁰. A kerethatározat meghatározza a terrorista cselekmény fogalmát, amelynek értelmében terrorcselekménynek minősül minden olyan személy elleni erőszakos, közveszélyt okozó vagy fegyverrel kapcsolatos bűncselekmény, amelynek célja, hogy a lakosságot súlyosan megfélemlítse, vagy hatóságot, nemzetközi szervezetet jogellenesen arra kényszerítsen, hogy valamit tegyen, vagy ne tegyen; továbbá, hogy egy állam vagy egy nemzetközi szervezet politikai, alkotmányossági, gazdasági vagy szociális rendjét veszélyeztesse vagy megdöntse. A kerethatározat rendelkezéseinek megfelelő büntetőjogi szabályozást a Btk.-t módosító 2003. évi II. törvény teremtette meg a terrorcselekmény törvényi tényállásának újra fogalmazásával, amelyet a 2007. évi XXVII. törvény néhány rendelkezésében módosított.

Az új Btk. a terrorizmus elleni küzdelem tárgyában létrejött nemzetközi egyezmények és az Európai Unió kerethatározatában megfogalmazott elvárásoknak megfelelően megtartotta a korábbi Btk. szerinti terrorcselekmény meghatározását, azonban a könnyebb átláthatóság és alkalmazhatóság érdekében három önálló tényállásra bontotta: A Btk. 314. §-a tartalmazza a terrorcselekmény alaptényállásának két fordulátát, valamint annak előkészületét, illetve a terrorcselekmény elkövetésével való fenyegetést, míg a Btk. 317. §-a a terrorcselekmény feljelentésének elmulasztását, és a Btk. 318. §-a a terrorizmus finanszírozásának tényállását.

---

⁴²⁸ 2001/930 Közös álláspont HL L 344., 28/12/2001., 2001/931 Közös álláspont 90-92 HL L 344., 28/12/2001, 93-96.

⁴²⁹ 2580/2001 Rendelet, HL L 344., 28/12/2001, 70-75.

⁴³⁰ A Tanács 2002/475/IB kerethatározata (2002. június 13.) a terrorizmus elleni küzdelemről, HL L 164., 22/06/2002, 3-7.

3.3. Az emberkereskedelem

Az emberkereskedelem súlyosan sérti az alapvető emberi jogokat és az emberi méltóságot. Legtöbbször a kiszolgáltatott személyek elleni visszaélésekkel, e személyek félrevezetésével, valamint erőszakkal, fenyegetéssel, adósrabszolgaság és kényszerítés alkalmazásával jár együtt. Az EU már az 1990-es évek közepétől kezdve komoly szerepet játszik az emberkereskedelem elleni nemzetközi küzdelemben. Az első lépést a nemzeti büntetőjogok harmonizációjára a Tanács az 1997. évi 97/154/IB számú, az emberkereskedelem és a gyermekek szexuális kizsákmányolása elleni küzdelmet szolgáló együttes fellépésével⁴³¹ tette meg, amely együttes fellépés meghatározza az emberkereskedelem fogalmát⁴³².

A Tanács 2002. július 19-én fogadta el az emberkereskedelem elleni fellépésről szóló kerethatározatát⁴³³, amely az emberkereskedelem elleni küzdelemről, amely az emberkereskedelemmel kapcsolatos bűncselekmények büntetmi rendelkezéséről rendelkezik. A kerethatározat megfogalmazta az emberkereskedelemmel kapcsolatos magatartásokat, illetve előírta, hogy az elkövetőkkel szemben olyan, kellően szigorú szankciókat kell bevezetni, amelyek révén az emberkereskedelem a szervezett bűnözés elleni küzdelem céljából már elfogadott jogszabályok, keretébe illeszthető.

A Lisszaboni Szerződés hatálybalépését követően a Parlament és a Tanács 2011. április 5-én irányelvet alkotott⁴³⁴ az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, amelyben minimumszabályokat állapít meg az emberkereskedelem területén a bűncselekményi tényállások és szankciók meghatározására vonatkozóan.

Az irányelv értelmében az emberkereskedelem a személyek kizsákmányolás céljából való toborzása, szállítása, átadása, rejtegetése vagy fogadása - az adott személyek feletti

⁴³¹ HL L 63., 04/03/1997, 2-6.

⁴³² HOLLÁN Miklós: Emberkereskedelem, In: *Az európai büntetőjog kézikönyve* (szerk.: LIGETI Katalin–KONDOROSI Ferenc), Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Közlönykiadó, Budapest, 2008. 581-582.

⁴³³ A Tanács 2002/629/IB kerethatározata (2002. július 19.) az emberkereskedelem elleni küzdelemről, HL L 203., 01/08/2002, 1-4.

⁴³⁴ 2011/36/EU irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, HL L 101., 15/04/2011, 1-11.

ellenőrzés megváltoztatását vagy átadását is ideértve - fenyegetéssel, erőszakkal vagy egyéb kényszer alkalmazásával, emberrablással, csalással, megtévesztéssel, hatalommal vagy a kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés révén, illetve anyagi ellenszolgáltatásnak vagy előnyöknek valamely személy felett ellenőrzést gyakorló személy beleegyezésének megszerzése érdekében történő nyújtásával vagy elfogadásával. Gyermekre irányuló emberkereskedelem esetében a meghatározott módok nélkül történő elkövetés is büntetendő. Értelmezte a kiszolgáltatott helyzetet, amely alatt olyan helyzet értendő, amelyben az adott személy tényleges vagy elfogadható választási lehetőség hiányában kénytelen alávetni magát az adott visszaélésnek. A kizsákmányolás fogalomköre pedig magában foglalja legalább a prostitúció révén történő kizsákmányolást vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, a kényszermunkát vagy -szolgáltatásokat - a koldulást, a rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot és a szolgaságot is ideértve -, a bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolást és a szervek kivételét.

Az irányelv a szankciók vonatkozásában előírja, hogy az emberkereskedelem büntetési tételének felső határa legalább öt év szabadságvesztés legyen, azokban az esetekben, ha az emberkereskedelmet

- a) különösen kiszolgáltatott személy sérelmére követték el, ami ezen irányelvvvel összefüggésben legalább a gyermek áldozatokat magában foglalja;
- b) a szervezett bűnözés elleni küzdelemről szóló, 2008. október 24-i 2008/841/IB tanácsi kerethatározat értelmében vett bűnszervezet keretében követték el;
- c) úgy követték el, hogy az szándékosan vagy súlyos gondatlanságból az áldozat életét veszélyeztette;
- d) súlyos erőszakot alkalmazva, vagy az áldozatnak különösen súlyos sérelmet okozva követték el, a büntetési tétel felső határa legalább tíz év szabadságvesztés legyen.

A korábbi Btk.-ba az emberkereskedelem tényállását az 1998. évi LXXXVII. törvény 43. §-a iktatta be (175/B. §), majd a 2001. évi CXXI. törvény 21. §-val a büntetendő magatartások körét tovább bővítette, azonban – tekintettel arra, hogy a kerethatározatot akkor még nem fogadták el – a büntetendő cselekmények köre tágabban került meghatározásra. Az új Btk. ugyan figyelemmel volt a 2011-ben elfogadott irányelvben megfogalmazott büntetendő cselekmények körére, azonban a 192. § (1) bekezdésében, az alapeseti tényállásban továbbra sem veszi figyelembe, hogy az irányelv a felnőtt

sértettek esetében az elkövetési magatartások kizsákmányolási célzattal történő elkövetését rendeli büntetni. Így a magyar szabályozás még mindig tágabban határozza meg az emberkereskedelem tényállását az uniós előírásnál.

3.4. A pénzhamisítás

A pénzhamisítás cselekménye a pénz feltalálásával egyidős, az egyes nemzeti büntetőjogszabályok, nemzeti büntetőkódexek már igen korán tartalmazták a bűncselekményt. A pénzhamisítás elleni nemzetközi küzdelem fontos állomása a Genfben, 1929. április 20-án elfogadott, a pénzhamisítás visszaszorítására irányuló ún. Genfi Egyezmény, amelyet hazánkban az 1933. évi XI. törvénycikk hirdetett ki. Az egyezmény 3. cikke előírja az aláíró államok részére a pénzhamisítással kapcsolatos cselekmények büntetendővé tételét a nemzeti büntetőkódexekben, amelyek különösen:

1. a pénz készítésére vagy megváltoztatására irányuló cselekmények;
2. a hamis pénznek a forgalomba hozása;
3. azokat a cselekmények, amelyek a hamis pénznek forgalomba hozását, az országba behozását, átvételét vagy megszerzését célozzák;
4. e bűncselekmények kísérlete és részessége;
5. azokat a cselekmények, amelyek olyan eszközök vagy más tárgyak készítésére, átvételére vagy megszerzésére irányulnak, amelyek természetüknél fogva alkalmasak hamis pénz készítésére vagy pénz megváltoztatására.

Az egyezmény 5. cikke alapján nemcsak a hazai pénz, hanem a külföldi pénz is azonos büntetőjogi védelemben részesül.

Az Európai Unión belül a közös pénz, az euró megteremtése az a monetáris unió egyik alappillére, amelynek védelmét meg kellett teremteni.⁴³⁵ Az euró védelme érdekében nemcsak büntetőjogi, hanem büntetőjogon kívüli közösségi jogforrások is rendelkeztek, így elsősorban a Tanács 1338/2001/EK rendelete⁴³⁶ az euró pénzhamisítás elleni védelméhez szükséges intézkedésekről, és a Tanács 1339/2001/EK rendelete⁴³⁷, amely az előző rendelet hatályát azon tagállamokra is kiterjeszti, amelyek nem vezették be fizetőeszközként az eurót.

⁴³⁵ JACSÓ Judit: Pénzhamisítás, In: *Az európai büntetőjog kézikönyve* (szerk.: LIGETI Katalin–KONDOROSI Ferenc), Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Közlönykiadó, Budapest, 2008, 476-478.

⁴³⁶ HL L 181., 04/07/2001., 6-10.

⁴³⁷ HL L 181., 04/07/2001., 11.

Az euró büntetőjogi védelmének megerősítésével kapcsolatban a Tanács 2000. május 29-én fogadta el az euró bevezetésével kapcsolatos pénzhamisítás elleni, büntetőjogi és egyéb szankciókkal megvalósuló védelem megerősítéséről szóló 2000/383/IB kerethatározatot⁴³⁸, amelynek értelmében a tagállamoknak büntetőjogi szankciókkal kell sújtaniuk a pénz csalárd módon történő előállítását vagy megváltoztatását, a hamis vagy meghamisított pénz forgalomba hozatalát, a hamis vagy meghamisított pénz forgalomba hozatal céljával történő behozatalát, kivitelét, az ország területén történő átszállítását, átvételét vagy megszerzését, továbbá a pénzhamisításra alkalmassá tett eszközök, cikkek, számítógépes programok, valamint a pénz védelmét szolgáló bankjegyrészek, hologramok csalárd előállítását, megszerzését vagy birtoklását. A Tanács 2001. december 6-án újabb kerethatározatot fogadott el a 2000/383/IB kerethatározat módosításáról⁴³⁹. A kerethatározat kötelezi a tagállamokat, hogy a visszaesés szempontjából a hazai büntetéssel azonos módon vegyék figyelembe a külföldi bíróság által pénzhamisítás miatt kiszabott szankciót.

A Lisszaboni Szerződés hatálybalépését követően a Parlament és a Tanács 2014. május 15-én irányelvet alkotott⁴⁴⁰ az euró és más pénznemek hamisítás elleni, büntetőjog általi védelméről, valamint a 2000/383/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, amelyben előírja a pénzhamisítással kapcsolatban büntetendő magatartásokat. Így kötelezi a tagállamokat, hogy szándékos elkövetés esetén a következő magatartások bűncselekményként legyenek büntetendők:

1. pénz hamisítása vagy meghamisítása, a felhasznált eszközöktől függetlenül;
2. hamis vagy hamisított pénz csalárd forgalomba hozatala;
3. hamis vagy hamisított pénz behozatala, kivitele, szállítása, elfogadása vagy megszerzése forgalomba hozatal céljából, annak tudatában, hogy az hamis;
4. pénz hamisítására vagy meghamisítására különösen alkalmas szerszámok, tárgyak, számítógépes programok, adatok vagy egyéb eszközök, vagy biztonsági jellemzők, úgy mint hologramok, vízjelek vagy a pénz más, a

---

⁴³⁸ HL L 140., 14/06/2000., 1-3.

⁴³⁹ A Tanács 2001/888/IB kerethatározata (2001. december 6.) az euró bevezetésével kapcsolatos pénzhamisítás elleni, büntetőjogi és egyéb szankciókkal megvalósuló védelem megerősítéséről szóló 2000/383/IB kerethatározat módosításáról, HL L 329., 14/12/2001, 3.

⁴⁴⁰ 2014/62/EU irányelve az euró és más pénznemek hamisítás elleni, büntetőjog általi védelméről, valamint a 2000/383/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, HL L 151., 21/05/2014, 1-8.

hamisítás elleni védelmet szolgáló alkotórészeinek család előállítás, elfogadása, megszerzése vagy birtoklása.

Hazánk a 2001. évi CXXI. törvény a kerethatározat rendelkezéseinek megfelelően módosította a Btk-ban a pénzhamisítás tényállását, valamint a Btké-ben megváltoztatta a pénz fogalmát meghatározó rendelkezéseket, így a belföldivel azonos védelemben részesíti a külföldi pénzt, így az eurót is. Kibővítette a büntetendő magatartások körét a hamis vagy meghamisított pénznek az ország területére behozatalával, kivitelével, vagy azon átvitelével. Ezen kívül e törvény létrehozta a korábbi Btk. 304/A. §-ban a „Pénzhamisítás elősegítése” elnevezésű bűncselekményt, amely büntetni rendelte a pénzhamisításhoz szükséges anyag, eszköz, berendezés vagy számítógépes program készítését, megszerzését, tartását, átadását, forgalomba hozatalát vagy azzal kereskedést. Ez utóbbival kapcsolatban sok ellenvélemény is érkezett, tekintettel arra, hogy felesleges a sui generis előkészületi cselekmény megfogalmazása, ha a pénzhamisítás előkészülete önmagában tartalmazza ezeket a magatartásokat. Ráadásul a törvény szövege e bűncselekmény meghatározása során nem írt elő célzatot, így csupán az indokolásból lehetett arra következtetni, hogy a törvényalkotó e cselekmény esetében az egyébként legálisan megvásárolható eszközök birtoklását csak a pénzhamisítás vagy pénzhamisítás elősegítésének célzatával való elkövetés esetében rendeli büntetni.

Az új Btk. 389. §-a a korábban hatályos Btk. szerinti szabályozáshoz képest nem tartalmaz jelentős változásokat, azonban a pénz fogalmának meghatározását tartalmazó (5) bekezdésében nemcsak a pénzkibocsátásra jogosult intézmény hivatalos közleménye, hanem jogszabály, illetőleg az Európai Unió jogi aktusa is meghatározhatja a jövőben törvényes fizetőeszköznek minősülő bankjegyet és érmét, valamint a forgalomból kivont bankjegy vagy érme beváltására vonatkozó kötelezettséget. A korábbi szabályozás szerinti váltópénzre, illetve a kisebb, vagy azt el nem érő értékű pénzre elkövetett pénzhamisítás privilegizált esetként történő szabályozását – hivatkozással a 2000/383/IB kerethatározatára – elveti az új kódex, illetve hasonlóképpen megszünteti a korábban a Btk. 306. §-ban „Hamis pénz kiadása” elnevezésű privilegizált tényállást is. Ez utóbbi esetben azonban bizonyos körben, értékhatárhoz kötötten (kisebb vagy azt el nem érő értékű pénzre) a büntetés korlátlan enyhítésre ad lehetőséget.

VI. RÉSZ

NÉHÁNY BÜNTETŐPOLITIKAI KÉRDÉS

Ebben a részben arra jut lehetőségem, hogy néhány – számomra is fontos – büntetőpolitikai aktualitásnak számító kérdésben fejtssem ki bővebben a véleményemet, amelynek sorában választásom a büntethetőség korhatárának és a jogos védelem szabályozásának változásaira, valamint a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésről szóló rendelkezésekkel kapcsolatos dilemmákra esett.

Az életkornak a büntetőjogi felelősségre vonhatóság szempontjából meghatározó jelentősége van, a büntethetőség alsó korhatárának meghatározása kiemelten fontos büntetőpolitikai kérdés. Hazánkban a 2013. július 1-én hatályba lépett új Büntető Törvénykönyv megtartotta azt a korábbi szabályozást, amely továbbra is főszabályként vélelmezi, hogy a tizennegyedik életévet be nem töltött gyermekek még nem rendelkeznek a büntetőjogi felelősségre vonáshoz szükséges belátással, így nem büntethetők, azonban öt kiemelten súlyos bűncselekmény esetében megdönthetővé vált e törvényi vélelem a tizenkettedik életévet betöltött fiatalok vonatkozásában.

A jogos védelem büntetőpolitikai indokát a jogtalan támadással szembeni fellépés törvényes garanciája jelenti. Az új Btk. Általános Részének a másik, nagyon sok ellenvéleményt kiváltó rendelkezése a jogos védelem szabályozásának módosítása volt, pedig e normák még az előző Btk.-ban kerültek gyökeresen átalakításra.

Büntetőjogi szankciórendszerünk egyik, pusztán létezésében is vitatott intézménye a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés. Ez a szankció a halálbüntetés, mint büntetési nem megszűnésével jutott egyre nagyobb jelentőséghez, elvi alapját az 1993. évi XVII. törvény teremtette meg. Valójában azonban az 1998. évi LXXXVII. törvény hatályba lépésével vált az ítélkezési gyakorlatban is effektíven alkalmazott büntetéssé, és azóta megfigyelhető, hogy a büntetőjogi törvénykezés egyre inkább arra törekszik, hogy nem csupán a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabásának lehetőségét teremtsen meg, hanem annak alkalmazását is kötelezővé tegye a bíróságok számára, ezzel biztosítva az állami büntetőpolitika közvetlen érvényesülését a jogalkalmazásban.

1. A GYERMEKKOR KÉRDÉSE

A gyermek- és fiatalkorúak bűnözése manapság egyre növekvő aggodalmat okoz a társadalomban. Hazánkban is, de európai és nemzetközi szinten is állandó vizsgálat tárgyát képezi a fiatalok bűnelkövetésének okainak feltárása, illetve a velük kapcsolatban alkalmazott jogi szabályozás irányainak és módszereinek kidolgozása. A gyermek- és fiatalkorúak jogellenes cselekményeinek általában nagyobb társadalmi visszhangja van, a bűncselekményt elkövető fiatalok társadalmi megítélése ezért különösen rossz. Bár hazánkban a statisztikai adatok szerint a gyermekkorú lakónépesség alig két ezreléke válik bűnelkövetővé, és ezek között is elvétve történnek kirívóan súlyos, élet elleni cselekmények, azonban a média az ilyen esetekre, azok hírértéke miatt nagyobb hangsúlyt helyez, és ezzel a közvéleményben negatív hangulatot kelt. Így teljes mértékben érthető, hogy a törvényeket és egyéb jogszabályi rendelkezéseket alapvetően csupán a médiából ismerő emberek véleményét, kritikát fogalmazzák meg a büntetőjogszabályokkal kapcsolatban vagy egyéb büntetőjogi kérdésekben, és a gyermekkorú elkövetők büntethetőségének megteremtését követelik.⁴⁴¹

1.1. A büntethetőség korhatára a magyar büntetőjogban

Jogtörténeti szempontból hazánkban csupán ötven éve van a büntethetőségi korhatár a tizennegyedik életévben meghatározva. Hazánk első büntető törvénykönyve, az 1878. évi V. törvénycikk (Csemegi-kódex) nem tartalmazott külön fejezetbe foglalt szabályozást a fiatalkorúakra, azonban a törvény általános részében megfogalmazta a büntethetőség alsó korhatárát, illetve a fiatalkorúakkal kapcsolatos speciális rendelkezéseket.⁴⁴² A Csemegi-kódex az alsó korhatárt a tizenkettedik életévben határozta meg, azonban a tizenkettő és tizenhat év közötti gyermek sem volt büntethető,

⁴⁴¹ Ezt tükrözi a 2011. áprilisában J. Cs. magánszemély kezdeményezésére elindult aláírásgyűjtés, hogy legyen-e népszavazás a büntethetőségi korhatár csökkentésének kérdésében. A népszavazásra feltenni kívánt kérdés, amely szerint „Egyetért-e Ön azzal, hogy büntetőeljárásokban a büntethetőség alsó korhatára 12 év legyen?” azonban nem állta ki az Alkotmánybíróság „próbáját”, ugyanis hiába hitelesítette az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát az OVB 34/2011. (IV. 12.) határozatával, az ez ellen benyújtott kifogások alapján az Alkotmánybíróság a 60/2011. (VII. 7.) AB határozatával az OVB döntését megsemmisítette. Indokolása szerint a népszavazásra feltenni kívánt kérdés nem felel meg az egyértelműség követelményének: a választópolgárok nem tudják megítélni, hogy milyen jogalkotást támogatnak, és eredményes népszavazás esetén a törvényhozó sem tudná meghatározni jogalkotási kötelezettsége tartalmát.

⁴⁴² 1878. évi V. tc. 83-86. §

ha cselekménye bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem bírt. Az a kiskorú azonban, aki cselekménye elkövetésének idején rendelkezett belátási képességgel, büntethető volt. Így konkrét bűncselekményt vizsgálva például a csalás kapcsán nem pusztán a megfelelő életkor betöltését kívánta meg a gyakorlat, hanem azt is, hogy az elkövető képes legyen fondorlatos módon mást tévedésbe ejteni vagy tartani.⁴⁴³ A fiatalkorúak a kódex szerint jóval enyhébben, az úgynevezett redukált büntetési tábla alapján voltak büntethetőek.⁴⁴⁴ A kódex megszabta azt is, hogy a szabadságvesztés teljes tartama alatt a többi fogvatartottaktól elkülönítve kellett elhelyezni e kiskorúakat.

A századforduló magyar büntetőjog-tudományában meghatározó pozitivistá büntetőjogi irányzat és ennek bizonyos tételeit a klasszikus iskola tanaival ötvöző közvetítő irányzatok térhódítása következtében egyre inkább szükségessé vált a büntetőjogi rendszer részbeni átépítése. A fiatalkorúakra irányadó szabályok kidolgozásának kiindulópontja az a felismerés volt, hogy a fiatalok erkölcsi romlástól való megmentése alapvetően szociálpolitikai intézkedésektől várható. Ehhez azonban – a már bűncselekményt elkövetett fiatalok speciális prevenciója érdekében – büntetőjogi reformnak is társulnia kellett.⁴⁴⁵ E reformelképzelések eredményeképpen az 1908. évi XXXVI. tc. (I. Bn.) megteremtette a fiatalkorúak büntetőjogát. A szabályozást kiegészítette a fiatalkorúak bíróságáról szóló 1913. évi VII. tc., amely az I. Bn. eljárási alapjait alakította ki.⁴⁴⁶ Az I. Bn. a büntethetőség alsó korhatárát meghagyta a tizenkettedik életévben, azonban a belátási képesség fogalmának elemeit is meghatározta, azaz csak az a fiatalkorú volt büntetőjogi felelősségre vonható, akinek a büntett vagy vétség elkövetésekor a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettsége megvolt.⁴⁴⁷ Balogh Jenő, az I. Bn. egyik kidolgozója értelmezésében az értelmi és erkölcsi fejlettség megállapíthatóságához a fiatalkorúnak „annyira kellett fejlődni, hogy különbséget tehessen jó és rossz, megengedett és büntetendő, erkölcsös és erkölcstelen között”⁴⁴⁸. A fiatalkorúak büntetőjogi felelősségének átalakítása mellett

⁴⁴³ MADAI Sándor: A csalás tényállása a Csemegi-kódex és az I. büntető novella tükrében, *Jogtörténeti Szemle*, 2008/4. szám, 25.

⁴⁴⁴ MEZEY Barna: A kor kérdése a magyar büntetőjog történetében. *Rendészeti Szemle*, 2008/7-8. szám, 27.

⁴⁴⁵ LÉVAY Miklós: Az I. büntető novella fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezései, *Jogtörténeti Szemle*, 2008/4. szám, 28-29.

⁴⁴⁶ LIGETI Katalin: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója, *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2006/2. szám, 21.

⁴⁴⁷ 1908. évi XXXVI. tc. 15.-31. §-ok

⁴⁴⁸ BALOG Jenő: *Fiatalkorúak és büntetőjog*, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, Budapest, 1909, 135.

az I. Bn. a klasszikus iskola proporcionális büntetési rendszere helyett a nevelésre helyezte a hangsúlyt. Ennek megfelelően kialakította a fiatalkorúak nevelésére és védelmére irányuló szankciórendszert, amely figyelemmel volt a fiatalkorú személyiségére, egyéniségére, értelmi és erkölcsi fejlettségének fokára.⁴⁴⁹

A Csemegi-kódex Általános Részét hatályon kívül helyező 1950. évi II. tv. (Btá.) a fiatalkorúakkal kapcsolatban már nem tartalmazott szabályozást. A törvény 9. §-a csupán azt határozta meg, hogy nem büntethető, aki a büntett elkövetésekor tizenkettedik életévét még nem töltötte be. A fiatalkorúakkal kapcsolatos anyagi és eljárásjogi normák külön jogszabályba kerültek, az 1951. évi 34. törvényerejű rendeletbe (Ftvr.), amely hatályon kívül helyezte az I. Bn. és az 1913. évi VII. tc. rendelkezéseit. E joganyag nem tartalmazta a fiatalkorú büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettség követelményét, lehetővé tette azonban a büntetőeljárás mellőzését, megszüntetését, ha a fiatalkorú – értelmének fejlettsége folytán – nem ismerhette fel cselekménye társadalomra veszélyességét. A jogkövetkezmények szempontjából az Ftvr. értelmében a tizenkettő és tizennegyedik életév közötti fiatalkorúval szemben csak intézkedést lehetett alkalmazni, büntetés kiszabására csak a tizennégy év feletti fiatalkorú elkövetőknél volt lehetőség.⁴⁵⁰

A Csemegi-kódexet felváltó 1961. évi V. törvény, azaz a szocialista büntető törvénykönyv hatályon kívül helyezte az Ftvr-t is, így megszűnt a fiatalkorúakra vonatkozó anyagi és eljárásjogi szabályoknak a külön, önálló jogszabályban való összefoglalása. E kódex a büntethetőséget kizáró okok között sorolta fel a gyermekkort, melynek alsó korhatárát a tizennegyedik évre emelte fel. Indokolása szerint az ember a tizennegyedik életévének betöltésével válik beszámíthatóvá, azaz a cselekedetének értékelésére és az annak megfelelő magatartás tanúsítására való képesség birtokába. A törvénykönyv a fiatalkorúak esetében is az általános büntetőjogi szabályokat kívánta maradéktalanul érvényesíteni, a fiatalkorúak társadalmi helyzetének, értelmi-pszichikai sajátosságainak figyelembevételével, így a fiatalkorúakra vonatkozó speciális

---

⁴⁴⁹ LENKOVICS Judit: Adalékok az I. büntetőnovellához és a fiatalkorúak bíróságáról szóló törvényhez, *Rendészeti Szemle*, 2008/7-8. szám, 44-45.

⁴⁵⁰ LIGETI Katalin: A fiatalkorúak ... i.m. (2006) 22.

büntetés-kiszabási elveket és szabályokat a kódex Általános Részének külön fejezetében helyezte el.⁴⁵¹

Az 1978. évi IV. törvény pedig hasonlóan az 1961. évi V. törvényhez, a gyermekkort, mint büntethetőségi akadályt határozta meg, amelynek határa generálisan a tizennegyedik életévben került megállapításra. A fiatalkorúakra vonatkozó speciális rendelkezések a korábbi Btk. Általános Részének különálló fejezete tartalmazta. A fiatalkorúakkal szembeni alkalmazott büntetőjogi szankció általános céljaként került meghatározásra a fiatalkorú helyes irányú fejlődése és a társadalom hasznos tagjává válásának elősegítése. A szankciók közül az intézkedések alkalmazása volt az elsődleges, büntetést akkor lehetett kiszabni, ha az intézkedés alkalmazása nem volt célravezető.⁴⁵²

1.2. A kodifikációs törekvések

Hazánkban – a nemzetközi tendenciáknak megfelelően – az 1990-es évektől kezdődően több, a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi szabályozás reformját sürgető tanulmány jelent meg a szakirodalomban.⁴⁵³ Ugyanakkor megfigyelhető, hogy az ezredforduló időszakában megugró bűnözési statisztika hatására megindult a gondolkodás a büntethetőség alsó korhatárának a tizenkettedik életévre történő leszállításáról is. A 2001-ben, a Btk. felülvizsgálatára és az új kódex előkészítésére megalakított kodifikációs bizottság megbízásából Lévay Miklós és Váradi Erika tanulmányt készítettek a fiatalkorúak büntetőjogának reformjáról. A tanulmányban a szerzők sem a büntethetőségi korhatár leszállítását nem tartották indokoltnak, sem pedig a fiatalkorúság felső határának megemelését, vagy esetleg a fiatal felnőtt kategória bevezetését, állást foglaltak azonban a fiatalkorúakra vonatkozó, különálló törvény

⁴⁵¹ LIGETI Katalin: A fiatalkorúak ... i.m. (2006) 23.

⁴⁵² 1978. évi IV. törvény 108. §

⁴⁵³ Többek között említhető LÉVAY Miklós: A fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszerére vonatkozó ENSZ minimum szabályok: a „Pekingi Szabályok”, *Jogtudományi Közlöny* 1989/12. szám, NAGY Ferenc: A fiatalkorúak büntetőjogi reformjának szükségességéről egy nemzetközi tudományos konferencia tapasztalatai alapján, *Magyar Jog* 1994/5. szám, BOGÁR Péter - MARGITÁN Éva - VASKUTI András: *Kiskorúak a büntető igazságszolgáltatásban*, Budapest, KJK Kerszöv, 2005., FÜLÖP Ágnes - NAGY Emese: Új törekvések a fiatalkorúak büntetőjogában, *Kriminológiai Tanulmányok*, 42. kötet, OKRI, 2005.

megalkotása mellett, amely a fiatalkorúakra vonatkozó anyagi jogi, eljárásjogi és végrehajtási szabályokat tartalmazná.⁴⁵⁴

2006-ban került kidolgozásra Ligeti Katalin által a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója, amely a büntethetőség alsó korhatárára vonatkozóan két lehetőséget fogalmazott meg. A szerző által jobban preferált megoldás a hatályos büntetőjogi szabályozás változatlanul hagyása, azaz a büntetőjogi felelősségre vonás korhatárának a tizennegyedik életévben való meghatározása. Azonban alternatív megoldásként felállított egy olyan rendszert, amely szerint a korhatár leszállításra kerülne a tizenkettedik életévre, de a tizenkettedik életévet betöltött és tizennégy év alatti fiatalkorúak csupán az élet, testi épség és egészség elleni bűncselekmények elkövetése esetén lennének büntethetők, és szankcióként velük szemben csak javítóintézeti nevelés lenne alkalmazható. Tervezete szerint az elkövetéskor a tizennyolcadik életévet betöltött de a huszonegyedik életévet be nem töltött elkövetők az ún. fiatal-felnőtt kategóriába tartoznának, akikkel szemben szintén a törvény szabályait kellene alkalmazni. A javaslat valamennyi fiatalkorúval kapcsolatban generálisan előírta a belátási képesség vizsgálatát, amelynek hiánya büntethetőséget kizáró okként került meghatározásra.⁴⁵⁵

1.3. Az új Btk. szabályai a büntethetőség korhatáráról

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 16. §-ában megtartotta a jelenleg hatályban lévő Btk. szerinti tizennegyedik életévben meghatározott büntethetőségi korhatár főszabályát, azonban öt kiemelten súlyos bűncselekmény esetén leszállításra került a büntethetőségi korhatár a tizenkettedik életévre. A büntethetőség azonban ebben az esetben a belátási képesség vizsgálatához kötött.

Az új Btk. parlamenti tárgyalása során is viták keresztüzébe került a büntethetőségi korhatár leszállításának kérdése.⁴⁵⁶ Megjegyzendő, hogy az eredeti kormány-

⁴⁵⁴ CSEMÁNÉ VÁRADI Erika – LÉVAY Miklós: A fiatalkorúak büntetőjogának kodifikációs kérdéseiről – történeti és jogösszehasonlító szempontból, *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2002/1. szám, 12-27.

⁴⁵⁵ LIGETI Katalin: A fiatalkorúak ... i.m. (2006) 34.

⁴⁵⁶ Ebben a kérdésben több módosító javaslat is érkezett, így az LMP képviselői által benyújtott T/6958/4. számú módosító javaslat, amely a büntethetőségi korhatár leszállítását teljes mértékben ellenezte (Szabó Tímea és dr. Dorosz Dávid – LMP); a JOBBIK képviselői által benyújtott T/6958/152. számú módosító a büntethetőség korhatárának generális leszállítását javasolta (dr. Apáti István, Szilágyi György, dr. Staudt

előterjesztés a büntethetőség alsó korhatárát nem is kívánta megváltoztatni, és a kormány által az Országgyűlés elé terjesztett T/6958. törvényjavaslat is csak a szándékos emberölés alap- és minősített esetei, az erős felindulásban elkövetett emberölés, illetve az életveszélyt és halált okozó testi sértés vonatkozásában szállította le az életkori határt, amely képviselői módosító indítvány nyomán bővült ki a rablás és a kifosztás tényállásaival.

Ide kívánczik az új szabályozással kapcsolatban az a kritikai megjegyzés, hogy a bűncselekményi kör taxatív felsorolása azonban jogalkalmazási problémákat is előrevetít, hiszen csak és kizárólag a felsorolt tényállások megvalósítása esetén állapítható meg a tizenkettedik életévet betöltött elkövetők esetében a büntetőjogi felelősség. Ugyanakkor az olyan bűncselekmények esetében, amelyek minősítő körülményként a szándékos emberölést, vagy a gondatlan halálokozást is magukba foglalják – így pl. terrorcselekmény, emberrablás, jármű hatalomba kerítése, közveszélyokozás – kívül esnek e körből.

A 2012. évi C. törvény indokolása szerint az életkornak meghatározó jelentősége van a büntetőjogi felelősségre vonás szempontjából. A tizennégy éves korhatár megállapításának az indoka az, hogy a gyermekek nagyobb része ebben a korban fejezi be általános iskolai tanulmányait, és ér el olyan testi és szellemi fejlettségi szintet, amelyre tekintettel büntetőjogi felelősségre vonható. Napjainkban azonban a gyermekek biológiai fejlődése felgyorsult, a gyermekek korábban „érnek”, az információs forradalom következtében a kiskorúakat már tizennegyedik életévüket megelőző életszakaszukban eléri a társadalom olyan különféle hatásai, amelyektől a korábbi időkben még védve voltak.⁴⁵⁷

Az új Btk. a felsorolt öt bűncselekmény esetében akkor teszi lehetővé tizenkettedik életévét betöltött elkövető büntetőjogi felelősségre vonását, ha az elkövetéskor rendelkezett a cselekménye következményeinek felismeréséhez szükséges belátással. Sajnos a törvény adós maradt a belátási képesség fogalmának, elemeinek és vizsgálati

---

Gábor és dr. Gyüre Csaba – Jobbik); a FIDESZ képviselői által benyújtott T/6958/169. számú módosító javaslat pedig kibővítette a rablás és a kifosztás eseteivel a leszállított korhatárba tartozó bűncselekmények körét (Balázs József, Csöbör Katalin, dr. Daher Pierre és Demeter Zoltán - Fidesz - Magyar Polgári Szövetség)

⁴⁵⁷ 2012. évi C. törvény indokolása

szempontjainak meghatározásával, tehát e kérdések megoldása a jogalkalmazói gyakorlatra maradt. A belátási képesség vizsgálatával kapcsolatban – az egységes ügyészségi joggyakorlat érdekében - a Legfőbb Ügyész helyettese adott ki körlevelet, amely a belátási képesség vizsgálata kapcsán fogalmaz meg fontos szempontokat.⁴⁵⁸ A körlevél rögzíti, hogy a belátási képességének vizsgálatának első lépcsője az elmeállapotára vonatkozóan elvégzett igazságügyi elmeorvos szakértői vizsgálat, amely ha megállapítja, hogy a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalokú terhelt beszámítási képessége kizárt, a belátási képesség tekintetében a további vizsgálat szükségtelen.

Lényeges, hogy a belátási képesség megállapíthatóságához az igazságügyi elmeorvos szakértői vélemény mellett pszichológus szakértői véleményt ugyancsak be kell szerezni. Emellett gyermekpszichiáter szakkonzulens bevonása is indokolt lehet. A szakértői vizsgálat elvégzéséhez soron kívül be kell szerezni és a szakértő rendelkezésére kell bocsátani a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalokú terheltől készült környezettanulmányt, pedagógiai és iskolai jellemzést, az esetleges gyermekvédelmi intézkedésekre, illetve a korábbi megbetegedésekre, a fizikai és pszichés állapotra vonatkozó orvosi iratokat és dokumentumokat. A körlevél kiemeli, hogy az elkövetőnek a cselekmény következményei felismeréséhez szükséges belátás meglétéről a szakértői vélemény és a rendelkezésre álló valamennyi adat együttes körütekintő értékelésével – szükség esetén a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalokú terhelt ügyészi kihallgatását követően – lehet állást foglalni.

Az új Btk-ban - a büntethetőségi korhatár szelektív leszállítása miatt – a fiatalokú fogalma is megváltoztatásra került, így a fiatalokúság a Btk. 105. § (1) bekezdése alapján a tizenkettedik életév betöltésétől a tizennyolcadik életév betöltéséig tart. Ez a meghatározás azonban vitatható, hiszen nincs összhangban a törvény 16. §-ának a büntethetőségi korhatárra vonatkozó általános rendelkezéseivel. Tóth Mihály technikailag teljesen zavarosnak és értelmezhetetlen tartja ezt a szabályozást. „Fiatalokúnak tekinti a törvény a 12. életévét betöltött személyt (105. §), ám láttuk,

---

⁴⁵⁸ 5/2013. (VII. 31.) LÜh. körlevél a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalokú terhelték büntetőjogi belátási képességének a megítéléséről, *Ügyészségi Közlöny*. 2013/7. szám, 183.

hogy a 12 és 14 év közötti gyermek csak néhány bűncselekmény miatt büntethető. Vagyis: az egész fejezet vonatkozik a 12 évet betöltő személyekre jóllehet annak a körülménynek, hogy a leszállított életkor alapján 'fiatalkorú' csak igen-igen kivételes esetekben van jelentősége. Ugyanakkor a 16. § 'gyermekkor' címszó alatt főszabályként 14 évben jelöli meg a büntethetőség alsó határát.⁴⁵⁹ Nagy Ferenc ezzel kapcsolatos véleményében pedig arra mutat rá, hogy így a szabályozás az Alaptörvény Alapvetés B) cikkének (1) bekezdésében foglalt jogállamiság eszméjéből következő jogbiztonság, a normavilágosság alkotmányos követelményének nem felel meg.⁴⁶⁰ Magam részéről teljesen egyetértek Nagy Ferenc de lege ferenda javaslatával, aki szerint a Btk. 105. § (1) bekezdésének megfogalmazását a következőképpen kellene módosítani: „Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem. Fiatalkorú az is, aki e törvény 16. §-ában meghatározott bűncselekmények elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.”⁴⁶¹

Az új büntető kódexben a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi szabályok - követve a már több mint ötven éve kialakított szerkezetet – nem különülnek el az általános rendelkezésektől, hanem azokat az egységes büntető törvénykönyv Általános részének külön fejezete tartalmazza. A Btk. rögzíti, hogy a fiatalkorú elkövetők vonatkozásában a büntetőjog elsődleges feladata a nevelés, amely különösen a tizenkettő-tizennégy év közötti korosztály tekintetében igaz. Erre figyelemmel a törvény kimondja, hogy a tizennegyedik életévüket be nem töltött személyekkel szemben csak intézkedés alkalmazható, továbbá a szabadságelvonással nem járó intézkedésnek meg kell előznie a szabadságelvonással járó intézkedés (javítóintézeti nevelés) alkalmazását.⁴⁶² Így végső soron megállapítható, hogy ugyan az új Btk. megteremtette a tizenkettedik életévét betöltött, de tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalkorúak büntetőjogi felelősségre vonásának lehetőségét, azonban ezek a fiatalkorúak büntetéssel nem sújthatók, legsúlyosabb jogkövetkezmény esetükben az egytől négy évig terjedő tartamú javítóintézeti nevelés intézkedése lehet.

⁴⁵⁹ TÓTH Mihály: Vélemények és várakozások, In: *Új Büntető Törvénykönyv. Hagyomány és megújulás a büntetőjogban* (szerk.: HACK Péter), ELTE Bibó István Szakkollégium, Budapest, 2013, 45.

⁴⁶⁰ NAGY Ferenc: Alkotmányosan megkérdőjelezhető szabályokról az új Btk. kapcsán, In: *Emberek őrzője, Tanulmányok Lőrincz József tiszteletére* (szerk.: HACK Péter és KOÓSNÉ MOHÁCSI Barbara), ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014, 130.

⁴⁶¹ NAGY Ferenc: Alkotmányosan megkérdőjelezhető ... i.m. (2014) 130.

⁴⁶² A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 105 -106. §-ok

1.4. Statisztikai adatok

A hazai bűnügyi és ügyészségi statisztikák vizsgálata során óhatatlanul felvetődik a kérdés, vajon miért vált szükségessé a büntethetőség alsó korhatárának leszállítása? Az új Btk. indokolása szerint a tizenkettő-tizennégy év közötti gyerekek körében egyre nagyobb mértékben elterjedt az erőszakos érdekérvényesítés, ezért szükséges a büntethetőségi korhatár módosítása, a kirívóan agresszív, élet ellen irányuló bűncselekményt megvalósító gyermekkorúak büntetőjogi felelősségre vonása és egyes súlyos bűncselekményeknél a büntethetőség korhatárának leszállítása tizenkét évre. Az ilyen bűncselekményt megvalósító gyermekkorú magatartásából ugyanis arra lehet következtetni, hogy megfelelő segítség hiányában nem lesz képes a későbbiekben a társadalomba való beilleszkedésre és a törvénytisztelő életmódra, ezért a speciális prevencióhoz mindenképpen szükséges a büntetőjog eszközeinek igénybevétele.⁴⁶³

A Legfőbb Ügyészség által készített statisztikák azonban a törvény indokolását egyáltalán nem támasztják alá. Magyarországon az utóbbi tíz évben a tizennégy éven aluli elkövetők száma évente 2500 és 3900 között alakult, átlagosan tehát évente 3300 bűncselekményt követtek el gyermekkorúak. Ez a szám azonban az utóbbi években jelentősen visszaesett. Míg 2002. és 2008 között ez a szám átlagosan 3600 körüli értéket mutatott, 2009-ben csupán 2573, 2010-ben 2607, 2011-ben 2714, 2012-ben pedig 2604 gyermekkorú elkövetőt regisztrált a statisztika.⁴⁶⁴ A gyermekkorúak, azaz a tizennégy év alattiak által elkövetett bűncselekmények legnagyobb része kisebb vagyoni elleni vétség, a szándékos emberölések száma évente átlagosan 1, míg a testi sértések száma is csupán átlagosan évente 190-re tehető, bár tény, hogy ez utóbbi körben a statisztikák emelkedő tendenciát mutatnak. A rablások száma pedig egyértelműen csökkent, hiszen 2008-ban 193, 2009-ben 140, 2010-ben 124, 2011-ben 102, míg 2012-ben csupán 95 eset került regisztrálásra.

Egyes vélemények szerint több figyelmet kellene fordítani a demográfiai adatok vizsgálatára, hiszen hazánkban a születések száma a 1990-es évek óta jelentősen csökken, így – bár a statisztikai adatokból ugyan kedvező tendenciákat olvashatnánk ki

⁴⁶³ 2012. évi C. törvény indokolása

⁴⁶⁴ Készült a Legfőbb Ügyészség által kiadott tájékoztató a gyermekkorúak és fiatalok bűnözésével összefüggő egyes kérdésekről 2012. évre, <http://www.mklu.hu/cgi-bin/index.pl?lang=hu/> (2014. február 8.)

a gyermekkorúak bűnelkövetésének csökkenésére vonatkozóan – azonban a bűncselekményszám csökkenése talán inkább ennek a hatását hordozza magán⁴⁶⁵. Ezzel szemben azonban a legújabb statisztikai adatok egyértelműen alátámasztják, hogy a 2009-es bűncselekményszám csökkenés a gyermekkorúak vonatkozásában a teljes gyermekkorú lakónépesség szempontjából is csökkenést eredményezett. Míg ezt megelőzően a gyermekkorú lakónépesség 2,4 - 2,7 ezreléke követett el bűncselekményt, 2009-től kezdve ez az arány 2,0 - 1,9 ezrelékre változott. Az is igaz, hogy az ügyészségi statisztikák csupán a felderített bűncselekmények adataival számolnak, és a gyermekkorú elkövetők esetében nagymértékű látenciával kell számolni, tekintettel arra, hogy ilyen esetekben a sértettek ritkán tesznek feljelentést, illetve az oktatási intézmények is inkább pedagógiai problémaként tekintenek az ilyen esetekre.

A statisztikai adatok áttekintése számomra egyértelműen azt mutatja, hogy a büntethetőség korhatárának leszállítása során a büntetőpolitikára inkább a közpolitikai megfontolások, mintsem a kiérlelt szakmai álláspontok gyakoroltak döntő befolyást, hiszen a tizennégy éven aluliak által elkövetett bűncselekményszám egyre csökkenő tendenciát mutat. A Legfőbb Ügyészség által közzétett adatok szerint 2013-ban a gyermekkorú elkövetők száma még tovább csökkent, és már csupán 2154 tizennégy év alatti bűnelkövetőt tart számon statisztika.⁴⁶⁶ A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolójáról szóló sajtóközlemény szerint pedig 2013-ban (július 1-től kezdődően) 18 ügyben 19 fő tizenkettő és tizennégy év közötti fiatal gyanúsítottkénti kihallgatására került sor. Egy esetben életveszélyt okozó testi sértés büntette, a többi esetben pedig rablás büntette miatt.⁴⁶⁷

1.5. Nemzetközi előírások

Az 1980-as évektől kezdődően a gyermekek védelmére és a fiatalokorra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszerhez kapcsolódó számos, nemzetközi egyezmény és szerződés született. Ebben a körben feltétlen említést érdemel az ENSZ Közgyűlése

⁴⁶⁵ Ezzel kapcsolatban lásd: KORINEK László: „Csecsszopók, akikben megnő az értelem”. A gyermekek büntethetőségéről, *Fundamentum* 2008/2. szám, 73., és SIPOS László: Adatok és gondolatok a magyarországi gyermekbűnözésről, *Ügyészek Lapja* 2007/1. szám, 7-8.,

⁴⁶⁶ Készült a Legfőbb Ügyészség által kiadott Bűnözés és Igazságszolgáltatás 2005-2013, <http://www.mklu.hu/cgi-bin/index.pl?lang=hu/> (2014. szeptember 26)

⁴⁶⁷ A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolójáról szóló sajtóközlemény: <http://mklu.hu/hnlp14/wp-content/uploads/sajto1/2014/06/sajtokozlemeny-legfobb-ugyeszseg-2014.06.17.-.pdf> (2014. szeptember 26)

által 1989. november 20-án elfogadott, a Gyermek Jogairól Szóló Egyezmény, amelyet hazánk az 1991. évi LXIV. törvénnyel hirdetett ki.

Az egyezmény a tizennyolcadik életévhez köti a gyermekkorúság határát, természetesen ez nem jelenti az egyes nemzeti szabályozásokra vonatkozó kötelező előírást például a büntetőjogi felelősség vagy a vétőképeség tekintetében. Az egyezmény értelmében azonban a gyermekkorúság önmagában olyan többletjogosítványokat teremt meg, amelyek kötelezőek az egyes eljárásokban. Ilyen kötelezettség, hogy a gyermeket a családjából csak végső esetben szabad kiemelni.

Meghatározónak tekinthetők az ENSZ ebben a témában létrehozott további jogi dokumentumai, így a fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszerére vonatkozó minimumszabályai („pekingi szabályok” 1985.), a szabadságuktól megfosztott fiatalkorúak védelmére vonatkozó szabályai („havannai szabályok” 1990.), a fiatalkori bűnözés megelőzésére vonatkozó iránymutatása („rijádi iránymutatás” 1990.) és a minimum intervenció elvének kimondás („tokiói iránymutatás” 1990.).

„A Pekingi Szabályok mintegy összegzése az ENSZ fiatalkori bűnözéssel kapcsolatos bűnmegelőzési törekvéseinek és kifejeződik benne a nyolcvanas évek bűnmegelőzési, kriminálpolitikai koncepciója. Ez utóbbi értelmében a jogrendszerek és a büntető igazságszolgáltatás feladata az, hogy szolgálják az üdvös és méltányos fejlődés előmozdítását, kellő figyelemmel az emberi jogokra és a társadalmi igazság szempontjaira.”⁴⁶⁸ A pekingi szabályok a fiatalkorúak igazságszolgáltatásának alapjainak körében kimondja, hogy a büntetés kiszabásakor, az ügy súlyossága mellett, az elkövető személy élethelyzetét, szociális háttérét is figyelembe kell venni, s ennek ismeretében, arányosan kell eljárni. A pekingi szabályok előírása, hogy a fiatalkorú bűnözők ügyében a lehető leghozzáértőbb testületnek kell eljárnia, és a fiatalkorú személyes szabadságának korlátozására csak gondos mérlegelés után kerülhet sor, ebben az esetben is a szabadság korlátozását a lehetséges minimumra kell csökkenteni. Az intézmények általi ellátásnak, a fiatalok társadalomba történő újra beilleszkedését kell elősegítenie, a felnőtt fogvatartottak káros hatásaitól mentesen.

---

⁴⁶⁸ LÉVAY Miklós: i.m. (1989) 665.

Az 1990. december 14-én elfogadott 45/113-as számú ENSZ közgyűlési határozat a szabadságuktól megfosztott fiatalok védelmének szabályairól („havannai szabályok”) 1. cikke kimondja, hogy fiatalok esetében a szabadságvesztés csak végső eszközként, a legrövidebb szükséges időtartamra, és csak kivételes esetekben alkalmazható. Előírja továbbá - összhangban a pekingi szabályokkal – hogy az ilyen szankció kiszabásáról minden esetben bíróságnak kell döntenie, mégpedig oly módon, hogy lehetőség legyen az eredeti bírósági döntésben foglaltnál korábbi szabaddalra helyezésre is. A szintén 1990-ben elfogadott 45/112-es számú ENSZ közgyűlési határozat a fiatalok bűnözés megelőzésével kapcsolatban tartalmaz szabályokat („rijádi iránymutatások”). 5. cikkében kimondja, hogy a hangsúly az olyan preventív politikák létrehozásán van, melyek megkönnyítik a sikeres szocializációt és integrációt a fiatalok számára, illetve rámutat, hogy a fiatalkori bűnözés kezelése során a hangsúlyt a megfelelő szociális környezet biztosításával és az oktatáson keresztül a megelőzésre kell helyezni. Arra hívja fel a figyelmet, hogy kifejezetten káros a fiatalkorút a társadalomban megbélyegző szankcióval stigmatizálni. A szabadságelvonással nem járó intézkedésekről szóló tokiói szabályok rendelkeznek azokról a legalapvetőbb garanciákról, amelyek a szabadságvesztéssel nem járó szankciókkal sújtott személyek védelmét szolgálják. Kimondja, hogy a rendelkezéseket a minimális beavatkozás elvének alapulvételével kell alkalmazni, úgy, hogy a szabadságelvonással nem járó intézkedések alkalmazása az általános dekriminalizálás és a pönalizálás visszaszorítása felé kell, hogy elmozdulást jelentsen.

Kiemelendő továbbá az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a gyermekek jogait illetően a tagállamok felé tett ajánlásai, legfőképpen a fiatalkorú bűnelkövetőkre vonatkozó igazságszolgáltatás szerepéről szóló R(2003) 20. sz. ajánlása, amelynek értelmében a fiatalkorú elkövetőkkel szemben a büntető-igazságszolgáltatás alapcélja a fiatalkorú nevelése a represszív és retributív célkitűzésekkel szemben, illetve hangsúlyt érdemel az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló 2010. november 17-i iránymutatása is.

1.6. Jogtudományi vélemények

Lévay Miklós és Váradi Erika fentiekben már hivatkozott tanulmányukban arra hívták fel a figyelmet, hogy a büntetőjog „végső eszköz” jellegére figyelemmel a tizennégy

éven aluli gyermekek büntetendő cselekményeinek visszaszorítása, és az érintettek speciális prevenciója érdekében a büntetőjogi felelősség alsó korhatárának leszállítása helyett a gyermekvédelmi intézményrendszer – így a gyermekek védelméről szóló 1997. évi XXXI. törvény - továbbfejlesztése szükséges.⁴⁶⁹ Hasonlóképpen vélekedik erről a kérdésről Korinek László is, aki dolgozatában rámutat, hogy az ultima ratio követelménye alapján a büntetőjogi beavatkozás csak az olyan helyzetek kezelésére alkalmazható, amely esetben minden más lehetőség lehetetlennek vagy kilátástalannak mutatkozik. Álláspontja szerint a korhatár leszállítása alapvetően szimbolikus értékű, és éppen ettől kellene megóvni a gyermekeket, hiszen a közvélemény nemigen tesz különbséget a büntetőjogi intézkedések és büntetések között, így a „címkéző-stigmatizáló” hatás tehát elkerülhetetlen⁴⁷⁰. Nézete szerint „nem csupán azon kellene tehát gondolkodni, hogy a zsengebb korú gyermekeket bevonjuk-e a közhalalom repressziójának hatókörébe, hanem azon is, hogy esetleg a mai rendszerből még jobban kivonjuk a nagykorúságukat még el nem érő fiatalokat.”⁴⁷¹

Gellér Balázs sem ért egyet a büntethetőség korhatárának leszállításával, véleménye szerint a gyermek- és fiatalkor határa nem csökken, hanem ellenkezőleg, inkább kitolódik, tekintettel az egyre több és komplexebb ismeretanyag elsajátításának szükségességére.⁴⁷² Ezzel a felfogással összhangban Kőhalmi László rámutat arra, hogy a jogalkotó nem vette figyelembe a posztadoleszcencia jelenségét, amely nem, hogy a büntethetőségi korhatár leszállítását, hanem éppen ellenkezőleg, annak felemelését kívánná meg. Álláspontja szerint az új Btk-nak a büntethetőségi korhatár leszállításával kapcsolatos normaszövege és annak indokolása is önellentmondásos és nem megalapozott. Nézete szerint a büntethetőségi korhatárnak a leszállítása tipikusan az a jogalkotási hiba, amikor a büntetőjog eszközeivel kívánnak társadalmi problémákat megoldani.⁴⁷³

Ellentétes álláspontot képvisel Benczúr Csaba, aki szerint vannak olyan bűncselekmények (pl. lopás), amelyek az általános erkölcs szabályainak talaján állnak, és ezek vonatkozásában már kilenc éves kortól megállapítható a belátási képesség. „Egy

⁴⁶⁹ CSEMÁNÉ VÁRADI Erika – LÉVAY Miklós: i.m. 25.

⁴⁷⁰ KORINEK László: „Csecsszopók ...i.m. (2008) 69-78.

⁴⁷¹ KORINEK László: „Csecsszopók ...i.m. (2008) 76.

⁴⁷² GELLÉR Balázs József: *A Magyar Büntetőjog Tankönyve I. Általános Tanok*, Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008, 180.

⁴⁷³ KŐHALMI László: A büntethetőségi korhatár kérdése, *Jogelméleti Szemle* 2013/1. szám 92.

tizenkét éves gyerek ma már akciófilmet, horrort néz, és kineveti társát, akit a magyar népmesék érdekelnek.”⁴⁷⁴ Blaskó Béla hasonló indokok alapján, kriminálpolitikai szempontból helyesnek és megalapozottnak tartja a büntethetőség korhatárának szelektív leszállítását.⁴⁷⁵ Vaskuti András fővárosi tanácselnök bíró a Magyar Kriminológiai Társaság által „Életkor és belátási képesség” címmel rendezett tudományos ülésen tartott előadásában a bírói jogalkalmazás oldaláról világított rá arra a kérdésre, hogy az életkori szabályok merev alkalmazása nem szolgálja kellő hatékonysággal sem a bűnmegelőzést sem a bűnüldözést. Álláspontja szerint tizenkét éves kortól a legsúlyosabb bűncselekmények esetén már fennállhat a büntetőjogi felelősséget megalapozó belátási képesség, így célszerű lenne több életkori korhatárszektor kialakítani, és a büntetőjogi felelősséget a szektorok szerint növelni, párhuzamosan a bűncselekményekért kiszabható szankciók fokozatos szigorításával.⁴⁷⁶ Tóth Mihály szerint „Vitatható, de nem alkalmazhatatlan döntés született, ami feltehetően nem befolyásolja érdemben a gyermekbűnözés helyzetét és perspektíváit, így talán nem is ront javulásuk esélyein.”⁴⁷⁷

1.7. Összegzés

Megállapítható tehát, hogy a büntethetőség korhatárára vonatkozó szabályozás nem került gyökeresen átalakításra, hiszen az új kódex csak igen szűk körben, csupán öt bűncselekmény esetében teszi megdönthetővé a tizennégy éves korhoz fűződő törvényi vélelmet, ha a tizenkettedik életévét betöltött elkövető rendelkezik a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással. E „szükséges belátás” vizsgálata és értékelése azonban még akár pozitív hatásokkal is járhat a gyermekek és fiatalok büntetőjogi felelősségének megállapítása során. Meggyőződésem szerint az új Btk. rendelkezésének értelmezése során nem csak a szabályozás helyénvalóságát kellene vizsgálni, hanem tovább kellene gondolni, miként lehet eredményesen, illetve eredményesebben fellépni a gyermek- és fiatalkori bűnözés ellen, mind büntetőjogi mind pedig a büntetőjogon kívüli eszközökkel.

⁴⁷⁴ BENCZÜR Csaba: Tények és gondolatok a gyermekbűnözésről, *Ügyészek Lapja* 2006/4. szám 37.

⁴⁷⁵ BLASKÓ Béla: *Magyar Büntetőjog Általános Rész*, Budapest-Debrecen, Rejtjel Kiadó, 2013, 201.

⁴⁷⁶ VASKUTI András: Életkor és belátási képesség a magyar büntetőjogban - jogalkotási és jogalkalmazási kérdések, elhangzott a Magyar Kriminológiai Társaság 2007. év január hó 26. napján tartott tudományos ülésén, In: *Kriminológiai Közlemények* 65. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2008, 17-18.

⁴⁷⁷ TÓTH Mihály: Az új Btk. bölcsőjénél, *Magyar Jog*, 2013/9. szám, 530.

Ennek érdekében pedig – véleményem szerint – szükség lenne az új Btk. rendelkezéseinek pontosítására, esetleg valamennyi fiatalkorú bűnelkövetőkre vonatkozó büntethetőségi feltételek újragondolására. Nagy reményt látok a jelenlegi szabályozással bevezetett belátás, belátási képesség vizsgálatában, amelyet nem csak a tizenégy év alatti elkövetők esetében, hanem – Ligeti Katalin 2006-os javaslatában foglaltak szerint - valamennyi fiatalkorú bűnelkövető esetében be kellene vezetni. Ezzel lehetőség nyílna a beszámítási képesség mellett a bűnelkövető fiatalok erkölcsi és értelmi fejlettségének vizsgálatára, esetlegesen büntetőjogi szankcionálásuk differenciálására, amely értékelné a fejlődés fiatalokra jellemző sajátos fázisait.

2. A JOGOS VÉDELEM KÉRDÉSE

A jogos védelem szabályozásának büntetőpolitikai dilemmáját a múlt század elején igen szemléletesen fogalmazta meg a Dicey, aki szerint: „Ha csökkentjük az önszegély bátorságát, a gonosztevők leigázzák a becsületes polgárokat. Ha felbátorítjuk a személyes jogérvényesítés (self-assertion) jogát, a kard és a revolver ítél a törvény helyett.”⁴⁷⁸ A társadalom tagjai egyfelől méltán várják el, hogy a jogtalan támadásokkal szembeni állampolgári védekezés jogilag a lehető legteljesebben legyen körülbástyázva, másfelől azonban e rendelkezéseknek koherensnek kell lennie az Alaptörvényben foglalt alapjogokkal, a hazánkra kötelező nemzetközi jogi normákkal, valamint a büntetőjog dogmatikájával. Ugyan a büntető jogszabályok alkotói általában törekednek a normák társadalom általi elfogadottságára, azonban ez nem lehet az egyetlen vezérlő elv. A jogos védelem, mint büntethetőségi akadály lehetőségének, hatókörének kiszélesítése (avagy szűkítése) minden esetben nagyfokú körültekintést, alapos előkészítést igényel, és mindig tartalmaz olyan „buktatókat”, amelyet a törvény hatálybalépését követően, a joggyakorlat fog feltárni, szerencsés esetben nem egy jogos védelmi helyzetnek vélt balesettel kapcsolatban.

2.1. A jogos védelem hazai szabályozásának történetéről röviden

Hazánk első büntetőtörvénykönyve, a Csemegi-kódex szerint a jogos védelem a cselekmény beszámíthatóságát – tehát az elkövető büntetőjogi felelősségre

---

⁴⁷⁸ DICEY, Albert Venn: *Bevezetés az angol alkotmányjogba*, Magyar Tudományos Akadémia Könyvkiadó, Budapest, 1902, 421.

vonhatóságát - zárta ki. Jogos védelemnek azt a cselekményt tartotta, amely „akár a megtámadottnak, akár másnak, személye vagy vagyona ellen intézett, vagy azt fenyegető jogtalan, és közvetlen megtámadásnak elhárítására szükséges.” Kimondta továbbá, hogy „a jogos védelem határainak félelemből, ijedtségből, vagy megzavarodásból származott túlhágása nem büntettetik.”⁴⁷⁹ A korabeli jogirodalom egységes meghatározása szerint a beszámítás az elkövető büntethetőségét jelöli, így a beszámítást kizáró ok fennforgása esetében nincs helye büntetőjogi felelősségre vonásnak. E beszámítást kizáró okok (mentő körülmények) eredhetnek egyrészt az öntudat, azaz a felismerési képesség hiányából, másrészt pedig az elkövető akaratlan képességének hiányából, amely utóbbiak között került meghatározásra a jogos védelem, az ún. végszükség állapota és az ellenállhatatlan kényszer mellett.⁴⁸⁰

Csemegi Károly szerint a jogos védelem alapját a kényszerhelyzetnek, mint különös szempont alá eső ténynek a figyelembevétele képezi a büntető törvénykezésben, amely egyik oldalról a „kényszerű védelmet” joggá emeli, azonban e jog gyakorlásának eseteit és határait is meghatározza. Ezt a kényszerhelyzetet pedig a személy vagy vagyon elleni jogellenes és erőszakos támadás keletkezteti, amely ellen általában az állam joga és kötelezettsége lenne fellépni, de vannak helyzetek, amelyek ezt az elvet veszélyessé és ésszerűtlenné tennék. Ezért a kényszerű védelem jogát az olyan kényszerhelyzet keletkezteti, amely állami vagy hatósági intézkedéssel, az idő rövidege miatt nem hárítható el.⁴⁸¹ Hasonlóképpen vélekedett a 20. század fordulóján Finkey Ferenc is a jogos védelem büntetőpolitikai indokairól. Véleménye szerint a jogsértéseket az államhatalom feladata és kötelessége megakadályozni, azonban „az állam a maga védelmi eszközeivel (hatóságaival) nem lehet mindig és mindenütt jelen, meg kell tehát engednie, hogy az egyén maga védhesse meg magát a rendkívüli, s világosan jogtalan támadások ellen, mert enélkül számtalan esetben nem lehetne megakadályozni a jogsértéseket.”⁴⁸² Angyal Pál szerint a jogállam eszméjével ellenkezne, ha nem védelmezné a megtámadott jogát, amikor az állam nem nyújthat a konkrét esetben segítséget.⁴⁸³

⁴⁷⁹ 1878. évi V. törvénycikk 79. §

⁴⁸⁰ EDVI Illés Károly: *A magyar Büntető Törvénykönyv magyarázata*, Révai Testvérek Könyvkiadó, Budapest, 1909, 304.

⁴⁸¹ CSEMEGI Károly: Anyagi büntetőjog. In: *Csemegi Károly művei*, 2. kötet, Franklin-Társulat, Budapest, 1904, 228.

⁴⁸² FINKEY Ferenc: *A magyar büntetőjog tankönyve*, Grill Kiadó, Budapest, 1909, 174.

⁴⁸³ ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog tankönyve*, Athenaeum Kiadó, Budapest, 1909, 429.

A jogos védelem feltételrendszerét a Csemegi-kódex egyrészt a jogtalan támadás köré, másrészt a védekezés szükségessége köré rendezte. Így a támadásnak jogtalanak, közvetlennek és valaki személye vagy vagyona ellen intézettnek, illetve azt fenyegetőnek kellett lennie, míg a védekező cselekmény e támadás elhárítására szükséges cselekményt jelentette. Hasonlóképpen az azóta is töretlen büntetőjogi szabályozáshoz, nem szólt a védekező cselekmény arányosságáról, annak határát az elhárítás szükséges mértéke szerint határozta meg. „A törvény szerint megengedett az a védelem, mely a megtámadás elhárítására szükséges. Ebből a védelemnek két kelléke következik; u. is: a) hogy a védelem csak a jogsértés elhárítása végett alkalmaztassék; b) hogy a már foganatban volt védelem csak annyira terjesztessék ki, amennyire az a támadás visszaverésére szükséges.”⁴⁸⁴ A védekezés határát illetően a kitérés kötelezettségét sem a Csemegi-kódex, sem a korabeli ítélkezési gyakorlat nem írta elő általánosságban, Edvi Illés Károly törvénytárgyalása szerint a menekülést csupán egyetlen esetben parancsolhatja meg a „jognál magasabb erkölcsi törvény”, amikor a szülő a támadó és a gyermeke a megtámadott. „A megfutamodás itt már becsülettel (cum honore) megtörténhetik, sőt a tisztesség éppen azt hozza magával, hogy a gyermek csak kikerülhetetlen végszükségben emelje kezét a szülőjére.”⁴⁸⁵

A Csemegi-kódex Általános részét felváltó 1950. évi II. törvény (Bt.) II. fejezetében, a büntethetőség körében rendelkezett a jogos védelemről, amelynek értelmében: „A jogtalan támadást vagy a jogtalan és közvetlen támadásra utaló fenyegetést - akár a köz ellen, akár egyesek személye vagy javai ellen irányul - a megtámadott vagy bárki más is elháríthatja. Az elhárításhoz szükséges cselekmény - jogos védelem - nem büntethető. Nem büntethető a cselekmény akkor sem, ha az elkövető a védelem szükséges mértékét ijedségből vagy menthető felindulásból lépi túl.”⁴⁸⁶ Nem került megfogalmazásra e törvényben sem a védekező cselekmény arányossága, sem a kitérés kötelezettség, azonban ez utóbbival kapcsolatban 1951 és 1957 között a Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsa határozata értelmében a „szocialista együttélés” szabályai figyelembevételére épülő új bírói gyakorlat kialakítására irányult törekvés. A határozatban többek között kimondásra került: „[...] nem lehet a bírót elzárni annak a mérlegelésétől, hogy – az eset összes körülményeit figyelembe véve – szükséges volt-e a támadóval szemben

⁴⁸⁴ EDVI Illés Károly: i.m. (1909) 345.

⁴⁸⁵ EDVI Illés Károly: i.m. (1909) 346.

⁴⁸⁶ 1950. évi II. törvény 15. §

alkalmazott, esetleg súlyos sérülést okozó, vagy éppen az életét kioltó védelmi cselekmény: hogy nem lehetett volna-e a támadást más módon, esetleg éppen megfutamodással, elrejtőzéssel vagy elzárkózással elhárítani.”⁴⁸⁷ Azonban e bírói gyakorlat 1957-től kezdődően a Legfelsőbb Bíróság eseti döntései alapján egyre szűkült.⁴⁸⁸

Hazánk második teljes büntető kódexe, az 1961. évi V. törvény a jogos védelmet az Általános Rész IV. Címében, a büntethetőséget kizáró okok között helyezte el, 25. § (1) bekezdése értelmében nem büntethető, aki a cselekményt jogos védelemben követte el. A jogos védelem fogalmát illetően kimondta, hogy jogos védelemben az cselekszik, akinek a cselekménye a közérdek vagy a saját, illetőleg mások személye vagy javai ellen intézett vagy azokat közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához szükséges.⁴⁸⁹ E törvénykönyv vezette be az elhárítás szükséges mértékének túllépése körében a védekező tudattartamának vizsgálatát, így szabályai szerint, aki az elhárítás szükséges mértékét azért lépi túl, mert azt ijedtségből vagy menthető felindulásból felismerni képtelen volt, az nem büntethető, míg amennyiben az ijedtség vagy a menthető felindulás az elkövetőt csupán korlátozta a védekezés szükséges mértékének a felismerésében, büntetését korlátlanul enyhíteni lehetett.

A korábbi Btk., az 1978. évi IV. törvény a 2009. évi LXXX. törvénnyel történt módosításig alapvetően az 1961. évi szabályozással megegyezően rendelkezett a jogos védelemről, amelyet a büntethetőséget kizáró okok között, mint a cselekmény társadalomra veszélyességét kizáró okot fogalmazta meg. E jogintézmény büntetőpolitikai indokát Békés Imre szerint az adja, hogy a jogszerűen védekező olyan támadást hárít el, amelynek elhárítására az állami szervek lennének közvetlenül jogosultak és kötelesek. Mivel azonban az állam bűnüldöző szervei rendszerint nincsenek jelen a bűncselekmények elkövetésénél, így a jogosan védekező lényegében a társadalom védekezését valósítja meg a támadóval szemben.⁴⁹⁰ Tokaji Géza értelmezésében kiemelte, hogy a jogos védelemben cselekvő nemcsak az egyén védelmében, hanem a társadalom érdekében is cselekszik, és e jogintézmény létének

⁴⁸⁷ KÁDÁR Miklós-KÁLMÁN György: *A büntetőjog általános tanai*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966, 330-331.

⁴⁸⁸ Lásd a Legfelsőbb Bíróság Bf.I.3206/1957. és Bf.VI.2767/1959. számú ítéleteit

⁴⁸⁹ 1961. évi V. törvény 25. §

⁴⁹⁰ BÉKÉS Imre: A büntetőjogi felelősségre vonás akadályai, In.: BÉKÉS-FÖLDVÁRI-GÁSPÁR-TOKAJI: *Magyar Büntetőjog. Általános Rész* (szerk.: FÖLDVÁRI József), BM Könyvkiadó, 1980, 173.

tudata a társadalomban éppolyan preventív jelleget tölt be, mint a büntetés.⁴⁹¹ Földvári József nézete szerint pedig: „Igaz ugyan, hogy az államhatalom feladata az állampolgárok életének és vagyonának védelme, e védelmi jogból kénytelen átengedni egy részt polgárainak olyan esetekben, amikor az államhatalmi védelem nem elegendő. Hangsúlyozni kívánjuk azonban már e helyütt is, hogy az állam csak védelmi jogából engedett át meghatározott kört polgárainak, de semmit sem a felelősségre vonás, az ítélezés jogából.”⁴⁹²

Ahogy fentebb már utaltam rá, a Legfelsőbb Bíróság 1957-től szűkíteni kezdte a kitérés kötelezettséggel kapcsolatos álláspontját, azonban a 1981-ben megalkotott 15. számú Irányelvben fenntartotta és kivételesen „büntetőjogilag közömbös elhárítási mód választásának kötelezettségét” írta elő a hozzátartozót felmenője, testvére, házasrésze, valamint a súlyosabb fokban kóros elmeállapotban vagy szemmel láthatóan tudatzavarban lévő személy jogtalan támadása esetére, azonban csak akkor, ha a kitérés veszélymentes. A hazai jogirodalom azonban e jogalkalmazó által konstruált, humanitárius szempontok alapján kialakított és a jogos védelem hatókörét szűkítő rendelkezést mindig is aggályosnak tartotta. Székely János érvelése szerint „a törvény a jogos védelmet nem szubszidiárius megoldásként szabályozza, de lege lata tehát nincs alap a menekülés megkövetelésére. A menekülési (kitérés) kötelezettség mellett felhozható érvek nem erősebbek ennél a jogpolitikai elvénél, hogy a törvény és a jog alapján álló fél a fenyegető jogtalanságnak ne tartozzék engedni.”⁴⁹³

Jellemzően a Btk. újrakodifikálásának elhatározásától kezdődően egyre inkább hangsúlyosabbá vált a 15. irányelvben foglalt kitérés vitatása, ezzel kapcsolatban Belovics Ervin felhívta a figyelmet az említett irányelven alapuló ítélezési gyakorlat törvénysértő voltára, mivel a jogos védelem törvényi szabálya semmilyen formában nem említi a kitérés kötelezettségét.⁴⁹⁴ Ujvári Ákos rámutatott arra, hogy e joggyakorlat törvényi felhatalmazás nélkül „a jogalkotó alkotmányos hatáskörének elvonásával, jogbizonytalanságot teremtve messzemenően sérti a nullum crimen sine lege elvét. A fenti törvényrontó joggyakorlat a nullum crimen sine lege elvében lévő

⁴⁹¹ TOKAJI Géza: A bűncselekmény tana, In.: NAGY-TOKAJI: *A magyar büntetőjog általános része* (szerk.: NAGY Ferenc), JATE, Szeged, 1993, 74.

⁴⁹² FÖLDVÁRI József: *Magyar Büntetőjog Általános Rész*, Osiris Kiadó, Budapest, 2003, 134.

⁴⁹³ SZÉKELY János: *A jogos védelem*, Igazságügyi Minisztérium Tudományos és Tájékoztatási Főosztálya, Budapest, 1983, 43.

⁴⁹⁴ BELOVICS Ervin: *A büntetendőséget kizáró okok*, HVG-ORAC, Budapest, 2009, 103.

tilalmak közül a büntethetőséget alapító bírói jog, szokásjog (scripta) tilalmába ütközik.”⁴⁹⁵

2.2. A jogos védelem szabályozásának változása a 2009. évi LXXX. törvényben

A jogos védelem szabályainak átalakítási folyamata már az új Btk. megalkotását megelőző kormányzati ciklus idején, 2009-ben megkezdődött. Kérdésként vehető fel, hogy vajon mi is indokolta e nagyfokú módosítást, illetve az okok közül melyek játszottak ebben döntő szerepet? Egyfelől ugyanis – ahogyan arra már utaltam - a 2000-tól megkezdődött kodifikáció folyamata felszínre hozta a jogos védelemmel kapcsolatos szabályozásnak és jogalkalmazói gyakorlatnak a hazai büntetőjog tudomány által legjobban vitatott kérdéseit, problémáit, amelyekre a jogirodalom és a jogalkotás válaszokat is keresett. Így többek között a Legfelsőbb Bíróság által kimunkált 15. számú Irányelvben a kitérés kötelezettséggel, illetve az arányossági követelménnyel kapcsolatban megjelent tanulmányok által felvetett alkotmányossági aggályok, és a kodifikációs bizottságok munkája is elősegítette e folyamatot. Ujvári Ákos megállapítása szerint: „A védelmi helyzetben jogszerűen cselekvőt, a jogi szabályozás és a bírói gyakorlat alakítása révén legalább olyan kedvező helyzetbe kell hozni, mint amilyenben a támadó van. A támadó ténylegesen fennálló helyzeti előnyét a normatív előírásoknak kell ellensúlyozniuk.”⁴⁹⁶

Másfelől azonban tagadhatatlan, hogy a jogos védelemmel kapcsolatos esetek feltétlen hírértéke miatt a média is jelentős szerepet játszott e jogintézmény szabályainak felülvizsgálata iránti társadalmi elvárás kialakításában, amely 2009-ben a büntető jogalkotást nagymértékben befolyásolta. A médiában kiemelt figyelmet kapott pl. az ún. kesznyétei eset, amely egyik mozgatórugója volt a megelőző jogos védelem szabályainak megalkotásának.⁴⁹⁷

⁴⁹⁵ UJVÁRI Ákos: *A jogos védelem megítélésének elvi és gyakorlati kérdései*, Doktori értekezés, Pázmány Péter Tudomány Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Doktori Iskola, Budapest, 2008, 80.

⁴⁹⁶ UJVÁRI Ákos: i.m.24.

⁴⁹⁷ Bár furcsa fintora a történetnek, hogy ez az eset sem a 2009. évi módosítás szerint, sem az új Btk. szerint nem minősíthető (megelőző) jogos védelemnek. Erről részletesen lásd: Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 12.B.700/2010/27. sorszámú ítélete és Debreceni Ítéltábla Bf.I.91/2011/6. számú ítélete, illetve KARSAI Krisztina: Az uborka tolvaj feláldozható, avagy szemfényvesztő büntetőjogi ítélezés, In: *Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére* (szerk.: GÁL István László), Pécsi Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Kara, Pécs, 2011, 341–350.

Ezen okok együttes közrehatása eredményeként a 2009. évi LXXX. törvény három ponton is megváltoztatta a jogos védelem törvényi szabályozását, indokolása szerint a módosításokat az a cél vezérelte, hogy a jogtalan támadás elhárításának kockázatát a jogtalan támadóra telepítse, és a megtámadott elhárító cselekménye méltányosan kerüljön megítélésre.

Ennek körében említhető egyrészt az ún. „klasszikus” jogos védelem szabályozásában az elhárítás szükséges mértékének ijedségből vagy menthető felindulásból történő túllépésének – függetlenül a támadásnak a megtámadott beszámítási képességére gyakorolt tényleges hatásától – általános büntetőjogi felelősségre vonhatóságának kizárása. Így tulajdonképpen a jogalkotó visszatért a jogos védelem Csemegi-kódex szerinti szabályozásához. Ezzel kapcsolatban Mészáros Ádám fogalmazta meg ellenvéleményét, aki az arányosságbeli túllépés korábbi szabályainak a visszaállítása mellett érvelt. Véleménye szerint – amellyel magam is egyetértek – a gyakorlatban számos olyan eset van, amikor az elhárítás szükséges mértékének felismerésében az ijedség, menthető felindulás csupán korlátozza az elkövetőt, és így követ el indokolatlanul súlyos bűncselekményt. „A mostani szabályozás szerint azonban ezekben az esetekben a vádlottakat föl kell menteni, mert nincs lehetőség a megkülönböztetésre.”⁴⁹⁸ Hasonlóképpen Lőrinczy György is az arányosság régi szabályainak, így a relatív arányosság visszaállítását tartaná elfogadhatónak.⁴⁹⁹

Új szabályként jelent meg a törvényben, hogy a megtámadott nem köteles kitérni a jogtalan támadás elől, amely felülírta a Legfelsőbb Bíróság 15. számú Irányelvében megfogalmazott, etikai szabályokon nyugvó, szűk körű kitérés kötelezettséget. Az indokolás azonban nem az ítékezés alkotmányos aggályaira, hanem arra hivatkozott, hogy a mai társadalmi viszonyok között - különös tekintettel a családon belül elkövetett erőszakos cselekmények megváltozott megítélésére - már nem állja meg a helyét a korábbi, a megtámadott védekezési jogát szűkítő ítékezési gyakorlat. Ezért e szabály törvénybefoglalásával a jövőbeli ítékezés számára egyértelmű irányutatást kívánt adni a törvényalkotó azzal, hogy a továbbiakban nem követeli meg a megtámadottól a

⁴⁹⁸ MÉSZÁROS Ádám: A jogos védelem szabályozásának lehetséges irányai, *Jogelméleti Szemle*, 2011/1. szám, <http://jesz.ajk.elte.hu/mesaros45.html> (2013. november 8)

⁴⁹⁹ LŐRINCZY György: Gondolatok a jogos védelemről, *Magyar Jog*, 2013/4. szám, 205-209.

támadás előli menekülést.⁵⁰⁰ Bár a jogos védelem szabályainak a kiterési kötelezettség negligálását tartalmazó kiegészítését szinte az egész büntetőjogász szakma üdvözölte, én mégis kételkedésemnek adok hangot, tekintettel arra, hogy állásponantom szerint egyrészt egy alkotmányos aggályokat felvető, jog- illetve alapelvi rendelkezést sértőnek minősíthető ítélkezési gyakorlatot szükségtelen törvénnyel felülírni. Másrészt az ilyen törvényi rendelkezés leszűkíti azokat az ítélkezés során gondos körültekintést és feltárást igénylő körülményeket, amely alapján megnyugtatóan rendezhető lenne a jogos védelem fennállásáról történő eseti döntés.

A harmadik változás, amelyet a 2009. évi LXXX. törvény hozott, a (nóvumként kialakított) megelőző jogos védelemről szóló rendelkezés. Az indokolás szerint a törvény a jogos védelem kriminálpolitikai céljait azzal is érvényre kívánta juttatni, „hogy annak új, előrehozott alakzataként szabályozza az ún. megelőző jogos védelmet. E szabály a jövőben esetleg bekövetkező bűnelkövetés kockázatát a majdani jogtalan támadóra telepíti. A megelőző jogos védelem keretében a védekező, illetőleg más személye vagy javai elleni esetleges, majdani támadás megelőzése érdekében - a visszaélések elkerülése érdekében megfelelő garanciák mellett - védőberendezés vagy védekező eszköz alkalmazható.” E jogintézmény bevezetése azonban már nem aratott „osztatlan sikert” a büntetőjogászok között, tekintettel egyrészt arra, hogy ilyen típusú szabályozás a magyar büntetőjogban eddig nem volt ismert, de az európai büntető törvények sem ismerik.

Való igaz, hogy a főleg ítélkezési gyakorlatot bíráló jogirodalmi álláspontok több ízben felhívták a figyelmet a jogos védelem kiterjesztő értelmezésének lehetőségére, azonban állásponantom szerint e lehetőség (ilyen megfogalmazással történő) törvénybe foglalása, a lehetséges súlyosabb eredmény bekövetkezésének kockázata miatt bizonytalan helyzetet eredményez, amely nem csupán a büntető ítélkezésben teremthet nehézséget, hanem jóval nagyobb károkat okozhat a törvényi lehetőségen „fellelkesülő” állampolgárok körében, akik a kesznyétei elkövetőhöz hasonlóan már esetleg tervezik a villanypásztor felállítását kertjük köré. Tóth Mihály szavait idézve: „Meg kellene érteni mindenkinek, hogy ugyan valóban okkal kelthet felháborodást, ha fél év kemény munkáját egy tolvaj

---

⁵⁰⁰ 2009. évi LXXX. törvény Indokolása

percek alatt letarolja. De a felháborodás nem teremthet jogcímet arra, hogy büntetlenséget biztosítsunk életet vagyon védelmében kioltó személynek.”⁵⁰¹

2.3. A jogos védelem szabályozásának változása az új Btk.-ban

A jogos védelem szabályozásának módosulásával kapcsolatos kérdések előtt fontos kiemelni Magyarország Alaptörvényének V. Cikkét, amely kimondja: „Mindenkinek joga van törvényben meghatározottak szerint a személye, illetve a tulajdona ellen intézett, vagy az ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához.” A jogtalan támadással szembeni önvédelem joga így alapjogi deklarációt nyert, azonban ez az alapjog szűkebb, mint amit a Btk. jogos védelemként elismer (ezzel kapcsolatban a jogtudomány már megfogalmazott aggályokat⁵⁰²).

Az új Btk. nemcsak megtartotta a jogos védelem szabályozásában a 2009. évi LXXX. törvény által bevezetett módosításokat, hanem tovább is szélesítette a védekezés lehetőségét, kibővítette az ú.n. szituációs esetkörrel. A törvény indokolása kiemeli, hogy következetesen kívánja érvényesíteni a jogtalan támadás kockázatának az elkövetőre való telepítésének elvét. „A jogellenes cselekmény következményeit a támadónak, azaz a jogellenes magatartást kifejtőnek kell viselnie. Ez azt jelenti, hogy amennyiben a támadót valamilyen sérelem éri, annak következményeiért a védekező nem tehető felelőssé.”⁵⁰³. Az új törvénykönyv a büntethetőséget kizáró okokat is átstrukturálta, e csoporton belül megkülönböztetésre kerültek a cselekmény büntetendőségét kizáró (objektív természetű) okok és az elkövető büntethetőségét kizáró és korlátozó (szubjektív természetű) okok.

A büntetőjog tudomány azonban nem feltétlenül értett egyet a jogos védelem szabályainak a védekező javára történő nagymértékű kiszélesítésével. Igen fontos megállapításokat tett Mészáros Ádám, aki szerint „A közbiztonság és a személyi biztonság garantálása alapvetően az állam kötelezettsége. Amikor ezt nem tudja ellátni, akkor adhatja át a védelem jogát a polgárának. Az semmiképpen nem helyes irány, ha

⁵⁰¹ TÓTH Mihály: Néhány szempont a jogos védelem körében zajló vitához, *Büntetőjogi Szemle* 2012/1. szám, 26.

⁵⁰² Lásd többek között BÁRD Károly: A jogos védelem és az életfogytiglani szabadságvesztés büntetés alapjogi megközelítésből, In: *Új Büntető Törvénykönyv. Hagyomány és megújulás a büntetőjogban* (szerk.: HACK Péter), ELTE Bibó István Szakkollégium, Budapest, 2013, 59.

⁵⁰³ 2012. évi C. törvény indokolása

az állam egyre nagyobb területeket és egyre nagyobb mértékben enged át ebből. Megfelelő értelmezés mellett ez azt jelenti, hogy az állam egyre inkább képtelen ellátni közrendvédelmi feladatát.⁵⁰⁴ Álláspontja szerint vélhetően a jövőben a jogos védelem körében szóba jöhető vagyron elleni támadások egyre agresszívve, brutálisabbá fognak válni, hiszen ha a védekezőt több jog illeti meg, akkor az elkövetők előre számolnak a sértett védekezésével, így az alapvetően vagyron elleni bűncselekmények gyakrabban személy elleni erőszakos cselekményekké válhatnak.⁵⁰⁵

Tóth Mihály az új Btk. tervezetének szakmai vitájában, tanulmányában rámutatott, hogy a törvényjavaslat bizonyos esetkörre az élet elleni támadások tényét eleve feltételezve, korlátlan lehetőségekkel kívánja felruházni a jogosultat. Álláspontja szerint a törvény veszélyes módon kiterjeszti, parttalanná teszi a feljogosított személy cselekvési lehetőségeit, mintegy „objektivizálva” az azokat megalapozható körülményeket, így azonban a bíróság alapos, gondos mérlegelése, az egyedi sajátosságok szakértő szemmel történő elemzése szükségtelenné válik. „Elég bizonyos objektív körülmények igazolhatósága, s ekkor a jogosult ’törvényesített feltételezései’ alapot adhatnak az élet kioltására is.”⁵⁰⁶

Kadlót Erzsébet pedig a jogos védelem új szabályozásával kapcsolatban többek között kiemelte: „A megelőző jogos védelem tényállása egy valóságos többszörösen egyenlet. Ez sérti, a jogbiztonságot, a kiszámítható jogalkalmazás követelményét. [...] A ’klasszikus’ jogos védelem tényállása pedig a ’vélelmek kincsesbányája’ lett.”⁵⁰⁷

2.3.1. A büntetendőség kérdése

Az új Btk. – ahogyan azt már fentebb említettem – megváltoztatta a jogos védelem bűncselekménytani természetét. Az új csoportosítás a büntetendőséget kizáró okokon belül a cselekmény büntetendőségének hiányára helyezi a hangsúlyt. Ez a megkülönböztetés már a kodifikációs bizottságok működése során kidolgozásra került Általános részi tervezetekben - így Wiener A. Imre által készített „A Btk. Általános

⁵⁰⁴ MÉSZÁROS Ádám: Észrevételek az új Büntető törvénykönyvről szóló Előterjesztés egyes rendelkezéseihez, *De iurisprudencia et iure publico Jog- és politikatudományi folyóirat*, 2012/1-2. szám, 24. <http://dieip.hu/wp-content/uploads/2012-1-03.pdf> (2013. november 8.)

⁵⁰⁵ MÉSZÁROS Ádám: i.m. (2012) 25.

⁵⁰⁶ TÓTH Mihály: Néhány szempont... i.m. (2012) 28.o.

⁵⁰⁷ KADLÓT Erzsébet: A jogos védelem és a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés a Btk.-ban, In: *Új Büntető Törvénykönyv. Hagomány és megújulás a büntetőjogban* (szerk.: HACK Péter), ELTE Bibó István Szakkollégium, Budapest, 2013, 81.

Része de lege ferenda” című javaslatában, a 2006-os Ligeti-féle tervezetben, majd ezt követően az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium által 2007 januárjára elkészített normaszöveg-tervezetben – is megjelent⁵⁰⁸.

A büntetendő cselekmény – büntethető elkövető megkülönböztetésének kérdésével Wiener A. Imre már korábban is behatóan foglalkozott, definíciója értelmében a bűncselekmény a büntetendő cselekmény, amelynek az elkövetője büntethető. Nézete szerint a büntetendő cselekmény a jogtárgyat sértő vagy veszélyeztető diszpozíciószerű magatartást jelenti.⁵⁰⁹ A 2007-es tervezet (amely a bűncselekmény fogalmának törvényi meghatározását megváltoztatta) indokolása meg is jelöli, hogy az egyes büntethetőséget kizáró okok újrafogalmazása a bevezetett új terminológia következménye, amely a felelősség leírásában a büntetendő cselekmény és a büntethető elkövető között különböztet. Ennek során a cselekmény társadalomra veszélyességének (materiális jogellenességének) hiányát, a bűncselekménnyé nyilvánítás objektív alapjának hiányával azonosítja, így a „nem büntetendő” megjelölés értelmében a jogos védelmi cselekményt kifejtő személy nem követ el bűncselekményt. Ez az érvelés ugyan Wiener A. Imre által felállított dogmatikai rendszerbe illeszkedik, azonban nézetem szerint nem egyeztethető össze az új Btk. szerint meghatározott (megtartott) bűncselekmény fogalmával.

Mészáros Ádám a jogos védelemmel kapcsolatban legutóbb megjelent tanulmányában arra hívja fel a figyelmet, hogy a „nem büntetendő cselekmény” és a „nem büntethető elkövető” kategóriáinak megkülönböztetése nem csupán terminológiai kérdés. Az új Btk. bűncselekmény fogalma (amely azonos a korábbi Btk. szerint meghatározott definícióval) három fogalmi elem köré épül: a cselekmény társadalomra veszélyessége, büntetendősége és az elkövető bűnössége. A társadalomra veszélyesség, ami a bűncselekmény objektív tartalmi eleme, megfeleltethető a más jogirodalmi álláspontok szerinti materiális jogellenességnek, a büntetendőség, amely a bűncselekmény objektív formai eleme, a tényállásszerűség (diszpozíciószerűség), más szóval formai

⁵⁰⁸ Lásd: WIENER A. Imre: *A Btk. általános része de lege ferenda*, MTA Jogtudományi Intézete, Budapest, 2003; LIGETI Katalin: Az új büntető törvénykönyv általános részének koncepciója, In: *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2006/1. szám; Törvénytervezet a Büntető Törvénykönyvről, In: *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2007/1. szám

⁵⁰⁹ WIENER A. Imre: *Büntetendőség, büntethetőség*. KJK, MTA Állam- és Jogtudományi Intézet, Budapest, 1999, 169-170.

jogellenességgel azonosítható, illetve harmadik összetevője a bűnösség, mint szubjektív elem, amely szándékosságban vagy gondatlanságban nyilvánul meg.⁵¹⁰

Álláspontom szerint a jogos védelem büntethetőséget kizáró jellege a védekező cselekmény társadalomra veszélyességének (jogellenességének) hiányán alapul, így ténylegesen objektív akadályát képezi az elkövető büntetőjogi felelősségre vonhatóságának, azonban a cselekmény, amelyet a jogosan védekező kifejt, minden bizonnyal tényállásszerű, így büntetendő cselekmény. Hiszen ha nem lenne az, nem is lenne szükség a büntető jogszabály rendelkezésére. A jogos védelemben elkövetett cselekmény társadalomra veszélyességének hiánya valóban a bűncselekmény megállapíthatóságát fogja kizárni, azonban ez nem lehet objektív, generálisan alkalmazandó kategória, hiszen minden egyes jogos védelmi cselekmény egyedileg vizsgálendő, így a törvény nem a cselekmény (objektív) büntetendőségének hiányára, hanem a jogos védelem, mint büntethetőséget kizáró oknak a konkrét esetben való meglétére alapozhatja a védekező büntethetőségi akadályát.⁵¹¹

A büntethetőség-büntetendőség fogalmi tisztázatlansága pedig a jogalkalmazói gyakorlatban jelenthet újabb megoldásra váró problémát, hiszen a 4/2013. Büntető jogegységi határozat, amely a jogos védelemmel kapcsolatban ítélezési szempontokat fogalmaz meg, többek között kiemeli, hogy „az a cselekmény, amelyet a védekező a jogtalan támadás elhárítása érdekében kifejt, bűncselekményt nem valósít meg. A bűncselekmény hiánya olyan büntetőeljárás akadály, amelynek hivatalból történő észlelése nemcsak a már megindított büntetőeljárás megszüntetését, vagy bírósági szakban, felmentő ítélet hozatalát kell eredményezze, de elejét veheti annak is, hogy a jogosan védekező egyáltalán büntetőeljárás hatálya alá kerüljön.” Azonban kérdésként vetődik fel ezekben az esetekben, hogy ki fog dönteni a büntető eljárás megindításáról, vagy esetlegesen a nyomozás megszüntetéséről? Nézetem szerint a jogos védelmi

⁵¹⁰ MÉSZÁROS Ádám: A védelem jogos, avagy gondolatok egy tanulmány kapcsán, *Belügyi Szemle*, 2014/7-8. szám, 96.

⁵¹¹ Az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a büntethetőséget kizáró okok körében felsorolt más jogintézmények, mint pl. a gyermekkor, a kóros elmeállapot, vagy a jogos védelem 22.§ (3) bekezdés szerinti szükséges mérték túllépésének esete is a bűncselekmény fogalmi elemét zárja ki, jelesül az elkövető bűnösségét, tekintettel arra, hogy az alannyá válás feltételeként meghatározott életkort, vagy beszámítási képességet érinti, amely a bűnösség – a szándékosság vagy gondatlanság – alapfeltétele. Így az a megkülönböztetés, amely szerint a jogos védelem a cselekmény büntetendőségét, míg pl. a kóros elmeállapot az elkövető büntethetőségét zárja ki, a jelenlegi bűncselekmény-fogalom esetén nem állja meg a helyét, sőt, dogmatikai zavart okoz.

helyzet fennállásának megítélése – tekintettel a szabályozásban bekövetkezett többi változásra is - nem egyszerű kérdés, hiszen ahogyan azt az új Btk. indokolása is kiemeli, a megtámadott személy akkor jár el jogosan, ha cselekménye a támadás elhárításához szükséges. A szükségesség pedig mindenekelőtt azt jelenti, hogy a támadás csak formailag bűncselekményt megvalósító (diszpozíciószerű) cselekménnyel hárítható el, ez pedig igen alapos vizsgálatot igényel.⁵¹²

2.3.2. A szituációs jogos védelem kérdése

A jogos védelem új szabályozásában a másik probléma - amelyet a jogtudomány szinte egyöntetűen elutasít - a szituációs jogos védelmi helyzetek törvényi előírásánál jelentkezik. Az új Btk. indokolása szerint „a törvény a súlyos, erőszakos bűncselekmények elleni hatékonyabb fellépés biztosítására a jogos védelmi helyzetet kiszélesíti, és törvényi vélelmet állít fel olyan esetekre, amikor a jogtalan támadás módja miatt a megtámadott joggal feltételezheti, hogy a támadás az élete ellen irányul. Ebben az esetben már a jogtalan támadás körülményei megteremtik a lehetőséget a védekezés szükséges mértékének a túllépésére, így tehát a bíróságnak nem kell vizsgálnia a szükséges mérték kérdését. A törvény úgy rendelkezik, hogy az a személy, akit éjjel támadnak meg, vagy akire fegyverrel támadnak, alappal gondolhatja, hogy a támadás az élete kioltására irányul, és ennek megfelelően választhatja meg a védekezés módját.”⁵¹³ Tóth Mihály azonban felhívja a figyelmet arra, hogy valójában a rendelkezés nem túllépésre ad felhatalmazást, hanem a szükségesség mértékének felülvizsgálata alól ad felmentést. „Ha azt mondjuk, megengedem a túllépést, akkor ezzel azt is állítom, hogy tudom: a védekezés nagyobb mértékű sérelmet okozott, mint ami az elhárításhoz szükséges, de mégis tolerálom. Ez azonban nem így van. Azt a jogalkotó nem tolerálhatja felelősen, hogy generális felhatalmazást adok az ölésre is, noha tisztában vagyok vele, hogy ez nem mindig szükséges a támadás elhárításához.”⁵¹⁴

A Kúria a jogegységi határozatában e törvényi vélelem értelmezésével kapcsolatban kifejtette, hogy a szituációs esetköröknek a 22. § (2) bekezdésben való rögzítése nem a jogos védekezés szükségességének vizsgálata, hanem a védekezés szükséges

⁵¹² Vö. ZSIGMOND Csaba Az új jogos védelem jogalkalmazói problémái és kérdései, *Belügyi Szemle* 2014. 7-8. szám, 100-148.

⁵¹³ 2012. évi C. törvény Indokolása

⁵¹⁴ TÓTH Mihály: Néhány szempont... i.m. (2012) 29.o.

mértékének vizsgálata alól tesz kivételt. „E fogalommal kapcsolatban mindazt vizsgálni kell, amely a 22. § (1) bekezdése során sem mellőzhető. A jogtalan támadás rendszerinti erőszakossága és az elhárítás kényszerűsége ezekben az esetekben is előfeltétele a védekezés jogszerűségének. [...] A jogalkotó az élet kioltására irányuló támadás törvényi vélelmével a védett jogtárgyak egyenértékűségét hozta be, és a bírói gyakorlat által kimunkált azt az elvet emelte törvényi rangra, mely szerint az élet ellen irányuló támadás elhárításakor a védekezés – eredményre tekintet nélkül – korlátlan.”⁵¹⁵ Azonban álláspontom szerint bármennyire is megpróbálta a jogalkotó a fentiek szerinti indokolásában a jogalkalmazót „mentesíteni” a szükséges mérték kérdésének vizsgálata alól, ezzel lehet, hogy még nagyobb feladat elé állította, hiszen még az is kérdésessé válhat egy-egy ilyen szituációban, hogy egyáltalán történt-e támadás, vagy csupán egy vélt jogos védelmi helyzet végződött a feltételezett támadó szerencsétlen halálával.

Különös fricskája e szituációs jogos védelemnek, hogy a Magyar Ügyvédi Kamara elnöke, Bánáti János is e szabályok ellen foglalt állást. Kifejtette: „Védőként csak üdvözölhetjük, hogy nem kell majd ’bíbelődnünk’ azzal, hogy jogos védelemre hivatkozó védencünk esetén bizonyítsuk mi volt a jogtalan támadó szándéka, arányos volt-e a vagyon elleni támadás elhárítása, akár az élet kioltása árán is. Büntetőjogászként azonban az elfogadott törvény után is minden fórumot felhasználok arra, hogy felszólaljak e jogintézménnyel szemben.”⁵¹⁶

A szituációs jogos védelmi helyzet kialakításának büntetőpolitikai indokával kapcsolatban Kadlót Erzsébet felhívta a figyelmet arra is, hogy a szabályozásnak az Alaptörvény rendelkezéseivel és az alapjogok gyakorlásával koherensnek kell lennie. „Kétségtelen, hogy a jogtalan támadás elhárításához való jog is alapjoggá vált, mégpedig mind személyt, mind a tulajdont illetően (V. cikk). Csakhogy az élethez való jog és az önvédelemhez való jog viszonylatában ott van az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése, mely szerint az alapvető jog lényeges tartalma csak más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében a feltétlenül!

⁵¹⁵ 4/2013. Büntető jogegységi határozat 2. pont

⁵¹⁶ BÁNÁTI János: Vélemények és várakozások az új Büntető Törvénykönyv kapcsán, In: *Új Büntető Törvénykönyv. Hagyomány és megújulás a büntetőjogban* (szerk.: HACK Péter), ELTE Bibó István Szakkollégium, Budapest, 2013, 36.

szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges! tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.”⁵¹⁷

Mészáros Ádám Zoltán tanulmányában - szintén az élethez való jog korlátozhatóságának alapját vizsgálva - kiemelte, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezményének 2. cikke értelmében a személyek jogtalan erőszakkal szembeni védelme érdekében tanúsított magatartás az, amely esetben az élettől való megfosztást nem lehet a cikk megsértésének tekinteni, és csak abban az esetben, ha a feltétlenül szükségesnél nem nagyobb erőszak alkalmazásával történik az élethez való jog korlátozása, azaz ha az elhárító magatartás arányos. Ez alapján pedig megkérdőjelezhetőnek tartja az új Btk. szerinti azon vélelmet, hogy a lakásba éjjel jogtalanul behatoló személy magatartását élet elleni támadásnak kell tekinteni, azaz a behatolás ténye megalapozza a behatoló életének kioltását.⁵¹⁸ Hasonlóképpen Bárd Károly is aggályosnak tartja a nemzetközi emberi jogi normákat illetően a jogos védelem határainak ilyen nagymértékű kiszélesítését. „Nincs tudomásom olyan ügyről, ahol a strasbourgi Emberi Jogi Bíróságnak vagy az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának arról kellett volna döntenie, hogy az élethez való jog sérült-e az érintett országnak a jogos védelemre vonatkozó szabályainak alkalmazása miatt. Ugyanakkor csaknem minden kommentár leszögezi, hogy amennyiben a jogos védelem határait túl szélesen vonja meg, úgy az állam nemzetközi jogilag felelhet, mert az élet védelmét nem biztosítja kellő mértékben törvényhozása útján.”⁵¹⁹

2.4. Összegzés

A jogos védelem minden korszakban transzparens jogintézménye nemcsak az állam büntetőpolitikájának, hanem politikai, társadalmi berendezkedésének is, illetve e szabályozás némiképpen az államhatalom működésének stabilitásáról is árulkodik, hiszen azokban az országokban, ahol az államhatalom nem képes megfelelő mértékben biztosítani polgárai biztonságát, a jogos védelem lehetőségét szélesebbre kell tárnia. Ezért számomra igen kétségesnek tűnik az a büntetőpolitikai megoldás, miközben a kormányprogram azt hangsúlyozza, hogy „nemzeti ügy és nemzeti érdek, hogy

⁵¹⁷ KADLÓT Erzsébet: i.m. (2013) 82-83.

⁵¹⁸ MÉSZÁROS Ádám Zoltán: Az élethez való jog a jogellenességet kizáró okok tükrében, *Jogelméleti Szemle* 2013/1. szám 101-102.

⁵¹⁹ BÁRD Károly: i.m. (2013) 59.

Magyarországon rend legyen, olyan rend, amely igazságot szolgáltat, szigorú törvényeket alkot, mindenkinek védelmet garantál, új politikai értékrendet alakít ki és ezzel megteremti a nemzet felemelkedését.”⁵²⁰ és az új Btk. indokolásában a kormány kiemelt feladatoként jelöli meg hazánkban rend helyreállítását, és az állampolgárok biztonságérzetének javítását, ezzel egyidejűleg vélelmekre alapozva jogot enged az állampolgárainak bizonyos fokú önkényes jogérvényesítésre. E kérdést illetően összességében úgy vélem, hogy a jogos védelem szabályainak átalakítása során a büntetőpolitikai megfontolások közül inkább a közpolitikai tényezők játszottak döntő szerepet, mintsem a büntetőjog dogmatikai szabályainak, és koherencia követelményének figyelembevétele.

3. A TÉNYLEGES ÉLETFOGYTIG TARTÓ SZABADSÁGVESZTÉS KÉRDÉSE

Jelenleg hazánkban a legsúlyosabb büntetés a (szakmai körökben röviden csak TЭСZ-ként nevezett) tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés, amely kizárja az elkövető feltételes szabadságra bocsátásának lehetőségét a Btk.-ban meghatározott esetekben. Vajon nincs-e összekeverve a társadalom-védelem a társadalom bosszúvágyának kielégítésével, jegyzi meg Tóth Mihály legutóbbi, az életfogytig tartó szabadságvesztésről a legújabb strasbourgi döntés nyomán megjelent cikkében.⁵²¹

A büntetőpolitika fő jellemzője - Földvári József igen találó megállapítása szerint – annak Janus arca⁵²². Hiszen a büntetőpolitika nem csupán a büntetőjoghoz, hanem a politikához is kötődik, így szükségképpen megmutatkozik benne a társadalom, illetve annak egyes csoportjai érdekeinek érvényre juttatása is. Igen fontos szerepe van a jogalkotóknak abban, hogy a büntető jogszabályokkal, a büntetőjogi szankciórendszerrel kapcsolatos jogállami elvárásokat és a társadalom által megkívánt igényeket összhangba hozzák egymással. Ebből az aspektusból nézve a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés talán jó példája e kompromisszumnak, azonban e kompromisszum megkötése során nem lehet figyelmen kívül hagyni a humanitás alapelvét és a nemzetközi egyezményekkel való koherencia követelményét sem.

⁵²⁰ „A nemzeti együttműködés programja” <http://www.parlament.hu/irom39/00047/00047.pdf> (2013. november 8.)

⁵²¹ TÓTH Mihály: Kiszámítható döntések a kiszámíthatatlan jövőről, <http://ujbtk.hu/toth-mihaly-kiszamithato-dontesek-a-kiszamithatatlan-jovorol>, 28.lj. (2014. augusztus 26)

⁵²² FÖLDVÁRI József: *Kriminálpolitika*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987. 17.

Más európai országban is létezik életfogytig tartó szabadságvesztés, sőt tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabására is van lehetőség⁵²³. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának legutóbbi döntése⁵²⁴ nem is azt mondja ki, hogy a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés, mint szankció, önmagában ellentétes lenne az Emberi Jogok Európai Egyezményében foglalt elvekkel. Azonban e büntetésnek a hazai Btk. szerinti jelenlegi szabályozása, amely szerint a törvényben meghatározott esetekben nincs is lehetőség e büntetés felülvizsgálatára, sérti az Egyezményben megfogalmazott emberi jogokat.

3.1. Az életfogytig tartó szabadságvesztés rövid története

Hazánk első büntetőtörvénykönyve, a Csemegi-kódex, a főbüntetések körében ismerte mind a halálbüntetést, mind pedig az életfogytig tartó fegyházbüntetést. Edvi Illés Károly kiemelte, hogy a kódex büntetési rendszere az igazságos szigort a humanizmus követelményeivel igyekszik összeegyeztetni. Erre tekintettel a halálbüntetéssel fenyegetett bűncselekmények számát a lehető legkevesebbre szorította⁵²⁵, és ezekben az esetekben is az enyhítő rendelkezés alkalmazásával lehetővé vált helyette határozott tartamú vagy életfogytig tartó fegyházbüntetés kiszabása⁵²⁶. A határozott időtartamú szabadságvesztés leghosszabb tartama tizenöt évben került meghatározásra, míg az életfogytig tartó fegyházat „szintén időleges jellegűvé tette azáltal, hogy a jómagaviseletű fegyenceket ama kedvezményben részesíti, hogy 15 év kitöltése után föltételesen szabadon bocsáthatók.”⁵²⁷ Ebben az időben, már a büntetőjog irodalom egyre sürgette a halálbüntetés megszüntetését, hivatkozással más („művelt”) országok büntető törvényeire, így többek között Hollandiára, Olaszországra, Romániára, Portugáliára és Svájc egyes kantonjaira, ahol már a büntető törvények sem tartalmazták a halálbüntetést, mint büntetési nemet, ha pedig mégis, akkor sem történt kivégzés, így a bíróságok nem alkalmazták.

⁵²³ Ezzel kapcsolatban részletesen lásd: NAGY Ferenc: Gondolatok az életfogytig tartó szabadságvesztésről, *Magyar Jog* 2013/5. szám, 265-271.

⁵²⁴ Case of László Magyar v. Hungary, Application no. 73593/10, 20 May 2014.

⁵²⁵ Két bűncselekmény esetében – a Csemegi-kódex 126. § 1. pontjában meghatározott, a király meggyilkolását, szándékos megölését, vagy ezek kísérletét megvalósító felségsértés és a 278. § szerinti előre megfontolt szándékból elkövetett emberölés eseteiben – került meghatározásra

⁵²⁶ 1878. évi V. tc. 91. §

⁵²⁷ EDVI Illés Károly: i.m. (1909) 107.

Hazánkban Finkey Ferenc foglalkozott részletesen a halálbüntetés ellen és mellett szóló érvek részletes kifejtésével, saját felfogása szerint a halálbüntetést egy durva és kegyetlen erkölcsi korszak maradványa, amely művelt állam büntető törvényeiben nem kaphat helyet.⁵²⁸ Hasonló álláspontot képviselt Fayer László is, aki a halálbüntetés ellen felsorakoztatott érvek között kiemelte egyrészt e büntetési nem elrettentő hatásának, visszatartó erejének kérdésességét, másrészt helyrehozhatatlan következményeit, illetve azt, hogy a társadalom erkölcsi érzékét is ignorálja: „A népnek azon tudata, hogy az államban az ember élete annyira szentnek tartatik, hogy még azon egyént sem végzik ki, a ki gyilkolt: sokkal inkább hozzájárul az erkölcsök szelidítéséhez, mint a mennyire az eshetőleges halálbüntetéstől való félelem visszatarthatja a gyilkost.”⁵²⁹ Kiemeli ugyanitt, hogy ugyan a halálbüntetést támogatók legfőbb érve a társadalom jogérzete, az „életet az életért” elve, azonban valójában a jogérzet nem a halálbüntetést követeli, hanem a büntetés biztos bekövetkezését.⁵³⁰

Az életfogytig tartó fegyházbüntetés a halálbüntetés „pótszere”, amely azért lett bevezetve, mert valamennyi büntetés között az egyedüli, a melyet a fokozatosság némi fenntartása mellett a halálbüntetés helyett, illetve annak átváltoztatása esetén lehetett alkalmazni.⁵³¹ A kódex szabályai szerint az életfogytig tartó fegyházbüntetésre ítélték a büntetésből tizenöt év elteltét követően voltak feltételes szabadságra bocsáthatók.

A századfordulót követően a Franz von Liszt-féle közvetítő irányzat térhódítása következtében a büntetőjogi gondolkodásban egyre inkább a tettesre (a tettes tettére), illetve a megelőzésre helyeződött át a hangsúly. Ez mutatkozott meg a Csemegi-kódex második büntetőnovellájaként számon tartott 1928. évi X. törvénycikk (II. Bn.) szerint megalkotott, az ún. megrögzött büntettesekkel szemben alkalmazandó szigorított dologház intézkedésében. A megrögzött büntettes fogalmának a II. Bn. 36. §-a szerint az a büntettes felelt meg, aki az élet, a szemérem vagy a vagyon ellen különböző időben és egymástól függetlenül legalább három büntetést követett el, és a törvény értelmében halálbüntetés kiszabásának nincs helye, ha a bíróság megállapítja róla, hogy az utolsó és az azt közvetlenül megelőző büntetést öt éven belül követte el, és hogy

⁵²⁸ FINKEY Ferenc: *A magyar büntetőjog tankönyve*, Politzer Zsigmond és fia Könyvkereskedése, Budapest, 1902, 409.

⁵²⁹ FAYER László: *A magyar büntetőjog kézikönyve*, Franklin Társulat, Budapest, 1905, 160.

⁵³⁰ FAYER László: i.m. 162.

⁵³¹ NAGY Ferenc: Az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetésről, In: *Tanulmányok a Btk. Általános Részének kodifikációjához*, HVG-ORAC, Budapest, 2005, 175.

bűncselekményeket üzletszerűen követ el vagy bűncselekmények elkövetésére állandó hajlamot mutat.⁵³²

Finkey Ferenc értekezésében rámutatott arra, hogy a szigorított dologház – amelynek legrövidebb tartamát a törvény három évben határozta meg, azonban felső határa a törvényben nem volt maximálva – lényegében az életfogytig tartó fegyháznak felelt meg. Ha az elítélt a végrehajtás ideje alatt nem tanúsított kellő szorgalmat és jó magaviseletet, és szabadon bocsátása nem volt kívánatos, abban az esetben élete végéig is tarthatott. „Ez az intézmény tehát valódi betetőzése a büntetési és börtönrendszerünknek, a legdrasztikusabb, de legbiztosabb fegyver a társadalom megrögzött ellenségeivel szemben.”⁵³³ A szigorított dologház alkalmazása esetén azonban az igazságügy miniszter döntési jogkörébe tartozott az elítélt feltételes szabadságra bocsátásáról való döntés, amelynek feltételeit a három év elteltét követően minden évben a dologház felügyelőhatósága megvizsgálta.⁵³⁴

A Csemegi-kódex eredeti szabályozása a halálbüntetést igen szűk körben tette lehetővé, azonban a II. világháborút követően, a hazai törvényhozás a halálbüntetéssel fenyegetett bűncselekmények körét jelentősen kiszélesítette. A szabadságvesztés-büntetés rendszerét a II. világháború után a népbíráskodásról 81/1945. M.E számú rendelet és az 1440/1945. (VIII. 5.) M.E. számú rendelet módosította először, amely rendeleteket az 1945. évi VII. törvény emelt törvényerőre. A szigorított dologház megszűnt, a törvény szerint a bíróság a következő szabadságkorlátozó büntetéseket szabhatta ki: kényszermunka; fegyház; börtön.⁵³⁵

A Csemegi-kódex Általános Részét felváltó 1950. évi II. törvény (Bt.) megtartotta mind a halálbüntetést, mind pedig az életfogytig tartó szabadságvesztést, amelyet egységes végrehajtási fokozatként, börtönben hajtottak végre. A börtönbüntetésből feltételes szabadságra bocsátás feltételeit nem a Bt., hanem a büntetőtörvénykönyv általános részének hatálybaléptetéséről szóló 1950. évi 39. tvr. tartalmazta, amely

⁵³² A megrögzött büntetett és az ellene alkalmazható szigorított dologház intézménye tekinthető a jelenkori büntetőjogszabályok „három csapás” szabályának egyik hazai jogelőzményének. Vö.: 23/2014. (VII. 15) AB. határozat III/1.3. pontja

⁵³³ FINKEY Ferenc: *A börtönügy haladása az utolsó száz év alatt* (Székfoglaló értekezés), MTA, Budapest, 1930, 37.

⁵³⁴ Lásd: 1928. évi X. törvénycikk 44. - 47. §§

⁵³⁵ LŐRINCZ József: A sztálini büntetőpolitika és konzekvenciái a hazai büntető igazságszolgáltatásban, *Börtönügyi Szemle*, 2007/2. szám, 72.

szerint az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt tizenöt év elteltével volt feltételes szabadságra bocsátható.

Az 1957-től megindult kodifikációs munkálatok során az életfogytig tartó szabadságvesztést, annak határozatlan tartama miatt sok támadás érte, tekintettel arra, hogy „nem illeszkedik bele a szocialista törvényesség kereteibe.”⁵³⁶ Az új kódex, az 1961. évi V. törvény megtartotta a halálbüntetést, mint „kivételes és ideiglenes”⁵³⁷ büntetési nemet, amelyet a miniszteri indokolás kizárólagos megtorló jellegű büntetésnek tekintett. Az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés azonban nem szerepelt e törvénykönyvben, így a törvény „a nem határozott időre szóló szabadságvesztés utolsó csökevényét” is felszámolta, mivel határozatlan tartama miatt nem felelt meg a büntetés nevelő céljának.⁵³⁸ Ezzel azonban a jogalkalmazás során nagy teher nehezedett az eljáró bíróságokra, az élet és halál kérdését tekintve, hiszen nem volt e kettő közötti átmeneti büntetési nem, ami a halálbüntetés reális alternatíváját képezhette volna.⁵³⁹

A gyakorlatban előforduló kiemelkedő tárgyi súlyú bűncselekmények hamarosan ráirányították a figyelmet az életfogytig tartó szabadságvesztés hiányára, mivel e szankció törvényből való „száműzése” azt eredményezte, hogy a maximális időtartamban kiszabott határozott ideig tartó szabadságvesztés a társadalomvédelem igényeit tekintve nem lehetett alternatívája a halálbüntetésnek.⁵⁴⁰ Ezért az 1971. évi 28. számú törvényerejű rendelet, mint az 1961. évi kódex novellája újból bevezette az életfogytig tartó szabadságvesztést, így ismét lehetősége nyílt a jogalkalmazásnak e büntetés kiszabására azokban az esetekben, ahol a bíróság az elítélt megjavulására, átnevelésére esélyt látott. Ezzel pedig jelentősen csökkent a bíróságok által kiszabott halálbüntetések száma is.⁵⁴¹ Az életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazási körében a novella tizenöt év elteltével tette lehetővé az elítélt feltételes szabadságra bocsátását.

⁵³⁶ CIESLÁR Viktor: Az új büntető törvénykönyv kodifikációjának néhány kérdése, *Jogtudományi Közöny*, 1955/2. 90.

⁵³⁷ CIESLÁR Viktor: i.m. 87.

⁵³⁸ KÁDÁR Miklós–KÁLMÁN György: i.m. (1966) 703.

⁵³⁹ GYÖRGYI Kálmán: *Büntetések és intézkedések*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1984, 68-69.

⁵⁴⁰ HAGYMÁSI Kornélia: Végtelen idő a rácsok mögött, avagy mennyiben van ma létjogosultsága Magyarországon a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésnek, *Börtönügyi Szemle*, 2009/2. szám, 64

⁵⁴¹ GYÖRGYI Kálmán: i.m. (1984) 94.

Korábbi Büntető Törvénykönyvünk, az 1978. évi IV. törvény eredeti szabályozása még ismerte a halálbüntetést is és a szabadságvesztés büntetési nem két fajtájaként határozta meg az életfogytig és a határozott ideig tartó szabadságvesztést. A törvény 47. § (4) bekezdése szerint az életfogytig tartó szabadságvesztésből az elítélt akkor volt bocsátható feltételes szabadságra, ha a szabadságvesztésből legalább húsz évet kitöltött, és alaposan feltehető, hogy a büntetés célja további szabadságelvonás nélkül is elérhető.

A szabadságvesztéssel kapcsolatban a korábbi Btk. miniszteri indokolása kiemelte: „A szabadságvesztés az elkövető elszigetelése révén, közvetlenül szolgálja a társadalom védelmét. E biztonsági szempontokon túl a büntetés nevelési feladata sem oldható meg nélküle. Az elítélt személyiségének formálására fordított erőfeszítésektől csak akkor várható eredmény, ha kellő időn át, zavaró körülmények kizárásával folyik, ha az elítélt nem vonhatja ki magát alóla tetszése szerint.”⁵⁴² Az életfogytig tartó szabadságvesztést e Btk. is kivételes büntetésként tartalmazta, minden esetben vagylagosan állt a Külön Részben a halálbüntetés és a tíz évtől tizenöt évig terjedő határozott tartamú szabadságvesztés mellett.

A rendszerváltás sok szempontból jelentős változásokat hozott a magyar büntetőjogi szabályozásba is. Magyarországon 1988-ban szabták ki és hajtották végre az utolsó halálbüntetést. 1990 októberében az Alkotmánybíróság a Halálbüntetést Ellenzők Ligája nevében benyújtott alkotmányjogi panasz tárgyában hozott 23/1990 (X.31.) AB határozatban a halálbüntetést alkotmányellenesnek nyilvánította, és az akkor hatályban lévő Btk.-nak, illetve minden ezzel kapcsolatos jogszabálynak a halálbüntetésről szóló rendelkezéseit megsemmisítette. Így büntetőjogunkban az életfogytig tartó szabadságvesztés vált a legsúlyosabb büntetési nemmé.⁵⁴³

A korábbi Btk. első átfogó, novelláris módosítását tartalmazó 1993. évi XVII. törvény módosította az életfogytig tartó szabadságvesztésre vonatkozó szabályokat is, a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabásának (elvi) lehetősége először e törvényben jelent meg. A novella 6. §-a új 47/A. §-sal egészítette ki a Btk.-t, amely az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélték feltételes szabadságra bocsátásának

---

⁵⁴² *A Büntető Törvénykönyv magyarázata* (szerk.: LÁSZLÓ Jenő), Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1986, 115.

⁵⁴³ HORVÁTH Tibor: Tizenhárom év halálbüntetés nélkül. Félelmek, aggályok és ellenvélemények az AB határozat után, *Belügyi Szemle* 2004/2-3. szám, 118.

legkorábbi időpontjának meghatározása során kimondta, hogy azt a bíróság tizenöt és huszonöt év között, az ítéletében határozza meg. Az indokolás kiemelte: „[...] az új előírások igazodnak azokhoz az elvekhez, kriminálpolitikai tételekhez, amelyek alapul szolgálnak a büntetőjog egészének átalakításához, és tovább közelít az igazságos, a tett súlyához igazodó büntetés elvéhez. [...] Az a rendelkezés, amely szerint a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját tizenöt-huszonöt év között állapítja meg a bíróság, azt juttatja kifejezésre, hogy még a határozatlan tartamú büntetésen belül is jelentőséghez juthat az arányosság elve. A feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának megállapításakor a bíróság nem előrejelzést készít arról, hogy az elítélt mikor válik érdemessé a feltételes szabadságra bocsátásra, hanem a bűncselekmény tárgyi súlyát, jellegét, elkövetési módját, a halmazatot mérlegelve rögzíti azt az időpontot, amelynek bekövetkezte után a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége egyáltalán vizsgálható.”⁵⁴⁴

A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés lehetőségét pedig e törvényhely (4) bekezdése tartalmazta, amely kimondta, hogy nem bocsátható feltételes szabadságra az életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélt, ha ismételten életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélik. Így e rendelkezés elvileg megteremtette annak a lehetőségét a feltételes szabadságra bocsátásból való kizárásnak, bár erre nem került sor a gyakorlatban egyetlen esetben sem.

3.2. Az életfogytig tartó szabadságvesztés szabályozásának változása az 1998. évi LXXXVII. törvényben

A valódi tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést, mint a gyakorlatban is kiszabható szankciót a korábbi Btk. második, átfogó, novelláris módosítását tartalmazó, 1998. évi LXXXVII. törvény iktatta be a szankciórendszerbe, mint az ebben az időben bekövetkező büntetőpolitikai paradigmaváltás (az ún. „kemény kéz” büntetőpolitikájának) egyik szimbólumát. Eszerint a Btk. 47/A. § (1) bekezdése megteremtette annak a lehetőségét, hogy a bíróság az ítéletében a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizárja. A törvény egyébként is szigorította az életfogytig tartó szabadságvesztés esetén a feltételes szabadságra bocsátás szabályait, tekintettel arra,

⁵⁴⁴ 1993. évi XVII. törvény Indokolása

hogy amennyiben a bíróság ennek a lehetőségét nem zárta ki, annak legkorábbi időpontját legalább húsz évben, ha az életfogytig tartó szabadságvesztést olyan bűncselekmény miatt szabta ki, amelynek büntethetősége nem évül el, legalább harminc évben kellett meghatározni. Bővült az életfogytig tartó szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények köre is, így pl. a közveszélyokozás, az emberkereskedelem és a kábítószerrel visszaélés legsúlyosabban minősülő eseteinél is kiszabhatóvá vált.

A törvény indokolása kiemelte, hogy a büntetés kiszabási gyakorlat enyhülése és a bűnözési helyzet rosszabbodása együttesen azt eredményezte, hogy a büntetőjog távolodni kezdett a társadalom érzületétől. Ezért az életfogytig tartó szabadságvesztésre vonatkozó rendelkezések módosítása alapvetően arra irányult, hogy e büntetés alkalmazása esetén a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége korlátozottabb legyen, ugyanakkor arra is lehetőséget kívánt biztosítani a bűncselekményt elbíró bíróságnak, hogy - elsősorban az elkövetés jellege, a cselekmény tárgyi súlya alapján - a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét ítéletében kizárja. Itt szilárdult meg tehát a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés jogalapja, vagyis az, hogy a bíró az ítélet meghozatalának pillanatában, kizárhatja annak a lehetőségét, hogy az elítélt visszakerüljön a társadalomba.

Jóllehet a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés bevezetését – mint a halálbüntetés „pótszerét” – a halálbüntetést pártoló társadalmi csoportok egyértelműen üdvözölték, sőt, egyes kutatások szerint a lakosság nagyobb része egyetértett a bevezetésével, azonban a jogtudomány képviselőinek többsége egyértelműen ellenezte. Nagy Ferenc álláspontja szerint az a rendelkezés, amely szerint a bíróság ítéletében rendelkezhet a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kizárásáról, „alkotmányossági, jogösszehasonlítási, kiszabási és praktikus-végrehajtási okokból aggályosnak és kifogásolhatónak minősíthető”, tekintettel arra, hogy semmiféle támpontot nem ad a bírósági mérlegeléshez illetve döntéséhez. Tanulmányában kifejtett érvelés szerint e jogintézmény nem egyeztethető össze a nulla poena sine lege certa elvével, mint a jogállami büntetőjog azon követelményével, amely szerint a büntetéssel fenyegetés, annak mértéke a jogbiztonság, azaz az előreláthatóság, a kiszámíthatóság, és a meghatározottság szempontjainak meg kell feleljen. Ezen túl pedig véleménye szerint összeegyeztethetetlen az emberi méltóság alkotmányos elvével, mivel az elítéltet az elítélést követő magatartásától, helyzetétől teljesen függetlenül az állami hatósági

beavatkozás pusztá tárgyává, eszközévé degradálja a büntetőeljárásban és a büntetés-végrehajtás során. Kiemelte többek között, hogy a feltételes szabadságra bocsátás kizárása az Emberi Jogok Európai Egyezményének (EJEE)⁵⁴⁵ embertelen, megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmát deklaráló 3. cikkébe ütközik.⁵⁴⁶

3.3. Az életfogytig tartó szabadságvesztés szabályozásának tervei a büntetőjogi kodifikáció során

A 2001-től kezdődően meginduló büntetőjogi kodifikációs munka során megalkotott tervezetek az életfogytig tartó szabadságvesztésre vonatkozó rendelkezéseket kezdetben az 1993. évi XVII. törvény szerinti szabályozáshoz kívánták visszarendezni. Így a 2006-os Ligeti-féle tervezet 50. §-a ezekben az esetekben a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának meghatározását az ítélező bíróság jogkörében hagyta volna, időtartamával kapcsolatban a legkevesebb tizenöt év letöltését jelölte meg. Indokolásában kiemelte, hogy a nemzetközi gyakorlatra is figyelemmel a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának húsz, illetve harminc évben való szabályozása túlságosan szigorú. A feltételes szabadságra bocsátásból való kizárásnak az 1993-as büntetőnovella szerinti esetét hagyta volna meg csupán. Az 1998-as szabályozás szerinti feltételes szabadságra bocsátás ítéleti kizárását vitatta, mivel – nézete szerint - ezzel a szabadulás elvi lehetősége, a kegyelem kivételével, megszűnik, ami sérti az emberi méltóság alkotmányos jogát és az embertelen és kínzó bánásmód nemzetközi tilalmát. Álláspontja szerint az életfogytig tartó szabadságvesztésre elítéltnak is adni kell reális lehetőséget a jövő tervezésére, valamint a társadalomba történő visszatérésre.⁵⁴⁷

A 2007. évi Tervezet – ahogyan már korábban is kiemeltem – a büntetőjogi szankciórendszert alaposan megreformálta. Többek között a szabadságvesztést, mint

⁵⁴⁵ 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelméről szóló, Rómában 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről, Magyar Közlöny, 1993/41. szám, 2347-2376.

⁵⁴⁶ NAGY Ferenc: Az életfogytig tartó...i.m. (2005) 208-210.; Vö: BÁN Tamás: A tényleges életfogytiglani büntetés és a nemzetközi emberi jogi egyezmények, *Fundamentum*, 1998/4. szám, 119-127. és TÓTH Mihály: Az új büntető-novella néhány vitatott kérdése, s a módosítások gyökerei, In: *Bűnözés és bűnmegelőzés a válságrégiókban, A III. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés anyaga* (szerk.: SÁNTHA Ferenc) Kriminológiai Közlemények Különkiadás, Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 1999, 204-226.

⁵⁴⁷ Ligeti Katalin: Az új büntető törvénykönyv ... i.m. (2006) 29-30.

büntetési nemet is – részben időtartama, részben végrehajthatósága szerint – több büntetési nemmé alakította, így e Tervezet 37. §-a szerint önálló büntetési nem lett volna (az elnevezésében is módosított) élethosszig tartó szabadságvesztés, a végrehajtandó szabadságvesztés, a részben felfüggesztett szabadságvesztés és a felfüggesztett szabadságvesztés. Az élethosszig tartó szabadságvesztés esetén lényegében a Ligeti-féle tervezetben foglaltakat tartalmazta azzal a különbséggel, hogy a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját húsz évben határozta meg, azaz a szigorúbb szabályozás irányába mozdult. Indokolásában kiemelte, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztésből történő feltételes szabadságra bocsátás ítéleti kizárása vitatott, emberi jogi szempontból aggályos, mert ezzel a szabadulás elvi lehetősége – a kegyelem kivételével – megszűnik. A Tervezet ezért megszüntetette a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést.⁵⁴⁸

A 2008. évi júliusi Tervezet visszatért az akkori Btk. szerinti büntetési rendszerhez, és a szabadságvesztést, mint egységes büntetési nemet határozta meg, 42. §-a szerint az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása esetén a bíróság az ítéletében meghatározza a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját, amely húsz évnél kevesebb és negyven évnél több nem lehet. Ezzel tehát meghatározta nem csak a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi, hanem annak legkésőbbi időpontját is.

Végül a 2008. évi decemberi kormány-előterjesztés tervezete – amely az ún. kettős nyomvonalú kriminálpolitika megvalósítását tűzte célul, és e nyomvonala szerint a büntetőjog teljes szigorával kívánt fellépni a súlyos bűncselekmények elkövetőivel szemben – az életfogytig tartó szabadságvesztés szabályozásában visszatért az 1998-as novellával kialakított, így az akkor hatályos Btk. szerinti szabályozáshoz, amely tehát az ítéletet meghozó bíróság kezébe adja a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjának meghatározását – minimum húsz és maximum negyven év között -, vagy a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kizárását. A feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét nem kizáró ítélet esetén az előterjesztés még azzal is kiegészítette volna az akkor hatályos rendelkezéseket, hogy a feltételes szabadságra bocsátáshoz két konjunktív feltételt állapított meg. Az első feltétel az ítéletben meghatározott idő

---

⁵⁴⁸ 2007-ben az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium által készített Törvénytervezet és a Büntető Törvénykönyvről Általános Rész indokolása, In: *Büntetőjogi Kodifikáció*, HVG-ORAC Budapest, 2007/1. szám 7-8. és 33.

letöltése, míg második feltétel, hogy az elítéltről megalapozottan feltehető legyen, hogy nem fog elkövetni újabb bűncselekményt. Az indokolás szerint ez utóbbi feltétellel a jogalkotó a büntetés-végrehajtási bírót arra kívánta felhívni, hogy különös figyelemmel vizsgálja az elítéltnak a szabadságvesztés kiállott tartama alatt tanúsított magatartását és személyiségének fejlődését, és adott esetben dönthet úgy is, hogy nem bocsátja feltételes szabadságra az elkövetőt.⁵⁴⁹

A kodifikációs munka során megalkotott tervezeteket áttekintve érzékelhető tehát, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés, és az ebből való feltételes szabadságra bocsátás feltételei, a kezdeti liberalizálási javaslatokat követően végül az akkor hatályos szabályozáshoz hasonlóvá váltak, amely tendencia transzparensen bemutatja a 2002-től 2010-ig tartó időszak állami büntetőpolitikájának a módosulását is.

3.4. Az életfogytig tartó szabadságvesztés szabályozásának változása a 2010. évi LVI. törvényben

A 2010-es országgyűlési választásokat követően hatalomra került új kormányzat egyértelműen kinyilvánította a büntető törvények szigorításának tervét. „A ma Magyarországon tomboló erőszak tűrhetetlen és elfogadhatatlan. Az emberi élet és a tulajdon elleni bűncselekmények ismételt elkövetőit szigorúan fogjuk büntetni. Sokkal több esetben kell alkalmazni a tényleges életfogytiglanig tartó börtönbüntetés intézményét. [...] A több országban már bevezetett 'Három csapás' törvény maga lesz a visszatartó erő. A jogszabály szigora, a büntetési tételek növelése, az életfogytig tartó szabadságvesztés többszöri alkalmazása, az áldozatok védelme meg fogja fékezni a bűnök elkövetőit és világossá teszi a társadalom minden tagja számára, hogy Magyarország nem a bűnelkövetők paradicsoma. Erős Magyarország csak akkor születhet, ha az ország házában olyan törvények születnek, amelyek garanciát jelentenek a törvénytisztelők biztonsága számára.”⁵⁵⁰

Az egyre szigorodó büntetőpolitika megvalósítása azonnal megkezdődött, amelynek első lépése volt a 2010. évi LVI. törvény elfogadása. Ennek rendelkezései tartalmazták

⁵⁴⁹ 2008. decemberi kormány előterjesztés 41-43. §§

⁵⁵⁰ „A nemzeti együttműködés programja” ” <http://www.parlament.hu/irom39/00047/00047.pdf> (2014. november 8.)

az 1998. évi LXXXVII. törvénnyel már bevezetett - azonban a 2003. évi II. törvénnyel hatályon kívül helyezett - középértékes büntetés kiszabásra vonatkozó rendelkezéseket, valamint a 2009. februárjában már a parlament elé benyújtott (de akkor még el nem fogadott) „három csapás”-ként elhíresült törvényjavaslatban⁵⁵¹ foglaltakat is, amelyek érintették az életfogytig tartó szabadságvesztés szabályait is. A törvény indokolása kiemelte, hogy „a 2010. évi országgyűlési választásokon megnyilvánuló egyértelmű választói akarat arra kötelezi az Országgyűlést, hogy a választási programokban megfogalmazott és a választók által támogatott büntetőpolitikai intézkedések a lehető leghamarabb törvényerőre emelkedjenek. Ilyen büntetőpolitikai intézkedés az Egyesült Államok több tagállamában, vagy a szomszédos Szlovákiában már bevezetett, Magyarországon 'Három csapás' néven ismertté vált törvény, amelyet több százezer állampolgár aláírásával is támogatott. A törvény beilleszti a magyar büntetőjog rendszerébe a személy elleni erőszakos bűncselekményeket sorozatban elkövető bűnismétlők büntetésének jelentős szigorítását, amely a legsúlyosabb esetben életfogytig tartó szabadságvesztés is lehet.”⁵⁵²

A törvény közvetlenül nem az életfogytig tartó szabadságvesztés szabályait módosította, hanem egyrészt az erőszakos többszörös visszaesőkre vonatkozó rendelkezések körében az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabását tette kötelezővé azokban az esetekben, ha az erőszakos többszörös visszaesőkenti minősítést megalapozó, súlyosabban büntetendő személy elleni erőszakos bűncselekmény büntetési tételének felemelt felső határa a húsz évet meghaladja, vagy a törvény szerint a bűncselekmény életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető. Ezen túl pedig szintén kötelezővé tette a bíróságok számára halmazati büntetés kiszabása esetén is az erőszakos többszörös visszaesőkre vonatkozó szabályok szerint a büntetési tétel felső határának kétszeresére történő emelését, illetve a kötelező életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabását, ha a bűnhalmazatban lévő bűncselekmények közül legalább három a Btk. 137. § 17. pontjában meghatározott személy elleni erőszakos bűncselekmény.⁵⁵³ A „három csapás” törvénnyel tehát a jogalkotó a meghatározott esetekben a bírói mérlegelés körét teljes mértékben korlátozta, kötelezővé tette az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés kiszabását, így kizárta a mérlegelés lehetőségét az enyhébb büntetés kiszabására.

⁵⁵¹ T/8875. Btk. módosító javaslat (Lázár János - Répássy Róbert Fidesz - Magyar Polgári Párt) <http://www.parlament.hu/irom38/08875/08875.pdf> (2013. november 8.)

⁵⁵² 2010. évi LVI. törvény Indokolása

⁵⁵³ 2010. évi LVI. törvény 2. és 4. §§, későbbiekben lásd 23/2014. (VII. 15.) AB határozat

Mint ahogyan az közismert, a „három csapás” alap gondolata nem a magyar büntetőjog „hungaricum”, hiszen az Amerika Egyesült Államok néhány tagállamában már több éve alkalmazzák a bűncselekmények visszaszorítására, és Szlovákiában is bekerült a Btk.-ba. Hazánkban – talán a benyújtott törvényjavaslat hatására - a Btk.-t módosító 2009. évi LXXX. törvény egy részét már beépítette az akkor hatályos szabályozásba, így megteremtette az erőszakos többszörös visszaeső kategóriáját, illetve a büntetés kiszabás során ezen elkövetői körrel szembeni szigorúbb fellépés lehetőségét. Azonban a „három csapás” eredeti törvényjavaslata szerinti, az erőszakos többszörös visszaesővel szemben alkalmazható, illetve a három személy elleni erőszakos bűncselekmény bűnhalmazatban történő elbírálásának szigorúbb szabályozását, és az életfogytig tartó szabadságvesztés kötelező alkalmazásának törvényi előírását e törvény nem tette a magáévá. Nem is volt veszélytelen vállalkozás e szabályokat beemelni Btk.-ba, amelynek alkotmányos aggályai rögtön felmerültek. E rendelkezés, mint általában a büntetőjogot érintő szigorító jogszabályok többsége, nagy vitákat kavart mind a jogirodalomban, mind a jogalkalmazók, mind pedig a lakosság körében.⁵⁵⁴ Nagy Ferenc hazai büntetőjogunk szimbolikus törvényhozási „gyöngyszemének”, ugyanakkor jogalkotási abszurdot jelentő „elrettentő” példájának tartja.⁵⁵⁵

A 2010. évi LVI. törvénnyel bevezetett „három csapás” szabályaival kapcsolatban Kónya István (aki végső soron nem a szabályozással, illetve annak indokaival, csupán annak törvényi megfogalmazásával nem értett egyet) kiemelte egyrészt a szabályozás indokolhatatlanságát, és azt, hogy az ítéletek belső arányosságának követelményét is megbontó feszültséget eredményezhet a büntetés kiszabásában, leginkább a halmazati büntetés kiszabási szabályok esetében. Kritikájában felhívta a figyelmet arra is, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazásának kötelező előírása ellentétes és aggályokat ébreszt a jogalkalmazókban a büntetés kiszabásának általános szabályát meghatározó, a Btk. 83. § (1) bekezdése szerinti szabályokkal, mivel „a kiszabott büntetés nem fog igazodni sem a bűncselekményhez, sem az elkövető társadalomra veszélyességéhez, a bűnösség fokához, az enyhítő és súlyosító körülményekhez.

⁵⁵⁴ HORVÁTH Eszter: A három csapás az alkotmányos büntetőjog tükrében, *Jogelméleti Szemle* 2013/1. szám, 44.

⁵⁵⁵ NAGY Ferenc: Alkotmányosan megkérdőjelezhető... i.m. (2014) 133.

Gyakorlatilag az ilyen büntetés kiszabásakor a bíró indokolási kötelezettsége a jogszabályok megjelölésére korlátozódik.”⁵⁵⁶

3.5. A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés az új Btk.-ban

A 2012. évi C. törvénnyel megalkotott új Btk. egyértelműen követi a 2010-ben megkezdett büntetőpolitikai irányvonalat, amelyben már nem csupán a „law and order” ideológiájához tartozó büntető jogalkotás, hanem a Nagy Ferenc által „ellenség-büntetőjognak” nevezett kriminálpolitikai tendencia begyűrűzése is megfigyelhető.⁵⁵⁷ Az új Btk.-nak mind a „normális” mind pedig a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés időtartamára vonatkozó rendelkezései jelentősen szigorodtak még a korábbi szabályozáshoz képest is. Alapvetően a 42. §-ban rögzített előírás – amely szerint az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabása esetén a bíróság az ítéletében meghatározza a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját, vagy a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét kizárja – a korábbival egyezik, ugyanakkor a nem tényleges életfogytig esetén a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontját felemeli huszonöt és negyven év közé, ami hatalmas ugrást jelent a korábbi húsz illetve harminc éves szabályozáshoz képest.

A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés ugyan a relatív határozott szankciórendszerünkben a 2010. évi LVI. törvény hatálybalépéséig csak mint vagylagos, alternatív lehetőség létezett, azonban e korábbi Btk. módosítása a bíróságok számára a kötelezően alkalmazandó, mérlegelési körükből elvont szabályokat is megteremtette, amelyeket az új Btk. megtartott. A kódex eredeti szabályozása a „három csapás” szabálya értelmében, az erőszakos többszörös visszaesőkkel szemben a 90 § (2) bekezdés szerint, illetve az erőszakos többszöri visszaesői minősítést megalapozó, halmazati büntetékiszabási szabályok alá tartozó elkövetőkkel szemben a 81. § (4) bekezdés szerint volt alkalmazandó az életfogytig tartó szabadságvesztés kötelezően. (Ez utóbbival kapcsolatban az Alkotmánybíróság 23/2014. (VII. 15.) AB határozatában megállapította, hogy az új Btk. 81. § (4) bekezdése alaptörvény-ellenes, ezért azt a hatálybalépésére, 2013. július 1-jére visszaható hatállyal megsemmisítette.)

⁵⁵⁶ KÓNIA István: A három csapás bírói szemmel, *Magyar Jog*, 2011/3. szám, 134.

⁵⁵⁷ Ezzel kapcsolatban lásd: NAGY Ferenc: *Régi és új tendenciák a büntetőjogban és a büntetőjog-tudományban*, Akadémia Kiadó, Budapest, 2013, 111-112. és 152-168.

Ami a korábbi szabályozást érő kritikákat illeti, ugyan az új Btk. sem határozza meg (talán szerencsére) azokat a szempontokat, hogy mi alapján dönthet a bíró a konkrét ügyben a feltételes szabadság kizárásáról, azonban taxatív felsorolásban rögzíti, mely bűncselekmények esetében van lehetőség a kizárásra, és milyen esetekben kötelező.⁵⁵⁸ Így tehát megint egy lépéssel szigorította a jogalkotó a TÉSZ szabályait, azaz szűkítette a bíróság mérlegelési jogkörét, tekintettel arra, hogy konkrétan előírja azt is, hogy mely esetekben kötelező a bírónak a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét is kizárni (az újbóli életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabásának eddig is létezett kötelező esetkörén kívül). „Az erőszakos többszörös visszaesők 'kemény magja' esetében az új Btk. (immár egyértelműen) nem csupán az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabását teszi kötelezővé – ami önmagában a jogalkotás bírói kompetenciába avatkozó 'hatáskörtúllépése' –, hanem annak felülvizsgálatát is kizárja, meghatározva ezzel a büntetési nem mellett annak valóban az elítélt haláláig tartó mértékét is.”⁵⁵⁹

3.6. Alkotmányos aggályok a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés hatályos szabályozásával kapcsolatban

Az új Btk. megszületése előtt jelentős mozzanat volt a hazai jogrendszer átalakítása során a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés alkalmazhatóságának alkotmányos szintre emelése, azaz az Alaptörvénybe történő beiktatása.⁵⁶⁰ Az Alaptörvény IV. cikkének (2) bekezdése rögzíti, hogy „Senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés csak szándékos, erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt szabható ki.” E rendelkezés ugyan látszólag valóban alkotmányossá tette a TÉSZ alkalmazását, és talán megakadályozhatóvá tette az Alkotmánybíróság utólagos normakontrollját, azonban a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés Btk.-ban rögzített szabályainak alkotmányosságát, illetve a nemzetközi normákkal való koherenciáját még nem teremtette meg, így arra

⁵⁵⁸ Lásd: Btk. 44. § (1) és (2) bekezdései, illetve a 47. § (7) bekezdése

⁵⁵⁹ TÓTH Mihály: Az új Btk. bölcsőjénél, i.m. (2013) 533.

⁵⁶⁰ „Az általam kiemelt két alapjog közül a személyi szabadsághoz és biztonsághoz való jogot említem először, melynek alkotmányos szintű korlátozásában érhető tetten a társadalom egy nem elhanyagolható részének az az elvárása, amely a halálbüntetés Alkotmánybíróság általi eltörlését a mai napig nem volt képes kiheverni. [...] E rendelkezés társadalmi elvárása annak követelése, hogy a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetői a társadalomtól véglegesen elszigetelhetők legyenek.” KÓNYA István: Vélemények és várakozások az új Btk. kapcsán, In: *Új Büntető Törvénykönyv. Hagyomány és megújulás a büntetőjogban* (szerk.: HACK Péter), ELTE Bibó István Szakkollégium, Budapest, 2013, 23.

vonatkozóan van/lehet helye utólagos normakontrollnak, vagy (ahogyan ez a közelmúltban meg is történt) nemzetközi kontrollnak.

A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés szabályozása a hazai jogirodalom mértékadó képviselői szerint ugyanis nincs összhangban számos, az Alaptörvényben is rögzített alapvető joggal, valamint egyes Magyarország által elfogadott egyezményekkel sem. Az emberi méltóság sérthetlenségével, az embertelen, kegyetlen bánásmód tilalmával, valamint a büntetés céljával, hiszen megfosztja az elítéltet attól, hogy visszakerüljön a társadalomba, és eleve kizárja a jogkövető magatartást tanúsításának lehetőségét, vagyis e szerint nem alkalmas a büntetés-végrehajtás céljának megvalósítására sem. Elfogadható, mikor az állam büntetőjogi hatalmával korlátozza egyes emberek személyes szabadságát, legitim úton kikényszeríti az állam akaratát, a jogkövető polgárok védelme érdekében, de a TÉSZ nem csak korlátozza a személyes szabadságot, hanem teljes mértékben megvonja azt.

Nagy Ferenc legutóbbi, e témában megjelent tanulmányában kiemeli, hogy a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés magyarországi alkotmányosságával kapcsolatban terjedőben van az a nézet, hogy az Alaptörvény a IV. cikkének (2) bekezdésében deklarálja ennek a büntetésnek az alkotmányosságát, így alkotmánybíróági vizsgálat tárgya nem lehet. „Ez a nézet – megítélésem szerint – ebben a formában nem állja meg a helyét. Egyrészt az Alaptörvény III. cikke tiltja a kínzást, az embertelen, megalázó bánásmódot vagy büntetést. Az Alaptörvény II. cikke pedig rögzíti az emberi méltóság sérthetlenségét és minden ember emberi méltósághoz való jogát. Vagyis felmerülhet az Alaptörvény említett rendelkezései közötti ellentmondás. Másrészt kollízió keletkezhet a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés hazai szabályozása és gyakorlata, valamint az EJEE és bírósági gyakorlata között (is). Amennyiben a jogi és tényleges felülvizsgálat hiánya folytán a magyar szabályozás és gyakorlat egyezményesértőnek bizonyul(na), úgy egyúttal alkotmányellenesnek is tekintendő, és biztosítani kell a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját.”⁵⁶¹

Hasonlóképpen vélekedik e kérdésről Kadlót Erzsébet, aki szerint „az Alaptörvény emberképe is abból indul ki, hogy legfőbb érték az ember, az emberi élet védelme és az ember sérthetetlen, elidegeníthetetlen jogainak tiszteletben tartása alkotmányos érték,

⁵⁶¹ NAGY Ferenc: Alkotmányosan megkérdőjelezhető... i.m. (2014) 135.

amely az Alaptörvény közvetlen védelme alatt áll (I. cikk). Elsődleges és másodlagos állampolgárok, polgárok, emberek nincsenek, tehát az elítélt sem került ki e klauzula hatálya alól. Ezekből a rendelkezésekből kiindulva, kizártnak tartom, hogy a szükségesség követelményének a felülvizsgálat lehetősége nélküli tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésnek létezik Alaptörvény-konform, illetve Egyezmény konform értelmezése.”⁵⁶²

Tóth Mihály pedig szinte előre prognosztizálta az e tárgyban idén meghozott strasbourgi bíróság ítéletét: „Álláspontom szerint sem az immár egyértelmű törvényi megfogalmazás, sem a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés Alaptörvénybe foglalása nem menthet fel bennünket az alól, hogy előbb-utóbb kijavítsuk e súlyosabb, legnagyobb tétellel járó szankció szabályozása során hozott korábbi elhamarkodott és hibás döntést. Ennek során az Alaptörvény módosításával és a Btk. megfelelő rendelkezéseinek megalkotásával – amennyiben a „tész”, mint lehetséges büntetés megmarad – meg kell teremtenünk az örökös fogság felülvizsgálásának lehetőségét, s ezzel a valóban indokolt körre kell szorítanunk az alkalmazását, elejét véve egyben várható nemzetközi elmarasztalásunknak is.”⁵⁶³

3.7. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntése a magyar szabályozásról

A nemzetközi emberi jogi dokumentumok általánosságban nem tiltják az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés alkalmazását, talán arra tekintettel, hogy e büntetési nemnek a folyamatos előmozdítása a halálbüntetés visszaszorulásához és fokozatos eltűnéséhez vezetett.⁵⁶⁴ A „normális”, azaz a nem tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés pedig alkalmas a büntetőpolitika által kitűzött kettős cél teljesítésére, azaz a szigorú megtorlás mellett fenntartja a reszocializáció lehetőségét is. Azonban ez utóbbi cél a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés esetén nem merül fel.

Megállapítható, hogy a hazai szabályozás visszásságával, az alapvető jogok megsértésével kapcsolatos aggályokat megfogalmazó vélemények irányában az állami büntetőpolitika ezidáig „süket” maradt, így Tóth Mihály előbbieken ismertetett

⁵⁶² KADLÓT Erzsébet: i.m. (2013) 86.

⁵⁶³ TÓTH Mihály: Az új Btk. bölcsőjénél, i.m. (2013) 534.

⁵⁶⁴ BÁN Tamás: A tényleges életfogytiglani büntetés és a nemzetközi emberi jogi egyezmények, *Fundamentum*, 1998/4. szám, 121.

„jóslata” idén bekövetkezett, tekintettel arra, hogy a Magyar László v. Magyarország ügyben⁵⁶⁵ az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) elmarasztalta hazánkat, kimondva, hogy a tényleges életfogytiglani szabadságvesztés büntetés az Emberi Jogok Európai Egyezményének (EJEE) embertelen, megalázó bánásmód tilalmát deklaráló 3. cikkébe ütközik. A Bíróság a konkrét ügyön túlmutatva azt is megállapította, hogy a magyar TÉSZ olyan rendszerszintű problémát jelent, amit az államnak, lehetőleg jogalkotás útján orvosolnia kell.

A Bíróság esetjogában a Magyar ügy közvetlen előzményének tekinthető a Vinter és társai v. Egyesült Királyság ügye⁵⁶⁶, amelyben megállapításra került, hogy önmagában sem a kötelező, sem a bíró mérlegelésén alapuló tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés nem tekintethető összeegyeztethetetlennek az Egyezmény 3. cikkével. Az olyan életfogytiglani szabadságvesztés azonban, amely megfosztja az elítéltet a szabadlára helyezés lehetőségétől, felvetheti a kínzás, embertelen, megalázó büntetés tilalmának a sérelmét. Ez egyben azt is jelenti, hogy „de jure” és „de facto” léteznie kell az életfogytig tartó szabadságvesztésből történő feltételes szabadlára helyezés lehetőségének és gyakorlatának is. A Bíróság a Vinter és társai v. Egyesült Királyság ügyben hozott ítéletében kimondta, hogy az elítéltnak már az ítélet kihirdetésekor joga van ahhoz, hogy tisztában legyen a kiszabott büntetéssel, a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjával és feltételeivel, azaz az elítéltnak joga van ahhoz, hogy bizonyos idő elteltével felülvizsgálják a büntetését, és legyen ténylegesen jogi és gyakorlati lehetősége a szabadlára helyezésre.⁵⁶⁷

A hazai szabályozással kapcsolatban a Magyar László v. Magyarország ügyben a Kormány azzal érvelt, hogy a magyar jog alapján a köztársasági elnök kegyelmezési joga kiterjedhet a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés redukálására is, ezáltal a

⁵⁶⁵ László Magyar v. Hungary, no. 73593/10, 20 May 2014.

⁵⁶⁶ Vinter and Others v. United Kingdom, no. 66069/09, 130/10, 3896/10, 9 July 2013.

⁵⁶⁷ KOÓSNÉ MOHÁCSI Barbara: A szabadságelvonással járó büntetőjogi szankciók alkotmányossága, In: *Emberök őrzője, Tanulmányok Lőrincz József tiszteletére* (szerk.: HACK Péter és KOÓSNÉ MOHÁCSI Barbara), ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014, 68-69. Ezzel kapcsolatban lásd még: LÉVAY Miklós: Az Emberi Jogok Európai Bírósága a tényleges életfogytiglani szabadságvesztésről, *Jogesetek Magyarázata* (JeMa), 2012/3. szám 76., TÓTH Mihály: Az életfogytig tartó szabadságvesztés és a remény joga újabb emberi jogi döntésekben, *Jogtudományi Közlemény*, 2012/6. szám, 268–272., NAGY Ferenc: Gondolatok az életfogytig tartó szabadságvesztésről, *Magyar Jog* 2013/5. szám, 267–268., BÁRD Károly: A jogos védelem és az életfogytiglani szabadságvesztés büntetés alapjogi megközelítéséből, In: *Új Büntető Törvénykönyv. Hagyomány és megújulás a büntetőjogban* (szerk.: HACK Péter), ELTE Bibó István Szakkollégium, Budapest, 2013, 60-62.

szabadulás lehetősége nem zárható ki. Erre vonatkozóan a Bíróság megállapította, hogy a köztársasági elnököt nem köti jogszabály, amely a kérelem vizsgálatához világos szempont- és kritériumrendszerrel adna, továbbá a köztársasági elnöki kegyelmi döntését ellenjegyző igazságügyi miniszternek nincsen indokolási kötelezettsége, így nem kellően biztosított az, hogy a kegyelem kérelmezői számára világos legyen, milyen feltételeknek kell megfelelni a feltételes szabadságra bocsátás kiérdekléséhez. Mindezeket figyelembe véve a Bíróság egyhangúan állapította meg, hogy a magyar szabályozás szerint a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés nem tekinthető mérsékelhető büntetésnek, tehát sérti az Egyezmény 3. cikkét.

A strasbourgi döntést követően – egyenlőre csak sajtóhírekből tudható –, hogy az igazságügyi tárca azt javasolta a kormánynak, hogy egy hivatalból induló, automatikus kegyelmi eljárást vezessenek be azoknál az elítélteknél, akiknél a bíróság az életük végéig kizárta a feltételes szabadságra bocsátást. A javaslat szerint negyven év után vizsgálná a kegyelemre való alkalmasságot egy bírókból álló kegyelmi bizottság, amelynek indokolási kötelezettsége lenne. Ha a köztársasági elnök egyetért a testület előterjesztésével, akkor egyszerűen törölhetik azt az ítéleti korlátozást, hogy az érintett nem bocsátható feltételes szabadságra. Ebben az esetben egy 40 évnél későbbi szabadságra bocsátás merülhetne fel.⁵⁶⁸

3.8. Összegzés

A tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés hazai szabályozásának jogtörténeti és alkotmányos körüljárása után felvetődik a kérdés, vajon valóban szükség van-e a Btk.-ban e büntetésre? Tekintettel arra, hogy a halálbüntetés – remélhetően – örökre kikerült a honi szankciórendszerből, nyilvánvaló, hogy a társadalom tagjai számára az életfogytig (ha úgy tetszik, a tényleges életfogytig) tartó szabadságvesztés vált a reális alternatívájának azoknak a kegyetlen, erőszakos bűncselekményeket elkövető kemény bűnözők ellen, akik visszatérően, mások életét, testi épségét, nemi szabadságát, vagyonát semmibe veszik, és mindenkin könnyörtelenül átgázolnak. Nyilvánvaló, hogy a társadalom védelme a legfontosabb feladata az államnak, és az állami büntetőpolitika alapvető célkitűzése. Egyes alapvető jogok azonban minden embert megilletnek, és bár

⁵⁶⁸ http://hvg.hu/itthon/20140923_Automatikus_kegyelmi_eljaras_johet_a_teny (2014. október 1.)

az állam egyes szerveket felruház az alapvető jogok korlátozásának hatalmával, lehetőségével, a törvényben meghatározott esetekben, de az ezektől való megfosztás nem valósulhat meg egy alkotmányos jogállamban. Ahogyan a korábbiakban már utaltam rá, az Alkotmánybíróság több döntésében is nyomatékosan kifejtette, hogy a „kriminálpolitikai célszerűségi megfontolásai nem sérthetik a büntetőjog alkotmányos elveit és garanciáit.”⁵⁶⁹ Büntetőpolitikától függetlenül „a büntetéssel történő jogkorlátozásnak - mértékét tekintve is - meg kell felelnie az arányosság, szükségesség és ultima ratio elveinek.”⁵⁷⁰

A jogalkotó a felruházhatja, vagy egyes esetekben kötelezheti a bírakat a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabására, és a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségének kizárására, azonban kétségtelen, hogy ez utóbbiról a jogerős ítélet meghozatalakor még nem lehet felelősen dönteni. A büntetés oka ugyan a múltat tekint, de célja nem lehet csupán a megtorlás. A végrehajtási intézetben eltöltött idő minden egyes elítélt személyiségére másként hat, így folyamatos ellenőrzések, vizsgálatok, felmérések alkalmazásával nyomon lehet követni az elítélt személyiségének változásait, esetleges fejlődését vagy torzulását, és ennek alapján lehetőséget kell biztosítani számára (belátható időn belül) a szabadonbocsátás kérdésének felülvizsgálatára. Hiszen „a szabadulási remények örökre történő megvonása – vagyis a lehetőségtől, s nem annak megvalósulásától való megfosztás – minden bizonnyal kimeríti a kegyetlen, embertelen, megalázó büntetés fogalmát.”⁵⁷¹

---

⁵⁶⁹ 1241/B/1990. AB határozat II. 4. pontja

⁵⁷⁰ 13/2002. (III. 20.) AB határozat III. 1.4. pontja

⁵⁷¹ TÓTH Mihály: Az életfogytig tartó ... i.m. (2012) 271. oldal

ÖSSZEFOGLALÁS

Dolgozatomban a büntetőpolitika több-szempon­tú megközelítésével és vizsgálatával foglalkoztam. A kutatás kezdetén, annak céljaként tűztem magam elé a rendszerváltás időszakától kezdődően az új Büntető Törvénykönyv megalkotásáig terjedő időszak vonatkozásában a büntetőpolitika, és a büntető politikára irányuló hatások vizsgálatát. Ennek keretében elsősorban tisztáztam a büntetőpolitika fogalmát, összetevőit, alapelveit, és kölcsönhatását más bűnügyi tudományokkal, illetve állást foglaltam abban a kérdésben is, hogy a büntető- és kriminálpolitika fogalmai nem azonos tartalmakat takarnak. Megállapítottam, hogy a büntetőpolitika végső soron a kriminálpolitika meghatározó eleme, tekintettel arra, hogy a büntető jogalkotásra vonatkozó nézetek, vélemények, illetve a büntető jogalkotás állami stratégiája az alapját, keretét és határát is megszabja a kriminálpolitika más részterületei működésének.

Dolgozatomban áttekintettem a hazai büntetőpolitikai megközelítéseket a rendszerváltástól kezdve napjainkig, így sor került az egymást váltó kormányok büntetőpolitikai törekvéseinek és azok megtestesüléseinek vizsgálatára, valamint az Alkotmánybíróság és egyes nemzetközi irányvonalak büntetőpolitikára gyakorolt hatásainak vizsgálatára. Megvizsgáltam azt is, hogy az ebben az időszakban létrehozott büntető jogszabályokban mennyire tükröződnek a politikai, tudományos és egyéb más hatások, és milyen hatásokat eredményeznek a büntető jogszabályok szigorítása- enyhítése, illetve a kriminalizáció-dekriminalizáció szempontjából.

Konklúzióként megállapítható, hogy ezen tényezők együttes hatása a honi büntetőjog fejlődését nemhogy elősegítette volna, hanem néhány esetben hozzájárult annak erodálásához. E hatásokon túl az is tény, hogy a média is komoly befolyást gyakorol az emberek szemléletére, s az ebből fakadó társadalmi - vélt vagy valós - igények kiszolgálása érdekében a mindenkori kormányzat a rendelkezésére álló jogpolitikai eszközök széles repertoárjából válogatva olyan eszközöket is előhúzó, amelyek igénybevétele hazánkban az előző társadalmi berendezkedés sajátosságai közé tartozott. Sajnálatos módon az is nehezen vitatható tény hazánkban (is), hogy e társadalmi nyomásnak engedve, a kormányzat olykor olyan prompt jogalkotási válaszokat ad a kihívásokra, amelyek veszélyeztetik a mindenkori büntető kódex koherenciáját, s annak szilárdságába vetett hitet.

Megállapítottam: úgy tűnik, hogy szerencsés volna megtisztítani a büntetőpolitikát a túlzott aktuálpolitikai és kriminológiai befolyásolástól is. Egyetértve Szabó András megállapításával, hogy a büntetés elsődleges célja az igazságos megtorlás, azonban nem a bosszú eszköze, amellyel az aktuálpolitika a társadalom elemi ösztöneire ható, és abból táplálkozó büntető igény kielégítésére törekszik. Nyilvánvaló tény ugyanakkor az is, hogy a két fent említett tényezőtől való teljes megfosztás nem lehetséges, mivel a büntetőpolitika is térben és időben determinált, így a társadalom reakcióinak figyelembevétele nélkülözhetetlen eleme.

Álláspontom szerint a büntetőjogot a büntetőjogászoknak kell megalkotnia, e jogág szilárd dogmatikai talapzatára építve a normákat, így tudná a jogrendszer szankciós zárkó szerepét teljesíteni, mivel a szilárd dogmatikai alapokra épülő büntetőjogi szabályozás ellent tudna állni a rendszeridegen hatásoknak. Nem értek egyet az olyan gondolatokkal, amelyek szerint például a büntetőjogi alapfogalmait nem, vagy csak formálisan kellene megfogalmazni a büntető törvényben. Álláspontom szerint a büntetőjognak két alappillére: a bűncselekmény és a büntetés, amelyek az egész büntetőjogi dogmatika alappilléreül szolgálnak, s nem csak formálisan, hanem tartamilag is kimunkáltak, alapvető dimenzióval is bírnak. Ezek a fogalmakban megtestesülő alapelvek azok, amelyekről a büntetőjogi szabályozás és az azt befolyásoló büntetőpolitika semmilyen hatásra sem térhet el.

Kutatásom eredményeként jelölhető meg egyfelől az, hogy meghatároztam azon faktorokat, amelyek direkt vagy indirekt módon determinálják a büntetőpolitikát, s kihatással bírnak annak alakítására. Ennek következtében lehetőség nyílt annak áttekintésére, hogy mely tényezők befolyásolják a büntetőpolitika jövőbeni tendenciáit, annak más politikákhoz való viszonyát, valamint azt, hogy miként lehet e tényezők közül kiválasztani azokat, amelyek kívánatosak, és leválasztani, amelyek nem. E felismerés segítségével talán nagyobb lehetőségünk lesz arra, hogy a kikristályosított, s a büntetőjogi dogmatikán alapuló büntetőpolitika betölthesse valós funkcióját a társadalomban.

FELHASZNÁLT IRODALOM

ALFÖLDI Ágnes Dóra: A bűnügyi együttműködés általános kérdései az Európai Unióban
Európai Jog, 2011. 2. szám

ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog tankönyve*
Grill Kiadó, Budapest, 1909

ANTAL Szilvia: A szankciótan változásai az új Btk.-ban
In: *Fiatal büntetőjogászok az új Büntető Törvénykönyvről* (szerk.: Mészáros Ádám)
Magyar Jog- és Államtudományi Társaság, Szeged, 2014.

ANTTILA, Inkeri: Conservative and radical criminal policy in the Nordic countries
Nordic Criminology in Fifty Years, 2012. 11. szám

BALLA Lajos: Gondolatok az új Büntető Törvénykönyv Általános Része tervezetének
szankciórendszerével kapcsolatban
In.: *A Magyar Büntetőjogi Társaság Jubileumi Tanulmánykötete* (szerk: Fenyvesi
Csaba) Magyar Büntetőjogi Társaság, Debrecen, 2011

BALOG Jenő: *Fiatalkorúak és büntetőjog*
Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, Budapest, 1909

BÁN Tamás: A tényleges életfogytiglani büntetés és a nemzetközi emberi jogi
egyezmények
Fundamentum, 1998/4. szám

BÁN Tamás–BÁRD Károly: Az Emberi Jogok Európai Egyezménye és a magyar jog
Acta Humana, 1992. 6-7. szám

BÁNÁTI János: Vélemények és várakozások az új Büntető Törvénykönyv kapcsán
In: *Új Büntető Törvénykönyv. Hagyomány és megújulás a büntetőjogban* (szerk.: HACK
Péter), ELTE Bibó István Szakkollégium, Budapest, 2013

BÁRÁNDY Gergely-BÁRÁNDY Aliz: Gondolatok az új Büntető Törvénykönyv elvi
jelentőségű rendelkezéseiről
Büntetőjogi Szemle, 2013. 3. szám

BÁRÁNDY Gergely-GYIMESI Zita: A gyűlöletbeszédre vonatkozó magyar büntetőjogi
szabályozás a nemzetközi jogi és európai jogi kötelezettségek tükrében
Európai Jog, 2009. 4. szám

BÁRD Károly: A jogos védelem és az életfogytiglani szabadságvesztés büntetés alapjogi
megközelítésből,
In: *Új Büntető Törvénykönyv. Hagyomány és megújulás a büntetőjogban* (szerk.: HACK
Péter), ELTE Bibó István Szakkollégium, Budapest, 2013

BÁRD Károly: *Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában*
Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2007

- BÁRD Károly: Kriminálpolitika
In: *Kriminológiai közlemények 52. szám*, OKKriI, Budapest, 1995
- BÁRD Károly: *A büntetőhatalom megosztásának buktatói*
KJK. Kerszöv, Budapest, 1987
- BECCARIA, Cesare: *Dei Delitti E Delle Pene. [1764] Büntett és Büntetés*
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967
- BÉKÉS Ádám: *Az Európai Büntetőjog – Luxemburgi és Strasbourgi Büntető Ítélezés*
Doktori értekezés, PPKÉ ÁJK Doktori Iskola, Budapest, 2010
- BÉKÉS Ádám: Büntetőpolitika és jogbiztonság
Magyar Jog, 2005. 8. szám
- BÉKÉS Imre: A büntetőjog és a büntetőjog tudománya
In: *Büntetőjog Általános Rész* (szerk: Busch Béla), HVG-ORAC, Budapest, 2010
- BÉKÉS Imre: Dogmatika és büntetőpolitika
Jogtudományi Közlöny, 1986. 12. szám
- BÉKÉS Imre - FÖLDVÁRI József - GÁSPÁR Gyula - TOKAJI Géza:
Magyar büntetőjog általános rész
BM Könyvkiadó, Budapest, 1980
- BÉKY Ágnes Enikő: A mediáció helye az új évezred büntetőpolitikájában
Debreceni Jogi Műhely, 2012. 4. szám
- BELOVICS Ervin: *A büntetendőséget kizáró okok*
HVG-ORAC, Budapest, 2009
- BELOVICS Ervin: Gondolatok a jogos védelem körében kifejtendő védelmi cselekményről
Rendészeti Szemle, 2007. 7-8. szám
- BELOVICS Ervin: A jogellenesség és a társadalomra veszélyesség konfliktusa
Iustum Aequum Salutare, 2007. 3. szám
- BENCZÚR Csaba: Tények és gondoltok a gyermekbűnözésről
Ügyészek Lapja 2006. 4. szám
- BIBÓ István: *Etika és büntetőjog*
Stephaneum, Budapest, 1938
- BLASKÓ Béla - PALLAGI Anikó: Az állami büntetőhatalom érvényesülésének tendenciái, különös tekintettel az új Btk. megalkotásának két évtizedes folyamatára
In: *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből* (szerk.: Ruzsonyi Péter)
Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014

- BLASKÓ Béla: A köznyugalom elleni bűncselekmények
In: *Büntetőjog Különös Rész II.* (szerk: BLASKÓ Béla), Rejtjel Kiadó, Budapest, 2013
- BLASKÓ Béla: *Magyar büntetőjog Általános Rész*
Rejtjel Kiadó, Budapest, 2013
- BLASKÓ Béla: Néhány gondolat büntetőjogról, alkotmányosságról...
In: *Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére* (szerk.: GÁL István László), Pécs, 2011
- BÓCZ Endre: Büntetőpolitika és büntetőjogi kodifikáció
Büntetőjogi Kodifikáció 2003. 3. szám
- BOGÁR Péter - MARGITÁN Éva - VASKUTI András:
Kiskorúak a büntető igazságszolgáltatásban
Budapest, KJK Kerszöv, 2005
- BOLYKY Orsolya: Dilemmák a jogos védelem új szabályozásával kapcsolatban
In: *Fiatal büntetőjogászok az új Büntető Törvénykönyvről* (szerk.: Mészáros Ádám)
Magyar Jog- és Államtudományi Társaság, Szeged., 2014.
- BORBÍRÓ Andrea: „Three Strikes and You’re Out” Magyarországon – kriminálpolitikai racionalitás vagy szimbolikus jogalkotás
Acta Facultatis Politico-Juridicoe Universitatis Budapestiensis 45. szám
- BORBÍRÓ Andrea: Bűnmegelőzés
In: *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve – I. kötet* (szerk. BORBÍRÓ Andrea–KEREZSI Klára) Országos Bűnmegelőzési Bizottság, Budapest, 2009
- BORBÍRÓ Andrea: Társadalmi bűnmegelőzés és emberi jogok
Acta Humana, 2004. 4. szám
- CARRARA, Francesco: *A büntetőjog tudomány programja II. kötet*
MTA Könyvkiadó, Budapest, 1878
- CHRISTI, Nils: *Büntetésipar*
Osiris, Budapest, 2004
- CIESLÁR Viktor: Az új büntető törvénykönyv kodifikációjának néhány kérdése
Jogtudományi Közlöny, 1955/2
- CÁSÁSZÁR Mátyás: Az Európai Unió intézményi aktusai a Lisszaboni Szerződés után
Európai Jog, 2011. 1. szám
- CSEMÁNÉ VÁRADI Erika–LÉVAY Miklós: A fiatalkorúak büntetőjogának kodifikációs kérdéseiről – történeti és jogösszehasonlító szempontból
Büntetőjogi Kodifikáció, 2002. 1. szám
- CSEMEGI Károly: Anyagi büntetőjog.
In: *Csemegi Károly művei*, 2. kötet, Franklin-Társulat, Budapest, 1904

DICEY, Albert Venn: *Bevezetés az angol alkotmányjogba*, Magyar Tudományos Akadémia Könyvkiadó, Budapest, 1902

DOMOKOS Andrea: A büntetőpolitika
In: *Büntetőjog Általános Rész* (szerk: Busch Béla), HVG-ORAC, Budapest, 2010

DOMOKOS Andrea: *A büntetőpolitika változásai Magyarországon*
Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2008

DOMOKOS Andrea: A büntetőpolitikai koncepcióról
Rendészeti Szemle, 2007. 7-8. szám

DOMOKOS Andrea: Justice for All
In: *Wiener A. Imre Ünnepi Kötet – Wiener A. Imre 70. születésnapjára* (szerk.: Ligeti Katalin) KJK-Kerszöv, Budapest, 2005

DOMOKOS Andrea: Az agresszív média
Belügyi Szemle, 1998. 6. szám

DUNAVÖLGYI Szilveszter–FINSZTER Géza–KISS Anna–LIGETI Miklós: *Összefoglaló. A közbiztonsági stratégia és kriminálpolitikája, az OKRI 1993-as koncepciójának utóélete című kutatási jelentéshez (kézirat)*
OKRI, Budapest, 2006. 4. szám

EDVI Illés Károly: *A magyar Büntető Törvénykönyv magyarázata*
Révai Testvérek Könyvkiadó, Budapest, 1909

ESER, Albin: „Menschengerechte” Strafrecht im Zeitalter von Europäisierung und Globalisierung
Sonderdrucke aus der Albert-Ludwigs-Universität, Freiburg, 2000

FARKAS Ákos: Az Európai Bíróság és a kölcsönös elismerés elvének hatása az európai büntetőjog fejlődésére
Miskolci Jogi Szemle, 2011. Különszám

FARKAS Ákos: Az EU-csalás
In: *Az európai büntetőjog kézikönyve* (szerk.: LIGETI Katalin–KONDOROSI Ferenc), Magyar Közlöny Lap- és Közlönykiadó, Budapest, 2008

FARKAS Ákos: Európai büntetőjog Amszterdam és Nizza után
Európai Jog, 2001. 2. szám

FARKAS Ákos: A büntetőjogi együttműködés néhány problémája az Európai Unióban
In: *Kriminológiai Tanulmányok 37*, Budapest, 2000

FARKAS Ákos: A büntetőjogi együttműködés sajátosságai az Európai Unióban
Jogtudományi Közlöny, 1999. 9. szám

FARKAS Ákos: A kriminálpolitika és a büntető igazságszolgáltatás hatékonysága
In: *Emlékkönyv Dr. Szabó András egyetemi tanár 70. születésnapjára* (szerk: Tóth Károly) JATE, Szeged, 1998

FARKAS Ákos: A kriminálpolitika és a jogdogmatika szerepe a büntető igazságszolgáltatásban
Jogtudományi Közlöny, 1996. 3. szám

FARKAS Ákos: Kriminálpolitika. A büntetés-végrehajtással kapcsolatos társadalmi elvárások *Börtönügyi Szemle*, 1996. 3. szám

FARKAS Ákos: Fejlődési tendenciák a büntetőjogban Európában
Magyar Jog, 1994. 3. szám

FAYER László: *A magyar büntetőjog kézikönyve*
Franklin Társulat, Budapest, 1905

FEHÉR Lenke: Előszó
Acta Humana, 1997. 26. szám

FEUERBACH, Anselm: *Lehrbuch des gemeinen in Deutschland gültigen peinlichen Rechts*
Georg Friedrich Hayder Verlag, Giessen, 1847

FINKEY Ferenc: *A magyar büntetőjog tankönyve*
Grill Kiadó, Budapest, 1909

FINKEY Ferenc: *A magyar büntetőjog tankönyve*
Politzer Zsigmond és fia Könyvkereskedése, Budapest, 1902

FINSZTER Géza: A kriminálpolitika és a börtönügy
In: *Emberek őrzője* (szerk.: Hack Péter-Koósné Mohácsi Barbara) ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014

FINSZTER Géza: Kriminálpolitika tegnap és ma
Rendészeti Szemle, 2006. 12. szám

FINSZTER Géza: Az Európai Unió Alkotmánya a Rendőrségek Integrációjáról
In: *Györgyi Kálmán Ünnepi Kötet*, KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004

FINSZTER Géza: A bűnmegelőzés hivatalai
In: *Tanulmányok a „Határőrség szerepe a bűnmegelőzésben” című tudományos konferenciáról* (szerk.: HAUTZINGER Zoltán) Pécsi Határőr, Pécs, 2003

FINSZTER Géza–HAJAS Gábor–IRK Ferenc–KEREZSI Klára–KISS Anna–MÁRKI Zoltán:
Magyar kriminálpolitikai és rendvédelmi koncepció (szerk. IRK Ferenc)
In: *Kriminológiai Közlemények* 57. kötet, OKRI, 1999

FINSZTER Géza: Közbiztonsági stratégia, kriminálpolitika, rendőrség
Belügyi Szemle, 1995. 6. szám

- FINSZTER Géza: Rendvédelem és kriminálpolitika
In: *Új Rendészeti Tanulmányok*, Rendőrtiszti Főiskola, 1998. 1. szám
- FÖLDVÁRI József: *Magyar Büntetőjog Általános Rész*
Osiris Kiadó, Budapest, 2003
- FÖLDVÁRI József: *Kriminálpolitika*
Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987
- FÖLDVÁRI József: *Magyar büntetőjog Általános rész*
Tankönyvkiadó, Budapest, 1984
- FÜLÖP Ágnes-NAGY Emese: Új törekvések a fiatalkorúak büntetőjogában
In: *Kriminológiai Tanulmányok*, 42. kötet, OKRI, 2005
- GÁL Attila: Gondolatok a kriminálpolitikai koncepcióról
Ügyészségi Értesítő, 1994. 2. szám
- GELLÉR Balázs: A büntetőpolitika
In: *Büntetőjog I. Általános Rész*, HVG-ORAC, Budapest, 2012
- GELLÉR Balázs: Az anyagi büntetőnormák legalitása (törvényessége)
In: *Büntetőjog I. Általános Rész*, HVG-ORAC, Budapest, 2012
- GELLÉR Balázs József: *Nemzetközi büntetőjog Magyarországon, adalékok egy vitához*
Tullius Kiadó, Budapest, 2009
- GELLÉR Balázs József: *A Magyar Büntetőjog Tankönyve I. Általános Tanok*
Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008
- GÖNCZÖL Katalin: A „büntető populizmus”
Élet és Irodalom, 2013. szeptember 6.
- GÖNCZÖL Katalin: Pesszimista jelentés a posztmodern büntetőpolitika klimatikus viszonyairól
Mozgó Világ, 2010. 4. szám
- GÖNCZÖL Katalin: Rendhagyó gondolatok a magyar büntetőpolitika új fejezetéről
Börtönügyi Szemle, 2006. 2. szám
- GÖNCZÖL Katalin: A szolgáltatott igazság
Élet és Irodalom, 2005. 40. szám
- GÖNCZÖL Katalin: A nagypolitika rangjára emelkedett büntetőpolitika
Jogtudományi Közlöny, 2002. 5. szám
- GÖNCZÖL Katalin: A bűnözés társadalmi összefüggései
Társadalmi Szemle, 1993. 3. szám

- GÖNCZÖL Katalin: *Bűnös szegények*
Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1991
- GÖNCZÖL Katalin: *Bűnözés és társadalompolitika*
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987
- GÖRGÉNYI ILONA: *Kárjótétel a büntetőjogban, mediáció a büntetőügyekben*
HVG-ORAC, Budapest, 2006
- GYÖRGYI Kálmán: Beköszöntő
Büntetőjogi Kodifikáció, 2001. 1. szám
- GYÖRGYI Kálmán: A büntetőpolitika és a büntetőjog fejlődésének tendenciái
Ügyészek lapja, 1996. 3. szám
- GYÖRGYI Kálmán: *Büntetések és intézkedések*
Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1984
- GYURKÓ Szilvia: A büntethetőség alsó korhatára
Kriminológiai Tanulmányok, 45. kötet, OKRI, Budapest, 2008.
- HACK Péter: Büntető politika
Élet és Irodalom, 2010. 36. szám
- HACKER Ervin: *Bevezetés a büntetőjog bölcséletébe*
Dunántúl Könyvkiadó, Pécs, 1924
- HACKER Ervin: *Kriminálpolitik*
Stephan Ludvig Kiadó, Miskolc, 1941
- HAGYMÁSI Kornélia: Végtelen idő a rácsok mögött, avagy mennyiben van ma létjogosultsága Magyarországon a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztésnek
Börtönügyi Szemle, 2009. 2. szám
- HAUTZINGER Zoltán: A katona büntetőjogi fogalmának metamorfózisa
In: *Fiatal büntetőjogászok az új Büntető Törvénykönyvről* (szerk: MÉSZÁROS Ádám),
Magyar Jog- és Államtudományi Társaság, Szeged, 2014
- HELLER Ágnes: A „politikai” fogalmának újragondolása
Politikatudományi Szemle, 1993. 2. szám
- HELLER Erik: *A magyar büntetőjog általános tanai*
Szent István Társulat, Szeged, 1937
- HIPPEL, von Robert: *Deutsches Strafrecht I.*
Springer, Berlin, 1925
- HIPPEL, von Robert: *Lehrbuch des Strafrechts*
Springer, Berlin, 1932.

HOLLÁN Miklós: Emberkereskedelem

In: *Az európai büntetőjog kézikönyve* (szerk.: LIGETI Katalin–KONDOROSI Ferenc), Magyar Közlöny Lap- és Közlönykiadó, Budapest, 2008

HOLLÁN Miklós: *Vagyonelkobzás. Bűncselekményből eredő vagyon elvonása*
HVG-ORAC, Budapest 2008

HOLLÁN Miklós: Megkésett búcsú a társadalomra veszélyességtől
Jogelméleti Szemle, 2003. 4. szám

HORNYÁK Szabolcs: A gyermekkorúak bűnözése és megelőzésének lehetőségei
In: *Tanulmányok a „Határőrség szerepe a bűnmegelőzésben” című tudományos konferenciáról* (szerk.: HAUTZINGER Zoltán) Pécsi Határőr, Pécs, 2003.

HORVÁTH Eszter: A három csapás az alkotmányos büntetőjog tükrében
Jogelméleti Szemle 2013/1. szám

HORVÁTH Tibor: Tizenhárom év halálbüntetés nélkül. Félelmek, aggályok és ellenvélemények az AB határozat után
Belügyi Szemle 2004/2-3

HORVÁTH Tibor: Megjegyzések a büntetőpolitika és a büntetési rendszer összefüggésiről
Jogtudományi Közlöny, 1987. 12. szám

HORVÁTH Tibor: *A büntetési elméletek fejlődésének vázlatja*
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981

HORVÁTH Tibor: A szocialista állam büntetőpolitikájának alkotó tényezői
Az Állam- és Jogtudományi Intézet Értesítője, 1960. 4. szám

IRK Albert: A jog és a törvény 1943

In: *Kriminológiai Közlemények* 37. Magyar Kriminológiai Társaság

IRK Albert: A büntetés fogalma 1926

In: *Kriminológiai Közlemények* 37. Magyar Kriminológiai Társaság

IRK Ferenc: A társadalmi-gazdasági változások és a bűnözés kapcsolata. A kockázattársadalom kriminálpolitikája.

In: *Globalizáció és kriminálpolitika*, OKRI, Budapest, 2006

IRK Ferenc: Büntetőnorma-alkotás rizikótársadalomban. Kriminál-filozófiai alapvetés

In: *Wiener A. Imre Ünnepi Kötet – Wiener A. Imre 70. születésnapjára* (szerk.: Ligeti Katalin) KJK-Kerszöv, Budapest, 2005

IRK Ferenc: Globális kockázatok - diszfunkcionális kriminálpolitika

Állam- és Jogtudomány, 2001. 3-4. szám

IRK Ferenc: Súlypontok a kriminálpolitikában

In: *Kriminológiai Közlemények* 52., Magyar Kriminológiai Társaság 1999

IRK Ferenc: Büntetőjog és bűnmegelőzés
Magyar Jog, 1997. 10. szám

IRK Ferenc: Kriminálpolitika és értékvédelem
Jogtudományi Közlöny, 1994. 7-8. szám

IRK Ferenc: Kriminálpolitika - nemzetközi kitekintés
Ügyészségi Értesítő, 1993. 3. szám

JACSÓ Judit: Pénzhamisítás
In: *Az európai büntetőjog kézikönyve* (szerk.: LIGETI Katalin–KONDOROSI Ferenc), Magyar Közlöny Lap- és Közlönykiadó, Budapest, 2008

JAREBORG, Nils: Criminalisation as Last Resort (Ultima Ratio)
Ohio State Journal of Criminal Law, 2005. 2. szám

JESCHEK, Hans-Heinrich: *Lehrbuch des Strafrechts Allgemeiner Teil*
Dunker & Humblot, Berlin, 1978

KÁDÁR Miklós: *A büntetőtörvénykönyv általános része. Az 1950. évi II. törvény. Az 1950:39. sz. törvénye. A törvényjavaslat miniszteri indokolása*
Jogi és Államigazgatási Könyv- és Folyóiratkiadó, Budapest, 1951

KÁDÁR Miklós–KÁLMÁN György: *A büntetőjog általános tanai*
Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 1966.

KADLÓT Erzsébet: A jogos védelem és a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés a Btk.-ban
In: *Új Büntető Törvénykönyv. Hagyomány és megújulás a büntetőjogban* (szerk.: HACK Péter), ELTE Bibó István Szakkollégium, Budapest, 2013

KADLÓT Erzsébet: Az Alkotmány és az alkotmánybírósági döntések a büntetőjogi kodifikáció tükrében
In: *Magyar Büntetőjogi Társaság Jubileumi Tanulmánykötete* (szerk: Fenyvesi Csaba), Magyar Büntetőjogi Társaság, Debrecen, 2011

KAISER, Günter: *Kriminologie, Eine Einführung in die Grundlagen*
C.F. Müller, Karlsruhe, 1976

KANT, Immanuel: Az erkölcsök metafizikájának alapvetése
In: *Kant, Immanuel: Az erkölcsök metafizikájának alapvetése – A gyakorlati ész kritikája – Az erkölcsök metafizikája*, Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1991

KARÁCSONY András: „Pozitivista” volt-e a kelsen-i jogpozitívizmus
Világosság, 2005. 10.

KARSAI Krisztina: Ius Puniendi of the European Union
In: *Emberek őrzője* (szerk.: Hack Péter–Koósné Mohácsi Barbara) ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014

KARSAI Krisztina: Az európai kriminálpolitika megszületése
Európai Jog, 2012. 3. szám

KARSAI Krisztina: Az uborka tolvaj feláldozható, avagy szemfényvesztő büntetőjogi ítélezés

In: *Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére* (szerk.: GÁL István László), Pécsi Tudományegyetem Állam és Jogtudományi Kara, Pécs, 2011

KARSAI Krisztina: A jogharmonizáció alapjai

In: *Az európai büntetőjog kézikönyve* (szerk.: LIGETI Katalin–KONDOROSI Ferenc) Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008

KARSAI Krisztina: *Az európai büntetőjogi integráció alapkérdései*
KJK-KERSZÖV, Budapest, 2004

KARSAI Krisztina: Az európai büntetőjogi integráció egyik újdonsága, avagy gondolatok a kerethatározatról

Európai Jog, 2001. 11. szám

KEREZSI Klára: A kriminológia és a büntetőpolitika kapcsolata

In: *Kriminológiai Tanulmányok 40.* (szerk: IRK Ferenc), OKRI, 2003

KEREZSI Klára: Az alternatív szankciók helye és szerepe a büntetőjog szankciórendszerében *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2001. 2. szám

KERTÉSZ Imre: Büntetőpolitika – bűnmegelőzés

Büntetőjogi Kodifikáció, 2002. 4. szám

KERTÉSZ Imre: Az Európa Tanács és a büntetőpolitika

Rendészeti Szemle, 1991. 1. szám

KISZELY Pál: Merre tovább, magyar életfogytiglan. Az extrém hosszú ítéletek végrehajtásának tapasztalatai a Szegedi Fegyház és Börtönben

Börtönügyi Szemle, 2013. 1. szám

KONDOROSI Ferenc: A büntetőpolitika reformja

Börtönügyi Szemle, 2006. 1. szám

KÓNYA István: Vélemények és várakozások az új Btk. kapcsán

In: *Új Büntető Törvénykönyv. Hagyomány és megújulás a büntetőjogban* (szerk.: HACK Péter) ELTE Bibó István Szakkollégium, Budapest, 2013

KÓNYA István: A három csapás bírói szemmel

Magyar Jog, 2011. 3. szám

KOÓSNÉ MOHÁCSI Barbara: A szabadságelvonással járó büntetőjogi szankciók alkotmányossága

In: *Emberök őrzője* (szerk.: HACK Péter–KOÓSNÉ MOHÁCSI Barbara) ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014

KORINEK László: „Csecsszopók, akikben megnő az értelem”. A gyermekek büntethetőségéről
Fundamentum, 2008. 2. szám

KORINEK László: A büntetőpolitika irányelvei Magyarországon
In: *A magyar jogrendszer átalakulása 1985/1990-2005, I. kötet.* (szerk.: JAKAB András-TAKÁCS Péter), Gondolat-ELTE ÁJK, Budapest, 2007

KORINEK László–LÉVAY Miklós: A kriminológia fogalma, feladata, kutatási területei
In: *Kriminológia-szakkriminológia* (szerk: GÖNCZÖL Katalin-KEREZSI Klára-KORINEK László-LÉVAY Miklós), Complex Kiadó, Budapest, 2006

KORINEK László: A bűnözés visszatükröződése
In: *Kriminológia-szakkriminológia* (szerk: GÖNCZÖL Katalin-KEREZSI Klára-KORINEK László-LÉVAY Miklós) Complex Kiadó, Budapest, 2006

KORINEK László: Média és bűnözés
Rendészeti Szemle, 2006. 12. szám

KORINEK László: Merre tart a világ
Fundamentum, 2006. 1. szám

KORINEK László: Tendenciák
Belügyi Szemle, 2003. 1. szám

KÖHALMI László: A büntethetőségi korhatár kérdése
Jogelméleti Szemle, 2013. 1. szám

KÖHALMI László: A társadalomra veszélyesség fogalma a büntető anyagi kódexekben
Büntetőjogi Szemle, 2012. 2. szám

KÖHALMI László: Pártok, kormányok és rendészeti stratégiák
In: *Tanulmányok a „Rendészeti Kutatások – a rendvédelem fejlődése” című tudományos konferenciáról* (szerk.: GAÁL Gyula-HAUTZINGER Zoltán) Pécsi Határőr, Pécs, 2011

KÖSZEG Ferenc: Bűnözés, börtönnépesség, előzetes letartóztatás
Belügyi Szemle, 2011. 4. szám

KÖVÉR Ágnes: A börtönnépesség csökkentésére irányuló angol büntetőpolitika eszközei és beavatkozási szintjei
Magyar Jog, 1991. 11. szám

LAHTI, Raimo: Harmonization of Criminal Law and its Relation to National Law. Problems of Substance and in the Administration of Justice
In: *Györgyi Kálmán ünnepi kötet – Györgyi Kálmán 65. születésnapjára* (szerk.: GELLÉR Balázs) KJK-Kerszöv, Budapest, 2004

LENKOVICS Judit: Adalékok az I. büntetőnovellához és a fiatalkorúak bíróságáról szóló törvényhez

Rendészeti Szemle, 2008. 7-8. szám

LÉVAY Miklós: Az Emberi Jogok Európai Bírósága a tényleges életfogytiglani szabadságvesztésről

Jogesetek Magyarázata (JeMa), 2012. 3. szám

LÉVAY Miklós: Társadalmi kirekesztődés és bűnözés. A rendszerváltozás utáni kriminálpolitikai megközelítések Magyarországon és a társadalmi kirekesztődés

In: *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I. kötet* (szerk.: BORBÍRÓ Andrea–KEREZSI Klára), Országos Bűnmegelőzési Bizottság, Budapest, 2009

LÉVAY Miklós: Az I. büntető novella fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezései

Jogtörténeti Szemle, 2008. 4. szám

LÉVAY Miklós: A büntetőjog társadalmi szerepének változása 1985-2005 között.

In: *A magyar jogrendszer átalakulása 1985/1990-2005 I. kötet* (szerk.: Jakab András-Takács Péter), Gondolat-ELTE ÁJK, Budapest, 2007

LÉVAY Miklós: A büntetőjog társadalmi szerepének változása Magyarországon 1985-2005. *Magyar Jog*, 2006. 12. szám

LÉVAY Miklós: Az Európa Tanács R (2003) 20. számú ajánlása a fiatalkorú bűnelkövetőkre vonatkozó igazságszolgáltatási rendszerről.

In: *Wiener A. Imre Ünnepi Kötet*. (szerk. LIGETI Katalin), KJK Kerszöv, Budapest, 2005

LÉVAY Miklós: A kriminálpolitika szerep és jellemzői a kábítószeres kínálatának és keresletének csökkentésében az Európai Unióban

In: *Györgyi Kálmán ünnepi kötet – Györgyi Kálmán 65. születésnapjára* (szerk.: Gellér Balázs) KJK-Kerszöv, Budapest, 2004

LÉVAY Miklós: A kábítószer-problémával kapcsolatos kriminálpolitika és büntetőjogi szabályozás alakulása Magyarországon az 1970-es évek végétől napjainkig

Jogtudományi Közlöny, 2002. 6. szám

LÉVAY Miklós: A fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszerére vonatkozó ENSZ minimum szabályok: a „Pekingi Szabályok”

Jogtudományi Közlöny, 1989. 12. szám

LIGETI Katalin: Kriminálpolitika.

In: *A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I. kötet* (szerk.: BORBÍRÓ Andrea–KEREZSI Klára), Országos Bűnmegelőzési Bizottság, Budapest, 2009

LIGETI Katalin: Bűnügyi együttműködés

In: *Az európai büntetőjog kézikönyve* (szerk.: LIGETI Katalin–KONDOROSI Ferenc) Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008

LIGETI Katalin: Az új büntető törvénykönyv általános részének koncepciója

Büntetőjogi Kodifikáció, 2006. 1. szám

LIGETI Katalin: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója
Büntetőjogi Kodifikáció, 2006. 2. szám

LIGETI Katalin: Kriminálpolitika és pönológia
In: *Kriminológia-szakkriminológia* (szerk: Gönczöl Katalin-Kerecsi Klára-Korinek László-Lévay Miklós) Complex Kiadó, Budapest, 2006

LIGETI Katalin: Az európai büntetőjog legitimációja
In: *Györgyi Kálmán ünnepi kötet – Györgyi Kálmán 65. születésnapjára* (szerk.: Gellér Balázs) KJK-Kerszöv, Budapest, 2004

LIGETI Katalin-WIENER A. Imre: Jogszabálytan
In: *Büntetőjog. Általános Rész* (szerk.: WIENER A. Imre). KJK-KERSZÖV, Budapest, 2003

LIGETI Katalin: Az Európai Unió büntetőpolitikája
In: *Büntetőjog. Általános Rész* (szerk.: WIENER A. Imre). KJK-KERSZÖV, Budapest, 2003

LIGETI Miklós: Büntető- és kriminálpolitika, illetve büntetőjog-alkotás Magyarországon 1993-2003 között I-IX.
Ügyészek Lapja, 2007. 1-6. szám és 2008. 1-4. szám

LISZT, von Franz: *Strafrechtliche Aufsätze und Vorträge*
J. Guttentag, Berlin, 1905

LŐRINCZ József: *Büntetőpolitika és börtönügy*
Rejtjel, Budapest, 2009

LŐRINCZ József: A sztálini büntetőpolitika és konzekvenciái a hazai büntető igazságszolgáltatásban
Börtönügyi Szemle, 2007. 2. szám

LŐRINCZ József: Útkeresés a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában az ezredfordulón
In: *Wiener A. Imre Ünnepi Kötet – Wiener A. Imre 70. születésnapjára* (szerk.: Ligeti Katalin) KJK-Kerszöv, Budapest, 2005

LŐRINCZ József: Büntetőpolitika és a büntetésvégrehajtás konzekvenciái az ezredfordulón
In: *Györgyi Kálmán ünnepi kötet – Györgyi Kálmán 65. születésnapjára* (szerk.: Gellér Balázs) KJK-Kerszöv, Budapest, 2004

LŐRINCZY György: Gondolatok a jogos védelemről
Magyar Jog, 2013. 4. szám

MADAI Sándor: Gondolatok az Európai Közösségek pénzügyi érdekeinek megsértéséről
Rendészeti Szemle, 2010. 2. szám

MADAI Sándor: A csalás tényállása a Csemegi-kódex és az I. büntető novella tükrében
Jogtörténeti Szemle, 2008. 4. szám

M. NYITRAI Péter: *Nemzetközi és európai büntetőjog*
Osiris, Budapest, 2006

MÉSZÁROS Ádám: A védelem jogos, avagy gondolatok egy tanulmány kapcsán
Belügyi Szemle, 2014/7-8.

MÉSZÁROS Ádám: Bűncselekmény és büntetés az új Büntető törvénykönyvben
In: *Fiatal büntetőjogászok az új Büntető Törvénykönyvről* (szerk.: Mészáros Ádám)
Magyar Jog- és Államtudományi Társaság, Szeged., 2014.

MÉSZÁROS Ádám: Észrevételek az új Büntető törvénykönyvről szóló Előterjesztés
egy rendelkezéséhez
De iurisprudencia et iure publico Jog- és politikatudományi folyóirat, 2012/1-2.

MÉSZÁROS Ádám: A jogos védelem szabályozásának lehetséges irányai
Jogelméleti Szemle, 2011. 1. szám

MÉSZÁROS Ádám: A jog eredetének és a büntetés jogának egyes filozófiai alapkérdései
De iurisprudencia et iure publico Jog- és politikatudományi folyóirat, 2007. 1-2. szám

MÉSZÁROS Ádám Zoltán: A jogos védelem és a végszükség korlátainak túllépéséről
Büntetőjogi Szemle, 2014. 2. szám

MÉSZÁROS Ádám Zoltán: Az élethez való jog a jogellenességet kizáró okok tükrében
Jogelméleti Szemle 2013. 1. szám

MEZEY Barna: A kor kérdése a magyar büntetőjog történetében
Rendészeti Szemle, 2008. 7-8. szám

MOLNÁR Gábor: A nemzetközi büntetőjog
In: *Büntetőjog Általános Rész* (szerk.: Busch Béla), HVG-ORAC, Budapest., 2010

NAGY Ferenc: Alkotmányosan megkérdőjelezhető szabályokról az új Btk. kapcsán
In: *Emberök őrzője* (szerk.: Hack Péter-Koósné Mohácsi Barbara) ELTE Eötvös Kiadó,
Budapest, 2014

NAGY Ferenc: *Régi és új tendenciák a büntetőjogban és a büntetőjog-tudományban*
Akadémiai Kiadó, Budapest, 2013

NAGY Ferenc: Gondolatok az életfogytig tartó szabadságvesztésről
Magyar Jog, 2013. 5. szám

NAGY Ferenc: Gondolatok a hosszú tartamú szabadságvesztésről és az európai
büntönépességről
Börtönügyi Szemle, 2013. 1. szám

NAGY Ferenc: Bevezető tanok (A büntetőjog és a büntetőjog-tudomány)

In: *Büntetőjog I. Általános Rész*, HVG-ORAC, Budapest, 2012

NAGY Ferenc: Büntetőjogi dogmatika és/vagy kriminálpolitika

In: *Tudományos előadói ülés a bűnügyi oktatók országos találkozásán*, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának kiadványa, Szeged, 2009

NAGY Ferenc: *A magyar büntetőjog általános része*

HVG-ORAC, Budapest, 2008

NAGY Ferenc: A fiatalkorúak új Svájci Büntető Törvényéről

Büntetőjogi Kodifikáció, 2007. 2. szám

NAGY Ferenc: A magyar anyagi büntetőjog (át)alakulása a rendszerváltozás óta

In: *A magyar jogrendszer átalakulása 1985/1990-2005 I. kötet* (szerk.: Jakab András-Takács Péter), Gondolat-ELTE ÁJK, Budapest, 2007

NAGY Ferenc: Az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetésről

In: *Tanulmányok a Btk. Általános Részének kodifikációjához*, HVG-ORAC, Budapest, 2005

NAGY Ferenc: *Tanulmányok a Btk. Általános Részének kodifikációjához*

HVG-ORAC, Budapest, 2005

NAGY Ferenc - KARSAI Krisztina: A kerethatározat

Büntetőjogi Kodifikáció, 2003. 1. szám

NAGY Ferenc: Az európai büntetőjog fejlődési irányairól és jogállami alapjairól

Európai Jog, 2002. 4. szám

NAGY Ferenc: A büntetőjogi szankciórendszer reformja. A büntetések és intézkedések az új Büntető Törvénykönyvben

Büntetőjogi Kodifikáció, 2001. 2. szám

NAGY Ferenc: Az európai büntetőjog fogalmáról

Európai Jog, 2001. 1. szám

NAGY Ferenc: Új fejlődési irányok, avagy a tradicionális jogállami büntetőjog eróziója

Magyar Jog, 1997. 6. szám

NAGY Ferenc: A fiatalkorúak büntetőjogi reformjának szükségességéről egy nemzetközi tudományos konferencia tapasztalatai alapján

Magyar Jog, 1994. 5. szám

NAGY Ferenc – TOKAJI Géza: *A magyar büntetőjog általános része* (szerk.: NAGY Ferenc) JATE, Szeged, 1993

NAGY Ferenc: Az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetéséről

In.: *Emlékkönyv Cséka Ervin egyetemi tanár születésének és oktatói munkásságának 25. évfordulójára* (szerk.: TÓTH Károly), JATE, Szeged, 1992

- NAGY Judit: Az uniós bűnügyi együttműködés tendenciái
In: *Tendenciák és alapvetések a bűnügyi tudományok köréből* (szerk.: Ruzsonyi Péter)
Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2014
- NÉMET Zsolt: A rendőr sajtókapcsolatai
Belügyi Szemle, 1998. 6. szám
- PALÁNKAI Tiborné: Az Alkotmánybíróság büntetőjogi tárgyú határozatai; a büntetőjog kodifikációjának alkotmányjogi összefüggései I. Rész
Büntetőjogi Kodifikáció, 2002. 3. szám
- PALÁNKAI Tiborné: Az Alkotmánybíróság büntetőjogi tárgyú határozatai; a büntetőjog kodifikációjának alkotmányjogi összefüggései II. Rész
Büntetőjogi Kodifikáció, 2002. 4. szám
- PALÁNKAI Tiborné: A magyar büntető igazságszolgáltatási rendszer jogi kerete, működési struktúrája
In: GÖNCZÖL-KORINEK-LÉVAY: *Kriminológiai alapismeretek, bűnözés, bűnözéskontroll*, Corvina, Budapest, 1996
- PALÁNKAI Tiborné: Hogyan büntessünk a jogállamban, avagy hogyan váltható "apróbb pénzre" a büntetőjogi paradigmaváltás?
Kriminológiai közlemények 42., Magyar kriminológiai Társaság, 1991
- PALLAGI Anikó: Büntethető gyermekkorúak
Pro Futuro, 2014. 1. szám
- PALLAGI Anikó: Alteration of the age limit of punishability in hungarian criminal law
In: *Tavaszi Szél 2013. Konferenciakötet II.*, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Sopron, 2013
- PALLAGI Anikó: Kodifikáció 2012
Magyar Rendészet, 2012. 4. szám
- PALLAGI Anikó: A társadalomra veszélyesség fogalmának jövője a magyar büntetőjogban
In: *Tavaszi Szél 2012. Konferenciakötet*, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Győr, 2012
- PALLAGI Anikó: A "Kettős nyomtáv"-tól a "három csapás"-ig, avagy a büntetőpolitika változásai
Rendvédelmi Füzetek, 2010. 4. szám
- PALLAGI Anikó: A büntetőjogi kodifikáció helyzete
Magyar Rendészet, 2010. 1. szám
- PALLAGI Anikó: Jogharmonizáció a magyar büntetőjogban
In: *Tavaszi Szél 2010. Konferenciakötet*, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Pécs, 2010

PAULER Tivadar: *Büntetőjogtan*
Pfeifer Ferdinánd Kiadó, Pest, 1872

PÁZSIT Veronika: Tájékoztató a Kodifikációs Bizottság üléseiről
In: *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2003. 4. szám

PETERS, Karl: *Die Kriminalpolitische Stellung des Strafrichters bei der Bestimmung der Strafrechtsfolgen*
Springer, Berlin, 1932

PUSZTAI László: Egy vitaanyag előszava
In: *Az Országos Kriminológiai és Kriminálisztikai Intézet kriminálpolitikai koncepciója*,
Ügyészségi Értesítő 1993. 3. szám

RUZSONYI Péter–TARI Ferenc: Börtön és média
Börtönügyi Szemle, 1997. 1. szám

SAMU Mihály: *Jogpolitika. A jog humanizálása*
Akadémiai Kiadó, Budapest, 2008

SAMU Mihály: *Általános jogpolitika. A jog depolitizálása*
Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003

SÁNTHA Ferenc: *A jogi személy büntetőjogi felelősségéről*
KJK Kerszöv, Budapest, 2002

SÍPOS László: Adatok és gondolatok a magyarországi gyermekbűnözésről
Ügyészek Lapja 2007. 1. szám

SOÓS László: Akkor és most
In: *Magyar Büntetőjogi Társaság Jubileumi Tanulmánykötete* (szerk: Fenyvesi Csaba),
Magyar Büntetőjogi Társaság, Debrecen, 2011

SZABÓ András: Recepció és kreativitás a büntetőjogban
http://www.phil-inst.hu/recepcio/htm/7/704_belső.htm

SZABÓ András: A kriminológiai gondolkodás fejlődése Magyarországon
Belügyi Szemle, 2003. 1. szám

SZABÓ András: Büntetőpolitika és alkotmányosság
Belügyi Szemle, 1995. 1. szám

SZABÓ András: Büntetőjogi gondolkodásunk jelenlegi állása
Jogtudományi Közlöny, 1992. 12. szám

SZABO, Denis: *Kriminológia és kriminálpolitika*
Gondolat Kiadó, Budapest, 1981

SZÉKELY János: *A jogos védelem*
Igazságügyi Minisztérium Tudományos és Tájékoztatási Főosztálya, Budapest, 1983

THAISZ Miklós: A legitimáció nélküli „negyedik hatalmi ág”
In: *FiPoliT antológia* (szerk.: Agócs Sándor), Antológia Kiadó, Lakitelek, 2003

TÓTH Mihály: Kiszámítható döntések a kiszámíthatatlan jövőről
<http://ujbtk.hu/toth-mihaly-kiszamithato-dontesek-a-kiszamithatlan-jovorol>

TÓTH Mihály: Az új Btk. bölcsőjénél
Magyar Jog, 2013. 9. szám

TÓTH Mihály: A büntetőjogi jogkövetkezmények
In: *Büntetőjog I. Általános Rész*, HVG-ORAC, Budapest, 2012

TÓTH Mihály: Az életfogytig tartó szabadságvesztés és a remény joga újabb emberi jogi döntésekben
Jogtudományi Közlöny, 2012/6

TÓTH Mihály: Egy büntetőjogász gondolatai a „vox populi” oldalvizén
Élet és Irodalom, 2012. 35. szám

TÓTH Mihály: Néhány szempont a jogos védelem körében zajló vitához
Büntetőjogi Szemle, 2012. 1. szám

TÓTH Mihály: Remények és aggodalmak negyedik Büntető Törvénykönyvünk bölcsőjénél
Állam és Jogtudomány, 2011. 4. szám

TÓTH Mihály: Csemegi szelleme és hatályos törvényünk életútjának tanulságai
In.: *A Magyar Büntetőjogi Társaság Jubileumi Tanulmánykötete* (szerk: Fenyvesi Csaba) Magyar Büntetőjogi Társaság, Debrecen, 2011

TÓTH Mihály: Széljegyzetek a negyedik Btk. általános részének tervezetéhez
Rendészeti Szemle, 2007. 7-8. szám

TÓTH Mihály: Az új büntető-novella néhány vitatott kérdése, s a módosítások gyökerei
In: *Bűnözés és bűnmegelőzés a válságrégiókban, A III. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés anyaga* (szerk.: SÁNTHA Ferenc) Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 1999

TÖRŐ András: Az idő és a büntetőpolitika
Belügyi Szemle, 2003. 11-12. szám

UJVÁRI Ákos: A jogos védelem és az arányosság kérdései a 4/2013. Büntető jogegységi határozat tükrében
Magyar Jog, 2014. 4. szám

UJVÁRI Ákos: *A jogos védelem megítélésének elvi és gyakorlati kérdései*
Doktori értekezés, PPKE ÁJK Doktori Iskola, Budapest, 2008

UJVÁRI Ákos: A jogos védelem elvi és gyakorlati kérdései néhány európai Büntető Törvénykönyv szabályozásának tükrében
Jogelméleti Szemle, 2005. 2. szám

UJVÁRI Ákos: Gondolatok a társadalomra veszélyesség (materiális jogellenesség) jövőbeni sorsáról
Jogelméleti Szemle, 2003. 1. szám

VÁMBÉRY Rusztem: *Büntetőjog*
Grill Kiadó, Budapest, 1913

VARGA Csaba: *A jog társadalomelmélete felé*
Osiris Kiadó, Budapest, 1999

VASKUTI András: Életkor és belátási képesség a magyar büntetőjogban - jogalkotási és jogalkalmazási kérdések
In: *Kriminológiai Közlemények 65.*, Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2008

VAVRÓ István: A gyermek- és fiatalkori bűnözés
In: *Kriminológiai Közlemények 59.*, Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2001

VÍGH József: Új irányzat a büntető igazságszolgáltatásban.
In: *Györgyi Kálmán ünnepi kötet – Györgyi Kálmán 65. születésnapjára* (szerk.: Gellér Balázs) KJK-Kerszöv, Budapest, 2004

VÍGH József: A kárhelyreállító igazságszolgáltatás eszközei a hazai büntető igazságszolgáltatás rendszerében
Jogelméleti Szemle, 2003. 2. szám

VÍGH József: A kárhelyreállító (restoratív) igazságszolgáltatás
Magyar Jog, 1998. 6. szám

VÍGH József: Kriminálpolitikai alapelvek
In: *Kriminológiai Közlemények*, Különkiadás, 1995

VOKÓ György: A büntetési teóriák racionalitásai
Büntetőjogi Szemle, 2012. 1. szám

WALKER, Nigel: *Gondolatok az ésszerű büntetésről*
Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1976

WIENER A. Imre: *A Btk. Általános része de lege ferenda*
MTA Jogtudományi Intézete, Budapest, 2003

WIENER A. Imre: Lobbyzás, anonim szülés – materiális jogellenesség
Büntetőjogi Kodifikáció, 2002. 2. szám

WIENER A. Imre: Büntetőpolitika–büntetőjog
In: *Büntetendőség-Büntethetőség*, KJK-KERSZÖV, MTA Állam- és Jogtudományi Intézet, Budapest, 1999

ZIPF, Heinz: *Kriminalpolitik, Eine Einführung in die Grundlagen*
Müller, Karlsruhe, 1973

ZSIGMOND Csaba: Az új jogos védelem jogalkalmazói problémái és kérdései
Belügyi Szemle, 2013. 7-8. szám

SUMMARY

In my thesis I deal with criminal law policy through a multi-aspect approach and examination. At the beginning of the research I set myself the objective of performing a revealing analysis and examination of criminal law policy and of the effects on criminal law policy with respect to the period starting from the period of the change of political regime up until the creation of the new Criminal Code. In the scope of this I first of all clarified the concept of criminal law policy, its components, its basic principles, and its interaction with other criminal sciences, and I also took a standpoint in the question of that criminal law policy and criminal policy do not have the same content.

In my thesis I reviewed Hungarian criminal law policy approaches from the change of political regime until today, in this way I examined the criminal law policy endeavours of consecutive governments and their manifestations, and I examined the effects of the Constitutional Court and certain international trends on criminal law policy. I also examined the extent to which political, scientific and other effects are reflected in the criminal legislation created in this period, and what effects the tightening-mitigation of criminal legislation result in, and from the point of view of criminalisation-decriminalisation. As a conclusion it may be determined that the joint effect of these factors did not just promote Hungarian criminal law development, but in a number of cases it contributed to it being eroded.

The results of my research include, on the one part, that I identified those factors that directly or indirectly determine criminal law policy, and that have an effect on its formation. As a consequence of this it became possible to review what factors influence the future tendencies of criminal law policy, its relationship with other policies, and how it is possible to select those factors that are desirable and those that are not. With the help of this recognition there will be, perhaps, a greater possibility for a crystallised criminal law policy that is coherent with the Fundamental Law, international prescriptions and the dogmatics of criminal law to play its real function in society.